

พิพิธภัณฑ์สถานกระบวนพยุหยาตราชลมารค

โดย

นายจिरายุ ทวีเฝ้าภาคิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย แผน ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญา

มหาบัณฑิต

ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พิพิธภัณฑสถานกระบวนพยุหยาตราชลมารค

โดย
นายจรรย์ ทวีแผ้วภาคิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย แผนก ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญา

มหาบัณฑิต

ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE GRAND ROYAL BARGE PROCESSION MUSEUM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Architecture (Thai Architecture)
Department of Architecture and Related Arts
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2019
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	พิพิธภัณฑสถานกระบวนพยุหยาตราชลมารค
โดย	จिरายุ ทวีเฝ้าภาคิน
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมไทย แผนก ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไร่พิชญ์ ภูชีสส์ชวกรณ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

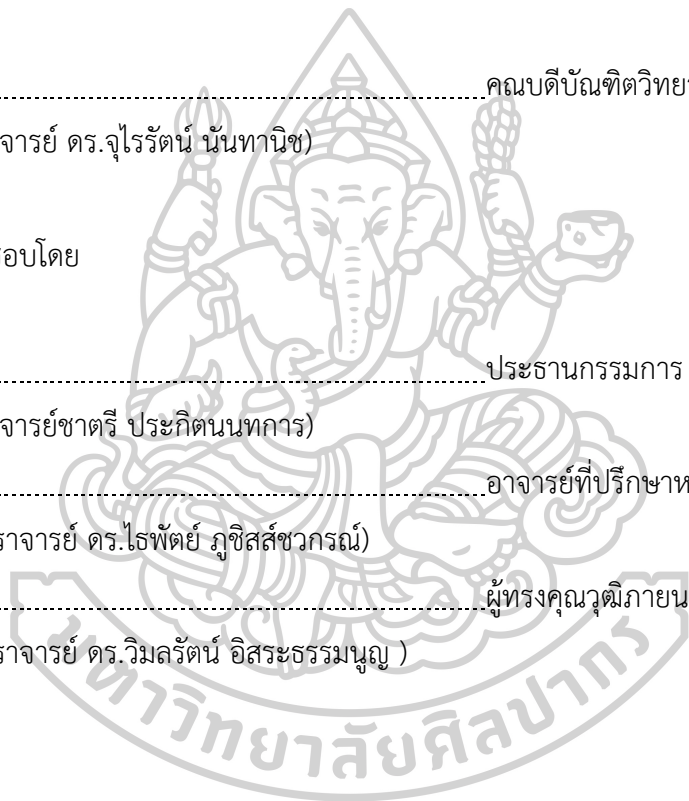
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชาติรี ประกิจตนนทการ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไร่พิชญ์ ภูชีสส์ชวกรณ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ)

58053201 : สถาปัตยกรรมไทย แผน ก แบบ ก 2 (สถาปัตยกรรมไทยประเพณี) ระดับปริญญา
มหาบัณฑิต

คำสำคัญ : กระบวนพยุหยาตราชลมารค, สถาปัตยกรรมไทย, พิพิธภัณฑสถาน

นาย จิรายุ ทวีเฝ้าภาคิน: พิพิธภัณฑสถานกระบวนพยุหยาตราชลมารค อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไรพัตย์ ภูชีสส์ชวกรณ์

กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมไทยที่งดงาม การพัฒนาพื้นที่ให้ตอบสนองต่อ ประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบันอย่างเหมาะสมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งความเป็นมรดกทาง ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมไทยนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ราชนาวิสิมสรและเขตราชฐานซึ่งดูแลโดย ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีสถาปัตยกรรมไทยทรงคุณค่าที่มีความเกี่ยวข้องกับพระราชพิธี กระบวนพยุหยาตราชลมารค กล่าวคือ พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยและตำราชวรดิฐ ปัจจุบันมีการ ก่อสร้างอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยของราชนาวิสิมสรบดบังทัศนียภาพริมน้ำของพระบรมมหาราชวัง และรูก้านแนวเขตแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการพัฒนาพื้นที่โครงการให้ เป็นไปตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ภายใต้แนวความคิดสืบสานพระ ราชประเพณีการจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคต่อไป

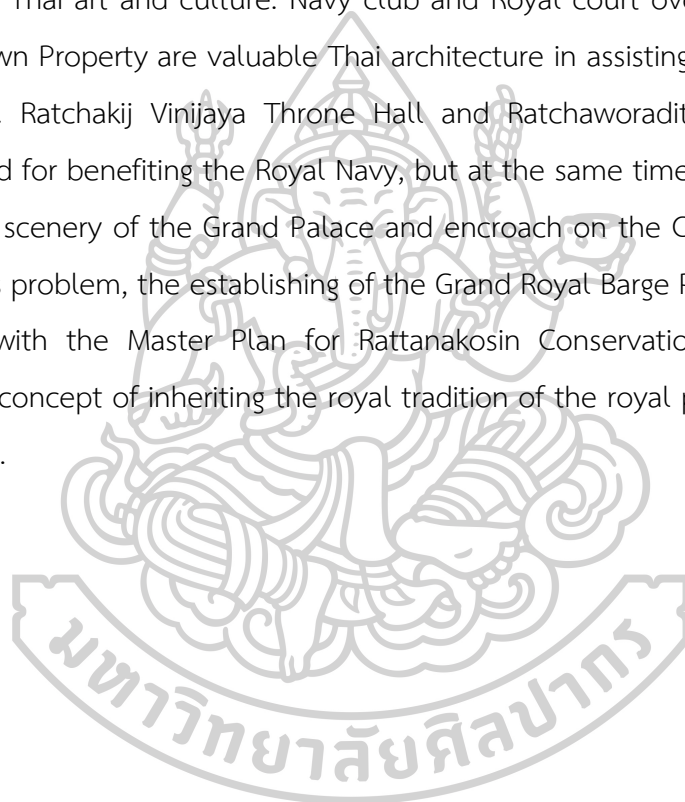

58053201 : Major (Thai Architecture)

Keyword : The Grand Royal Barge Procession, Thai Architecture, Museum

MR. CHIRAYU TWIPAOPAKIN : THE GRAND ROYAL BARGE PROCESSION
MUSEUM THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR THAIPAT PUCHITCHAWAKORN

Rattanakosin is a valuable and important area in the history, archeology, fine arts, architecture and beautiful Thai culture. The development of the area, responding to the current utility along with the preservation and maintenance of this heritage of Thai art and culture. Navy club and Royal court overseen by the Bureau of the Crown Property are valuable Thai architecture in assisting with the Royal Barge Procession. Ratchakij Vinijaya Throne Hall and Ratchaworadit Pier currently have constructed for benefiting the Royal Navy, but at the same time, they obstructed the waterfront scenery of the Grand Palace and encroach on the Chao Phraya River. For solving this problem, the establishing of the Grand Royal Barge Procession Museum in attaching with the Master Plan for Rattanakosin Conservation and Development under the concept of inheriting the royal tradition of the royal procession, should be introduced.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมไทยในหัวข้อเรื่อง “พิพิธภัณฑสถานกระบวนพยุหยาตรา
ชลมารค” ฉบับนี้ คงไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หากขาดการสนับสนุนด้วยดีจาก...

- อาจารย์โช (ผศ. ดร. ไชยพัทธ์ ภูชีสส์ชวกรณ์) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดูแลกันอย่าง
ใกล้ชิด คอยสนับสนุนชี้แนะแนวทางและผลักดันให้ผู้วิจัยสามารถจบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ลงได้ด้วยดี และ
ยังเป็นคนที่เปิดกว้างให้กับแนวคิดใหม่ๆ ให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาผลงานที่สมบูรณ์แบบอย่างไทยและร่วม
สมัยได้ในเวลาเดียวกัน

- อาจารย์ชัช (รศ. ชาตรี ประกิตนทการ) อาจารย์ผู้เป็นประธานการสอบวิทยานิพนธ์และยัง
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัย คอยชี้แนะแนวทางการศึกษาในสาขาสถาปัตยกรรมไทยอย่างเป็นขั้น
เป็นตอนตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษา จนผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานการ
ออกแบบให้เป็นที่ไปตามระเบียบแบบแผนอย่างไทยได้อย่างดี

- อาจารย์ยุ้ย (ผศ. ดร. วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ) อาจารย์ผู้เป็นกรรมการจากภายนอกที่ให้แง่
คิดและรายละเอียดของการทำวิทยานิพนธ์ในเชิงลึก และความสำคัญในการกลั่นกรองข้อมูลต่างๆ
ออกมาเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาแบบต่อไป จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ของผู้วิจัย
สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

- ต้อม/ ชิน/ กรรณ/ และหลิต เพื่อนร่วมรุ่นต่างกรรมต่างวาระที่มารวมตัวกัน จนทำให้ผู้วิจัย
ได้มิตรภาพดีๆ จากสาขาวิชาชีพที่ไม่คุ้นเคย

- รัตและกร พนักงานบริษัท Bermuda Landscape Architects ที่รังสรรค์ภาพ 3 มิติและ
แบบเส้น 2 มิติ ทำให้มิติของงานออกแบบสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

- ดินและเดนทร์ ลูกชายทั้ง 2 คนที่คอยช่วยสร้างกำลังใจและเสียงหัวเราะให้ในยามที่ผู้วิจัยรู้สึก
ท้อและตึงเครียด

- และคนสำคัญที่จะขาดไปไม่ได้เลยคือ ภรรยาที่น่ารัก (เขมณัญญ์ พุทธิชูโรจน์) ของผู้วิจัย ที่
สละเวลา แรงใจ รวมถึงร่างกาย ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นจริงขึ้นมาได้อย่างสมบูรณ์แบบจริงๆ

หวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านหรือผู้วิจัยท่านอื่นๆ หากมีรายละเอียดของ
เนื้อหาและรายละเอียดของข้อมูลผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยและขออนุโมทนา ณ ที่นี้ด้วย

จิรายุ ทวีเฝ้าภาคิน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	12
บทที่ 1 บทนำ.....	25
1.1 ความเป็นมาของโครงการ.....	25
1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ.....	29
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	29
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	29
1.5 ขั้นตอนของการศึกษา.....	31
บทที่ 2 พระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราชลมารค.....	33
2.1 ประวัติศาสตร์และความเป็นมา.....	33
สมัยสุโขทัย.....	33
สมัยกรุงศรีอยุธยา.....	33
สมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	35
สมัยรัตนโกสินทร์.....	36
รัชกาลที่ 9.....	41
รัชกาลที่ 10.....	42
2.2 เรือพระราชพิธี.....	44
2.2.1 เรือพระที่นั่ง.....	44

2.2.2	เรือเหล่าแสนยากร	46
2.3	การจัดกระบวนการพยุหยาตราชลมารค.....	52
2.3.1	ขบวนพยุหยาตราใหญ่.....	54
2.3.2	ขบวนพยุหยาตราน้อย.....	55
2.3.3	ขบวนราบใหญ่.....	55
2.3.4	ขบวนราบน้อย.....	56
2.3.5	ขบวนราบย่อ.....	56
2.4	ระเบียบพิธีที่ถือปฏิบัติในกระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค	57
บทที่ 3	พิพิธภัณฑสถาน.....	58
3.1	ความหมาย	58
3.2	บทบาทของพิพิธภัณฑสถาน.....	58
3.3	หน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน.....	58
3.4	กลุ่มผู้ใช้งานบริการภายในพิพิธภัณฑสถาน.....	59
3.5	การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ.....	60
3.6	ประเภทของพิพิธภัณฑในประเทศไทย.....	60
3.7	หลักการของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ.....	61
3.8	ส่วนประกอบของอาคารพิพิธภัณฑ.....	62
3.9	ประเภทของการจัดแสดง.....	64
3.10	การจัดทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ.....	65
3.11	รูปแบบการจัดแสดง.....	65
3.12	บทสรุปการใช้สอย.....	65
บทที่ 4	การวิเคราะห์และแนวคิดในการออกแบบ.....	69
4.1	พื้นที่ตั้งโครงการ.....	69
4.2	ขอบเขตพื้นที่โครงการ.....	71

4.3 การศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่โครงการ	72
4.3.1 การใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	72
4.3.2 ทักษะภาพและมุมมอง	85
4.3.3 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	88
4.3.4 องค์ประกอบด้านภูมิสถาปัตยกรรม	89
4.4 แนวความคิดในการออกแบบ	91
งานออกแบบร่างขั้นต้น	91
งานออกแบบร่างขั้นต้น ครั้งที่ 1	92
งานออกแบบร่างขั้นต้น ครั้งที่ 2	98
งานออกแบบร่างขั้นต้น ครั้งที่ 3	104
บทที่ 5 ผลงานการออกแบบ	109
5.1 หลักพื้นที่	109
5.1.1 ระบบการวางผัง	110
5.1.1.1 การหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำ	110
5.1.1.2 แนวแกน	111
5.1.1.3 ลำดับ	112
5.1.1.4 ระดับ	113
5.1.1.5 การผูกพื้นที่	114
5.2 หลักรูปทรง	117
5.2.1 ระบบการสร้างมวล	118
5.2.1.1 ไตรภาค	118
5.2.1.2 การเรียงตัวทางตั้งในอาคารทรงจั่ว	120
5.2.1.3 ทรงจอมแห และ ท้องอัสตงคต	122
5.2.2 ระบบโครงสร้างหลังคา	124

5.2.3 ระบบโครงสร้างเสา.....	128
5.2.4 ระบบโครงสร้างระเบียงคต.....	132
5.3 หลักเครื่องประกอบ	134
5.3.1 เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์	134
5.3.2 เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช	138
5.3.3 เรือพระที่นั่งอนเนกชาติภุชงค์.....	141
5.3.4 เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9.....	144
หลักการนำลวดลายมาใส่ไว้ในอาคาร	147
5.4 มุมมองและทัศนียภาพ.....	152
5.5 งานภูมิสถาปัตยกรรม.....	156
5.5.1 ผังบริเวณส่วนที่ 1 - ท่าเทียบ	156
5.5.1.1 ลานด้านหน้าโครงการ.....	157
(1) พื้นที่ทางเดินขนาดใหญ่ล้อมรอบ	158
(2) ลานริมน้ำภายนอก	159
(3) ลานรวมพล.....	160
(4) บ่อน้ำพุร้อนน้ำล้นขนาดใหญ่.....	160
(5) สะพาน.....	161
(6) ลานหน้าอาคาร.....	161
5.5.2 ผังบริเวณส่วนที่ 2 - ท่าราชวรดิฐ	162
5.5.2.1 ทางเดินริมน้ำภายในโครงการ	162
(1) ทางเดินขนาบลำน้ำ.....	163
- รวากันตก	163
- แก้วน้ำไม้สักทรงลวดลายน้ำ 3 มิติ	163
- หลังคาถันแดดระเบียงคต	164

-	วัสดุพืชพันธุ์.....	165
(2)	ทางเดินตั้งฉากลำน้ำ.....	165
5.5.2.2	ทางเดินบริการ.....	166
5.5.2.3	ทางเดินฟุตบอลสาธารณะ.....	167
5.5.3	ผังบริเวณส่วนที่ 3 - ท่าช้าง.....	168
5.5.3.1	ลานด้านหลังโครงการ.....	168
(1)	พื้นที่ทางเดินขนาดใหญ่ล้อมรอบ.....	169
(2)	ลานรียมน้ำภายนอกและลานรวมพล.....	170
(3)	บ่อน้ำผุดน้ำร้อนขนาดใหญ่.....	171
(4)	บันไดกึ่งนั่ง.....	172
5.6	งานออกแบบการใช้งานประกอบอาคาร สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ส่วนหลักดังนี้.....	173
5.6.1	อาคารอนุชาตฤกษ์.....	174
5.6.2	อาคารหลังคากระฉก - ส่วนแรก.....	176
5.6.3	อาคารสุพรรณหงส์.....	179
5.6.4	พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	181
5.6.5	อาคารอนันตนาคราช.....	183
5.6.6	อาคารหลังคากระฉก - ส่วนหลัง.....	185
5.6.7	อาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ.....	186
5.7	งานหุ่นจำลอง.....	190
	รายการอ้างอิง.....	194
	ประวัติผู้เขียน.....	197

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ภาพกระบวนพยุหยาตราชลมารค ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	25
1.2 ภาพพิธีทางชลมารคชานพระนครศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสศตวรรษที่ 17...	26
1.3 เรือพระราชพิธีในกระบวนพยุหยาตราชลมารค เสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม กำลังจอดเทียบที่ท่าเรือ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2450 รัชกาลที่ 5.....	27
1.4 เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งลำทรง ในกระบวนพยุหยาตราชลมารคเลียบพระนครในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช วันที่ 4 ธันวาคม 2454 รัชกาลที่ 6.....	27
1.5 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่ตั้งโครงการ.....	28
1.6 ภาพแผนที่โบราณ พุทธศักราช 2464/ 2495/ 2508.....	29
1.7 ภาพกระบวนเรือพยุหยาตราชลมารค เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม วันที่ 4 พฤศจิกายน 2542.....	32
2.1 ภาพเรือต่างๆ ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสศตวรรษที่ 17 ลำบนกลาง - เรือพระที่นั่งเชิญเครื่องราชบรรณาการ, ลำบนซ้าย - เรือออกพระ, ลำบนขวา - เรือออกญา, ลำกลาง - เรือสามัญชน, ลำล่าง - เรือพระที่นั่ง	34
2.2 ภาพเรือต่างๆ ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสศตวรรษที่ 17 ลำบน - เรือราชทูต และ ม.ก้องสดังค์, ลำล่าง - เรือพระที่นั่งพระเจ้าแผ่นดิน.....	34
2.3 ภาพเรือในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสศตวรรษที่ 17.....	35
2.4 ภาพเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ในลำน้ำเจ้าพระยาหน้าพระบรมมหาราชวัง วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส.....	36
2.5 ภาพเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส.....	36
2.6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยกระบวนพยุหยาตราชลมารคเลียบพระนคร เสด็จขึ้นท่าฉนวน วัดอรุณราชวราราม รัชกาลที่ 6.....	37
2.7 กระบวนพยุหยาตราชลมารค เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ 4 ธันวาคม 2454 รัชกาลที่ 6	38
2.8 เรือหลวงในกระบวนพยุหยาตราชลมารคเลียบพระนครบริเวณหน้าวัดอรุณราชวราราม	39
2.9 เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ส่งเสด็จขึ้นแล้ว กำลังถอยไปทอดอยู่หน้าท่าวัดอรุณราชวราราม	40

ภาพที่	หน้า
2.10 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นจากเรือปลับปลาที่ท่าราชวรดิฐ ภายหลังเสด็จพระราชดำเนินกลับจากวัดอรุณราชวรารามในกระบวนพยุหยาตราชลมารคเลียบพระนคร....	40
2.11 ร.10 เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค.....	42
2.12 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีเสด็จประทับเรือพระที่นั่ง.....	43
2.13 ภาพหัวเรือพระที่นั่งสำคัญและหัวโขนเรือต่างๆ ลำบนซ้าย - เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์, ลำบนขวา - เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช, ลำล่างซ้าย - เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์, ลำล่างขวา - เรือครุฑตรีจไตรจักร.....	48
2.14 ภาพหัวโขนเรือสำคัญต่างๆ ลำบนซ้าย - เรือเอกชัยเหินหาว/ เรือเอกชัยหลาวทอง/ เรือครุฑเหินเห็จ, ลำบนกลาง - เรือกระบี่ราญรอนราพณ์/ เรือสุรวายุภักษ์, ลำบนขวา - เรือครุฑตรีจไตรจักร, ลำล่างซ้าย - เรือกระบี่ปราบเมืองมาร/ เรือสุรวายุภักษ์, ลำกลางล่าง - เรือสุรปักษ์, ลำล่างขวา - เรือสุครีพครองเมือง.....	49
2.15 ภาพหัวโขนเรือสำคัญต่างๆ ลำซ้าย - เรือสุรปักษ์, ลำกลาง - เรือครุฑเหินเห็จ, ลำขวา - เรือกระบี่ปราบเมืองมาร.....	51
2.16 ภาพโคลงภาพพระราชพงศาวดารตอนขบวนเรือพระราชพิธีแห่พระแก้วพระบางจากสระบุรีมายังกรุงธนบุรี.....	52
2.17 ภาพขบวนพยุหยาตราชลมารคในพระราชพิธีลงทรง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สมัยรัชกาลที่ 5.....	53
2.18 ภาพรูปแบบการจัดริ้วขบวนพยุหยาตราชลมารค.....	54
3.1 ภาพตารางแสดงพื้นที่ใช้สอยในแต่ละองค์ประกอบของโครงการ.....	66
3.2 ภาพแผนภูมิวงกลมแสดงพื้นที่ใช้สอยในแต่ละองค์ประกอบของโครงการ.....	66
3.3 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร.....	67
3.4 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสานแนวความคิดโครงการ.....	67
3.5 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสานพื้นที่ตั้งโครงการ.....	68
3.6 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสานพื้นที่โครงการ.....	68

ภาพที่	หน้า
3.7 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสม รายละเอียดการใช้งาน.....	68
3.8 ภาพแสดงผังบริเวณโครงการ.....	68
4.1 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่ตั้งโครงการ.....	69
4.2 ภาพแผนที่โบราณ พุทธศักราช 2464/ 2495/ 2508.....	70
4.3 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากท่าเตียนไปท่าช้าง.....	71
4.4 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากท่าเตียนไปพระบรมมหาราชวัง.....	72
4.5 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากโครงการออกไปฝั่งธนบุรี.....	72
4.6 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากโครงการออกไปแม่น้ำเจ้าพระยา.....	72
4.7 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากโครงการไปวัดอรุณฯ.....	72
4.8 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : การใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ.....	73
4.9 ภาพอาคารราชธานีสโมสร.....	73
4.10 ภาพกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ.....	73
4.11 ภาพพระตำหนักแพบริเวณท่าราชวรดิฐปัจจุบัน.....	74
4.12 ภาพพระบรมมหาราชวัง.....	74
4.13 ภาพพระบรมมหาราชวัง รัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	75
4.14 ภาพแสดงผังพระบรมมหาราชวังและพื้นที่ใกล้เคียง.....	76
4.15 ภาพมุมสูงพระบรมมหาราชวังแสดงรายละเอียดอาคารต่างๆ.....	77
4.16 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยบริเวณท่าราชวรดิฐปัจจุบัน.....	80
4.17 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย มุมที่ 1.....	81
4.18 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย มุมที่ 2.....	81
4.19 แบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้น กลุ่มพระที่นั่งราชวรดิฐในสภาพสมบูรณ์ จากรายงาน โครงการเจ้าพระยาเสถียร เต็ดไถ่ทองคำชั้น แผนงานการจัดทำผังแม่บท การปรับปรุง บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา (วิสัยทัศน์) โดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2551.....	81
4.20 ภาพถ่ายหน้าอาคารบริเวณท่าช้างวังหลวง.....	83
4.21 ภาพถ่ายหน้าอาคารบริเวณท่าเตียน.....	84
4.22 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : ทัศนียภาพและมุมมอง.....	85
4.23 ภาพถ่ายมุมกว้างบริเวณท่าช้างวังหลวง.....	86
4.24 ภาพถ่ายมุมกว้างบริเวณท่าเตียน.....	86

ภาพที่	หน้า
4.25 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 1 : บริเวณท่าช้างและ ราชนาวิสิมสร.....	86
4.26 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 2 : บริเวณท่าราชวร ดิฐและพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	87
4.27 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 3 : บริเวณกรมกิจการ พลเรือนทหารเรือ.....	87
4.28 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 4 : บริเวณสวนนาคา ภิรมย์เดิมและท่าเตียน.....	87
4.29 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	88
4.30 ภาพถ่ายฟุตบอลทางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง.....	88
4.31 ภาพถ่ายท่าราชวรดิฐ.....	88
4.32 ภาพถ่ายป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่โครงการ.....	88
4.33 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : องค์ประกอบด้านภูมิสถาปัตยกรรม.....	89
4.34 ภาพถ่ายมุมมองกว้างแนวต้นไม้ใหญ่บริเวณฟุตบอลทางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง.....	89
4.35 ภาพถ่ายต้นไม้ใหญ่ในบริเวณลานจอดรถราชนาวิสิมสร.....	89
4.36 ภาพถ่ายต้นไม้ใหญ่บริเวณฟุตบอลทางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง ภาพที่ 1.....	89
4.37 ภาพถ่ายต้นไม้ใหญ่บริเวณฟุตบอลทางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง ภาพที่ 2.....	89
4.38 ภาพถ่ายสวนนาคาภิรมย์มองไปยังวัดอรุณฯ.....	91
4.39 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังหลังคาแสดงแนวความคิดการวางกลุ่มอาคาร..	92
4.40 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังพื้นแสดงแนวความคิดการวางกลุ่มอาคาร.....	92
4.41 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : เส้นทางการเคลื่อนที่คนกระบวนพยุหยาตราชลมารค ในปัจจุบัน (ท่าवासูกกรี - วัดอรุณราชวราราม).....	93
4.42 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังแสดงการจัดกระบวนเรือพระราชพิธีพยุหยา ตราชลมารคในปัจจุบัน.....	93
4.43 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังพื้นแสดงแนวความคิดการวางรั้วกระบวนเรือ พระราชพิธีพยุหยาตราชลมารคลงไปในสนามการวางกลุ่มอาคาร.....	93
4.44 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงบรรยากาศโดยรวมภาพที่ 1....	94
4.45 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงบรรยากาศโดยรวมภาพที่ 2....	94
4.46 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงบรรยากาศโดยรวมภาพที่ 3....	95

ภาพที่	หน้า
4.47 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงการเปิดมุมมองบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	95
4.48 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 1.....	96
4.49 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 2.....	96
4.50 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 3.....	96
4.51 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 4.....	96
4.52 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพตัดแสดงการเปิดมุมมองบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	96
4.53 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพตัดยาวตลอดโครงการแสดงความสูงอาคารและระยะห่างของกลุ่มอาคาร.....	96
4.54 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพตัดอาคารแสดงระดับการเข้าชมเรือพระราชพิธี.....	97
4.55 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงแกนตามยาวของการจัดกลุ่มอาคารแบบประเพณี.....	97
4.56 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : แสดงทัศนียภาพทางภูมิสถาปัตยกรรมภาพที่ 1	97
4.57 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : แสดงทัศนียภาพทางภูมิสถาปัตยกรรมภาพที่ 2	97
4.58 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ผังแสดงการจัดริ้วกระบวนเรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค.....	98
4.59 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ผังพื้น.....	98
4.60 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ผังแสดงผืนน้ำและเส้นทางเดิน.....	98
4.61 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ผังแสดงการผสมผสานสถาปัตยกรรมใหม่.....	98
4.62 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ผังแสดงโครงสร้างเสาและหลังคา.....	98
4.63 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ผังหลังคา.....	98
4.64 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพมุมมองสูงแสดงบรรยากาศโดยรวม.....	99
4.65 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศหน้าทางเข้าหลัก.....	99
4.66 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการเปิดมุมมองบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	100
4.67 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศภายใน 1.....	100
4.68 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงที่ว่างของสถาปัตยกรรมใหม่.....	100

ภาพที่	หน้า
4.69 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศบริเวณเชื่อมต่อไปยังอาคารจอดรถใต้ดิน.....	100
4.70 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศภายใน 2.....	101
4.71 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศภายใน 3.....	101
4.72 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผลงานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 1.....	101
4.73 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผลงานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 2.....	101
4.74 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผลงานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 3.....	102
4.75 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผลงานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 4.....	102
4.76 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 ภาพที่ 1.....	103
4.77 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 ภาพที่ 2.....	103
4.78 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 ภาพที่ 3.....	103
4.79 ภาพเรือพระราชพิธี ในขบวนพยุหยาตราชลมารคในพระราชพิธีลงทรง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ.....	104
4.80 ภาพเรือพระราชพิธี ในขบวนพยุหยาตราชลมารค เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม.....	104
4.81 ภาพหุ่นจำลองโครงสร้างเรือพระราชพิธี จากพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธีคลองบางกอกน้อย	105
4.82 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารจากแนวความคิดจากโครงสร้างเรือพระราชพิธี ภาพที่ 1.....	105
4.83 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารจากแนวความคิดจากโครงสร้างเรือพระราชพิธี ภาพที่ 2.....	105
4.84 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารจากแนวความคิดจากโครงสร้างเรือพระราชพิธี ภาพที่ 3.....	105
4.85 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 3.....	106
4.86 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์.....	107
4.87 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์.....	107
4.88 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช.....	107
4.89 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ.....	108
4.90 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคารด้านหน้าจั่ว.....	108

ภาพที่	หน้า
4.91 ภาพร่างแบบความสัมพันธ์กันของเส้นสายทรวดทรงอาคาร.....	108
5.1 ภาพตัวอย่างผังพื้นงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี.....	109
5.2 ระบบการวางผัง : ผังแสดงทิศทางการหันหน้าเข้าสู่แม่น้ำของอาคาร.....	110
5.3 ระบบการวางผัง : ผังแสดงแนวแกนการวางตำแหน่งอาคารและแนวแกนอาคาร.....	111
5.4 ระบบการวางผัง : ผังแสดงลำดับการเข้าถึงอาคาร.....	112
5.5 ระบบการวางผัง : ผังแสดงระดับความสูงต่ำของระนาบพื้นอาคาร.....	113
5.6 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงการจัดรีวิวกะบวนเรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค.....	114
5.7 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงการวางตัวอาคารหลักทั้ง 4 หลัง.....	114
5.8 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงผืนน้ำเพื่อการจัดแสดงเรือพระราชพิธี.....	115
5.9 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงพื้นที่ทางเดิน.....	115
5.10 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงโครงสร้างหลังคา.....	115
5.11 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงวัสดุปิดผิวหลังคา.....	116
5.12 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมจากแม่น้ำเจ้าพระยา.....	116
5.13 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมจากแม่น้ำเจ้าพระยา.....	116
5.14 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมจากพระบรมมหาราชวัง.....	117
5.15 ภาพตัวอย่างรูปด้านงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี.....	117
5.16 ภาพตัวอย่างการเรียงตัวในแนวตั้งงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี.....	118
5.17 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงองค์ประกอบอาคารแนวตั้งแบบไตรภาค.....	119
5.18 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงการซ้อนชั้นกันขององค์ประกอบหลังคา.....	121
5.19 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงการซ้อนชั้นกันขององค์ประกอบฐาน.....	121
5.20 ภาพแสดงลักษณะเส้นทรงจอมแหในกระบวนการออกแบบอย่างไทย.....	122
5.21 ภาพแสดงลักษณะท้องอัสตงคต (หย่อนโค้งแบบท้องเรือสำเภา).....	123
5.22 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารแบบอย่างไทยเส้นทรงจอมแหและท้องเรือสำเภา.....	123
5.23 ภาพแสดงลักษณะโครงสร้างหลังคาแบบเครื่องประตู่.....	124
5.24 ภาพแสดงลักษณะโครงสร้างหลังคาแบบผสม.....	124
5.25 ภาพแสดงการวางโครงเรือ : ตั้งกระดูกงู.....	125
5.26 ภาพแสดงการวางโครงเรือ : ติดตั้งกง.....	125
5.27 ภาพแสดงการแทนค่าเจดีย์และไตรภูมิแบบไทย.....	125

ภาพที่	หน้า
5.28 ภาพหุ่นจำลองโครงสร้างเรือพระราชพิธีแบบยาวตลอดลำเรือ จากพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธีคลองบางกอกน้อย.....	126
5.29 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 1.....	126
5.30 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 2.....	126
5.31 ภาพตัวอย่างการแทนค่าหัวเรือกับข้อฟ้า 1.....	127
5.32 ภาพตัวอย่างการแทนค่าหัวเรือกับข้อฟ้า 2.....	127
5.33 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 3.....	127
5.34 ภาพแสดงรูปทรง สัดส่วน โครงสร้างเรือพระราชพิธี.....	127
5.35 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 4.....	128
5.36 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 5.....	128
5.37 ภาพตัวอย่างการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี 1.....	129
5.38 ภาพตัวอย่างการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี 2.....	129
5.39 ภาพตัวอย่างการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี 3.....	129
5.40 ภาพการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี.....	130
5.41 ภาพจำลอง 3 มิติ : ภาพแสดงการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธีเข้าแนวเสาอาคาร	130
5.42 ภาพจำลอง 3 มิติ : ภาพแสดงแนวเสาอาคาร.....	130
5.43 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวเสาอาคารระยะใกล้.....	131
5.44 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวเสาอาคารระยะปานกลาง.....	131
5.45 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวเสาอาคารระยะไกล.....	131
5.46 ภาพแสดงโครงสร้างเรือพระราชพิธี.....	132
5.47 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคา ระเบียงคตฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 1.....	132
5.48 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคา ระเบียงคตฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 2.....	133
5.49 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคา ระเบียงคตฝั่งพระบรมมหาราชวัง.....	133
5.50 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคากระฉาก ใสภายใน.....	133
5.51 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์.....	135

ภาพที่	หน้า
5.52 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์.....	135
5.53 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แสดงเต็มลำเรือ.....	136
5.54 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แสดงสีด้าใต้ท้องเรือ.....	136
5.55 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แสดงหัวโขนเรือ.....	136
5.56 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารแบบซ้อนชั้นหลังคา.....	137
5.57 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารแบบหลังคาปลั่งค์กัญญา.....	137
5.58 ภาพร่างแบบลดตายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์.....	137
5.59 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช.....	138
5.60 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช.....	139
5.61 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชแสดงเต็มลำเรือ.....	140
5.62 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชแสดงสีเขียวใต้ท้องเรือ.....	140
5.63 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชแสดงหัวโขนเรือ.....	140
5.64 ภาพร่างแบบลดตายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช.....	140
5.65 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์.....	141
5.66 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์.....	142
5.67 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์แสดงเต็มลำเรือ.....	143
5.68 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์แสดงสีชมพูใต้ท้องเรือ.....	143
5.69 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์แสดงหัวโขนเรือ.....	143
5.70 ภาพร่างแบบลดตายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์.....	143
5.71 ภาพร่างแบบลดตายประกอบอาคารด้านหน้าจั่ว : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์.....	144
5.72 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9.....	144
5.73 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9.....	145
5.74 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แสดงเต็มลำเรือ.....	146
5.75 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แสดงสีแดงใต้ท้องเรือ.....	146
5.76 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แสดงหัวโขนเรือ.....	146
5.77 ภาพร่างแบบลดตายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9..	147
5.78 ภาพร่างแบบลดตายประกอบอาคารด้านหน้าจั่ว : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9.....	147
5.79 ภาพแสดงแบบร่างลดตายบนเรือพระราชพิธี บริเวณหัวเรือ.....	147

ภาพที่	หน้า
5.80 ภาพแสดงแบบงานแกะสลักลวดลายไม้บนเรือพระราชพิธี บริเวณหัวเรือ.....	148
5.81 ภาพแสดงแบบร่างลวดลายบนเรือพระราชพิธี บริเวณท้ายเรือ.....	148
5.82 ภาพแสดงแบบงานแกะสลักลวดลายไม้บนเรือพระราชพิธี บริเวณท้ายเรือ.....	149
5.83 ภาพแสดงการร่างแบบลวดลายลงบนเรือพระราชพิธี.....	149
5.84 ภาพแสดงการเขียนแบบลวดลายลงบนเรือพระราชพิธี.....	149
5.85 ภาพแสดงลวดลายบนเรือพระราชพิธี.....	149
5.86 ภาพจำลองรูปด้าน : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลวดลาย 1.....	150
5.87 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลวดลาย 1.....	150
5.88 ภาพจำลองรูปด้าน : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลวดลาย 2.....	150
5.89 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลวดลาย 2.....	150
5.90 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลวดลายบนอาคาร 1.....	151
5.91 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลวดลายบนอาคาร 2.....	151
5.92 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลวดลายบนอาคาร 3.....	151
5.93 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลวดลายบนอาคาร 4.....	151
5.94 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จาก แม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 1 : บริเวณท่าช้างและราชนาวิสิมสร.....	152
5.95 ภาพถ่ายมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 1 : บริเวณท่าช้างและ ราชนาวิสิมสร.....	152
5.96 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จาก แม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 2 : บริเวณท่าราชวรดิฐและพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	152
5.97 ภาพถ่ายมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 2 : บริเวณท่าราชวร ดิฐและพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	153
5.98 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จาก แม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 3 : บริเวณกรมกิจการพลเรือนทหารเรือและท่าเตียน.....	153
5.99 ภาพถ่ายมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 3 : บริเวณกรมกิจการ พลเรือนทหารเรือและท่าเตียน.....	153
5.100 ภาพรูปตัดแสดงความสูงอาคารไม่เกิน 16 เมตร.....	153
5.101 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงความสูงอาคารไม่เกิน 16 เมตร.....	153
5.102 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมุกสูงจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณท่าราชวรดิฐ	154

ภาพที่	หน้า
5.103 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูสูงจากพระบรมมหาราชวังบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	154
5.104 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมูกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดแนวโครงการ.....	155
5.105 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูสูงจากแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งโครงการ.....	155
5.106 ผังแสดงการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนเพื่อการขยายรายละเอียด.....	156
5.107 ผังบริเวณส่วนที่ 1 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนต้นติดกับท่าเตียน.....	156
5.108 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูสูงลานด้านหน้าโครงการ (ท่าเตียน).....	157
5.109 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณบันไดทางขึ้นจากที่จอดรถใต้ดิน..	158
5.110 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณท่าเรือท่าเตียน.....	158
5.111 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูสูงลานด้านหน้าโครงการ (ท่าเตียน) ตามแนวแกน.....	159
5.112 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำเจ้าพระยา (ท่าเตียน).....	159
5.113 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ลานด้านหน้าโครงการ (ท่าเตียน).....	160
5.114 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - สะพานทางเดินข้ามน้ำเข้าสู่อาคาร.....	161
5.115 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณพื้นที่พักคอยฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา....	161
5.116 ผังบริเวณส่วนที่ 2 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนกลางติดกับท่าราชวรดิฐ.....	162
5.117 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณริมน้ำท่าราชวรดิฐ.....	162
5.118 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - ราวกันตก.....	163
5.119 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - หลังคาระเบียงคด.....	164
5.120 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - เก้าอี้นั่งลอยน้ำ 3 มิติ.....	164
5.121 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - วัสดุพืชพันธุ์.....	165
5.122 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินตั้งฉากลำน้ำ 1.....	166
5.123 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินตั้งฉากลำน้ำ 2.....	166
5.124 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินบริการ.....	167
5.125 ผังบริเวณส่วนที่ 3 : บริเวณพื้นที่โครงการส่วนปลายติดกับท่าช้าง.....	168
5.126 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินพุดบาทฝั่งพระบรมมหาราชวัง..	169
5.127 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูสูงลานด้านหลังโครงการ (ท่าช้าง).....	169

ภาพที่	หน้า
5.128 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณท่าเรือท่าช้าง.....	170
5.129 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ลานด้านหลังโครงการ (ท่าช้าง).....	170
5.130 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมุมสูงลานด้านหลังโครงการ - ลานน้ำพุน้ำล้น	171
5.131 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - น้ำพุน้ำล้นฝั่งพระบรมมหาราชวัง	171
5.132 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - น้ำพุน้ำล้นฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา.....	172
5.133 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - บันไดกึ่งนั่ง.....	172
5.134 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : แสดงรายชื่ออาคารและตำแหน่งที่ตั้ง.....	173
5.135 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : แสดงเส้นทางสัญจรภายในโครงการในช่วงเวลาปกติ....	173
5.136 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : แสดงเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ และข้าราชการระหว่างเสด็จกระบวนพยุหยาตราชลมารค.....	173
5.137 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์.....	174
5.138 ภาพอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ.....	174
5.139 ภาพอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์ : ลานหน้าอาคาร.....	175
5.140 ภาพอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์ : โถงต้อนรับและส่วนบริการต้อนรับต่างๆ.....	175
5.141 ภาพอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์ : ส่วนพักผ่อน.....	175
5.142 ภาพอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์ : ส่วนพักผ่อนและทางเดินไปส่วนบริการห้องน้ำ.....	176
5.143 ภาพอาคารอนุรักษศึกษาภัณฑ์ : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง.....	176
5.144 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารหลังคากะระจก - ส่วนแรก.....	176
5.145 ภาพอาคารหลังคากะระจก - ส่วนแรก : ลานรับรองภายในและประตูบัตรผ่าน.....	177
5.146 ภาพอาคารหลังคากะระจก - ส่วนแรก : ห้องประชุมและห้องบรรยาย (2 ห้อง).....	178
5.147 ภาพอาคารหลังคากะระจก - ส่วนแรก : มุมมองภายในห้องประชุมและห้องบรรยาย.....	178
5.148 ภาพอาคารหลังคากะระจก - ส่วนแรก : ทางเดินเยี่ยมชมภายใน 1.....	178
5.149 ภาพอาคารหลังคากะระจก - ส่วนแรก : ทางเดินเยี่ยมชมภายใน 2.....	179
5.150 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารสุพรรณหงส์.....	179
5.151 ภาพอาคารสุพรรณหงส์ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ.....	180
5.152 ภาพอาคารสุพรรณหงส์ : แสดงพื้นที่หุ่นจำลองเรือพระราชพิธีตามตำแหน่งผังกระบวน พยุหยาตราชลมารค.....	180
5.153 ภาพอาคารสุพรรณหงส์ : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง.....	180
5.154 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย.....	181

ภาพที่	หน้า
5.155 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : มุมมองจากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา.....	181
5.156 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : มุมมองจากฝั่งพระบรมมหาราชวัง.....	182
5.157 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์และข้าราชการ บริพารระหว่างเสด็จกระบวนพยุหยาตราสถลมารค บริเวณท่าเรือราชวรดิฐ.....	182
5.158 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์และข้าราชการ บริพารระหว่างเสด็จกระบวนพยุหยาตราสถลมารค บริเวณถนนด้านข้างพระบรมมหาราชวัง	182
5.159 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารอนันตนาคราช.....	183
5.160 ภาพอาคารอนันตนาคราช : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ.....	183
5.161 ภาพอาคารอนันตนาคราช : แสดงพื้นที่จัดนิทรรศการองค์ประกอบเรือพระราชพิธี.....	184
5.162 ภาพอาคารอนันตนาคราช : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง.....	184
5.163 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารหลังคากะฉก - ส่วนหลัง.....	185
5.164 ภาพอาคารหลังคากะฉก - ส่วนหลัง : มุมมองภายในพื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธี 1... 185	185
5.165 ภาพอาคารหลังคากะฉก - ส่วนหลัง : มุมมองภายในพื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธี 2... 186	186
5.166 ภาพอาคารหลังคากะฉก - ส่วนหลัง : มุมมองภายในพื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธี 3... 186	186
5.167 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ.....	186
5.168 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ.....	187
5.169 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ภาพบรรยากาศร้านอาหารริมน้ำภายนอกอาคาร.....	187
5.170 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานภายในร้านอาหาร....	188
5.171 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ภาพบรรยากาศร้านอาหารริมน้ำภายในอาคาร.....	188
5.172 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง.....	188
5.173 ภาพผังบริเวณ/รูปตัดยาวจากแม่น้ำเจ้าพระยา/รูปด้านยาวจากพระบรมมหาราชวัง	189
5.174 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 1.....	190
5.175 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 2.....	191
5.176 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 3.....	191
5.177 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 4.....	192
5.178 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 5.....	192
5.179 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพโครงสร้างหลังคา 1.....	193
5.180 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพโครงสร้างหลังคา 2.....	193

บทที่ 1

บทนำ

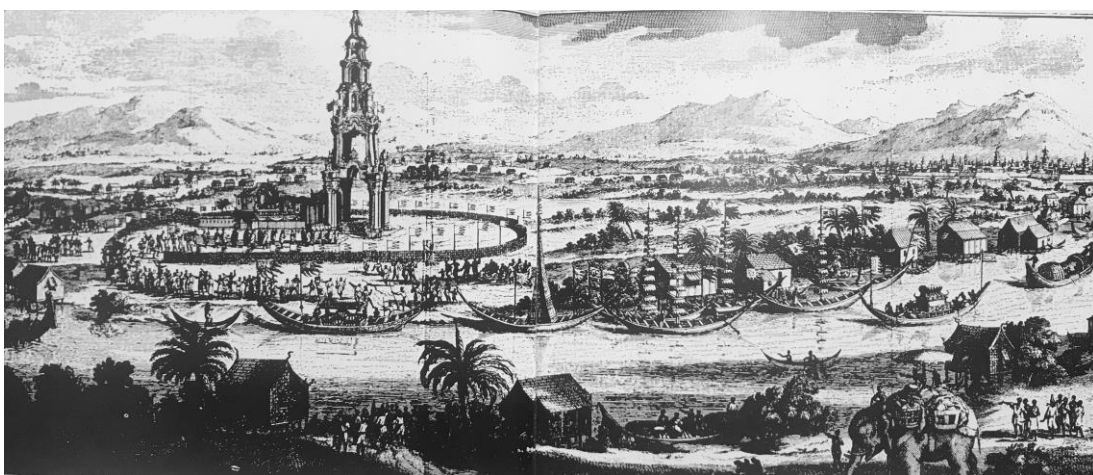
1.1 ความเป็นมาของโครงการ

ภาพที่ 1.1 ภาพพระบวณพยุหยาตราชลมารค ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสต์ศตวรรษที่ 17
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, พระบวณพยุหยาตราชลมารค, 7.

พระบวณพยุหยาตราที่มีมาจากลักษณะของการจัดพระบวณทัพ คำว่า "พยุห" หมายถึงพระบวณของกำลังพลที่จะยกไปรบศึก พลม้า พลช้าง พลรถ พลพาย และพลเดินเท้า "พยุหยาตรา" จึงมีความหมายถึงการดำเนินพลเป็นพระบวณศึกสงครามตามแบบแผนการรบ ที่กำหนดขั้นตอนตามตำราพิชัยสงครามที่มีระเบียบแบบแผนและวิธีการขั้นตอนแห่งพระบวณทัพ เพื่อความปลอดภัยของพระมหากษัตริย์และที่สำคัญคือเพื่อให้ทรงได้รับชัยชนะเหนืออริราชศัตรู ซึ่งโดยทั่วไปพระบวณพยุหยาตราแบ่งออกเป็น 2 ทาง คือ ทางบก เรียกว่า พยุหยาตราสถลมารค และทางน้ำ เรียกว่า พยุหยาตราชลมารค พระบวณทั้งสองทางต่างมีขั้นตอนการจัดรูปแบบที่เน้นถึงความเข้มแข็งของกำลังพลเหล่า

ต่างๆ พร้อมอาวุธครบมือ พาหนะ และยุทธโศปกรณ์เพื่อการผจญสงคราม ประกอบกับการแสดงถึง แสขยานภาพของกองทัพเพื่อให้ประสพชัยชนะ จากกระบวนพยุหยาตราเพื่อการศึกษาสงคราม ได้ วิวัฒนาการมาสู่การทำหน้าที่อันเกี่ยวเนื่องกับพระราชกรณียกิจอื่นๆ ในยามบ้านเมืองปกติสุข ส่วน หนึ่งเพื่อฝึกซ้อมกำลังพลเตรียมการรบ อีกส่วนหนึ่งทำหน้าที่สร้างเสริมพระบุญญาธิการแห่งองค์ พระมหากษัตริย์ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ไพร่บ้านพลเมือง ตลอดจนถึงการสร้างสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ

ภาพที่ 1.2 ภาพพิธีทางชลมารคานพระนครศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสตศตวรรษที่ 17
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 16-17.

กระบวนพยุหยาตราชลมารคในสมัยรัตนโกสินทร์ ภายหลังการเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ และสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้เรือฟืนขนบธรรมเนียมของราชสำนักครั้งกรุงเก่า (กรุงศรีอยุธยา) ที่ได้สูญหายไปในคราวเสียกรุง ในปีที่สองของการครองราชย์นั้นเองได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคเพื่อถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) และวัดหงส์ (วัดหงส์รัตนาราม) กระบวนพยุหยาตราชลมารคเริ่มกลายเป็นส่วนหนึ่งของพระราชพิธีสำคัญ ที่นอกเหนือจากพิธีถวายผ้าพระกฐิน อาทิเช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีจองเปรียงลอยพระประทีป พระราชพิธีสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งกระบวนพยุหยาตราชลมารคนี้ยังคงจัดขึ้นต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระราชพิธีการจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคนั้นอยู่ร่วมกับพระมหากษัตริย์และปวงชนชาวไทยอย่างต่อเนื่องและยาวนาน การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมา และความสำคัญในพระราชประเพณีนี้แก่ประชาชนในปัจจุบัน จึงเป็นหนึ่งเรื่องสำคัญที่ควรเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่าต่อไป

ภาพที่ 1.3 เรือพระราชพิธีในกระบวนพยุหยาตราชลมารค เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม กำลังจอดเทียบท่าทำเรือ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2450 รัชกาลที่ 5
ที่มา: กรมศิลปากร, **ฟิล์มกระจกจดหมายเหตุหนึ่งพันภาพประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ : สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2559)

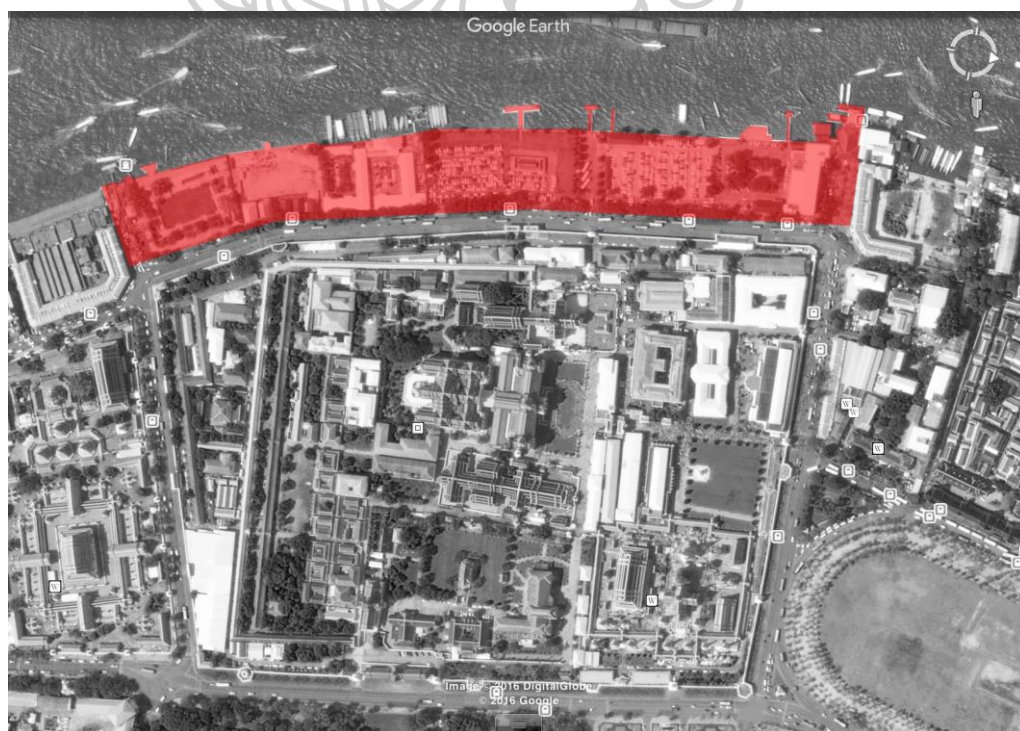

ภาพที่ 1.4 เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งลำทรง ในกระบวนพยุหยาตราชลมารคเสด็จพระนครในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช วันที่ 4 ธันวาคม 2454 รัชกาลที่ 6
ที่มา: กรมศิลปากร, **ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยรัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2550)

กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมไทยที่งดงาม ได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากคณะกรรมการอนุรักษ์ และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เพื่อดูแลและพัฒนาพื้นที่ให้ตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอย ในปัจจุบันอย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งความเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมไทย พื้นที่ตั้งโครงการตั้งอยู่ในเขตราชนาวิสิมสรและเขตราชฐาน ซึ่งดูแลโดยทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีสถาปัตยกรรมไทยทรงคุณค่าที่มีความเกี่ยวข้องกับพระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราชลมารคคือพระที่นั่งราชกิจวินิจัยและตำราชวรดิฐ โดยพื้นที่โครงการเป็นพื้นที่คั่นอยู่ระหว่างพระบรมมหาราชวังและแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดแนวรั้วพระบรมมหาราชวังฝั่งตะวันตก ปัจจุบันมีการก่อสร้างอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยของราชนาวิสิมสรบดบังทัศนียภาพริมน้ำของพระบรมมหาราชวังและรุกล้ำแนวเขตแม่น้ำเจ้าพระยา หลังจากแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์มีมติเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2540 กำหนดให้มีการปรับปรุงพื้นที่บริเวณราชนาวิสิมสรขึ้น โดยมีแนวคิดหลักของโครงการคือ

1. เร่งรัดให้กองทัพเรือจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการย้ายราชนาวิสิมสรออกจากพื้นที่ตั้งปัจจุบัน
2. จัดทำเป็นพื้นที่เปิดโล่งต่อเนื่องกับตำราชวรดิฐ เพื่อเปิดมุมมองด้านแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอาจใช้ประโยชน์เป็นสวนสาธารณะสำหรับประชาชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการพัฒนาพื้นที่โครงการให้เป็นไปตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ภายใต้แนวความคิดสืบสานพระราชประเพณีการกระบวนพยุหยาตราชลมารคต่อไป

ภาพที่ 1.5 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 1.6 ภาพแผนที่โบราณ ปี พ.ศ. 2460

ภาพที่ 24 ภาพแผนที่โบราณ ปี พ.ศ. 2513

ภาพที่ 21 แผนที่โบราณ ปี พ.ศ. 2464

ภาพที่ 22 ภาพแผนที่โบราณ ปี พ.ศ. 2488

ภาพที่ 1.6 ภาพแผนที่โบราณ พุทธศักราช 2464/ 2495/ 2508

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการและวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณราชนาวิสโมสร, 51-54.

1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อสืบสานและดำรงไว้ซึ่งประวัติศาสตร์พระราชประเพณีกระบวนพยุหยาตรา ชลมารค อันเป็นพระราชพิธีทรงคุณค่าที่สำคัญของชาติไทย
- 2) เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณพื้นที่โครงการให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งเสริมทัศนียภาพพระบรมมหาราชวังให้โดดเด่น สง่างาม
- 3) เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณพื้นที่โครงการให้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจให้แก่ประชาชนทั่วไป
- 4) นำเสนอความงดงามของสถาปัตยกรรมไทยจากการสร้างเรือและจำลองอันเป็นเอกลักษณ์ เป็นมรดกที่ล้ำค่าทางวัฒนธรรมไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

โครงการพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งกระบวนพยุหยาตราชลมารค จะเป็นโครงการสำคัญที่นำเสนอความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์พระราชประเพณีและความวิจิตรงดงามของสถาปัตยกรรมไทยมาผนวกเข้ากับการใช้งานพื้นที่ริมน้ำเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาจำกัดอยู่ในเนื้อหา 2 ส่วน ประกอบด้วย

1.4.1 ขอบเขตด้านประวัติศาสตร์พระราชประเพณี

การศึกษามุ่งเน้นพระราชพิธีกระบวนการพยุหยาตราชลมารคในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์เป็นสำคัญ กล่าวคือเป็นช่วงสมัยที่มีการจัดริ้วกระบวนฯเพื่อการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของราชสำนัก มากกว่าเพื่อการศึกษาสงคราม

1.4.2 ขอบเขตด้านงานออกแบบ

1.4.2.1 ขอบเขตด้านงานสถาปัตยกรรม

งานออกแบบสถาปัตยกรรมประกอบด้วยรายละเอียดโครงการดังนี้

1) อาคารพิพิธภัณฑ์เพื่อการจัดแสดงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและความสำคัญของพระราชพิธีกระบวนการพยุหยาตราชลมารค ได้แก่

- (1) ห้องจัดแสดงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและเรือพระราชพิธีที่สำคัญ
- (2) ห้องประชุมและห้องอเนกประสงค์
- (3) ห้องสำนักงาน ส่วนต้อนรับ และส่วนบริการ
- (4) ร้านค้า ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก
- (5) ห้องจัดเก็บศิลปวัตถุเพื่อการรักษาและการซ่อมแซม
- (6) ห้องเก็บของ

2) อาคารศูนย์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

- (1) ห้องเรียนรู้ขนาดใหญ่
- (2) ห้องค้นคว้าวิจัยและห้องปฏิบัติการ
- (3) ห้องสมุด
- (4) ห้องสนทนาการ

3) งานอนุรักษ์อาคารพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

4) งานออกแบบเชิงอนุรักษ์ท่าราชวรดิฐ

5) อาคารจอดรถใต้ดิน

1.4.2.2 ขอบเขตด้านงานภูมิสถาปัตยกรรม

งานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมประกอบด้วยรายละเอียดโครงการดังนี้

1) ลานจัดแสดงประติมากรรมกลางแจ้งแสดงตำแหน่งและความสำคัญของ กระบวนเรือพระราชพิธี

2) ลานกว้างสาธารณะ

(1) เพื่อรองรับการสัญจรทางเท้าจากท่าช้างวังหลวง

(2) เพื่อรองรับการสัญจรทางเท้าจากท่าเตียน (สวนนาคกรภิรมย์เดิม)

3) ลานกิจกรรมอเนกประสงค์เพื่อรองรับงานสืบสานขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ

4) ทางเดินริมน้ำเพื่อการพักผ่อนและเชื่อมต่อไปยังทางเดินริมน้ำพื้นที่ข้างเคียง

5) ทางเดินริมถนนเพื่อการสัญจรและเชื่อมต่อไปยังทางเดินเท้าพื้นที่ข้างเคียง

6) พื้นที่สวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

1.4.2.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตราชธานีวชิราวุฒิสโมสรและกรมการค้าภายในเดิม ได้แก่

- ด้านทิศเหนือ จด ท่าช้าง
- ด้านทิศใต้ จด ท่าเตียน
- ด้านทิศตะวันออก จด พระบรมมหาราชวัง
- ด้านทิศตะวันตก จด แม่น้ำเจ้าพระยา

1.5 ขั้นตอนของการศึกษา

แบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์พระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราชลมารค
- ขั้นตอนที่ 2 ศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์รายละเอียดต่างๆของพื้นที่โครงการ เพื่อนำมาประมวลผลเพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบ
- ขั้นตอนที่ 3 ศึกษารวบรวมข้อมูลด้านอื่นๆประกอบการออกแบบ เช่น แผนพัฒนาพื้นที่ต่อเนื่องโดยรอบต่างๆ โดยคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ โครงการกรณีศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียง
- ขั้นตอนที่ 4 ประมวลความรู้ที่ได้มาใช้ในการออกแบบพื้นที่โครงการ
- ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการออกแบบและข้อเสนอแนะ

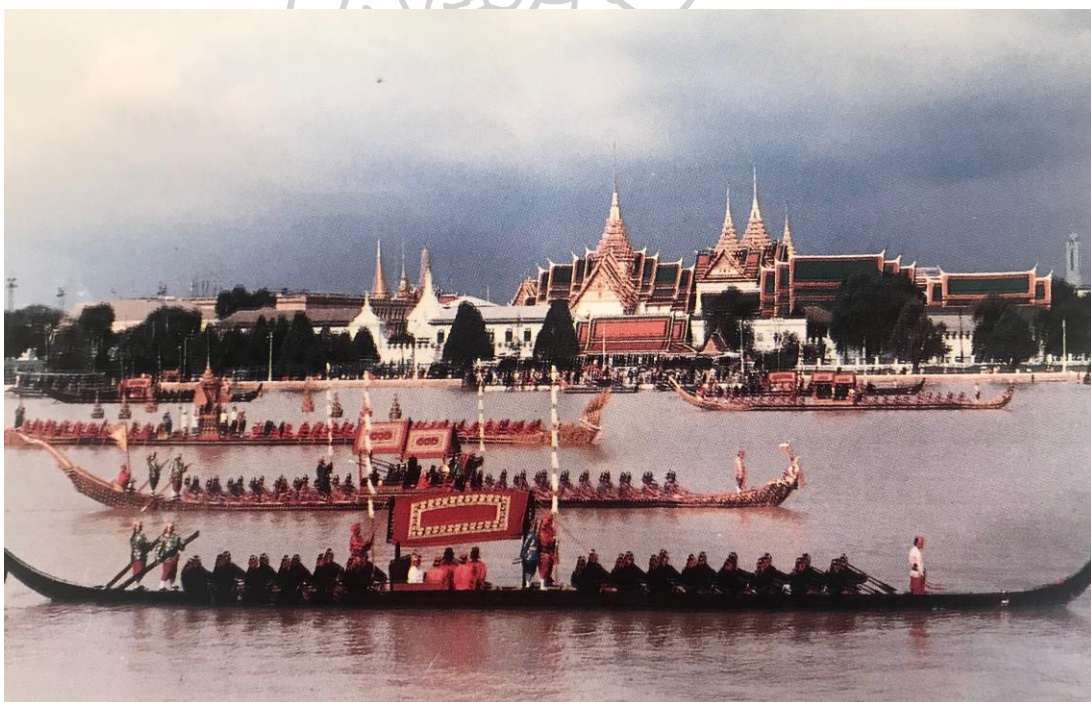
ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์แบบเต็มรูปแบบทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเดินทางเชื่อมต่อแลกเปลี่ยนกับอารยะประเทศต่างๆ ทำได้โดยง่ายผ่านระบบเศรษฐกิจหลักใหม่ของไทยได้แก่ การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยนั้น ประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ภูมิประเทศที่เป็นภูเขาทางภาคเหนือ ภูมิประเทศที่เป็นทะเลทางภาคใต้ และอีกหนึ่งความโดดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (Historical Tourism) ซึ่งประเทศไทยของเรานั้นโดดเด่นและเป็นแกนหลักในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นมาโดยตลอด

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประกอบไปด้วยส่วนประกอบหลัก 2 หัวข้อ ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์ในแง่สถาปัตยกรรมไทย ที่เป็นชื่อเสียงโด่งดังนำมาซึ่งการเข้ามาของนักท่องเที่ยวหลักหมื่นล้านคนต่อปี อาทิเช่น พระบรมมหาราชวัง วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดอรุณฯ เป็นต้น
2. ประวัติศาสตร์ในแง่ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเอกลักษณ์สำคัญไม่แพ้สถาปัตยกรรมไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และ วันสำคัญทางศาสนาต่างๆ อาทิเช่น ประเพณีเข้าพรรษา-ออกพรรษา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญของประเทศไทย อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งผูกพันกับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ไทย กล่าวคือพระราชประเพณีต่างๆ นั้นเอง เป็นสิ่งสำคัญที่อยู่คู่กับคนไทยและประเทศไทยมาอย่างยาวนาน เช่นเดียวกันกับแม่น้ำสายหลักอย่าง แม่น้ำเจ้าพระยาที่หล่อเลี้ยงประเทศไทย โดยเฉพาะราชธานีหลักสำคัญแห่งกรุงรัตนโกสินทร์อย่าง กรุงเทพมหานคร ซึ่งพระราชประเพณีที่จะกล่าวถึงคือ พระราชประเพณีกระบวนพยุหยาตราชลมารค

ภาพที่ 1.7 ภาพกระบวนเรือพยุหยาตราชลมารค เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม วันที่ 4 พฤศจิกายน 2542

ที่มา: กองประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกองทัพเรือ, พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค, 47

บทที่ 2

พระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราชลมารค

2.1 ประวัติศาสตร์และความเป็นมา

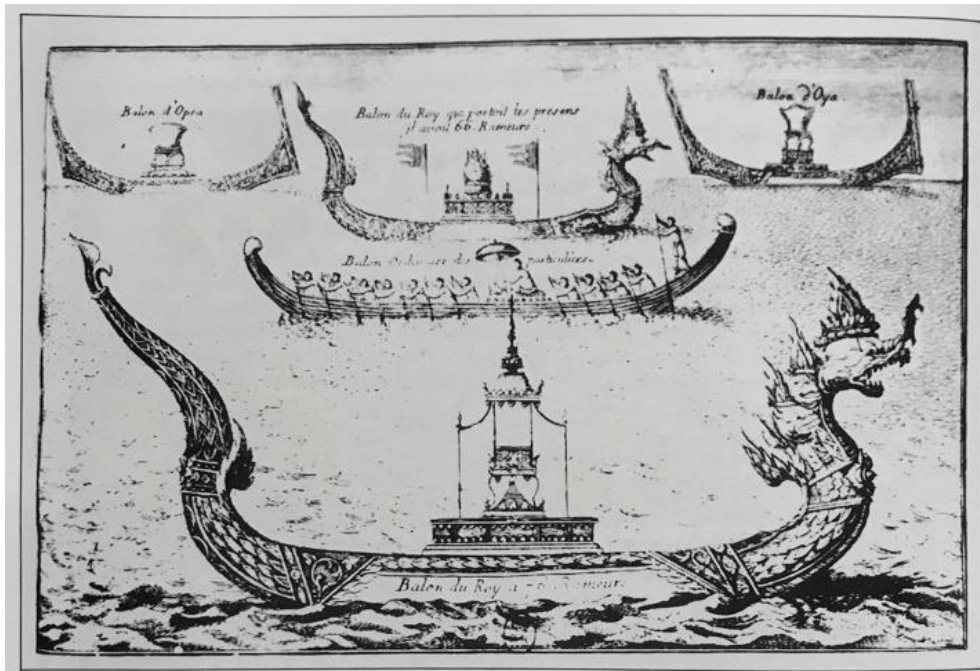
นับแต่ครั้งโบราณกาล การเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ไทยนั้นแบ่งออกเป็น 2 ทางหลักได้แก่ การเสด็จพระราชดำเนินทางบก ที่เรียกว่า “พยุหยาตราสถลมารค” และการเสด็จพระราชดำเนินทางน้ำ ที่เรียกว่า “พยุหยาตราชลมารค” ซึ่งมีปรากฏเป็นหลักฐานมาในอดีตว่ามีการใช้เรือโดยพระมหากษัตริย์เพื่อราชพิธีต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากการสัญจรและการศึก

สมัยสุโขทัย

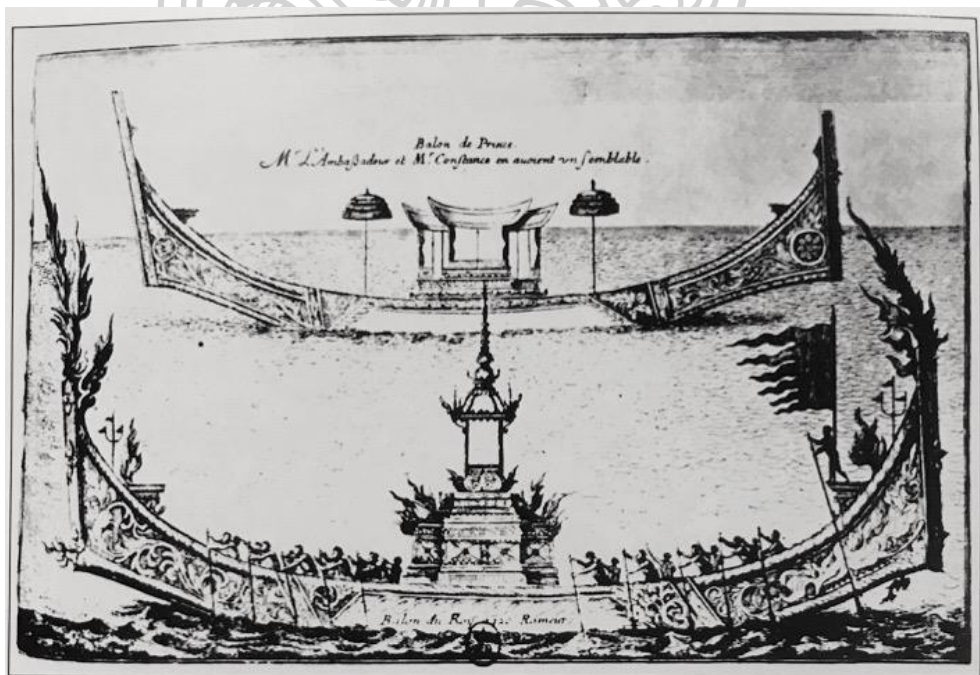
มีปรากฏพระร่วงทรงทรงใช้เรือออกไปลอยกระทง หรือ พิธีจองเปรียง ณ กลางสระน้ำ พร้อมทั้งเผาเทียนเล่นไฟในยามคืนเพ็ญเดือนสิบสอง

สมัยกรุงศรีอยุธยา

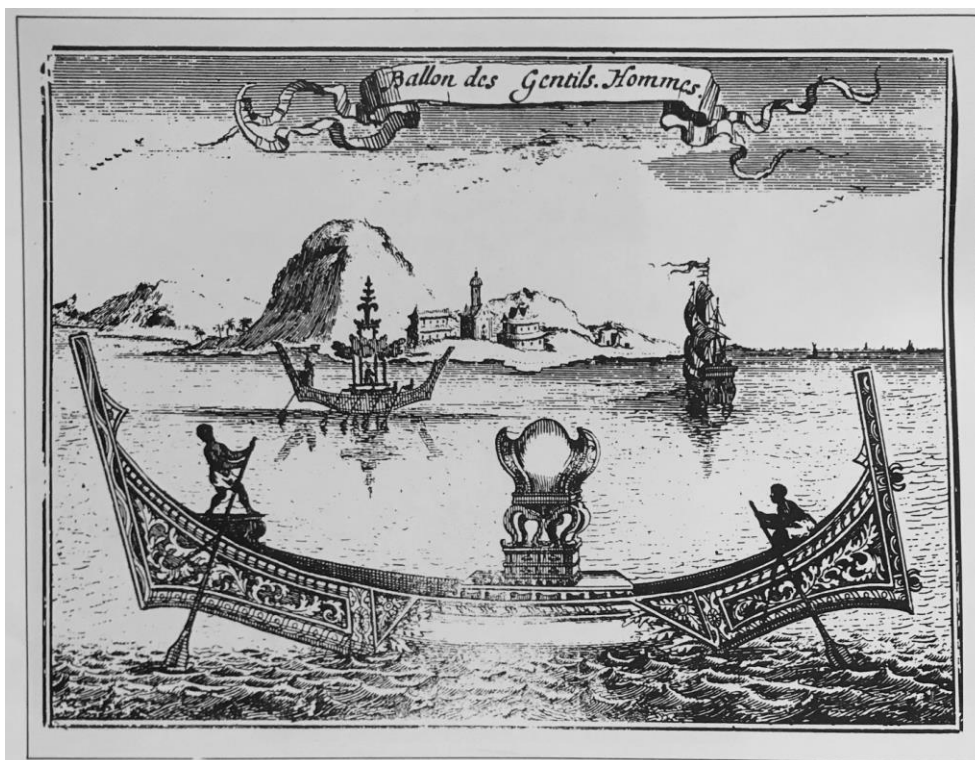
เนื่องจากลักษณะของราชธานีมีภูมิประเทศเป็นลักษณะแบบเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำหลายสาย วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวกรุงสมัยนั้นจึงผูกพันอยู่กับน้ำ ทั้งในแง่ของการใช้ชีวิตประจำวันและการสัญจรไปมา อยุธยาเป็นราชธานีที่มีการเลือกเป็นที่ตั้งเพื่อการป้องกันทางการศึกสงครามในช่วงเวลานั้น การจัดทำกระบวนเรือเพื่อการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังปรากฏหลักฐานการสร้างเรือขึ้นมากมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา แม้ในยามบ้านเมืองสงบสุขปราศจากสงคราม ชาวกรุงศรีอยุธยาก็มีการละเล่นเพลงเรือ การแข่งเรือ โดยเฉพาะในยามที่พระเจ้าอยู่หัวแดนสยามเสด็จแปรพระราชฐานไปยังหัวเมืองต่างๆ หรือ เสด็จทอดผ้ากฐินยังวัดวาอาราม ก็จะมีการใช้เรือรบเหล่านี้จัดกระบวนเรือที่ยิ่งใหญ่ ที่นอกจากจะแสดงถึงซึ่งแสนยานุภาพในพื้นที่น่านน้ำนั้น ยังเป็นการแสดงออกถึงการโปรดเกล้าเสด็จออกเยี่ยมเยียนชาวอยุธยาในขณะเดียวกัน ดังปรากฏในกระบวนเรือเพชรพวง เป็นริ้วกระบวนเรือที่ยิ่งใหญ่มาก มีการจัดริ้วกระบวนออกเป็น 4 สายประกอบเข้าด้วยกัน และริ้วเรือพระที่นั่งตรงกลางอีก 1 สาย ซึ่งการจัดกระบวนเรือในครั้งนี้ใช้เรือเข้าร่วมกระบวนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่าร้อยลำ ระหว่างที่มีการเคลื่อนกระบวนพยุหยาตรา ก็มีการแห่เรือพร้อมเครื่องประโคมจนเกิดเป็นวรรณกรรมที่ไพเราะยิ่ง กล่าวคือ กาพย์แห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ในยุคสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ในยุคสมัยอยุธยาตอนปลาย บทวรรณกรรมบรรยายถึงลักษณะและความงดงามของกระบวนเรือพยุหยาตราชลมารคในครั้งนั้น และบทแห่เรือบทนี้กลายเป็นแม่แบบให้กับบทกาพย์แห่เรือที่มีการแต่งขึ้นใหม่จนถึงปัจจุบัน (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.1 ภาพเรือต่างๆ ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสตศตวรรษที่ 17 ลำบนกลาง - เรือพระที่นั่งเชิญเครื่องราชบรรณาการ, ลำบนซ้าย - เรือออกพระ, ลำบนขวา - เรือออกญา, ลำกลาง - เรือสามัญชน, ลำล่าง - เรือพระที่นั่ง
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 8.

ภาพที่ 2.2 ภาพเรือต่างๆ ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสตศตวรรษที่ 17 ลำบน - เรือราชขุด และ ม.ก้องสดังค์, ลำล่าง - เรือพระที่นั่งพระเจ้าแผ่นดิน
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 9.

ภาพที่ 2.3 ภาพเรือในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส คริสตศวรรษที่ 17 ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 10.

สมัยสมเด็จพระนารายณ์

เนื่องจากพระปรีชาสามารถของพระนารายณ์ กรุงศรีอยุธยาสมัยนั้นจึงมีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ของการเจริญสัมพันธ์ไมตรีการนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติตะวันตก ทรงสร้างเมืองลเว็หรือลพบุรีในปัจจุบันให้เป็นราชธานีรองในเวลานั้น จึงมีการเสด็จพระราชดำเนินทางน้ำด้วยกระบวนพยุหยาตราชลมารคขึ้นล่องแม่น้ำป่าสักอยู่บ่อยครั้ง และในบางโอกาสก็โปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดริ้วกระบวนเรือเพื่อรองรับคณะราชทูตจากชาติต่างๆ มีการแห่พระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส จากกรุงศรีอยุธยามายังเมืองลเว็ตามบันทึกของ นิโคลาส แชรแวส์ ราชทูตฝรั่งเศสในสมัยนั้น และได้มีการบรรยายไว้ในหนังสือ “ประวัติศาสตร์แห่งราชอาณาจักรสยาม” ถึงกระบวนพยุหยาตราชลมารคของสมเด็จพระนารายณ์ว่า “ไม่สามารถเทียบความงามกับขบวนเรืออื่นใดได้ เป็นขบวนเรือที่มิโหฬาร มีเรือมากกว่าสองร้อยลำ โดยมีเรือพระที่นั่งพายเป็นคู่ไป ไปข้างหน้า เรือพระที่นั่งนั้นใช้ฝีพายของพวกแขนแดงที่ได้รับการฝึกพายมาจนชำนาญทุกคนสวมหมวก เสื้อ ปลอกเข่า ปลอกแขน มีทองคำประกอบเวลาพายจะพายพร้อมกันเป็นจังหวะจะโคน พายนั้นก็เป็นทองเหมือนกัน เสียงพายกระทบกันเป็นเสียงประสานไปกับทำนองเพลงยอพระเกียรติของพระเจ้าแผ่นดิน...” (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

สมัยรัตนโกสินทร์

หลังจากที่พม่าได้ยกทัพบุกเข้าทำลายกรุงศรีอยุธยา เฝ้าผลาญวัดวาอาราม บ้านเรือน ราษฎร ยังรวมไปถึงเรือรบโบราณและเรือพระราชพิธีไปแทบหมดสิ้น พระเจ้ากรุงธนบุรีกอบกู้เอกราช ของชาติไทยคืนมา ทรงสร้างเรือขึ้นใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรือที่ใช้เพื่อการศึกสงครามเป็นสำคัญ (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.4 ภาพเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ในลำนน้ำเจ้าพระยาหน้าพระบรมมหาราชวัง วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 22.

ภาพที่ 2.5 ภาพเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช วาดโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 23.

หลังจากนั้นมีการย้ายราชธานีจากฝั่งกรุงธนบุรีข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นมาใหม่นามว่า กรุงเทพมหานคร เป็นปฐมบทแห่งราชวงศ์จักรี โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงสร้างเรือขึ้นใหม่อีก 67 ลำ ประกอบไปด้วยเรือพระที่นั่ง เรือกรับวนปิดทอง เรือพิฆาต และเรือแซง เรือที่สำคัญและยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันได้แก่ เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่ง ไกรสรमुख เรือเอกชัยเหินหาว เรือเอกชัยหลาวทอง เรือครุฑเหินเห็จ เรือครุฑตรีจไตรจักร เรือพาลีรัง ทวิป เรือสุครีพครองเมือง เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ เรือกระบี่ปราบเมืองมาร เรืออสุรวายุภักษ์ เรือ อสุรปักษี เรือเสื่อทะยานชล เรือเสื่อคำรณสินธุ์ เรือแดงโม และเรืออิเหลียง เป็นต้น (กระบวนพยุหยา ตราชลमारค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยกระบวนพยุหยาตราชลमारคเสียบพระนคร เสด็จขึ้นท่าฉนวน วัดอรุณราชวราราม รัชกาลที่ 6

ที่มา: กรมศิลปากร, **ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยรัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2550)

ในรัชกาลต่อมา ยังมีการสร้างเรือเพิ่มขึ้นอีก กล่าวคือ

- รัชกาลที่ 2 ทรงสร้างขึ้น 2 ลำ

- รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างขึ้น 24 ลำ
- รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างขึ้น 7 ลำ
- รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างขึ้น เพียงลำเดียว
- รัชกาลที่ 6 ทรงสร้างขึ้น 2 ลำ

หลังจากนั้นก็มิได้มีการสร้างเรือพระราชพิธีขึ้นอีกเลย โดยเรือที่มีความสำคัญและคงอยู่มาถึงปัจจุบันได้แก่

- เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช
สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 และมีการสร้างขึ้นใหม่แทนลำเดิมในสมัยรัชกาลที่ 6
- เรือเนกชาติภุชงค์
สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5
- เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.7 กระบวนพยุหยาตราชลมารค เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ 4 ธันวาคม 2454 รัชกาลที่ 6

ที่มา: กรมศิลปากร, **ฟิล์มกระจกจดหมายเหตุหนึ่งพันภาพประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ : สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2559)

เรือพระราชพิธีนั้นมียู่และถูกส่งต่อมาถึงรัชกาลปัจจุบัน หากแต่การเสด็จพระราชดำเนิน กระบวนพยุหยาตราชลมารคมิได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งเหมือนในอดีต ผลมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่ เริ่มมีการเดินทางสัญจรทางบกด้วยถนนหนทางต่างๆทดแทน การสัญจรทางน้ำที่เคยเป็นเหมือนหัวใจหลักของชาวกรุงก็ปรับเปลี่ยนไปตามความเจริญของยุคสมัย

ภาพที่ 2.8 เรือหลวงในกระบวนพยุหยาตราชลมารคเสด็จพระนครบริเวณหน้าวัดอรุณราชวราราม
ที่มา: กรมศิลปากร, ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2550)

ครั้งเมื่อเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา อยู่เรือพระราชพิธีที่คลองบางกอกน้อยถูกระเบิดถล่มจนเรือเสียหายไปหลายลำ หลังจากนั้นจึงมีการซ่อมแซม และโอนเรือพระราชพิธีจำนวน 36 ลำ ให้กรมศิลปากรดูแลเก็บรักษาไว้ที่เรือพระราชพิธี ณ ปากคลองบางกอกน้อย และส่วนที่เหลืออีกราว 32 ลำ เป็นพวกเรือตั้ง เรือตำรวจ เรือแข่ง กองทัพเรือเป็นผู้ดูแลเก็บรักษาไว้

สำหรับกระบวนพยุหยาตราชลมารคในสมัยรัชกาลที่ 9 ส่วนใหญ่จะเป็นการเสด็จฯ ทอดผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม นอกจากนั้นจะเป็นการเสด็จในพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เช่น

- การเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารคเพื่อการเสด็จพระนคร
- การเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารคงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ในปี พ.ศ. 2500
- การเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารคทอดผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม ในปีพ.ศ. 2510

- การเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารคในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบรอบ 200 ปี พ.ศ. 2525
- การเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารควันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525 และ รื้อกระบวนแห่เชิญพระพุทธสิหิงค์ในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2525 (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.9 เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงษ์เสด็จขึ้นแล้ว กำลังลอยไปทอดอยู่หน้าท่าวัดอรุณราชวราราม
ที่มา: กรมศิลปากร, ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2550)

ภาพที่ 2.10 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นจากเรือพลับพลาที่ท่าราชวรดิฐ ภายหลังเสด็จพระราชดำเนิน
กลับจากวัดอรุณราชวรารามในกระบวนพยุหยาตราชลมารคเสียบพระนคร
ที่มา: กรมศิลปากร, ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2550)

รัชกาลที่ 9

การจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารค ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเริ่มขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2500 เป็นปีที่ทางราชการได้จัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษขึ้น และได้จัดให้มีกระบวนเรือพระราชพิธี อัญเชิญพระพุทธรูป พระไตรปิฎก และพระสงฆ์ แห่ไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นการเฉลิมฉลอง การจัดรูปกระบวนเรือคล้ายรูปกระบวนพยุหยาตราหน้าอ้อย แต่ไม่ครบเนื่องจากเรือพระราชพิธีชำรุดเสียหายไปบ้าง ไม่มีเรือพอจะจัดให้เต็มรูปเรือกระบวนแบบฉบับ ที่มีมาแต่โบราณ

ในปี พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดกระบวนพยุหยาตราชลมารค สำหรับเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม ตามพระราชประเพณีที่เคยมีมา แต่ก็ไม่สามารถจัดกระบวนให้ครบถ้วนได้เช่นกัน มีเรือตั้งเหลือ 10 คู่ เรือรูปสัตว์ 2 คู่ คือ เรือพาลีรั้งทวีปกับเรือสุครีพครองเมือง 1 คู่ เรืออสุรวายุภักษ์กับเรืออสุรปักษาอีก 1 คู่ เรือที่ไม่มีคือ เรือกระบี่ เรือครุฑ และเรือคู่ซึก จึงใช้เรือสุรมาเป็นเรือคู่ซึก ใช้เรือตั้งทอง และเรือพญาوانรเสริมริ้วเรือตั้งให้ครบ 11 คู่ และเพื่อให้เป็นไปตามพระราชดำริที่จะฟื้นฟูประเพณี กรมอุทหาเรือ กรมศิลปากร และสำนักพระราชวัง ได้ต่อเรือพระราชพิธี และเรือตั้งจนมีครบ 11 คู่ ส่วนเรือรูปสัตว์ก็ต่อตัวลำขึ้นใหม่ ใช้หัวเดิมบ้าง และต่อใหม่หมดบ้าง จนครบ 8 ลำ การเสด็จพระราชดำเนินถวายพระกฐินด้วยกระบวนพยุหยาตราชลมารคครั้งสุดท้าย ประกอบการเมื่อ พ.ศ. 2510 และมีการซ่อมใหญ่อีกครั้งใน พ.ศ. 2512

ในปี พ.ศ. 2525 เป็นโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์มีอายุครบ 200 ปี รัฐบาลได้จัดงานเฉลิมฉลองขึ้น พระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่อย่างหนึ่ง คือ การเสด็จพยุหยาตราชลมารค ในวันที่ 5 เมษายน และกระบวนพยุหยาตรา ในวันที่ 13 เมษายน โดยอัญเชิญพระพุทธรูปหีบห่อออก เพื่อให้ประชาชนได้สงวนน้ำในวันสงกรานต์ อันเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย และถือเป็นสิริมงคลในการฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

ในวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน โดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค ณ วัดอรุณราชวราราม โดยมีการจัดกระบวนเรือตามแบบกระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) และใช้บทเห่เดิมของ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ เป็นบทเห่ชมกระบวนเรือ ชมทิวทัศน์ ชมนก ชมปลา และชมไม้ น.ต.มงคล แสงสว่าง เป็นเจ้าหน้าที่เห่ นอกจากนี้ มี พ.จ.อ.สุจินต์ สุวรรณ และ พ.จ.อ.ทวิ นิลวงษ์ เป็นผู้ช่วยในการเห่ด้วย

ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 เป็นวันมหามงคลของราชอาณาจักรไทยอีกวาระหนึ่ง ด้วยเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ได้ 42 ปี 23 วัน ซึ่งนานกว่าพระมหากษัตริย์ราชทุกพระองค์ในอดีต รัฐบาลได้จัดงานฉลองพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกขึ้น ในงานนี้

ระหว่างวันที่ 2-5 กรกฎาคม มีการเทเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ ที่ท่าราชวรดิษฐ์ โดยบทเห่ นั้น คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ รองอธิบดีกรมศิลปากร เป็นผู้ประพันธ์

รัชกาลที่ 10

ราชาภิเษก : พุทธยาตราทางชลมารคครั้งแรกในรัชกาลที่ 10

วันที่ 12 ธ.ค. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดีฯ กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าทีปังกรรัศมีโชติ มหาวชิโรตตมางกูร สิริวิบูลยราชกุมาร โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ถึงที่ประทับรับรองบริเวณท่าวาสุกรี จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าทีปังกรรัศมีโชติฯ ประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯ เสด็จไปประทับเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ตามเสด็จในขบวนพุทธยาตรา

การเสด็จเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคในครั้งนี้ถือเป็นพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเบื้องปลาย และนับเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคได้จัดเตรียมเรือพระราชพิธีรวมทั้งสิ้น 52 ลำ กำลังพลฝีพาย 2,200 นาย มีเรือพระที่นั่งสำคัญ 4 ลำ คือ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ภาพที่ 2.11 ร.10 เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค
ที่มา: <https://www.bbc.com/thai/thailand-50756483>

ขบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารคออกจากท่าวาสุกรีในเวลา 16.25 น. ไปตามชลวิถีที่ตองน้ำเจ้าพระยาและถึงท่าราชวรดิฐ ซึ่งเป็นท่าเทียบเรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ อยู่ทางทิศตะวันตกของพระบรมมหาราชวัง รวมระยะทางประมาณ 3.4 กม. ใช้เวลาประมาณ 42 นาที หลังจากนั้น เมื่อเวลาประมาณ 17.10 น. เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ เข้าเทียบสะพานฉนวนน ประจําท่าราชวรดิฐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จขึ้นสะพานฉนวนนประจําท่าราชวรดิฐ

ภาพที่ 2.12 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จประทับเรือพระที่นั่งที่ท่า: <https://www.bbc.com/thai/thailand-50756483>

เวลา 17.45 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ประทับพระราชยานพุดตานทอง ยাত্রาโดยริ้วขบวนราบไปยังพระบรมมหาราชวัง มีพระราชยานถมอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์รัชกาลที่ 9 นำริ้วขบวนราบ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดีกรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ทรงพระดำเนินเข้าริ้วขบวนราบในฐานะราชองครักษ์ประจําพระองค์คู่เคียงพระราชยาน ริ้วขบวนราบยাত্রาออกจากเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ท่าราชวรดิฐ เลี้ยวซ้ายไปตามถนนมหาราช เลี้ยวขวาก่อนหน้าพระลาน เลี้ยวขวาเข้าพระบรมมหาราชวังทางประตูวิเศษไชยศรี เทียบพระราชยานพุดตานทองที่เกยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ ปราสาท แล้วประทับพักพระราชอิริยาบถที่พระที่นั่งราชกรัณยสภา จากนั้นเสด็จฯ ประทับรถยนต์พระที่นั่งกลับพระที่นั่งอัมพรสถานพระราชวังดุสิต (BBC News Thai)

2.2 เรือพระราชพิธี

กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารคเป็นการจัดทัพกระบวนเรือต่างๆ ซึ่งเรือพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ในสมัยแต่โบราณนั้น หาได้มีไม่ หากแต่มีเรือรบที่ใช้ในการทำศึกสงคราม ใช้ในแม่น้ำลำคลองและออกสู่ทะเลกว้าง ครั้นเมื่อการศึกสงครามทุเลาเบาบางลง การรบทัพจับศึกในแม่น้ำหมดความสำคัญลงไปทีละน้อย เรือรบที่ทำด้วยไม้และใช้กำลังจากฝีพายล้วน จึงถูกปรับนำมาใช้เป็นเรือพระราชพิธีต่างๆของพระมหากษัตริย์เพื่อใช้ในการเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารคจวบจนปัจจุบัน

ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ ทรงมียุทธวิธีในการรักษาพระนครโดยอาศัยกำลังจากทัพเรือ จึงทรงประดิษฐ์เรือไชย เรือรูปสัตว์ขึ้นและเรือกราบ เรือรบโบราณเหล่านี้สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 4 ชนิด คือ

- เรือแซ เป็นเรือโบราณของไทยซึ่งใช้ในแม่น้ำ เหตุที่ชื่อ “แซ” นั้น เข้าใจว่ามาจากคำว่า “เซ” ซึ่งหมายถึงแม่น้ำ เรือชนิดนี้ใช้ในการลำเลียงพล ศาสตราวุธ ยุทโธปกรณ์ เสบียงกรัง เป็นเรือที่แล่นค่อนข้างช้า
- เรือไชย เป็นเรือที่ใช้ลำเลียงพลเช่นกัน แล่นเร็วกว่าเรือแซ
- เรือรูปสัตว์ เรือชนิดนี้จะทำหัวเรือเป็นรูปสัตว์ต่างๆ มีครุฑ พญานาค เป็นต้น ใต้รูปสัตว์ก็จะมีช่องว่างปืนใหญ่ ใช้เป็นเรือปืนด้วย
- เรือกราบ มีลักษณะคล้ายเรือไชย แต่แล่นเร็วกว่า

เรือรบโบราณของไทยที่ตกทอดมาเป็นเรือพระราชพิธีนี้ แม้จะถูกสร้างขึ้นด้วยจุดประสงค์เพื่อใช้ในการสงคราม แต่ก็ยังเป็นเรือที่แกะสลักปิดทองเปลวสวยที่วิจิตรงดงาม โดยเฉพาะบริเวณหัวเรือและบริเวณท้ายเรือจะเป็นส่วนที่สวยงามมาก บ้างก็จะเป็นรูปสัตว์ ยักษ์ และลิง ในวรรณคดีไทยส่วนลำเรื่อนั้น ขุดจากซุงทั้งต้น ส่วนใหญ่นิยมใช้ไม้ตะเคียน อย่างไรก็ตาม เรือพระราชพิธีเป็นชื่อที่เรียกรวมถึงเรือชนิดต่างๆ ซึ่งใช้ประกอบในกระบวนพยุหยาตราชลมารค โดยที่เรือเหล่านี้แบ่งลักษณะตามหน้าที่ดังนี้ คือ

2.2.1 เรือพระที่นั่ง

เป็นเรือที่สำคัญที่สุดในกระบวนพยุหยาตราชลมารค เป็นเรือที่ประทับของพระมหากษัตริย์ หากเปรียบกับเรือรบโบราณแล้วก็คือเรือไชยนั่นเอง เรือพระที่นั่งทุกลำจะประดับประดาและเขียนลวดลายวิจิตรงดงามอย่างยิ่ง มีข้อที่แตกต่างจากเรือลำอื่น คือเรือพระที่นั่งจะไม่มีการกระทุ้งเสาให้จังหวะฝีพาย โดยเปลี่ยนมาใช้รับแทน นอกเหนือจากนี้แล้วเรือพระที่นั่งยังมีชื่อเรียกต่างกันไปอีก คือ

1) เรือตัน คือ เรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ ซึ่งในภายหลังหมายถึงเรือลำที่เสด็จฯ ล่าลองเป็นการประพาสต้น

2) เรือพระที่นั่งทรง, เรือพระที่นั่งรอง คือ เรือลำที่พระมหากษัตริย์ประทับ และขณะเดียวกันก็มีเรือพระที่นั่งอีกลำสำรองไว้ในกรณีที่เรือพระที่นั่งทรงชำรุด

3) เรือลับปลา คือ เรือที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์เปลี่ยนเครื่องทรง

4) เรือพระที่นั่งกิง คือ เรือชั้นสูงสุดของเรือพระที่นั่ง ซึ่งจะมีความสวยงามเป็นพิเศษ มีความเป็นมาว่า กษัตริย์ไทยในสมัยอยุธยาพระองค์หนึ่งได้รับชัยชนะกลับจากสงคราม มีผู้หักกิ่งไม้มาปักเข้าที่หัวเรือ นับแต่นั้นมา ก็มีการเงินลายกิงไม้ประดับที่หัวเรือด้วย และโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า "เรือพระที่นั่งกิง"

5) เรือพระที่นั่งเอกชัย คือ เรือพระที่นั่งเกือบเทียบเท่าเรือพระที่นั่งกิง มีการแกะสลักลวดลายงดงามเช่นกัน มักโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ประทับในเรือพระที่นั่งเอกชัยร่วมไปในกระบวนพยุหยาตราชลมารค ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก็แทบจะไม่มีการแบ่งแยกชั้นเรือพระที่นั่งกิงและเรือเอกชัยอีกเลย

6) เรือพระที่นั่งศรีสักหลาด คือ เรือที่มักตกแต่งด้วยสักหลาดทุกลำ ต่อมาเรียกเพียงสั้นๆว่า "เรือพระที่นั่งศรี" เรือพระที่นั่งชนิดนี้ก็มีลวดลายสวยงามตลอดข้างลำเรือ ใช้สำหรับการเสด็จฯ ล่าลองไม่ได้นำมาเข้ากระบวนพระราชพิธี ต่อมาภายหลังได้นำเข้ากระบวนพยุหยาตราชลมารค ด้วยเช่นกัน

7) เรือพระที่นั่งกราบ คือ เรือพระที่นั่งลำเล็ก สำหรับใช้ถ่ายลำเสด็จเข้าคูคลองเล็ก

8) เรือพระประเทียบ คือ เรือที่นั่งสำหรับเจ้านายฝ่ายในสำหรับเรือพระที่นั่งแทบทุกลำ จะต้องทอบัลลังค์กัญญา ทอบัลลังค์บุษบก หรือ พระที่นั่งกง ในส่วนกลางลำเรืออันเป็นที่ประทับ

(1) บัลลังค์กัญญา - มีหลังคาเป็นประทุนรูปคุ่ม มีม่านทอและที่สำหรับนั่งกราบ หรือนั่งห้อยเท้าอย่างเก๋อู้

(2) บัลลังค์บุษบก - เป็นรูปบุษบก มีฐานสี่เสา หลังคาบุษบกมี 5 ชั้น ปลายยอดมีพุ่มทรงข้าวบิณฑ์

(3) พระที่นั่งกง - รูปร่างคล้ายเก้าอี้แต่ยกขึ้นสูง ประดับประดาอย่างงดงาม (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

2.2.2 เรือเหล่าแสนยากร

เรือที่ประกอบอยู่ในกระบวนพยุหยาตราชลมารค นอกจากเรือพระที่นั่งแล้ว ยังมีเรืออีกมากมายหลายชนิด ซึ่งมีลักษณะและหน้าที่แตกต่างกันออกไป คือ

- 1) เรือตั้ง คือ เรือที่ทำหน้าที่ป้องกันกระบวนหน้า เพราะคำว่า “ตั้ง” หมายถึง “หน้า” เรือตั้งเป็นเรือที่มีส่วนหัวตั้งสูงงอนขึ้นไป เป็นเรือไม้ก็มี เป็นเรือปิดทองก็มี
- 2) เรือพิฆาต คือ เรือรูปสัตว์ที่เคลื่อนไหวรวดเร็ว ทำหน้าที่นำกระบวนเรือดับแรก เรือพิฆาต แม้จะเป็นเรือรูปสัตว์เช่นเดียวกับเรืออื่นๆ แต่เป็นเรือรูปสัตว์ชั้นรอง จึงเขียนรูปด้วยสีธรรมดาไม่ปิดทอง
- 3) เรือประตุ คือ เรือที่ใช้คันระหว่างกระบวนย่อย
- 4) เรือแซง คือ เรือเล็กและเร็ว จัดเป็นเรืออารักขาพระมหากษัตริย์
- 5) เรือกัน คือ เรือที่ป้องกันศัตรูมิให้โจมตีมาถึงเรือพระที่นั่ง ใกล้ชิดยิ่งกว่าเรือแซง
- 6) เรือคู่ซึก คือ เรือไชยหรือเรือรูปสัตว์ ทำหน้าที่ลากเรือพระที่นั่งซึ่งมีขนาดใหญ่และน้ำหนักมาก แต่ในบางครั้งก็พายไม่เพียงพอ
- 7) เรือตำรวจ คือ เรือที่ตำรวจหรือข้าราชการในพระราชสำนักลงประจำทำหน้าที่เป็นองครักษ์
- 8) เรือรูปสัตว์ คือ เรือที่มีหัวเรือเป็นรูปสัตว์หรือรูปคน เรือเหล่านี้จะเป็นเรือพิฆาตเรือเหล่าแสนยากร เรือพระที่นั่งได้ทั้งสิ้น สุดแต่แต่ความโอ้อ่าของเรือ
- 9) เรือกระบวนปิดทอง คือ เรือที่มีหัวปิดทองเป็นรูปต่างๆสวยงาม ในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นเรือเอกชัยและเรือศิวะสัตว์ทั้งสิ้น
- 10) เรือกลอง คือ เรือสัญญาณ ที่ทำให้เรืออื่นหยุดพายหรือจำโดยใช้กลองต่อมาใช้แตรฝรั่งที่มีเสียงดังและไกลกว่าแทน แต่คงเรียกเรือกลองเช่นเดิม

เรือพระราชพิธีชนิดต่างๆ เหล่านี้ ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่สำคัญในกระบวนเรือรบโบราณ ตั้งแต่ครั้งอดีตมาเท่านั้น ยังมีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย ควรค่าแก่การรักษา สืบทอด และส่งต่อให้แก่อนุชนคนรุ่นหลังได้รู้และซาบซึ้งถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของชาวไทยต่อไป อันมีเรือพระราชพิธีที่สำคัญ ที่ส่งต่อกันมายาวนาน ได้แก่ (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

- เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เป็นเรือพระที่นั่งกิ่ง เรือลำนี้เคยต่อขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีชื่อว่า “เรือศรีสุพรรณหงส์” ซึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็มีเรือพระที่นั่งชื่อ “สุพรรณหงส์” เช่นกัน มาถึงสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรือศรีสุพรรณหงส์ได้ผู้พังลงไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้ต่อใหม่ลำใหญ่กว่าเดิม พระราชทานชื่อว่า “เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์”

เรือพระที่นั่งลำนี้ ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือภายในทาสีแดง มีความยาว 44.90 เมตร ความกว้าง 3.14 เมตร ลึก 0.90 เมตร กินน้ำลึก 0.41 เมตร กำลัง 3.50 เมตร (พายครั้งหนึ่งเรือแล่นไปได้ไกล 3.5 เมตร) ใช้ฝีพาย 50 คน นายท้าย 2 คน นายเรือ 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน และคนเห่เรือ 1 คน

- เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เรือลำนี้มีชื่อเรียกว่า “เรือพระที่นั่งบัลลังค์นาค 7 เศียร” สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 และมาสร้างใหม่แทนลำเดิมที่ผู้พังไปในสมัยรัชกาลที่ 6 หัวเรือปิดทองประดับกระจกเป็นรูปพญานาค 7 เศียรจัดเป็นเรือพระที่นั่งกิ่ง เช่นเดียวกับเรือสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งลำนี้ ภายนอกทาสีเขียว ท้องเรือภายในทาสีแดง มีความยาว 42.95 เมตร ความกว้าง 2.95 เมตร ลึก 0.76 เมตร กินน้ำลึก 0.31 เมตร กำลัง 3.02 เมตร ใช้ฝีพาย 54 คน นายท้าย 2 คน นายเรือ 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน และคนเห่เรือ 1 คน

- เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

เรือลำนี้สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 จัดเป็นเรือพระที่นั่งศรี หัวเรือจำหลักปิดทองเป็นรูปพญานาคเล็กๆ จำนวนมาก เรือพระที่นั่งลำนี้ ภายนอกทาสีชมพู ท้องเรือภายในทาสีแดง มีความยาว 45.40 เมตร ความกว้าง 3.15 เมตร ลึก 1.10 เมตร กินน้ำลึก 0.46 เมตร กำลัง 3.50 เมตร ใช้ฝีพาย 61 คน นายท้าย 2 คน นายเรือ 2 คน คนถือธงท้าย 1 คน พลสัญญาณ 1 คน และคนเห่เรือ 1 คน

- เรือเสือทยานชลและเรือเสือคำณลินธุ์

เรือสองลำนี้ล้วนเป็นเรือพืชาติ สร้างมาแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 1 หัวเรือเขียนสีเป็นรูปเสือ เรือลำนี้ ภายนอกทาสีเหลืองลายเสือ ท้องเรือภายในทาสีแดง มีความยาว 22.27 เมตร ความกว้าง 1.74 เมตร ลึก 0.57 เมตร กินน้ำลึก 0.25 เมตร กำลัง 2.45 เมตร ใช้ฝีพาย 26 คน นายท้าย 1 คน นายเรือ 1 คน นั้งคฤห์กัญญา 3 คน พลสัญญาณ 1 คน มีปืนบรรจุปากกระบอก 1 กระบอก(กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.13 ภาพหัวเรือพระที่นั่งสำคัญและหัวโขนเรือต่างๆ

ลำบนซ้าย - เรือพระที่นั่งสุพรรณหงษ์, ลำบนขวา - เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช, ลำล่างซ้าย - เรือพระที่นั่งเอกชาติบุษงค์,
ลำล่างขวา - เรือครุฑเครื่องไตรจักร

ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 2.

ภาพที่ 2.14 ภาพหัวโขนเรือสำคัญต่างๆ

ลำบนซ้าย - เรือเอกชัยหินแห้ว/ เรือเอกชัยหลาวทอง/ เรือครุฑหินเห็จ, ลำบนกลาง - เรือกระบี่ราญรอนราพณ์/ เรือสุรวายุกัณฑ์, ลำบนขวา - เรือครุฑตรีจักรไตรจักร, ลำล่างซ้าย - เรือกระบี่ปราบเมืองมาร/ เรือสุรวายุกัณฑ์, ลำล่างกลาง - เรืออสุรปักษี, ลำล่างขวา - เรือสุกรีพรองเมือง

ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 43.

- เรือเอกชัยเหินหาวและเรือเอกชัยหลาวทอง

เรือสองลำนี้เป็นเรือคู่ชักใช้นำหน้า หรือชักลากเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ในกรณีที่ฝีพายไม่เพียงพอ เรือทั้งสองเป็นเรือกระบวนปิดทองที่วาดลวดลายเป็นรูปเทราหรือจระเข้ สร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 1 เรือทั้งสองลำมีความยาวประมาณ 27.50 เมตร ความกว้าง 1.99 เมตร ใช้ฝีพาย 38 คน

- เรือครุฑเหินเห็จและเรือครุฑตรีจไตรจักร

เรือสองลำนี้มีหัวเรือเป็นรูปพญาครุฑยุคขนาด จัดเป็นเรือกระบวนปิดทอง ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 เรือทั้งสองลำมีความยาวประมาณ 27 เมตร ความกว้าง 1.90 เมตร ใช้ฝีพาย 34 คน

- เรือพาลีรังทวีปและเรือสุครีพครองเมือง

เรือสองลำนี้ หัวเรือเป็นรูปवानร หรือขุนกระบี่ เรือพาลีรังทวีป เป็นขุนกระบี่สีเขียว เรือสุครีพครองเมือง เป็นขุนกระบี่สีแดง จัดเป็นเรือกระบวนปิดทอง สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 เรือทั้งสองลำมีความยาวประมาณ 27.45 เมตร ความกว้าง 1.95 เมตร ใช้ฝีพาย 34 คน

- เรือกระบี่ราญรอนราพณ์และเรือกระบี่ปราบเมืองมาร

เรือสองลำนี้ หัวเรือเป็นรูปवानร หรือขุนกระบี่ เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ เป็นขุนกระบี่สีดำ เรือกระบี่ปราบเมืองมาร เป็นขุนกระบี่สีขาว จัดเป็นเรือกระบวนปิดทอง สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 เรือทั้งสองลำมีความยาวประมาณ 26.80 เมตร ความกว้าง 2.10 เมตร ใช้ฝีพาย 36 คน

- เรืออสุรวายุภักษ์และเรืออสุรปักษี

เรือสองลำนี้เป็นเรือกระบวนปิดทอง สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 มีรูปหัวเรือเป็นนกหน้ายักษ์

เรืออสุรวายุภักษ์ จะเป็นตัวที่ใส่เสื้อสีม่วง มือและเท้าเป็นสีคราม

เรืออสุรปักษี จะใส่เสื้อข้างหน้าสีม่วงหลังสีเขียว มือและเท้าเป็นสีเขียว

มีความยาวประมาณ 30.00 เมตร ความกว้าง 2.00 เมตร ใช้ฝีพาย 40 คน (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.15 ภาพหัวโขนเรือสำคัญต่างๆ

ลำซ้าย - เรืออสุรปักษี, ลำกลาง - เรือครุฑเหินเห็จ, ลำขวา - เรือกระบี่ปราบเมืองमार

ที่มา: รศ.ดร. ศานติ ภักดีคำ, พระเสด็จโดยแดนชล,(กรุงเทพ : มติชน, 2562) 258/ 261/ 266.

- เรือพระนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

เรือพระราชพิธีลำใหม่เพิ่มขึ้นอีก 1 ลำ คือ เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 ทั้งนี้เนื่องด้วยกองทัพเรือ และกรมศิลปากร สร้างขึ้นน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อฉลองในมหาวโรกาส งานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ที่พระองค์เสด็จ เถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 50 ปี เรือพระราชพิธี ลำใหม่นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามว่า “เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9”

ลักษณะของเรือเป็นการนำรูปแบบโขนเรือ พระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณเดิม ซึ่งเป็นไม้จำหลัก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเฉพาะโขนเรือรูปครุฑขุดนาค (พญาสุบรรณ) เท่านั้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างรูป พระนารายณ์ประทับยืนบนหลังพญาสุบรรณ ทำให้เรือมีความสง่างามมากขึ้น เรือพระที่นั่งองค์เดิมได้ชำรุดทรุดโทรมเสื่อมสภาพไปเหลือเพียงโขนเรือเท่านั้น และจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กองทัพเรือจึงร่วมกับกรม ศิลปากรนำโขนเรือดังกล่าวมาเป็นแบบในการสร้างเรือพระที่นั่งองค์ใหม่ ซึ่งจะเป็นเรือพระที่นั่งรองทอดบัลลังก์กัญญาเทียบเท่าเรือพระที่นั่ง อนันตนาคราช และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ใช้ ฝัฟาย 50 นาย เพื่อให้มีความหมายสอดคล้อง กับโอกาสอันเป็นมหามงคลนั้นและกำหนดว่าจะ สร้างแล้วเสร็จในราววันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2539

สำหรับการสร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรง สุบรรณ รัชกาลที่ 9 นี้ กองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากรได้นำเอาโขนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ ที่สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาเจษฎาบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 และ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มาเป็นแม่แบบ โดยกองทัพเรือจะดำเนินการสร้างในส่วนที่เป็นโครงสร้างของตัวเรือพายและคัตฉาก ส่วนกรมศิลปากรจะดำเนินการในงานที่เกี่ยวกับศิลปกรรมของเรือทั้งหมด

จากการพิจารณาขบวนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณเดิม ซึ่งเป็นขบวนเรือแกะสลักจากไม้ลงรักปิดทองประดับกระจกตลอดทั้งลำ ลวดลาย เขียนลายดอกพุดตานพื้น ส่วนท้ายเรือมีลักษณะคล้ายเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช แต่ส่วนเหนือมาลัยท้ายเป็นสร้อยหางครุฑ ปลายหางสุดของท้ายเรือเป็นกนกหางครุฑ ท้องลายของท่อนหางเป็นขนครุฑ สีพื้นเรือหรือสีท้องเรือเป็นสีแดงชาด ใช้กัญญาเรือเช่นเดียวกับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์คือ ตัวบัลลังก์กัญญาเรือ เป็นลวดลายแกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจก แผงพนักพิงแกะสลักลวดลายเป็นรูปครุฑยุคนาคราชลงรักปิดทองประดับ กระจกภายในเหมือนเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ลูกแก้วรับซื้อเป็นไม้แกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจก เสาสองต้นทาสีดำ ส่วนพายกับฉากลงรักปิดทอง การวางฉัตรให้เว้น 2 กระทบ ต่อ 1 ฉัตร ผ้าดาดหลังคากัญญาเรือ เป็นทองแผ่ลวดลายโคมแย่ง ลงรักปิดทองประดับกระจก พื้นแดงลายจั่วและลายผ้ามาโนโดยรอบประดับด้วยทองแผ่ลวด (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน)

2.3 การจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารค

ภาพที่ 2.16 ภาพโคลงภาพพระราชพงศาวดารตอนขบวนเรือพระราชพิธีแห่พระแก้วพระบางจากสระบุรีมายังกรุงธนบุรี
ที่มา: สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525, กระบวนพยุหยาตราชลมารค, 44.

การจัดรูปกระบวนพยุหยาตราชลมารค ในอดีตนั้นมีระเบียบแบบแผนเดิมเต็มรูปแบบที่ยิ่งใหญ่มาก เรียกว่า “กระบวนเพชรพวง” มีขึ้นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การจัดริ้วขบวนแบ่งออกเป็น 4 สาย และยังมีสายพระราชยานอยู่ตอนกลางอีก 1 สาย

- สายในซ้ายขวาเป็นริ้วเรือแห่ เรียกว่า สายคู่แห่
- สายนอกซ้ายขวาเป็นริ้วเรือกัน เรียกว่า สายกัน

นอกจากนี้ระเบียบรูปแบบการจัดกระบวนยังแบ่งออกเป็น 5 ตอน

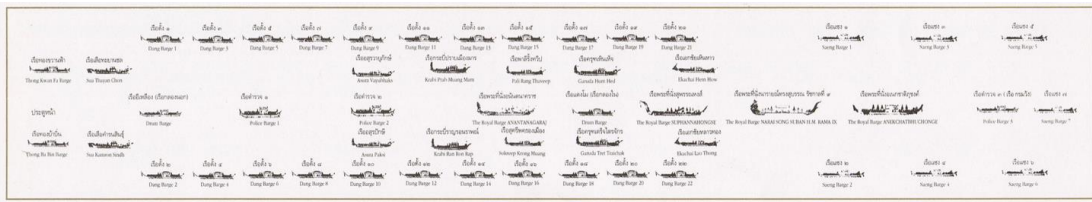
- 1) กระบวนนอกหน้า ซึ่งอยู่ตอนหน้า ได้แก่ ทหารกองนอก
- 2) กระบวนในหน้า อยู่ถัดจากกระบวนนอกหน้า ได้แก่ ทหารรักษาพระองค์
- 3) กระบวนเรือพระราชยาน อยู่ตอนกลาง
- 4) กระบวนในหลัง อยู่ตอนหลังชั้นใน ได้แก่ กองทหารรักษาพระองค์
- 5) กระบวนนอกหลัง อยู่ตอนหลังชั้นนอก ได้แก่ ทหารกองนอก โดยทั้ง 5 ตอนนี้มี

ประตูค้ำอยู่ทุกตอน (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

ภาพที่ 2.17 ภาพขบวนพยุหยาตราชลมารคในพระราชพิธีลงทรง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา: รศ.ดร. ศานติ ภักดีคำ, พระเสด็จโดยแดนชล.(กรุงเทพฯ : มติชน, 2562) 221.

ภาพที่ 2.18 ภาพรูปแบบการจัดรีวขบวนพยุหยาตราขลมารค
ที่มา: พิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี, คลองบางกอกน้อย.

สมัยต่อมาการจัดกระบวนเรือรบโบราณแบบที่เรียกว่ากระบวนเพชรพวงนี้หมดสิ้นไปพร้อมกับที่เรือรบโบราณ กลายมาเป็นเรือพระราชพิธีที่มีรูปแบบ การจัดรูปกระบวนพยุหยาตราขลมารค ดัดแปลงมาจากแบบแผนโบราณ ระเบียบการจัดกระบวนเรือพระราชพิธีนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้ จอมพลเรือสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงวางหลักเกณฑ์การจัดรีวกระบวนเรือพระราชพิธีสำหรับเสด็จฯ พยุหยาตราขลมารคขึ้นเป็น 5 แบบ คือ

2.3.1 ขบวนพยุหยาตราใหญ่

ขบวนพยุหยาตราใหญ่ใช้ในโอกาสถวายผ้าพระกฐิน หรือโอกาสสำคัญ เช่น การเสด็จฯ เลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราขลมารค การจัดขบวนแห่เป็น 4 สาย รวมกับสายกลางคือ เรือกลอง เรือตำรวจ และเรือพระที่นั่ง เป็น 5 สาย ใช้เรือในกระบวนดังนี้ คือ

- 1) เรือพิฆาต 1 คู่
- 2) สายนอก เรือตั้ง 11 คู่
- 3) สายใน เรือรูปสัตว์ 4 คู่ เรียงลำดับจากหลังมาหน้าคือ เรือครุฑ เรือกระบี่ เรือพญาวานร เรืออสูร
- 4) เรือกลองนอก 1 เรือกลองใน 1
- 5) เรือตำรวจนอก 1 เรือตำรวจใน 1
- 6) เรือเอกชัย ทรงผ้าไตร หรือพระพุทธรูป หรือพุ่ม แล้วแต่งาน มีเครื่องสูง ธงสามชาย
- 7) เรือคู่ซึก ใช้เรือเอกชัยเหินหาวและเรือเอกชัยหลาวทอง มีเศียรสังข์มโหระทึก
- 8) เรือเอกชัยพระที่นั่งลำทรง ตั้งพระที่นั่งบุษบก มีเครื่องสูง ธงสามชาย
- 9) เรือปลับปลา ใช้เรือพระที่นั่งศรี ทรงบัลลังก์กัญญา
- 10) เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือศรี ทรงบัลลังก์กัญญา
- 11) เรือตำรวจตาม 2 เรือ
- 12) เรือทหารแซง 2 คู่ (กระบวนพยุหยาตราขลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

2.3.2 ขบวนพยุหยาตราน้อย

ขบวนพยุหยาตราน้อยใช้ในโอกาสเสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน การจัดขบวนแบ่งออกเป็น 2 สาย ถ้านับสายกลางคือ เรือกลอง เรือตำรวจ และเรือพระที่นั่งด้วย ก็นับว่ามี 3 สาย ใช้เรือใน กระบวน ดังนี้

- 1) เรือพิฆาต 1 คู่
- 2) เรือตั้ง 7 คู่
- 3) เรือรูปสัตว์ 4 คู่ ลำดับจากหลังไปหน้าคือ เรือครุฑ เรือกระบี่ เรือพญาวานร เรืออสุร
- 4) เรือกลองนอก 1 เรือกลองใน 1
- 5) เรือตำรวจน่านอก 1 เรือตำรวจใน 1
- 6) เรือเอกชัย ทรงผ้าไตรหรือพระพุทธรูป หรือพุ่ม แล้วแต่งาน มีเครื่องสูง ชง สามชาย แตรสังข์
- 7) เรือคู่ซึก ใช้เรือเอกชัยเหินหาว และเรือเอกชัยหลาวทอง มีแตรสังข์ มโหระทึกกลอง
- 8) เรือพระที่นั่งลำทรง ใช้เรือศรีหรือเรือกิ่ง ทรงบัลลังก์กัญญา มีเครื่องสูง ชงสาม ชาย ถ้าเป็นเรือศรีตรง มีแค่เครื่องสูง
- 9) เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือศรี ทรงบัลลังก์กัญญา
- 10) เรือตำรวจตาม 2 เรือ
- 11) เรือทหารแข่ง 2 คู่

2.3.3 ขบวนราบใหญ่

ขบวนเรือราบใหญ่เป็นการจัดกระบวนที่ใช้ในพระราชพิธีเสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน ที่ไม่ ใหญ่โตนัก ไม่มีเรือรูปสัตว์เลย จัดขบวนออกเป็น 2 สาย ถ้านับสายกลาง คือ เรือกลอง เรือพระที่นั่ง เรือตำรวจด้วยก็เป็น 3 สาย มีเรือดังนี้ คือ

- 1) เรือพิฆาต 1 คู่
- 2) เรือตั้ง 11 คู่
- 3) เรือกลองนอก 1 เรือกลองใน 1
- 4) เรือตำรวจน่านอก 1 ใน 1
- 5) เรือเอกชัย มีหรือไม่มีแล้วแต่งาน ใช้เครื่องสูง ชงสามชาย แตรสังข์
- 6) เรือคู่ซึก ใช้เรือ กระบี่ 1 ครุฑ 1 มีมโหระทึกกลอง
- 7) เรือพระที่นั่งลำทรง ใช้เรือศรี ไม่มีเครื่องสูง
- 8) เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือศรี

9) เรือตำรวจตาม 2 คู่

10) เรือทหารแซง 2 คู่

2.3.4 ขบวนราบน้อย

ขบวนราบน้อยใช้ในโอกาสเดียวกับขบวนราบบใหญ่ จัดขบวนเรือเป็น 2 สายเท่านั้น ใช้เรือ
ดังนี้ คือ

1) เรือพิฆาต 1 คู่

2) เรือตั้ง 11 คู่

3) เรือกลองนอก 1 ใน 1

4) เรือตำรวจนำนอก 1 ใน 1

5) เรือเอกชัย มีหรือไม่มีแล้วแต่งาน มีเครื่องสูง ธงสามชาย แตรสังข์

6) เรือคู่ซึก ใช้เรือทองขวานฟ้า ทองบ่าบิน มีมโหระทึกกลาง

7) เรือพระที่นั่งลำทรง ใช้เรือกราบ

8) เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือกราบ

9) เรือตำรวจตาม 2 เรือ

10) เรือทหารแซง 2 คู่

2.3.5 ขบวนราบบย่อ

ขบวนราบบย่อ เป็นการจัดขบวนรับช่วงต่อในเส้นทางที่จะเสด็จฯ ไปในลำคลองที่คับ
แคบ มีเรือดังนี้ คือ

1) เรือกลอง 1 เรือ

2) เรือตำรวจนำ 1 เรือ

3) เรือคู่ซึก 1 คู่ ใช้เรือตั้งหรือเรือทองขวานฟ้า ทองบ่าบิน

4) เรือพระที่นั่งโถง ตั้งพระราชยานกง ใช้เรือกราบขนาดย่อม

5) เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือกราบขนาดย่อม ทรงบัลลังก์กัญญา

6) เรือตำรวจตาม 1 เรือ

7) เรือทหารแซง 1 คู่ (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์

200 ปี พุทธศักราช 2525)

2.4 ระเบียบพิธีที่ถือปฏิบัติในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค

นอกเหนือจากการจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคในแบบต่างๆดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีระเบียบหรือพระราชพิธีที่ถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันอีกด้วย อาทิเช่น

- เรือที่ติดอาวุธได้มีเฉพาะแต่เรือรูปสัตว์เท่านั้น
- เรือลำใดที่ไม่มีผ้าคลุมหลังคาและไม่มีผ้าหน้าจั่ว คือ เรือกลองนอก กลองใน เรือแข่ง เรือตำรวจ เรือพวกนี้จะใช้หลังคากระแซงเป็ยะ

- เรือลำใดทอดบัลลังก์ก็ัญญาแล้ว จะทอดบุษบกและพระราชยานงมิได้
- พลฝีพายในเรือพระที่นั่งทรง เรือพระที่นั่งรอง และเรือทรงผ้าไตร 3 ลำนี้ หากกรมพระราชวังสั่งให้ข้าราชการแต่งกายเต็มยศหรือครึ่งยศรับเสด็จฯ ต้องแต่งกายเต็มยศอย่าง พลฝีพาย (ใช้พายเงินพายทอง) หากแต่งกายปรกติ จะแต่งกายดำ สวมหมวกกลีบลำดวนใช้พายทาน้ำมัน

- ทำพายเรือแบ่งไว้เป็น 3 ทำ คือ
 1. พายธรรมดา
 2. พายกระเดียด
 3. พายท่านกบิน
 สำหรับเรือพระที่นั่งต้องพายท่านกบินเสมอ จะเปลี่ยนทำพายต้องขอพระบรมราชานุญาต

- การใช้โคมไฟ ห้ามใช้ในเรือพระที่นั่ง เรือรูปสัตว์ใช้โคมเพชร เรืออื่นๆใช้โคมบัว (กระบวนพยุหยาตราชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525)

บทที่ 3

พิพิธภัณฑ์สถาน

3.1 ความหมาย

พิพิธภัณฑ์ [พิ-พิด-ทะ-พัน] เป็นคำที่มีมาแต่โบราณ มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต มาจากคำว่า วิวิธ เป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า ต่างๆ กัน สมาสกับคำว่า ภัณฑ เป็นคำนามแปลว่า สิ่งของ เครื่องใช้ ดังนั้น เมื่อนำรวมกันจึงได้คำว่า วิวิธภัณฑ หรือ ตามสำเนียงไทย คือคำว่า พิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สถาน [พิ-พิด-ทะ-พัน-ทะ-สะ-ถาน] ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กล่าวไว้ว่า เป็นคำนาม ซึ่งหมายถึง “สถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม หรือ ด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อ การศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ”

3.2 บทบาทของพิพิธภัณฑ์สถาน

บทบาททางด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการปกครอง

- 1) เป็นศูนย์รวมด้านวัฒนธรรมของสังคม
- 2) เป็นองค์กรที่สงวนรักษาอนุรักษมรดกทางด้านวัฒนธรรม
- 3) เป็นองค์กรที่ให้บริการการศึกษาแก่คนในสังคมและต่างถิ่น
- 4) เป็นองค์กรที่สร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการรักษาเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของสังคม
- 5) เป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยวของคนในสังคมและต่างถิ่น
- 6) เป็นสถานที่ทำให้คนในสังคมรู้จักตนเอง รักถิ่นฐาน อยู่ร่วมกันอย่างปกติ
- 7) เป็นสถานที่ประสานให้คนในท้องถิ่นอื่นเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง

3.3 หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถาน

โดยสรุปมีองค์ประกอบหลักอยู่ 8 ประการ ดังนี้

- 1) รวบรวมวัตถุ (Collecting)
- 2) ตรวจสอบ จำแนกแยกประเภทและศึกษาวิจัย (Detecting, classifying, research)
- 3) ทำบันทึกหลักฐาน (Recording)
- 4) ซ่อมสงวนรักษาวัตถุ (Conservation and preservation)
- 5) รักษาความปลอดภัย (Museum security) (ผศ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แผงเกษร)

- 6) จัดแสดง (Exhibition)
- 7) ให้การศึกษา (Museum education)
- 8) บริการด้านสังคม (Social function)

3.4 กลุ่มผู้ใช้งานบริการภายในพิพิธภัณฑ์สถาน

3.4.1 แบ่งตามระดับความคิด การศึกษาและรสนิยม ดังนี้

1) นักเรียน

เป็นกลุ่มผู้ให้บริการที่ต้องการความเพลิดเพลิน มีความพึงพอใจกับการจัดแสดงแบบง่าย เพื่อการเรียนรู้จดจำค้นหาประสบการณ์ ตื่นเต้นต่อการเรียนรู้และสนใจความงามของวัตถุในห้องจัดแสดง

2) ผู้เข้าชมทั่วไป

เป็นผู้ใหญ่ เป็นกลุ่มผู้ให้บริการกลุ่มใหญ่ที่สุด ผู้ใช้บริการกลุ่มนี้ต้องการคำแนะนำด้านความสำคัญของวัตถุและความประทับใจวัตถุจัดแสดง ตลอดจนต้องการคำอธิบายประกอบและการจัดแสดงที่สัมพันธ์กับวัตถุจัดแสดง

3) ผู้สนใจพิเศษ หรือ ผู้เชี่ยวชาญ

เป็นกลุ่มผู้ให้บริการที่ต้องการดูวัตถุจัดแสดงอย่างละเอียดเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาหรือการค้นคว้า

(การแบ่งตามเกณฑ์ของจิวรา จงกล (2537) แบ่งกลุ่มผู้บริการจากการรวบรวมสถิติ)

3.4.2 การแบ่งผู้เข้าชมแบบยูเนสโก แบ่งได้ 4 กลุ่มดังนี้ คือ

1) กลุ่มประชาชนทั่วไป

นิยมเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานในวันสุดสัปดาห์หรือวันหยุด ประชาชนทั่วไปอาจไม่มีความรู้เป็นภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องราววัตถุจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถาน การเข้าชมไม่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพียงต้องการชมของแปลกที่ไม่เคยพบเห็นเป็นการหาความเพลิดเพลินโดยทั่วไปมากกว่าการหาความรู้

2) กลุ่มนักท่องเที่ยว

ปัจจุบันการคมนาคมทั่วโลกสะดวกรวดเร็ว ประชาชนจากประเทศหนึ่งเดินทางไปประเทศอื่น ๆ อย่างง่ายดาย พิพิธภัณฑ์สถานปัจจุบันจึงเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยนักท่องเที่ยวส่วนมากประกอบไปด้วยคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกันและต้องการเรียนรู้เรื่องราวของวัตถุไม่เพียงแต่เที่ยวดูเพลิน ๆ (ผศ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แผงเกษร)

3) กลุ่มนักวิชาการและนักปราชญ์

ผู้บริการกลุ่มนี้มีจำนวนไม่มากและมีความรู้พื้นฐานเรื่องราวของวัตถุจัดแสดงเป็นอย่างดี มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาหาข้อมูล ไม่สนใจเทคนิคการจัดแสดง

4) นักเรียน

เป็นกลุ่มผู้ใช้บริการที่มีจำนวนมากที่สุดและมีความต้องการการบริการมากกว่าประเภทอื่น จุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ดังนั้นการจัดแสดงที่มีคำบรรยาย จึงเป็นประโยชน์มากสำหรับผู้บริการกลุ่มนี้

3.5 การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์

แบ่งตามลักษณะของสิ่งที่รวบรวมไว้หรือตามแขนงวิชา

- 1) พิพิธภัณฑ์ด้านศิลปะ (Museum of Arts)
- 2) พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (Gallery of Contemporary Arts)
- 3) พิพิธภัณฑ์ด้านธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum)
- 4) พิพิธภัณฑ์ด้านวิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกล (Museum of Science and Technology)
- 5) พิพิธภัณฑ์ด้านมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยา (Museum of Anthropology and Ethnology)
- 6) พิพิธภัณฑ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum of History and Archaeology)
- 7) พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum/City Museum)
- 8) พิพิธภัณฑ์แบบพิเศษ (Specialized Museum)
- 9) พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันศึกษา (University Museum)

3.6 ประเภทของพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย

3.6.1 พิพิธภัณฑ์ประเภททั่วไป (General Museum หรือ Encyclopedia Museum) หรือประเภทรวม โดยแบ่งประเภทงานตามแขนงวิชาต่างๆ

3.6.2 พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ (Museum of Arts) ที่แบ่งออกเป็น 5 แบบ

- 1) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะประยุกต์
- 2) หอศิลป์
- 3) ศิลปะสมัยใหม่ (ผศ ร.ต.อ. ดร. อนุชา พ่วงเกษร)

4) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะประเภทการแสดง

5) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะกรรมแรกเริ่ม

3.6.3 พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museum of Anthropology & Ethnology)

3.6.4 พิพิธภัณฑ์ด้านธรรมชาติวิทยา (Nature Science Museum)

3.6.5 พิพิธภัณฑ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum of History & Archaeology)

1) พิพิธภัณฑ์สถาน ที่จัดแสดงหลักฐานประวัติศาสตร์แสดงชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมและประเพณีพื้นเมือง อาจยกเป็น พิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง

2) พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์ รวบรวมและจัดแสดงหลักฐานประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

3) บ้านประวัติศาสตร์ เช่น อาคารหรือบ้านที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์จัดแสดงตามสภาพจริง

4) โบราณสถาน อนุสาวรีย์และสถานที่สำคัญ ด้านวัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์และโบราณคดี

3.6.6 พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาและประเพณีพื้นเมือง (Museum of Anthropology & Ethnology)

3.7 หลักการของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์

3.7.1 รวบรวมเก็บรักษามรดกด้านวัฒนธรรมทุกประเภทของชาติไว้ให้เสื่อมสูญและจัดแสดงให้ประชาชนศึกษาค้นคว้าหาความรู้

3.7.2 เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทุกสาขาของศิลปวิทยา เช่น โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ชาติพันธุ์วิทยา เทคโนโลยีและนวัตกรรมตรง ๆ เป็นต้น

3.7.3 เป็นแหล่งการศึกษานอกระบบ สำหรับผู้ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียนและเป็นแหล่งที่สามารถจัดสื่อการเรียนที่มีคุณภาพ เพื่อสนองความต้องการของสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษาเข้ามาใช้สื่อเหล่านี้ได้อย่างเสมอภาคกัน

3.7.4 เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้ความเพลิดเพลินแก่ประชาชนทุกวัย

3.7.5 เป็นแหล่งส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และชาวต่างชาติ เข้ามาศึกษาชื่นชมกับมรดกด้านวัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ (ผศ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แผงเกษร)

3.8 ส่วนประกอบของอาคารพิพิธภัณฑ์

ในการจำแนกองค์ประกอบของอาคารพิพิธภัณฑ์สถาน พิจารณาตามหน้าที่แต่ละส่วนของอาคาร เพื่อให้อาคารเกิดประโยชน์ใช้สอยอย่างเหมาะสมและครบถ้วน (จิรา จงกล, 2532)

3.8.1 ส่วนบริการสาธารณะ (Public services) หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณของอาคารซึ่งจัดไว้เพื่อการบริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามา ซึ่งสามารถแบ่งส่วนได้ดังนี้

- 1) ทางเข้า ทางออก (Entrances and exits)
- 2) อาคารพิพิธภัณฑ์สถานควรมีทางเข้าและทางออกสำหรับนักท่องเที่ยวเพียงทางเดียว แต่ทางเข้าทางออกสำหรับเจ้าหน้าที่มีเพิ่มเติม และมีทางออกฉุกเฉิน
- 3) ที่จำหน่ายบัตร (Ticket)
- 4) เป็นส่วนที่มีความจำเป็นเพื่อเป็นค่าธรรมเนียมในการดูแลรักษาบำรุงอาคาร โดยควรตั้งอยู่บริเวณก่อนทางเข้าพื้นที่จัดแสดง
- 5) ห้องรับฝากของ (Check room)
- 6) เป็นส่วนบริการฝากสัมภาระของนักท่องเที่ยว โดยมีพื้นที่รองรับอย่างเพียงพอ และควรมีช่องที่เป็นกุญแจด้วย
- 7) ติดต่อสอบถาม (Information desk)
- 8) ควรอยู่ในพื้นที่ทางเข้าออกและพื้นที่พักคอย เพื่อความสะดวกในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- 9) ร้านพิพิธภัณฑ์สถาน หรือร้านขายของที่ระลึก (Museum shop)
- 10) ร้านค้าในพิพิธภัณฑ์สถานขนาดเล็กควรอยู่รวมกับส่วนติดต่อสอบถาม แต่หากเป็นร้านค้าในพิพิธภัณฑ์สถานขนาดใหญ่ควรอยู่ในพื้นที่พักคอย
- 11) พื้นที่พักคอยและต้อนรับ (Lobby)
- 12) สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานขนาดเล็กไม่จำเป็นที่จะต้องพื้นที่พักคอย แต่สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ จะต้องมียุ้งพักคอยก่อนที่จะเข้าถึงของจัดแสดง โดยพื้นที่พักคอยนั้นควรประกอบไปด้วย ที่นั่งพัก ทั้งในลักษณะเดี่ยวและกลุ่มเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้าชมเป็นหมู่คณะ
- 13) ส่วนบริการอาหาร (Restaurant or Cafeteria)

พื้นที่ในการบริการอาหารขึ้นอยู่กับปริมาณของผู้ใช้งานและขนาดของพิพิธภัณฑ์สถาน ในพิพิธภัณฑ์สถานขนาดใหญ่อาจต้องมีทั้งพื้นที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม และในพิพิธภัณฑ์สถานขนาดเล็กนั้นจะมีเพียงพื้นที่บริการเครื่องดื่มเพียงอย่างเดียว เนื่องจากจะใช้เวลาในการเข้าชมน้อยกว่า (รภัส เทพรัักษ์, 2559)

นอกจากพื้นที่บริการอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องมีพื้นที่บริการอาหารสำหรับเจ้าหน้าที่ด้วย

14) ส่วนห้องน้ำ (Toilet)

ไม่ว่าพิพิธภัณฑ์สถานขนาดเท่าไร ควรจะต้องมีห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว อย่างน้อย 4 ห้อง

15) ที่จอดรถ (Car park)

การกำหนดพื้นที่จอดรถขึ้นอยู่กับขนาดของพิพิธภัณฑ์สถาน ควรมีที่จอดรถทั้งของนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ โดยมีพื้นที่จอดรถที่ไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะด้วย

16) ห้องพักคนงาน (Worker room)

มีไว้เพื่อรองรับคนงาน คนสวน คนทำความสะอาด ยาม และมีห้องเก็บสัมภาระสำหรับเก็บของและรับประทานอาหารกลางวัน

17) โรงรถ (Garage) เป็นโรงรถสำหรับพิพิธภัณฑ์สถานที่ใช้สำหรับขนย้ายวัตถุต่างๆ

3.8.2 ส่วนบริการทางการศึกษา (Educational services)

ส่วนนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของพิพิธภัณฑ์สถานว่ามีความมุ่งเน้นในการให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยส่วนบริการทางการศึกษาประกอบไปด้วย

1) ห้องประชุมหรือห้องบรรยาย (Auditorium)

ควรมีอย่างน้อย 1 ห้อง เพื่อใช้ในการบรรยายหรือแสดงต่างๆ

2) ห้องเรียนและห้องปฏิบัติงาน (Classroom or studio)

จำนวนห้องขึ้นอยู่กับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าสนใจในการจัดแสดงและให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ

3) ห้องสมุด (Library)

มี 2 รูปแบบ คือ ห้องสมุดที่ใช้เฉพาะเจ้าหน้าที่และห้องสมุดที่เปิดให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาใช้งานได้

3.8.3 ส่วนงานฝ่ายบริหาร (Administrative office)

เป็นห้องทำงานของผู้บริหาร ห้องประชุมเจ้าหน้าที่ ห้องทำงานเลขานุการและเจ้าหน้าที่ ควรจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนอยู่ในตำแหน่งเดียวกันและรวมกลุ่มกัน

3.8.4 ส่วนบริการสนับสนุน (Service)

1) คลัง (Store)

แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนวัตถุที่เหลือจากการจัดแสดงหรือเป็นวัตถุที่เก็บเพื่อการศึกษาค้นคว้า และส่วนคลังรวม (รภัส เทพรัักษ์, 2559)

2) งานทะเบียน (Register)

ประกอบด้วย

- ห้องรับของ (Receiving room)
- สำนักงาน (Office)
- ห้องเก็บของ (Storage)
- ห้องถ่ายรูป (Photography workroom)
- ห้องช่างไม้ (Work shop)
- ห้องปฏิบัติการสงวนรักษา (Conservation workshop)

3) ฝ่ายเทคนิค (Technical service)

เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพิพิธภัณฑสถาน เป็นการดูแลรักษาของวัตถุที่จัดแสดงก่อนเข้าสู่พื้นที่จัดแสดง

3.8.5 ส่วนงานรักษาความปลอดภัย (Security service)

จะต้องมีพื้นที่สำหรับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นห้องควบคุมและห้องเก็บกุญแจ

3.8.6 ส่วนงานจัดแสดง (Exhibition area)

เป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดของพิพิธภัณฑสถาน เนื่องจากเป็นจุดมุ่งหมายของผู้เข้าชมทุกคน

1) การแบ่งเนื้อที่ส่วนจัดแสดง ขึ้นอยู่กับพิพิธภัณฑสถานแต่ละประเภท โดยแบ่งเนื้อที่จัดแสดงเป็น 2 รูปแบบ คือ การจัดแสดงแบบถาวร และการจัดแสดงแบบชั่วคราว

2) ลักษณะของห้องจัดแสดง

- ห้องแสดงแบบยกพื้นโล่ง (Hall with a balcony)
มีห้องโถงชั้นล่าง ขึ้นบันไดไปเป็นห้องระเบียงโล่งโดยรอบมองลงมาเห็นชั้นล่าง
- ห้องแสดงที่ใช้แสงธรรมชาติจากหลังคา (Skylighted gallery)
- ห้องแสดงแบบไม่มีหน้าต่าง (No windows rooms)
- ห้องแสดงแบบประวัติศาสตร์ (Period rooms) (รภัส เทพรักษ์, 2559)

3.9 ประเภทของการจัดแสดง

3.9.1 การจัดแสดงถาวร (Permanent exhibition) เป็นการจัดแสดงที่ตั้งแสดงไว้ประจำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อ นักเรียน นักศึกษา เนื่องจากสิ่งที่จัดแสดงในพื้นที่จะเป็นวัตถุที่สำคัญและมีคุณค่า โดยการจัดแสดงแบบถาวรสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ

1) การจัดแสดงถาวรหลัก

เป็นพื้นที่จัดแสดงที่มีวัตถุหรือสิ่งที่มีความสำคัญมาก โดยจะมีการจัดแสดงจำนวนน้อยชิ้น

2) การจัดแสดงเพื่อการศึกษาค้นคว้า

เป็นการจัดแสดงวัตถุและสิ่งที่มีความสำคัญรองลงมาเพื่อให้ นักวิชาการได้เข้ามาศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

3) การจัดแสดงเพื่อการศึกษา

เป็นการจัดแสดงวัตถุหรือสิ่งของที่ไม่มีความสำคัญในตัวเอง เช่น วัตถุจำลอง วัตถุที่เกิดความเสียหาย

3.9.2 การจัดแสดงชั่วคราว (Temporary exhibition) หรือการจัดแสดงหมุนเวียน (Changing exhibition) เป็นการจัดแสดงที่จะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา จะมีการใช้แสงสี เสียง การบรรยาย เพื่อเป็นการสร้างความน่าสนใจและชักจูงจากนักท่องเที่ยว

3.10 การจัดทางสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์

ในการวางแผนพิพิธภัณฑ์จะต้องคิดถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ต่างๆ ควรวางแผนทางเดินให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมได้อย่างทั่วถึง และการจัดพื้นที่สำหรับเจ้าหน้าที่เพื่อการขนย้ายและปรับเปลี่ยนการจัดแสดงได้อย่างทั่วถึง

3.11 รูปแบบการจัดแสดง

สามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

- 1) การจัดแสดงเพื่อความงาม (Aesthetic the Sensation)
- 2) การจัดแสดงให้ความรู้ (Instruction Present)
- 3) การจัดแสดงตามสภาพธรรมชาติ (Natural Context Exhibition)
- 4) การจัดแสดงตามสภาพจริง (Authentic Setting Present) (รภัฏ เทพรักษ์,

2559)

3.12 บทสรุปการใช้สอย

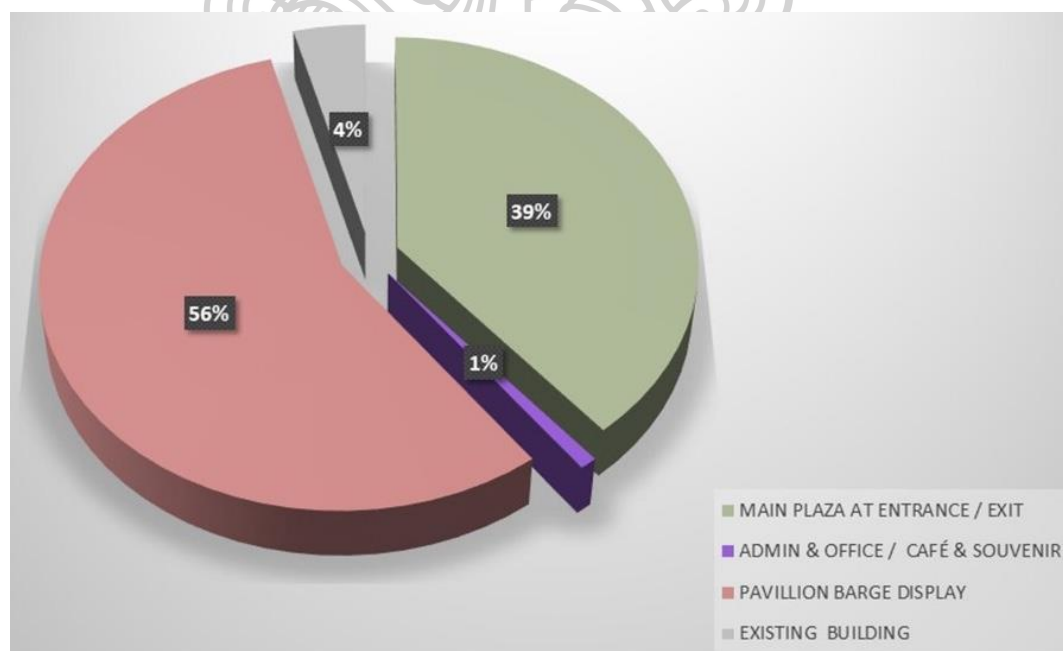
การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์โครงการนี้ จัดอยู่ในลักษณะพิพิธภัณฑ์แบบพิเศษ (Specialized Museum) เพราะสิ่งที่จัดแสดงนั้นเป็นวัตถุที่มีลักษณะแบบเดียวกันทั้งหมด อีกทั้งยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การสงวนรักษา แต่ก็ยังคงมีการนำวัตถุออกมาใช้งานอยู่เนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ ลักษณะพื้นที่การจัดแสดงของโครงการนั้นจึงเป็นทั้งพื้นที่การจัดแสดงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและการเก็บรักษาไว้เพื่อนำออกมาใช้งานได้ในขณะเดียวกัน ส่งผลให้การออกแบบการจัดแสดงวัตถุในแง่ของการสงวนรักษาไว้ซึ่งรูปลักษณ์ของวัตถุจัดแสดงนั้นไม่ซับซ้อนมากนัก หากแต่เน้นไปถึงความสะดวกในการนำวัตถุเข้าและออกได้ง่ายในโอกาสต่างๆ เช่น การนำออกมาซ่อมบำรุงหลังจากผ่านการใช้งานในแต่ละครั้ง เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าว นำไปสู่การออกแบบพื้นที่ใช้สอยโครงการที่ต้องคำนึงถึงความสำคัญ 2 ส่วนประกอบกันคือ

- 1) วัตถุประสงค์แสดง ซึ่งในโครงการนี้คือเรือพระราชพิธี ที่มีขนาดใหญ่และมีรายละเอียดที่วิจิตรงดงามที่ต้องดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด
- 2) พื้นที่จัดแสดง ที่ต้องสามารถเก็บรักษาเรือพระราชพิธีและสามารถนำเข้าออกได้ง่ายตามโอกาสต่างๆ ซึ่งในโครงการนี้คือพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงพระบรมมหาราชวัง (ราชนาวิสโมสรเดิม)

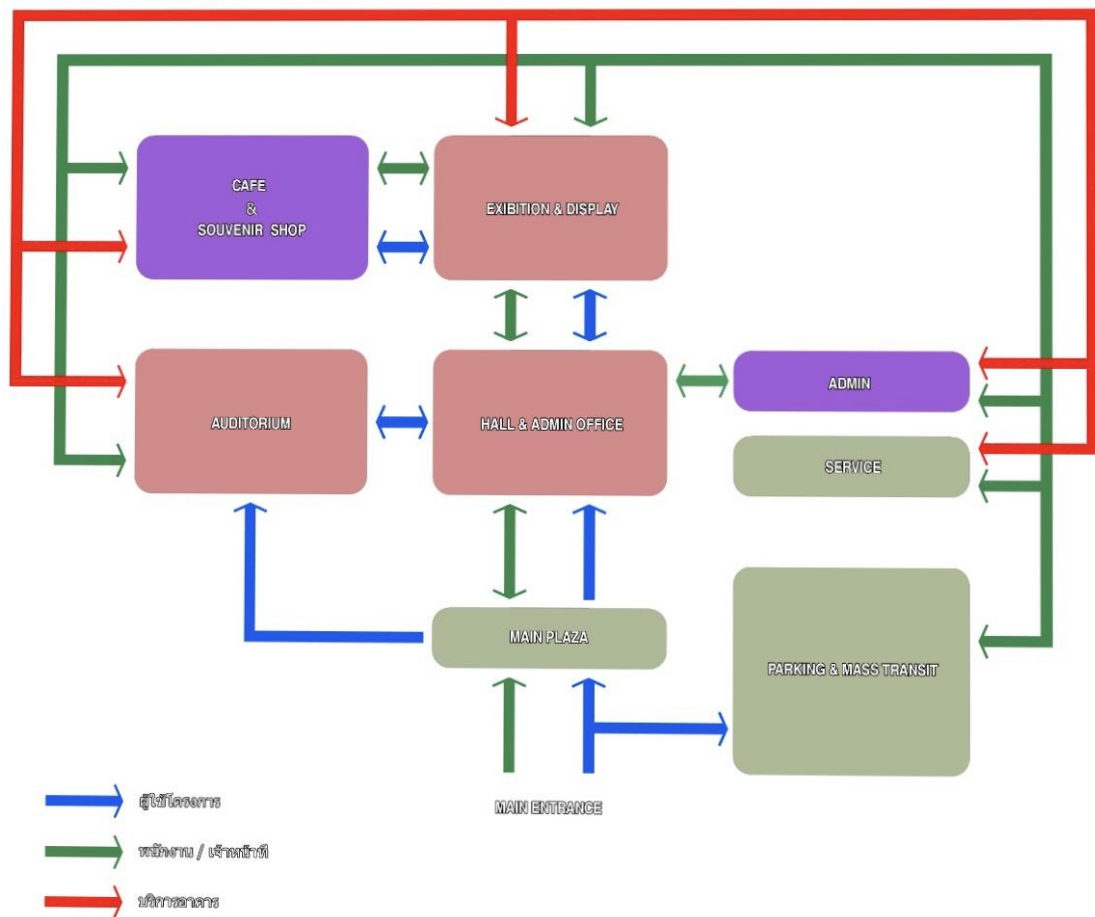
องค์ประกอบ	พื้นที่สุทธิ (ตร.ม)	พื้นที่สัญจร		พื้นที่รวม ตร.ม
		%	ตร.ม	
- MAIN PLAZA AT ENTRANCE / EXIT	15,475.00	35	5,416.25	20,891.25
- ADMIN & OFFICE - CAFÉ & SOUVENIR	350.00	30	122.50	472.50
- PAVILLION BARGE DISPLAY	22,250.00	35	7,787.50	30,031.50
- EXISTING BUILDING	1,780.00	25	445.00	2,225.00
รวมพื้นที่โครงการ	39,855.00		13,771.25	53,626.25

ภาพที่ 3.1 ภาพตารางแสดงพื้นที่ใช้สอยในแต่ละองค์ประกอบของโครงการ

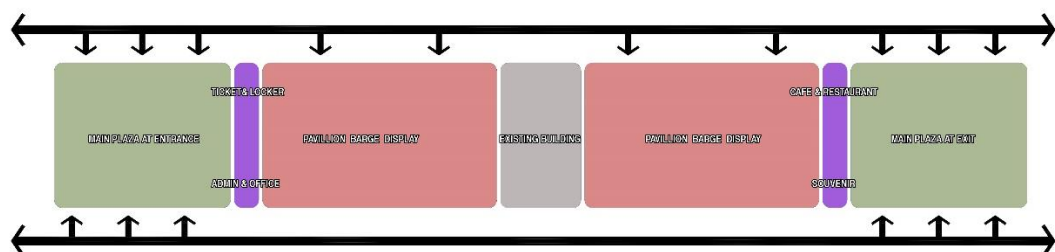

ภาพที่ 3.2 ภาพแผนภูมิวงกลมแสดงพื้นที่ใช้สอยในแต่ละองค์ประกอบของโครงการ

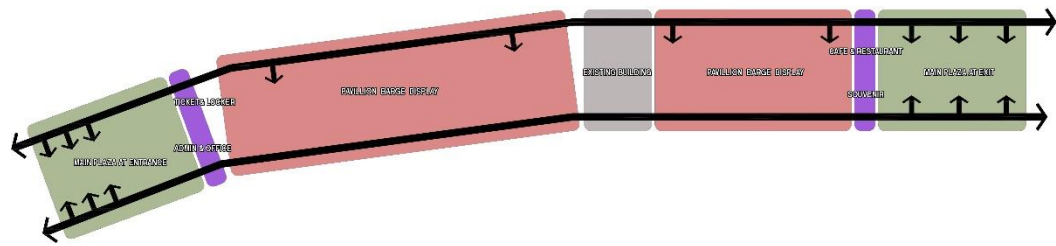
จะเห็นได้ว่าการจัดแสดงเรือพระราชพิธีนั้นไม่ได้มีรายละเอียดการจัดแสดงที่ซับซ้อน เน้นไปที่ระบบการสัญจรของผู้เข้าใช้งานโครงการที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และการสัญจรทางน้ำเพื่อการลำเลียงเรือเข้าและออกได้ง่ายเป็นสำคัญ

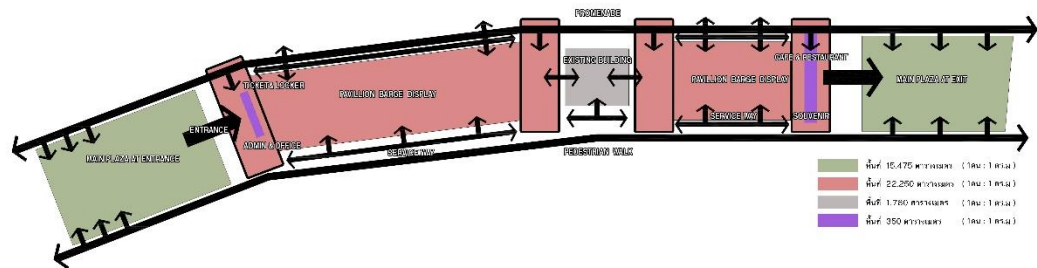
ภาพที่ 3.3 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร

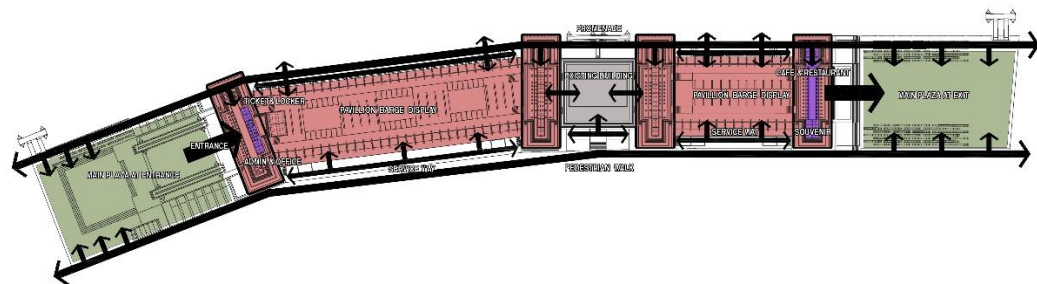
ภาพที่ 3.4 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสวนแนวความคิดโครงการ

ภาพที่ 3.5 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสมผสานพื้นที่ที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 3.6 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสมผสานพื้นที่โครงการ

ภาพที่ 3.7 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่ใช้สอยกับผู้ใช้โครงการและเส้นทางการสัญจร-ผสมผสานรายละเอียดการใช้งาน

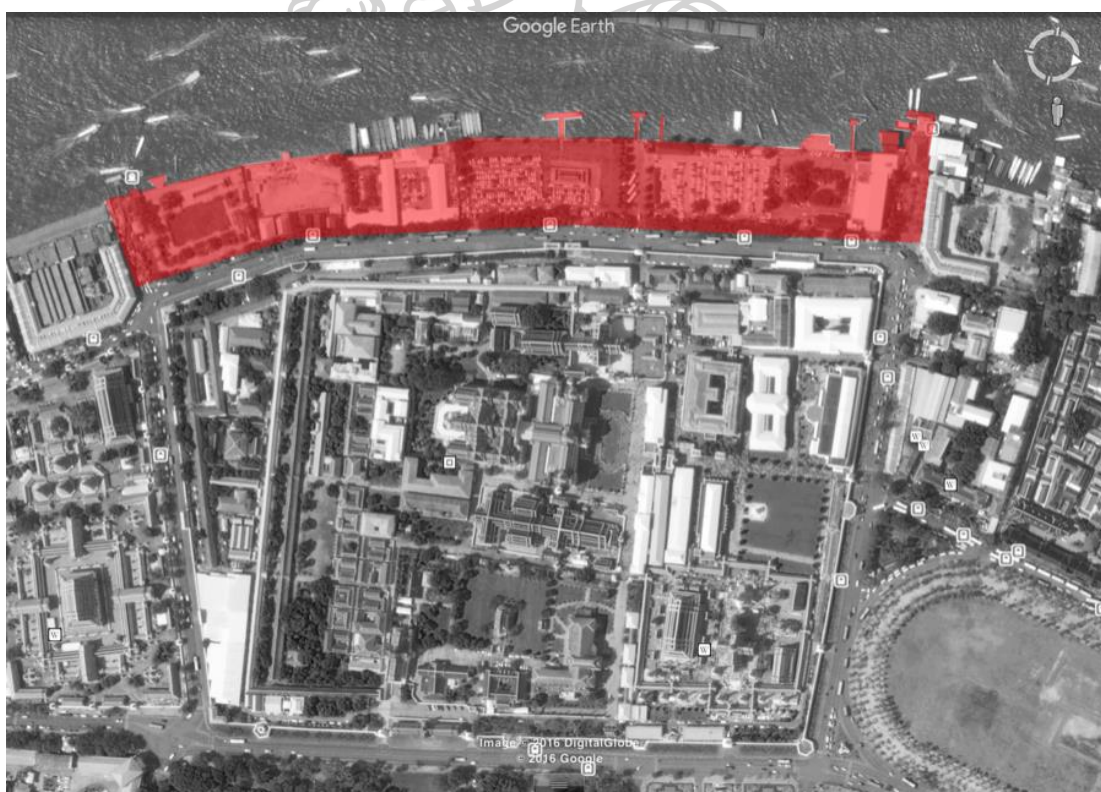
ภาพที่ 3.8 ภาพแสดงผังบริเวณโครงการ

บทที่ 4

การวิเคราะห์และแนวคิดในการออกแบบ

4.1 พื้นที่ตั้งโครงการ

พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ของเรานั้น เป็นที่ทราบกันดีถึงเรื่องความทรงคุณค่าและความสำคัญ ทั้งในทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม โบราณคดี และยังรวมถึงในเชิงวัฒนธรรมและ ประเพณีอีกด้วย การพัฒนาพื้นที่ทรงคุณค่าเช่นนี้ต้องร่วมกันหลายภาคส่วนเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสม กับรายละเอียดที่กล่าวมา ทั้งยังต้องสอดคล้องกับการใช้งานของประชาชนในปัจจุบัน ในขณะเดียวกัน กรุงเทพมหานครมีนโยบายการดำเนินงานเป็นพิเศษเฉพาะพื้นที่ โดยมีการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการ โครงการกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น ซึ่งปัจจุบันคือ คณะกรรมการการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และ เมืองเก่า เพื่อดูแลแนวทางการพัฒนาพื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ให้มีการพัฒนาพื้นที่ตอบสนองต่อ ประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบันอย่างเหมาะสม ควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งคุณค่าความเป็น มรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของประเทศ

ภาพที่ 4.1 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 4.2 ภาพแผนที่โบราณ พุทธศักราช 2464/ 2495/ 2508

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการและวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณราชนาวิสิมสร, 51-54.

ราชนาวิสิมสร

เป็นพื้นที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญในทางภูมิศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่คั่นอยู่ระหว่างเขตพระราชฐานพระบรมมหาราชวังกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยและท่าราชวรดิฐที่เป็นท่าเรือหลักในการเสด็จพระราชดำเนินกระบวนพยุหยาตราชลมารค ซึ่งปัจจุบันพื้นที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นอาคารสมัยใหม่ที่ออกแบบมาเพื่อการใช้สอยของราชนาวิสิมสรของกองทัพเรือ และเป็นที่จอดรถให้กับอาคารข้างเคียงในบริเวณ ซึ่งอาคารเหล่านี้ได้ลูกกล้าเขตแม่น้ำเจ้าพระยาและบดบังทัศนียภาพของพระบรมมหาราชวังในมุมมองจากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นมุมมองสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างสิ้นเชิง แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2540 ได้กำหนดให้มีโครงการปรับปรุงบริเวณราชนาวิสิมสรขึ้น โดยมีแนวคิดหลักของโครงการคือ

1. เร่งรัดให้กองทัพเรือจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการย้ายราชนาวิสิมสรออกจากบริเวณที่ตั้งปัจจุบัน
2. จัดทำเป็นพื้นที่เปิดโล่งต่อเนื่องกับท่าราชวรดิฐ เพื่อเปิดมุมมองด้านแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอาจใช้ประโยชน์เป็นสวนสาธารณะสำหรับประชาชน

แต่เนื่องด้วยประวัติศาสตร์ของพื้นที่และกลุ่มอาคารในปัจจุบันนั้นไม่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว อีกทั้งยังมีพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยและท่าเรือราชวรดิฐซึ่งเป็นสถานที่สำคัญที่ใช้ในพระราชพิธีเสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราชลมารค แนวทางการพัฒนาพื้นที่จึงไม่อาจเพิกเฉยต่อบริบทความสำคัญในส่วนนี้ได้ กระบวนพยุหยาตราชลมารคมีความสำคัญทั้งในประเทศและ

ต่างประเทศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การถือโอกาสนำพื้นที่ผืนน้ำมาพัฒนาต่อในทิศทางของการทำ พิพิธภัณฑสถานเรือพระราชพิธีและกระบวนพยุหยาตราชลมารคนั้น ดูจะเป็นโครงการที่เหมาะสม กอปร กับพิพิธภัณฑสถานเรือพระราชพิธีปัจจุบันที่คลองบางกอกน้อยนั้นเข้าถึงยาก ด้วยตำแหน่งที่ตั้ง ด้วย เหตุผลดังกล่าวการพัฒนาพื้นที่ราชนาวิสโมสรใหม่ ควรมีการนำเสนอข้อมูล การจัดแสดง องค์ความรู้ ต่างๆเกี่ยวกับเรือและกระบวนพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้ซาบซึ้งและ ตระหนักถึงความสำคัญของเรือและกระบวนพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค และส่งต่อไปถึงนานา อารยประเทศสืบไป (ศูนย์บริการวิชาการและวิจัย)

4.2 ขอบเขตพื้นที่โครงการ

ขอบเขตด้านพื้นที่ตั้งโครงการส่วนใหญ่อยู่ในเขตราชนาวิสโมสรและสวนนาคราภิรมย์ (กรมการค้ำภายในเดิม) ได้แก่

- ด้านทิศเหนือ จุด ท่าช้างวังหลวง
- ด้านทิศใต้ จุด ท่าเตียน
- ด้านทิศตะวันออก จุด พระบรมมหาราชวัง
- ด้านทิศตะวันตก จุด แม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 4.3 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากท่าเตียนไปท่าช้าง

ภาพที่ 4.4 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากท่าเตียนไปพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 4.5 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากโครงการออกไปฝั่งธนบุรี

ภาพที่ 4.6 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากโครงการออกไปแม่น้ำเจ้าพระยา

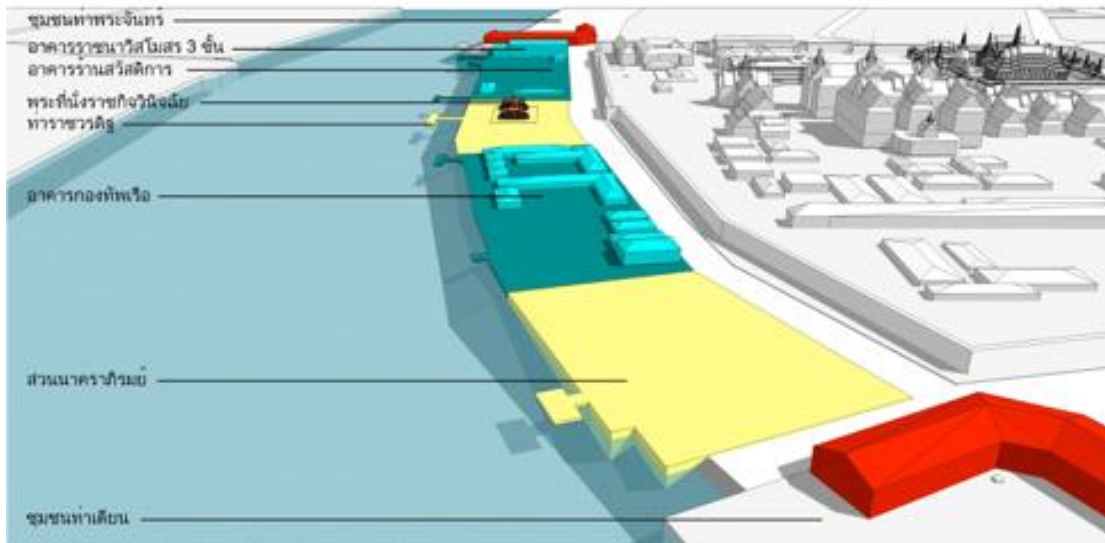
ภาพที่ 4.7 ภาพถ่ายมุมสูงพื้นที่โครงการ : มุมมองจากโครงการไปวัดอรุณา

4.3 การศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่โครงการ

การศึกษาวិเคราะห์แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ โดยเน้นโครงการปรับปรุงพื้นที่บริเวณราชนาวิสิมสร สํารวจและวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่และบริเวณโดยรอบดังต่อไปนี้

4.3.1 การใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ลักษณะการใช้พื้นที่โครงการโดยภาพรวมแบ่งออกเป็น 3 ส่วนประกอบกันคือ

ภาพที่ 4.8 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : การใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1) **พื้นที่กองทัพเรือ** ได้แก่ อาคารราชนาวีสโมสร, อาคารร้านสวัสดิการ และกลุ่มอาคารกองทัพเรือ เช่น กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ สโมสรข้าราชการและบริพาร เป็นต้น

โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่คาดแจ้งสำหรับการจอดรถ รองรับการจอดรถให้กับอาคารในพื้นที่และอาคารใกล้เคียงในบริเวณ

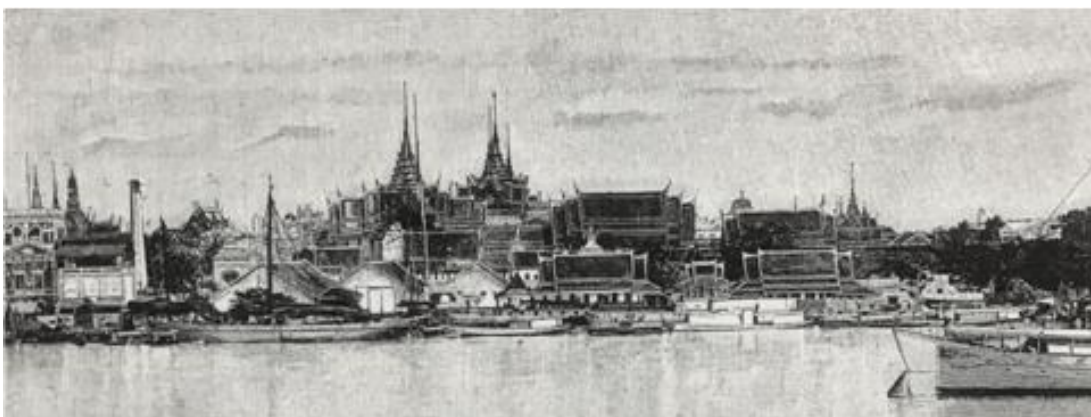

ภาพที่ 4.9 ภาพอาคารราชนาวีสโมสร

ภาพที่ 4.10 ภาพกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ

2) พื้นที่สำนักพระราชวัง ได้แก่ พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย และ ท่ารราชวรดิฐ

ภาพที่ 4.11 ภาพพระตำหนักแพบริเวณท่ารราชวรดิฐปัจจุบัน
ที่มา: พิพัฒน์ พงศ์พิพร, ภาพมุมกว้างของกรุงเทพมหานคร ในสมัยรัชกาลที่ 4

พระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 4.12 ภาพพระบรมมหาราชวัง
ที่มา: วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี

พระบรมมหาราชวัง หรือ พระราชวังพระนคร เป็นพระราชวังที่ประทับของพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร แม้ปัจจุบันจะไม่ใช่ที่ประทับของพระมหากษัตริย์แล้ว แต่พระบรมมหาราชวังก็ยังคงถูกใช้ในงานพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ทุกปีจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในประเทศไทย โดยมีผู้เข้าเยี่ยมชมในปี พ.ศ. 2549 ถึง 8,995,000 คน

ภาพที่ 4.13 ภาพพระบรมมหาราชวัง รัตนโกสินทร์ตอนต้น
ที่มา: ยลยินย้อนวันวาน ย่านเกาะรัตนโกสินทร์ [<https://ratthanakosinontour.weebly.com>]

ประวัติ :

พระบรมมหาราชวังช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี พระองค์ทรงย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีมายังตำบลบางกอกซึ่งตั้งอยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังหลวงขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางการปกครองประเทศ และเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในราชวงศ์จักรี การก่อสร้างพระราชวังหลวงเริ่มขึ้นพร้อมกับการสร้างพระนครเมื่อ พ.ศ. 2325 โดยสร้างขึ้นในบริเวณที่เคยเป็นที่อยู่ของพระยาราชเศรษฐีและชาวจีนทั้งหลาย ดังนั้น พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปอยู่สถานที่แห่งใหม่ตั้งแต่คลองใต้วัดสามปลื้มจนถึงคลองเหนือวัดสามเพ็ง เริ่มดำเนินการในวันที่ 22 เมษายน หลังพระราชพิธียกเสาหลักเมือง 1 วัน และเริ่มก่อสร้างพระบรมมหาราชวังในวันที่ 6 พฤษภาคม ก่อนจะมีการเฉลิมพระราชมณเฑียรในวันที่ 13 มิถุนายน แต่ขณะนั้นพระราชมณเฑียรสร้างด้วยเครื่องไม้และสร้างเสาระเนียดรายรอบพระราชวัง เพื่อประกอบพระราชพิธีปราบดาภิเษก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2326 พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชมณเฑียร พระมหาปราสาท เปลี่ยนเสาระเนียดจากเครื่องไม้เป็นก่อกำแพงอิฐ สร้างประตูรายรอบพระบรมมหาราชวัง ตลอดจนสร้างพระอารามในพระราชวังหลวงคือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) เมื่อสร้างพระราชนิเวศน์มณเฑียรเป็นการถาวรแล้วโปรดเกล้าฯ ให้มีการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเต็มตามแบบแผนราชประเพณีอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2328

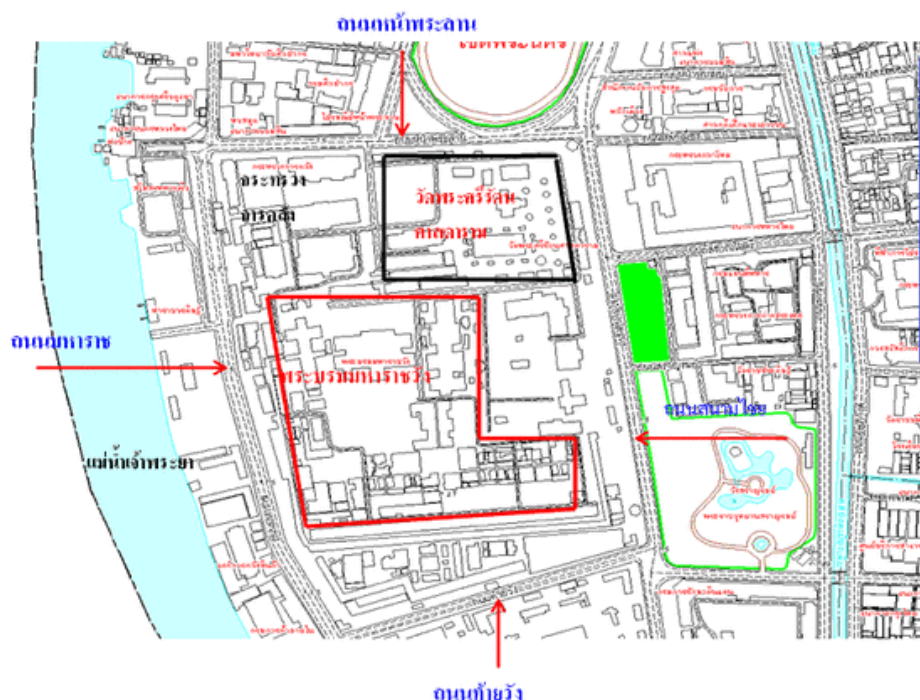
พระบรมมหาราชวังได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมขยายอาณาเขตและบูรณปฏิสังขรณ์มาในทุกรัฐกาล ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ พระราชอนุชา ขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงบัญญัติให้เรียกพระราชวังหลวงว่า "พระบรมมหาราชวัง" นั่นคือ ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า "บรม" สำหรับฝ่ายวังหลวง และ "บวร" สำหรับฝ่ายวังหน้า พระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้าจึงเรียกว่า "พระบวรราชวัง" เมื่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว พระราชวังหลวงก็ยังคงใช้ว่า "พระบรมมหาราชวัง" มาจนกระทั่งปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต :

พระบรมมหาราชวัง ถ.หน้าพระลาน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

หลังจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างราชธานีแห่งใหม่แล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังไว้ด้วย ที่ตรงบริเวณพระบรมมหาราชวังในปัจจุบันนี้แต่เดิมเป็นชุมชนชาวจีน พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนเหล่านี้อพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่บริเวณสำเพ็งในปัจจุบัน ในปัจจุบันพระบรมมหาราชวังตั้งอยู่ที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตติดต่อกับสถานที่สำคัญเรียงตามเข็มนาฬิกาดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับท้องสนามหลวง
- ทิศตะวันออก ติดกับกระทรวงกลาโหม
- ทิศใต้ ติดกับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
- ทิศตะวันตก ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 4.14 ภาพแสดงผังพระบรมมหาราชวังและพื้นที่ใกล้เคียง

ที่มา: ยลยินย้อนวันวาน ย่านเกาะรัตนโกสินทร์ [<https://ratthanakosinontour.weebly.com>]

พื้นที่ของพระบรมมหาราชวังในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อแรกสร้าง มีเนื้อที่ทั้งหมด 132 ไร่ ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ขยายเขตพื้นที่ออกไปเป็น 152 ไร่ 2 งาน จนถึงปัจจุบัน แผนผังของพระบรมมหาราชวังได้ยึดถือแบบของพระราชวังหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา คือสร้างติดกับแม่น้ำ หันหน้าไปทางทิศเหนือโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ทางทิศตะวันตก ให้กำแพงเมืองด้านข้างแม่น้ำเป็นกำแพงพระบรมมหาราชวังชั้นนอก และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระอารามหลวงในพระราชวังตามแบบวัดพระศรีสรรเพชญ์ของกรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก

เขตพระราชฐาน :

ภาพที่ 4.15 ภาพมุมสูงพระบรมมหาราชวังแสดงรายละเอียดอาคารต่างๆ

ที่มา: ยลยินย้อนวันวาน ย่านเกาะรัตนโกสินทร์ [<https://ratthanakosinontour.weebly.com>]

พระบรมมหาราชวังสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็นบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดารามและเขตพระราชฐานอันเป็นพื้นที่สำหรับเป็นที่ประทับและบริหารราชการแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ โดยเขตพระราชฐานสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) เขตพระราชฐานชั้นหน้า

นับตั้งแต่ประตูวิเศษไชยศรีถึงประตูพิมานไชยศรี (ไม่นับรวมบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม) รวมทั้ง บริเวณรอบนอกกำแพงชั้นในของพระบรมมหาราชวัง เป็นที่ตั้งของหน่วยราชการต่าง ๆ และที่ทำการของทหารรักษาพระราชวัง เช่น สำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ ราชบัณฑิตยสถาน

2) เขตพระราชฐานชั้นกลาง

เป็นที่ประดิษฐานของ พระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งพุทธานกาญจนสิงหาสน์ ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬายสุรยพิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทและพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท นับตั้งแต่ประตูพิมานไชยศรีถึงประตูสนามราชกิจ เป็นที่ตั้งของปราสาทราชมณเฑียรทั้งสถาปัตยกรรมไทยและตะวันตก ใช้ประกอบพระราชพิธีสำคัญ ๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีฉัตรมงคล ประกอบไปด้วย

- หมู่พระมหามณเฑียร

พระมหามณเฑียร เป็นหมู่พระที่นั่งที่สร้างขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพื่อทรงใช้เป็นที่ประทับและเป็นพระราชพิธีมณฑลในพระราชพิธีปราบดาภิเษก ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นกลางและชั้นใน ปัจจุบัน ใช้เป็นพระราชพิธีมณฑลสำหรับประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและพระราชพิธีสำคัญอื่น ๆ ในพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในราชวงศ์จักรีสืบเนื่องกันมา โดยพระที่นั่งที่สำคัญของพระมหามณเฑียร ได้แก่ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬายสุรยพิมาน

- หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อใช้เป็นสถานที่ออกพระราชการและเป็นที่พักส่วนพระองค์ ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นกลางและชั้นใน เดิมประกอบด้วยหมู่พระที่นั่ง 11 องค์ ปัจจุบัน พระที่นั่งในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทอยู่ในสภาพที่ชำรุดจนเกินกว่าการบูรณะได้จึงมีการรื้อพระที่นั่งลงหลายองค์ อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้นใหม่บนสถานที่เดิม พระที่นั่งที่สำคัญของหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ได้แก่ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์ พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ และพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร

- หมู่พระมหาปราสาท

หมู่พระมหาปราสาท เป็นหมู่พระที่นั่งที่สร้างขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญและเป็นพระราชมณเฑียรที่ประทับ ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นกลางและชั้นใน ปัจจุบัน หมู่พระมหาปราสาทใช้เป็นสถานที่

ประกอบพระราชพิธีสำคัญ อาทิ พระราชพิธีฉัตรมงคล รวมทั้ง เป็นสถานที่สำหรับสรงน้ำพระบรมศพ และประดิษฐานพระบรมศพของของพระบรมราชวงศ์ชั้นสูง พระที่นั่งที่สำคัญ ได้แก่ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระที่นั่งพิมานรัตยา พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกษ์ปราสาท และพระที่นั่งราชกรัณยสภา

- พระที่นั่งบริเวณสวนศิวาลัย

สวนศิวาลัย เป็นสวนภายในพระบรมมหาราชวัง ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของพระอภิเนาว์นิเวศน์อันเป็นพระราชมณเฑียรที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตราบจนเสด็จสวรรคต แต่พระราชมณเฑียรดังกล่าวเกิดการชำรุดทรุดโทรมจนยากต่อการบูรณะซ่อมแซม ดังนั้น จึงจำต้องรื้อถอนไปเกือบหมดสิ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบัน สวนศิวาลัยและบริเวณใกล้เคียงมีพระที่นั่งที่สำคัญตั้งอยู่ ได้แก่ พระพุทธรัตนสถาน พระที่นั่งมหาราชปราสาท พระที่นั่งบรมพิมาน และพระที่นั่งศิวาลัยมหาปราสาท

3) เขตพระราชฐานชั้นใน

นับตั้งแต่ประตูสนามราชกิจจนถึงแถวเต็งทางทิศใต้ เป็นเขตสำหรับผู้หญิงล้วน ผู้ชายที่อายุ 13 ปีขึ้นไปห้ามเข้า (ยกเว้นองค์พระมหากษัตริย์) หากจะเข้าก็ต้องมีโขนกำกับดูแล (โขน คือ ตำรวจหญิงที่คอยกำกับดูแล ความเรียบร้อยในเขตพระราชฐานชั้นใน) เป็นที่ตั้งของพระตำหนัก ตำหนัก เรือน ของพระมเหสี พระราชเทวี พระชายา พระราชธิดา เจ้าจอมมารดา เจ้าจอมข้าราชการและข้าราชการฝ่ายใน

การใช้งาน :

พระบรมมหาราชวังได้ใช้เป็นที่พักและศูนย์กลางการปกครองของพระมหากษัตริย์สมัยรัตนโกสินทร์มาตลอด จนถึงกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประทับเพียงครั้งคราว ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทรได้เสด็จประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง กระทั่งเสด็จสวรรคต หลังจากนั้นจนถึงปัจจุบัน มิได้มีพระมหากษัตริย์เสด็จมาประทับในพระบรมมหาราชวังเป็นการถาวรอีก ปัจจุบันพระที่นั่งบรมพิมาน เป็นเขตพระราชฐานและที่ประทับส่วนพระองค์ใน ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ในรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จประทับบ้างเป็นครั้งคราว เช่นเวลาซ่อมพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน หรือเวลามีการพระราชพิธี เป็นต้น พระบรมมหาราชวังใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ตามพระราชประเพณี, เป็นที่รับแขกเมือง และพระราชอาคันตุกะ รวมทั้งเป็นที่ตั้งพระบรมศพและพระศพของพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง ส่วนบริเวณเขตพระราชฐานชั้นนอกได้ใช้เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ เช่น สำนักพระราชวัง,

สำนักราชเลขาธิการและสำนักงานราชบัณฑิตยสภา และเขตพระราชฐานชั้นในก็ได้เป็นที่อยู่อาศัยของเจ้านายฝ่ายในอีกต่อไป แต่ยังคงเป็นที่ทำการและที่พำนักของข้าราชการสำนักพระราชวัง ฝ่ายพระราชฐานชั้นในบางส่วนซึ่งล้วนเป็นสตรีทั้งสิ้น

ตำหนักแพ

เรื่องตำหนักแพ เป็นคำใหม่ไม่ใช่คำโบราณ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายว่าคำที่เรียกตำหนักแพ คือ ทำที่ประทับเรือพระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระมหากษัตริย์แต่ก่อนมีชื่อว่าพระฉนวนน้ำประจำทำพระราชวังหลวงหรือพระราชวังบวรฯ ทรงกล่าวถึงพระฉนวนน้ำประจำทำพระราชวังหลวงว่ามีมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรีก็มีการสร้างพระฉนวนน้ำประจำทำพระราชวังหลวงที่เหนือปากคลองบางกอกใหญ่ เรียกกันว่าตำหนักน้ำ ครั้นเมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระฉนวนน้ำพระราชวังหลวงให้เจ้าพนักงานทำแพลอยหนุนไม้ไผ่ ราษฎร เรียกกันว่า ตำหนักแพ ทรงเล่าว่าครั้งหนึ่งกรมพระราชวังในรัชกาลที่ 1 เสด็จลงมาประทับที่พระตำหนักแพลอย พร้อมด้วยพระสนมข้างในเพื่อทอดพระเนตรกระบวนกฐินเรือในพระราชวังหลวง ครั้งนั้นเกิดลมพายุใหญ่พัดมาต้องพระตำหนักแพลอยเสียดัก ขณะนั้นพระสนมชื่อชู ทรงคร่ำครวญถวิลทศมาสเฝ้าอยู่ในพระตำหนักแพลอยด้วย ได้ประสูตรพระกุมารองค์หนึ่ง คือ พระองค์เจ้าเพชรหึง ภายหลังรับสั่งให้เลิกถอนพระตำหนักแพลอยก่อสร้างเป็นพระตำหนักน้ำแทน แต่ราษฎรยังคงเรียกขานกันว่าตำหนักแพ (คลังวิชาการ)

ภาพที่ 4.16 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยบริเวณท่าราชวรดิฐปัจจุบัน

ที่มา: พิพัฒน์ พงศ์พิพร, ภาพมุมกว้างของกรุงเทพมหานคร ในสมัยรัชกาลที่ 4

พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

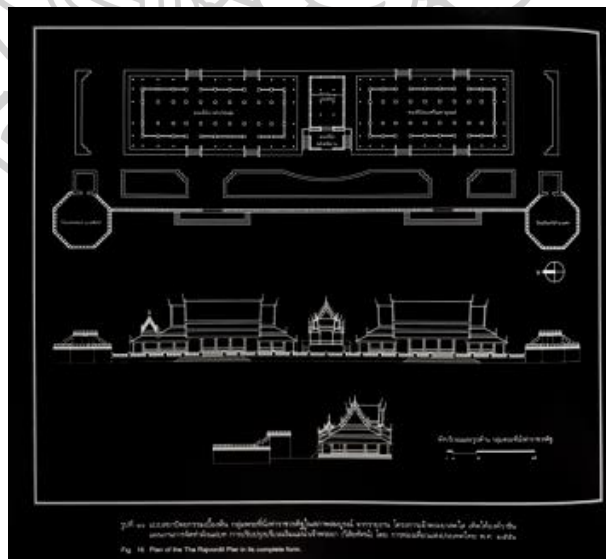
คือพระฉนวนน้ำพระราชวังหลวง ตั้งอยู่บริเวณท่าราชวรดิฐ ทางด้านทิศตะวันตกของพระบรมมหาราชวัง เดิมเป็นตำหนักน้ำ (ตำหนักแพ) คือเป็นตำหนักปักเสาลงในแม่น้ำทอดคานเหมือนอย่างเรือนแพ หลังคามุงกระเบื้อง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เรือแล้วทำเขื่อนถมที่สูงเสมอฟื้นดิน สร้างพระที่นั่งขึ้นหมู่หนึ่งรวม 4 องค์ หลังคามุงกระเบื้อง ประดับช่อ

ฟ้า ไบระกา ทางหงส์ หน้าบันประดับกระจก รวมเรียกทั้งบริเวณว่า ทำราชวรดิฐ ครั้นถึงรัชกาลที่ 5 พระที่นั่งหมู่นี้ทรุดโทรม จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อปรับที่ทำสนามและขยายเขื่อน คงรักษาไว้แต่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ซึ่งเป็นท้องพระโรงฝ่ายหน้า มีลักษณะเป็นพระที่นั่งโถงขนาดใหญ่ สร้างด้วยเครื่องไม้ หลังคาเป็นชั้นลดมุงกระเบื้องเคลือบสี ประดับช่อฟ้า ไบระกา ทางหงส์ (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี)

ภาพที่ 4.17 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย มุมที่ 1
ที่มา: คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, นำชมกรุงรัตนโกสินทร์, 61.

ภาพที่ 4.18 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย มุมที่ 2
ที่มา: คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, นำชมกรุงรัตนโกสินทร์, 60.

ภาพที่ 4.19 แบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้น กลุ่มพระที่นั่งราชวรดิฐในสภาพสมบูรณ์ จากรายงาน โครงการเจ้าพระยาเสถียรเทิดไท้องค์ราชัน แผนงานการจัดทำผังแม่บท การปรับปรุงบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา (วิสัยทัศน์) โดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2551

ที่มา: วิรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 20.

3) พื้นที่ประชาชน ได้แก่ ท่าช้างวังหลวง และท่าเตียน

ท่าช้างวังหลวง

หรือที่นิยมเรียกกันสั้น ๆ ว่า ท่าช้าง เป็นท่าเรือริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่บริเวณสุดถนนหน้าพระลาน แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พื้นที่แถบนี้ถูกเรียกว่า "ท่าพระ" หรือ "ประตูท่าพระ" เนื่องจากเป็นประตูที่ใช้อัญเชิญพระศรีศากยมุนี มาเพื่อประดิษฐานไว้ ณ วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร แต่ทว่าไม่สามารถอัญเชิญเข้าได้ จึงมีการรื้อประตูและกำแพงวังบางส่วนออก แต่ทว่าชื่อนี้ไม่มีใครเป็นที่เรียกติดปากของผู้คนมากเท่า "ท่าช้าง" ซึ่งเป็นจุดเดียวกับบริเวณประตูเมืองที่นำช้างซึ่งเลี้ยงไว้ในพระบรมมหาราชวัง หรือพระราชวังหลวง เพื่อลงอาบน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเรียกกันว่า "ท่าช้างวังหลวง" ต่อมาใน พ.ศ. 2351 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระศรีศากยมุนีจากสุโขทัยมาทางแพเพื่อมาประดิษฐานที่วัดสุทัศนเทพวราราม และพักแพที่ท่าช้างวังหลวงเพื่อประกอบพระราชพิธีสมโภชเป็นเวลา 3 วัน แต่พระพุทธรูปไม่สามารถผ่านประตูเมืองบริเวณนี้ได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญประตูและกำแพงบางส่วนออกแล้วสร้างประตูใหม่พระราชทานนามว่า "ประตูท่าพระ" แต่ประชาชนยังคงนิยมเรียกกันว่า ท่าช้างหรือท่าช้างวังหลวง ปัจจุบันเป็นท่าเรือข้ามฟากซึ่งเอกชนได้เช่าจากกรุงเทพมหานครมาดำเนินการ ส่วนท่าพระปัจจุบันใช้เรียกท่าเรือบริเวณใกล้เคียงท่าช้างวังหลวง และยังเป็นชื่อวังท่าพระที่ตั้งอยู่บริเวณท่าช้างวังหลวงซึ่งเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศิลปากร

บ้านเรือนและอาคารพาณิชย์แถบท่าช้างวังหลวง เป็นสถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิกหลังคาชั้นบนทรงปั้นหย่า มุงกระเบื้องว่าวซีเมนต์ ชั้นล่างด้านหน้า อาคารมีกันสาดมุงด้วยสังกะสีลอนลูกฟูก โดยมีค้ำยันเหล็กและแปไม่รับน้ำหนัก ผนังและเสาอิงภายนอกทั้งสองชั้น มีลวดบัวปูนปั้นตกแต่งและเสาร่องผนังเป็นเส้นตามแนวนอน ทั้งหมด ประตูและหน้าต่างทำจากไม้สัก โดยประตูหน้าต่างชั้นล่างเป็นชุดบานเฟี้ยม ตอนบนมีช่องลม ส่วนด้านหลังเป็นบานลูกฟูกทึบแบบเปิดคู่หน้าต่างชั้นบนด้านหน้าเป็นบานลูกฟูกทึบแบบเปิดคู่ตอนบนมีช่องลมไม้ฉลุลายรูปโค้ง ส่วนหน้าต่างด้านหลังเป็นบานเปิดคู่รูปสี่เหลี่ยม ไม่มีช่องลม บริเวณห้องริมสุดของอาคารแต่ละด้านรวมทั้งห้องมุมนมหาราชจะมีลักษณะพิเศษ คือ รูปด้านอาคารทำเป็นมุขยื่น มุขชั้นล่างมีเสาอลวยขึ้นไปรับระเบียงชั้นบน กันสาดชั้นล่างเป็นรูปโค้ง ส่วนแผงหน้าจั่วประดับลวดลายปูนปั้น หรือซุ้มสกัดตอน และกรมศิลปากร ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน อาคารพาณิชย์ริมถนนมหาราชบริเวณท่าช้างวังหลวง จำนวน 34 คูหา เมื่อปลายปี พ.ศ. 2544 และได้มีการบูรณะปรับปรุงใหม่ให้ดูแลสวยงามและใหม่หลังจากที่ได้เสื่อมทรุดไปกับกาลเวลา พร้อมกับได้ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบ ๆ ด้วย ("ท่าช้างวังหลวง,")

ภาพที่ 4.20 ภาพถ่ายหน้าอาคารบริเวณท่าช้างวังหลวง

ท่าเตียน

มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคเริ่มต้นสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ โดยอยู่บริเวณด้านหลังพระบรมมหาราชวัง และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยที่ชื่อ "ท่าเตียน" มีที่มาต่าง ๆ กันไป บ้างก็ว่าเกิดจากในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 ที่แถบนี้เคยเกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ จนราบเรียบเห็นเตียนเตียน หรือเชื่อว่ามาจาก "ฮาเตียน" เมืองท่าแห่งหนึ่งในตอนใต้ของประเทศเวียดนาม (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดเกียนซาง ในต้นกรุงรัตนโกสินทร์เป็นดินแดนของไทย ในชื่อ บันทายมาศ หรือ พุทไธมาศ) เนื่องจากแถบนี้ในอดีตเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชาวญวนอพยพหนีภัยสงครามจากเว้ ตั้งแต่ยุคกรุงธนบุรี ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และชาวญวนเหล่านี้ได้เรียกชื่อถิ่นฐานนี้ว่าฮาเตียน เนื่องจากมีภูมิทัศน์คล้ายกับฮาเตียนเพื่อคลายความคิดถึงถิ่นฐานตนเอง และได้เรียกเพี้ยนมาเป็นท่าเตียนในที่สุด แต่ทั้งนี้ท่าเตียนปรากฏมาตั้งแต่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา โดยปรากฏหลักฐานเป็นนิราศของหม่อมพิมเสนเรียกว่า "บางจัน" สันนิษฐานว่าอาจเคยเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวจีนด้วย และยังมีตำนานเมืองที่โด่งดังมาก คือ เรื่องของยักษ์เฝ้าประตูวัดสองปากต่อสู้กัน คือ ยักษ์วัดแจ้ง จากฝั่งธนบุรี ต่อสู้กับ ยักษ์วัดโพธิ์ แห่งฝั่งพระนคร เนื่องจากผัดใจกันเรื่องการขอยืมเงินกัน จนในที่สุดที่บริเวณนี้เห็น

เตียนราบเรียบไปหมด ซึ่งในบางตำนานก็มีการเสริมเติมแต่งเข้าไปอีกว่า ท้ายักษ์ทั้งสองตนนั้นหยุดสู้กันเพราะมีโยคีหรือฤๅษีมาห้าม บ้างก็ว่าเป็นยักษ์วัดพระแก้วเข้ามาห้าม

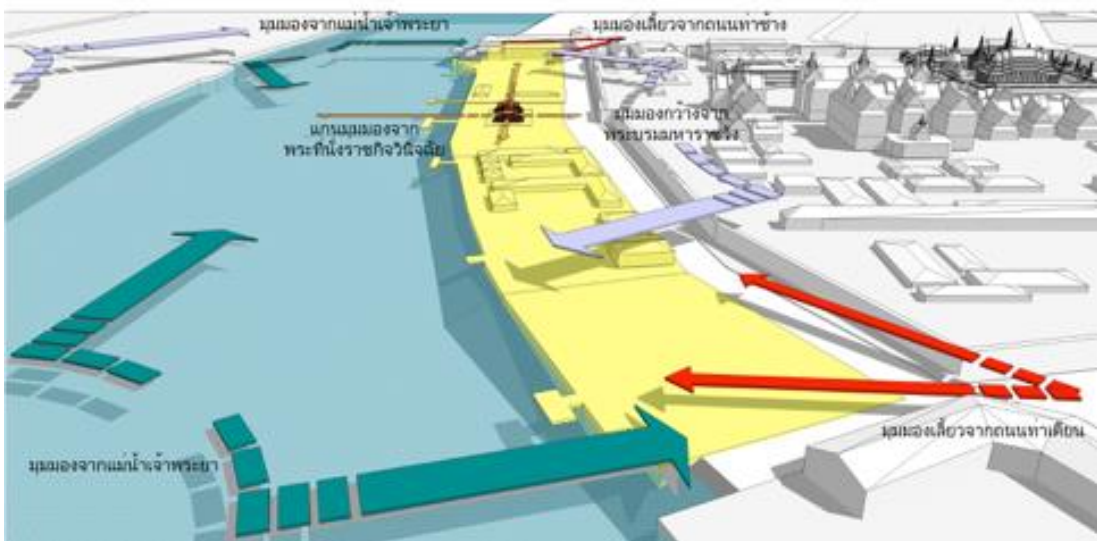
ปัจจุบัน ท่าเตียนเป็นทั้งตลาดและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยม มีร้านอาหารและร้านกาแฟเป็นจำนวนมาก ในส่วนของตลาด เป็นตลาดที่นับว่าใหญ่ที่สุดของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นตลาดที่มีสินค้าหลากหลายประเภทขายทั้งสินค้าทางการเกษตรหรือข้าวของเครื่องใช้ เนื่องจากเป็นท่าจอดเรือที่มีชัยภูมิเหมาะสม โดยในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีชื่อเรียกว่า "ตลาดท้ายวัง" หรือ "ตลาดท้ายสนม" กินอาณาบริเวณตั้งแต่ถนนท้ายวังจนถึงตลาดท่าเตียนในปัจจุบัน เป็นตลาดที่บรรดานางในหรือนางสนมจะออกจากกำแพงพระบรมมหาราชวังมาจับจ่ายซื้อข้าวของต่าง ๆ โดยสินค้าที่นิยมมากที่สุด คือ ดอกไม้ ต่อมาได้รวมเป็นตลาดเดียวกับตลาดท่าเตียน จนกระทั่งถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีการสร้างอาคารขึ้นมาอย่างเป็นรูปร่าง โดยวางแผนเป็นรูปตัวยู ด้วยสถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก และมีสินค้าที่หลากหลายมากขึ้น และกลายมาเป็นแหล่งค้าส่งแห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น วัสดุก่อสร้าง, เครื่องตัดหญ้า, อะไหล่รถยนต์, ผักและผลไม้, น้ำตาล, ลูกอมหรือท็อฟฟี่ รวมถึงอาหารทะเลแห้ง เป็นต้น ในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ท่าเตียนมีสถานะเป็นตำบลชื่อ "ตำบลท่าเตียน" ขึ้นอยู่กับอำเภอพระราชวัง (เขตพระนครในปัจจุบัน) ปัจจุบันอาคารพาณิชย์ตลอดจนบ้านเรือนต่าง ๆ ได้รับการบูรณะปรับปรุงโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในปี พ.ศ. 2556 ให้แลดูใหม่และสวยงามยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับที่ทำช่างที่อยู่ใกล้เคียง โดยทำการปรับปรุงทั้งสิ้น 55 คูหา ("ท่าเตียน,")

ภาพที่ 4.21 ภาพถ่ายหน้าอาคารบริเวณท่าเตียน

จากรายละเอียดของการใช้งานพื้นที่เดิมที่กล่าวมาข้างต้น ผนวกกับแผนพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ จะเห็นว่า การย้ายราชธานีวิสมุสสรออกจากพื้นที่โครงการเป็นเหตุเหมาะสม เพราะลักษณะการใช้งานของอาคารและบริบทของพื้นที่ที่เปลี่ยนบทบาทไป จากพื้นที่เพื่อการบริหารราชการถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการเก็บรักษาพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยและตำราชวรดิฐไว้ที่เดิมทั้งในแง่ของการอนุรักษ์อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ และรองรับกระบวนพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินกระบวนพยุหยาตราชลมารคในอนาคต ยังรวมถึงการผสมผสานบริบทของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ติดกันอย่างทำข้างและทำเตียนอีกด้วย

4.3.2 ทิศนียภาพและมุมมอง

ภาพที่ 4.22 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : ทิศนียภาพและมุมมอง

พื้นที่โครงการตั้งอยู่ในจุดที่สำคัญคั่นอยู่ระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับพระบรมมหาราชวัง ทำให้เกิดมุมมองหลักขึ้นจากทั้งผู้เดินทางสัญจรทางน้ำผ่านแม่น้ำเจ้าพระยาและผู้เดินทางสัญจรทางบกผ่านทางด้านพระบรมมหาราชวัง ซึ่งจากเส้นทางทั้ง 2 เส้นทางนี้คือ เส้นทางมุมมองหลักของนักท่องเที่ยวที่มาจากทั่วโลก ในขณะที่โครงการต้องเป็นหน้าฉากให้กับพระบรมมหาราชวังอย่างไม่ขัดเขิน กลมกลืน และไม่ลดทอนความเป็นเอกลักษณ์และฐานานุลักษณะของพระบรมมหาราชวังลง จากเหตุผลดังกล่าว การให้ความสำคัญกับมุมมองมาจากทางด้านแม่น้ำเจ้าพระยาจึงเป็นมุมมองที่ควรให้ความสำคัญมากที่สุด

ภาพที่ 4.23 ภาพถ่ายมุมกว้างบริเวณท่าช้างวังหลวง

ภาพที่ 4.24 ภาพถ่ายมุมกว้างบริเวณท่าเตียน

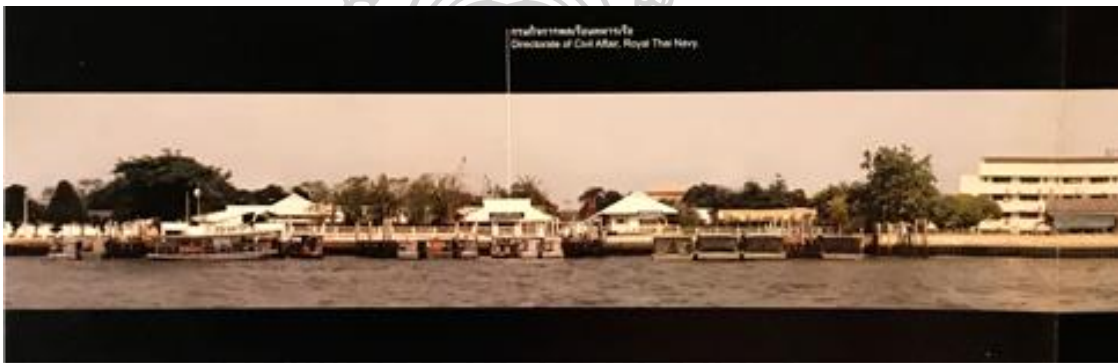

ภาพที่ 4.25 ภาพถ่ายมุมกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 1 : บริเวณท่าช้างและราชนาวิสิมสร
ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 53.

ภาพที่ 4.26 ภาพถ่ายมุมกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 2 : บริเวณท่าราชวรดิฐและพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 54.

ภาพที่ 4.27 ภาพถ่ายมุมกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 3 : บริเวณกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ

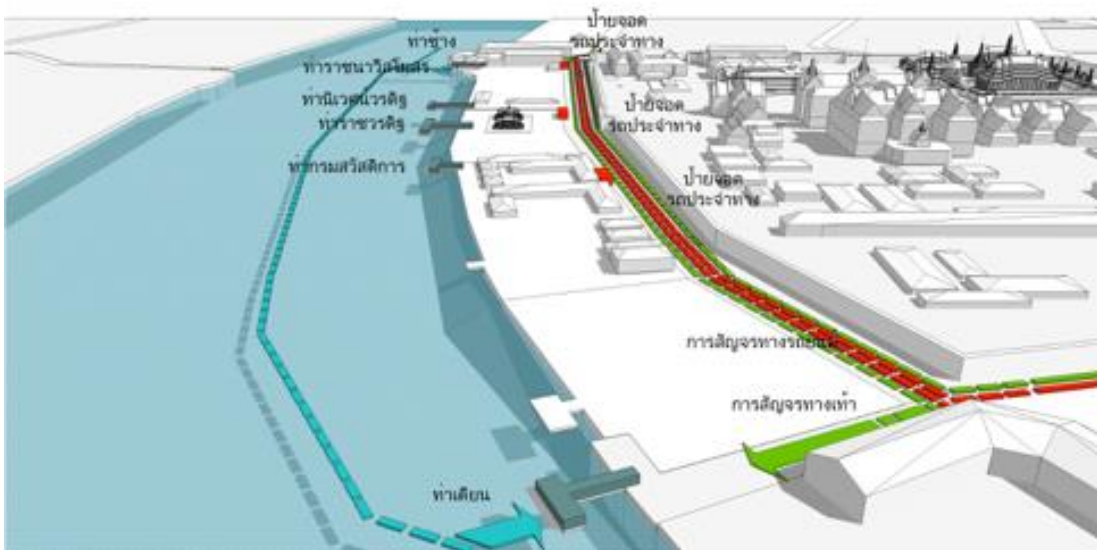
ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 55.

ภาพที่ 4.28 ภาพถ่ายมุมกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 4 : บริเวณสวนนาคาภิรมย์เดิมและท่าเตียน

ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 56.

4.3.3 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ภาพที่ 4.29 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ภาพที่ 4.30 ภาพถ่ายฟุตบอลทางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 4.31 ภาพถ่ายท่าราชวรดิฐ

ภาพที่ 4.32 ภาพถ่ายป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่โครงการ

จะเห็นว่าการบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการนั้นมีรองรับประชาชนและนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับหนึ่ง ขาดแต่การสร้างพื้นที่รองรับที่เหมาะสมกับจำนวนคนในพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้นหลายเท่าตัว และการเชื่อมต่อกันอย่างมีระบบทั้งในพื้นที่โดยรอบโครงการเอง และพื้นที่ต่อเชื่อมกับกรุงรัตนโกสินทร์ในภาพรวม ตำแหน่งของท่าเรือ ที่จอดรถประจำทาง และที่จอดรถใต้ดิน (อยู่ในแผนพัฒนากรุงเทพฯ) สามารถจัดให้อยู่ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกัน และสามารถเดินทางด้วยเท้าเชื่อมต่อกันได้อย่างสะดวก ทางเดินริมน้ำและทางเดินฟุตบอลก็ต้องได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมทั้งในแง่ของขนาด วัสดุ และความสะดวกรสบายในการใช้งาน

4.3.4 องค์ประกอบด้านภูมิสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 4.33 ผังแสดงการวิเคราะห์พื้นที่โครงการ : องค์ประกอบด้านภูมิสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 4.34 ภาพถ่ายมุมกว้างแนวต้นไม้ใหญ่บริเวณฟุตบอลบาททางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 4.35 ภาพถ่ายต้นไม้ใหญ่ในบริเวณลานจอดรถราชธานีสโมสร

ภาพที่ 4.36 ภาพถ่ายต้นไม้ใหญ่บริเวณฟุตบอลบาททางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 4.37 ภาพถ่ายต้นไม้ใหญ่บริเวณฟุตบอลบาททางเดินฝั่งพระบรมมหาราชวัง ภาพที่ 2

สวนนาคราภิรมย์

เป็นสวนสาธารณะในการกำกับดูแลของกรุงเทพมหานคร เปิดให้บริการเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2553 เป็นสวนสาธารณะขนาดเล็ก มีพื้นที่รวม 3 ไร่ 3 งาน 65.90 ตารางวา ตั้งอยู่บริเวณ ทิศเหนือติดกับสโมสรข้าราชการ ทิศใต้ติดกับถนนท้ายวัง ทิศตะวันออกติดถนนมหาราช ทิศตะวันตกติดแม่น้ำเจ้าพระยา แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

โดยสร้างบนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และกรมธนารักษ์ โดยแบ่งเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 2 ไร่ 0 งาน 25.90 ตารางวา และของกรมธนารักษ์ 1 ไร่ 3 งาน 44 ตารางวา โดยได้พัฒนาพื้นที่ตรงนี้เป็นสวนสาธารณะในแนวราบพร้อมห้องน้ำสาธารณะ ไม่มีสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่เพราะเป็นสถานที่ ๆ ที่มีทำเลสวยงาม อยู่ในเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งแวดล้อมไปด้วยศิลปวัฒนธรรมแห่งยุครัตนโกสินทร์เช่นเดียวกับ สวนสันติชัยปราการ โดยสามารถมองเห็นสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่งของทั้งพื้นที่ฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนครได้ชัดเจน อาทิ พระปรางค์วัดอรุณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น การออกแบบสวนแห่งนี้ มีพื้นที่กลางสวนปูด้วยสนามหญ้าสีเขียวผืนใหญ่ มีทางเดินเล่นระดับแบ่งสัดส่วน พื้นที่ โดยเฉพะะลานขนาดใหญ่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตลอดความยาวของพื้นที่ติดกับผืนน้ำ เพื่อเปิดรับลมเย็นพัดเข้าสู่ฝั่ง ประดับด้วยแนวกันด้วยเสาต้นเตี้ยผูกโยงด้วยโซ่เส้นเดียวจากเสาสู่เสา เป็นจังหวะที่สวยงาม พร้อมม้านั่งสำหรับชมวิวที่จัดวางอยู่เป็นระยะ ๆ จากริมน้ำขึ้นทางเดินเล่นระดับขึ้นเป็นลานกว้าง มีบ่อสระบัวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวขนานทั้งสองด้าน ส่วนไม้ประดับเน้นกลุ่มของไม้พุ่มเตี้ยที่ออกแบบจัดวางได้อย่างลงตัว ส่วนที่สูงโปร่งมีเพียงต้นลีลาวดีเพียงไม่กี่ต้นเท่านั้น เพื่อให้บดบังความงามของสถาปัตยกรรมที่อยู่เบื้องหลัง และเป็นพื้นที่ที่มีให้มีการค้าขายหาบเร่แผงลอย

โดยได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า "สวนนาคราภิรมย์" มีความหมายถึง "สวนเป็นที่นารี้นรมย์ยิ่งของชาวพระนคร"

สวนนาคราภิรมย์ มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2553

ในกลางปี พ.ศ. 2559 สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ได้มีโครงการจัดทำอาคารจอดรถใต้ดินจำนวน 3 ชั้นครึ่ง บนพื้นที่ 7 ไร่ ภายในสวนนาคราภิรมย์ โดยเริ่มต้นก่อสร้างขึ้นในเดือนตุลาคม ปีเดียวกัน คาดว่าแล้วเสร็จสมบูรณ์ภายใน 2 ปี โดยสามารถรองรับรถได้ทั้งหมด 700 คัน ("สวนนาคราภิรมย์

ภาพที่ 4.38 ภาพถ่ายสวนนาคาภิรมย์มองไปยังวัดอรุณฯ

ลักษณะพื้นที่ลานโล่งของสวนนาคาภิรมย์เดิม ยังคงมีความสำคัญในแง่ของมุมมองเปิดโล่งและการเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับคนเมืองและนักท่องเที่ยวในบริเวณ ต้นไม้ใหญ่บริเวณทางเท้าตลอดแนว มีความใหญ่โตและให้ร่มเงากับการเดินทางสัญจรทางเท้าได้เกือบตลอดทาง ถือเป็นต้นไม้ที่มีคุณค่าควรค่าแก่การเก็บรักษาไว้ และปลูกใหม่เพิ่มเติมให้มีความร่มรื่นตลอดเส้นทางเดินจากท่าช้างไปจนถึงท่าเตียน

4.4 แนวความคิดในการออกแบบ

งานออกแบบร่างขั้นต้น

ชื่อเรียกขั้นตอน “ช่วงต้น” ของกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมหรือศิลปกรรม ที่เป็นการถอดถ่าย “แนวความคิด” ซึ่งถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้น มาสู่ขั้นตอนการ “ขีดเขียน” ให้ปรากฏเป็นแบบอย่างหรือรูปแบบอย่างคร่าวๆ เพื่อนำไปสู่การใช้กับงานใน 2 คุณลักษณะ คือ

1. สำหรับพัฒนา "ตัวแบบ" หมายถึงการนำไปแก้ไข หรือปรับปรุง พร้อมทั้งพิจารณาในการจะเพิ่มเติมรายละเอียดต่างๆที่มากขึ้นอย่างเป็นลำดับต่อกันไป จนกว่าจะได้มาซึ่งความสมบูรณ์ในเชิงความพร้อมที่จะเป็น "ตัวแบบ" ของการนำไปใช้ในงานก่อสร้างจริง

2. สำหรับเป็น "ต้นแบบ" หมายถึงการใช้เป็น"แบบอย่าง"ให้บุคคลอื่นนำไปเป็น "ตัวแบบ" หรือ "ต้นคิด" ในมิติของโครงหลักต่อการนำไปสู่การสร้างจริง ที่ดำเนินไปพร้อมๆกับการออกแบบรายละเอียดเพิ่มเติมขณะก่อสร้าง (สมคิด จิระทัศน์กุล, 2559a)

งานออกแบบร่างขั้นต้น ครั้งที่ 1

ให้ความสำคัญไปที่ลักษณะเฉพาะของโครงการ 2 ส่วนประกอบกันคือ

- 1) ลักษณะของอาคารประเภทพิพิธภัณฑ์สถาน
- 2) กระบวนพยุหยาตราชลมารค

ภาพที่ 4.39 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังหลังคาแสดงแนวความคิดการวางกลุ่มอาคาร

ภาพที่ 4.40 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังพื้นแสดงแนวความคิดการวางกลุ่มอาคาร

นำมาซึ่งการทดลองการเทียบสัดส่วนกันของอาคารแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเดิมกับการใช้สอยแบบใหม่อย่างพิพิธภัณฑ์นั้นมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ลักษณะสถาปัตยกรรมไทยประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะทั้งทางด้านรูปทรง โครงสร้าง และที่ว่างภายในนั้น จะสามารถตอบรับกับการใช้งานเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงงาน และรองรับผู้เข้าชมในจำนวนมากได้เหมาะสมหรือไม่

ภาพที่ 4.41 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : เส้นทางการเคลื่อนที่กระบวนพยุหยาตราชลมารคในปัจจุบัน (ท่า
วาสุกรี - วัดอรุณราชวราราม)

ภาพที่ 4.42 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังแสดงการจัดกระบวนเรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารคในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.43 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ผังพื้นที่แสดงแนวความคิดการวางริ้วกระบวนเรือพระราชพิธีพยุหยา
ตราชลมารคลงโปงสานการวางกลุ่มอาคาร

ภาพที่ 4.44 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมภาพที่ 1

อย่างไรก็ดีการนำสถาปัตยกรรมไทยมาทดลองวางลงในบริบทของพื้นที่โครงการนั้น คงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องนำเอาระบบและวิธีการวางผังแบบไทยประเพณีตามมามีด้วย เนื่องจากพื้นที่โครงการติดอยู่กับสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ชาติไทยอย่างพระบรมมหาราชวัง งานออกแบบที่ดีต้องสอดคล้องและตอบรับกับบริบทโดยรอบอย่างกลมกลืนและเป็นเนื้อเดียวกัน

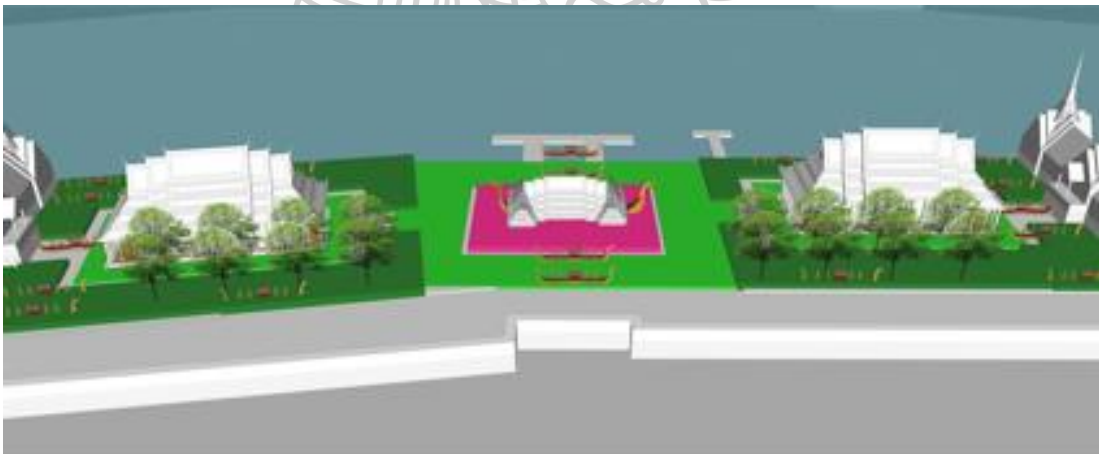

ภาพที่ 4.45 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมภาพที่ 2

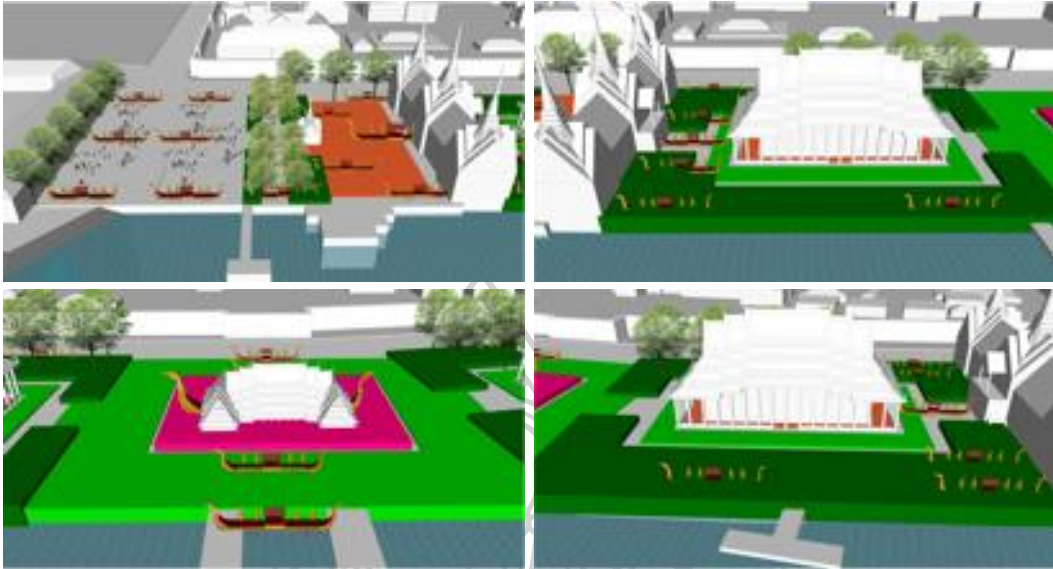
ภาพที่ 4.46 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมสูงแสดงบรรยากาศโดยรวมภาพที่ 3

การรองรับการเข้าถึงโครงการ เป็นจุดสำคัญที่จะนำมาพิจารณาแนวทางการวางผังด้วยเช่นกัน เพราะโครงการนอกจากจะต้องรองรับกิจกรรมภายในโครงการเองแล้ว จากแผนพัฒนากรุงเทพมหานครโกสินทร์ พื้นที่นี้ถูกวางยุทธศาสตร์ให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งริมน้ำสาธารณะให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปด้วย

ภาพที่ 4.47 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมสูงแสดงการเปิดมุมมองบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เป็นสถาปัตยกรรมสำคัญที่ตั้งอยู่ในพื้นที่โครงการ การอนุรักษ์เชิงพัฒนาให้สอดคล้องกับการใช้งานใหม่ เป็นส่วนที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบกัน

ภาพที่ 4.48 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 1

ภาพที่ 4.49 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 2

ภาพที่ 4.50 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 3

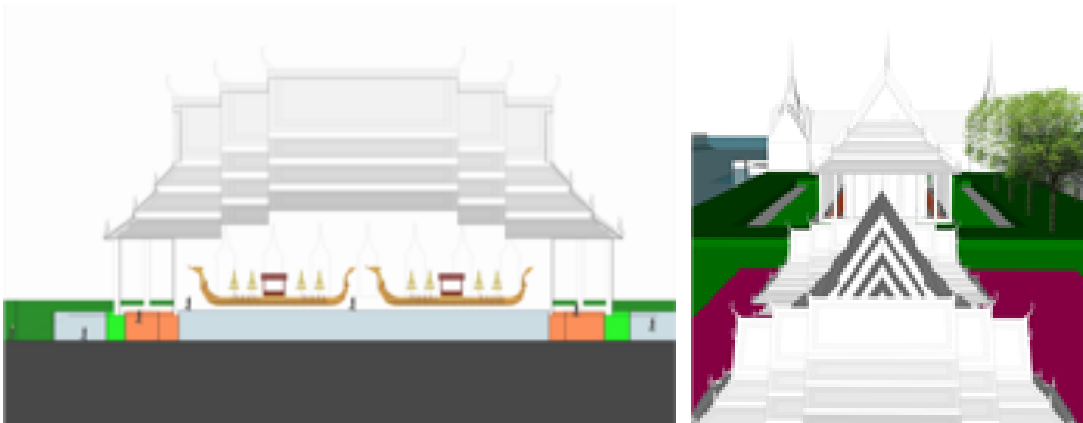
ภาพที่ 4.51 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองแสดงลำดับการเข้าถึงส่วนที่ 4

ภาพที่ 4.52 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพตัดแสดงการเปิดมุมมองบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ภาพที่ 4.53 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพตัดยาวตลอดโครงการแสดงความสูงอาคารและระยะห่างของกลุ่มอาคาร

ภาพที่ 4.54 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพตัดอาคารแสดงระดับการเข้าชมเรือพระราชพิธี

ภาพที่ 4.55 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : ภาพมุมมองสูงแสดงแกนตามยาวของการจัดกลุ่มอาคารแบบประเพณี

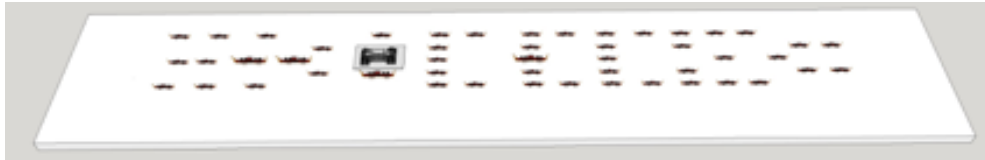
ภาพที่ 4.56 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : แสดงทัศนียภาพทางภูมิสถาปัตยกรรมภาพที่ 1

ภาพที่ 4.57 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 1 : แสดงทัศนียภาพทางภูมิสถาปัตยกรรมภาพที่ 2

งานออกแบบร่างขั้นต้น ครั้งที่ 2

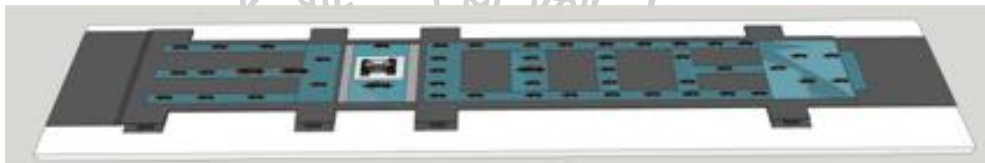
ในขั้นตอนนี้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอาคารสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเดิมนั้น ไม่สามารถรองรับกับการใช้งานแบบใหม่ได้อย่างเหมาะสม การสร้างสถาปัตยกรรมไทยประเพณีใหม่ให้สอดคล้องกับระบบระเบียบวิธีการเข้าใช้งานอาคารแบบอาคารพิพิธภัณฑ์ จึงถูกนำมาใช้ในการพัฒนาขึ้นในขั้นตอนนี้

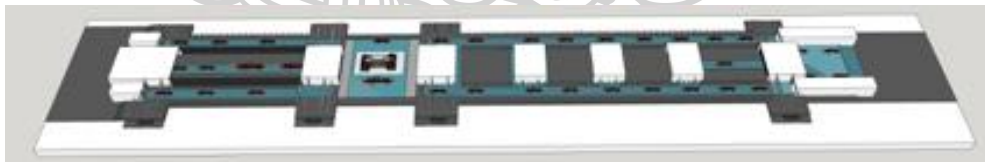
ภาพที่ 4.58 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ฟังแสดงการจัดรีวิวกะบวนเรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค

ภาพที่ 4.59 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ฟังพื้น

ภาพที่ 4.60 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ฟังแสดงผืนน้ำและเส้นทางเดิน

ภาพที่ 4.61 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ฟังแสดงการผสมผสานสถาปัตยกรรมใหม่

ภาพที่ 4.62 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ฟังแสดงโครงสร้างเสาและหลังคา

ภาพที่ 4.63 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ฟังหลังคา

ภาพที่ 4.64 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพมุมสูงแสดงบรรยากาศโดยรวม

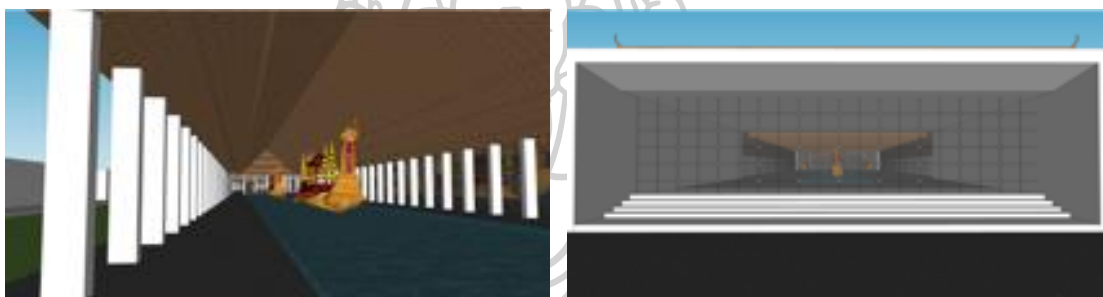
การออกแบบ การวางผังอาคาร และที่ว่างภายในอาคารเริ่มมีการสอดรับกัน เกิดลักษณะที่ว่างภายในที่เป็นลักษณะแบบไทย เช่น ระเบียงคต พื้นที่โอบล้อมระหว่างอาคาร ผนวกกับการทดลองนำรูปทรงอาคารสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ วัสดุแบบใหม่ เข้ามาประสานกับสถาปัตยกรรมไทยแบบดั้งเดิม ในลักษณะสอดประสาน (Interpenetrated) เพื่อทดลองลักษณะการอยู่ร่วมกันของรูปทรงทางสถาปัตยกรรมทั้ง 2 ช่วงเวลา ว่าจะมีความงดงามตามอย่างไทยได้ลงตัวและเหมาะสมหรือไม่

ภาพที่ 4.65 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศหน้าทางเข้าหลัก

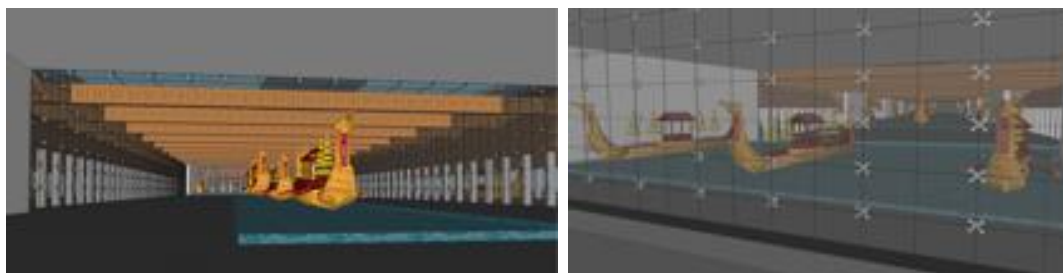
ภาพที่ 4.66 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการเปิดมุมมองบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ภาพที่ 4.67 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศภายใน 1

ภาพที่ 4.68 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงที่ว่างของสถาปัตยกรรมใหม่

ภาพที่ 4.69 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศบริเวณเชื่อมต่อไปยังอาคารจอดรถใต้ดิน

ภาพที่ 4.70 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศภายใน 2

ภาพที่ 4.71 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงบรรยากาศภายใน 3

ทดลองพัฒนาในเชิงรายละเอียดของหน้าอาคารทางเข้าหลัก เพื่อดูความเป็นไปได้ของการสอดรับกันขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทยเดิมบนการประยุกต์แบบใหม่

ภาพที่ 4.72 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผสมผสานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 1

ภาพที่ 4.73 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผสมผสานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 2

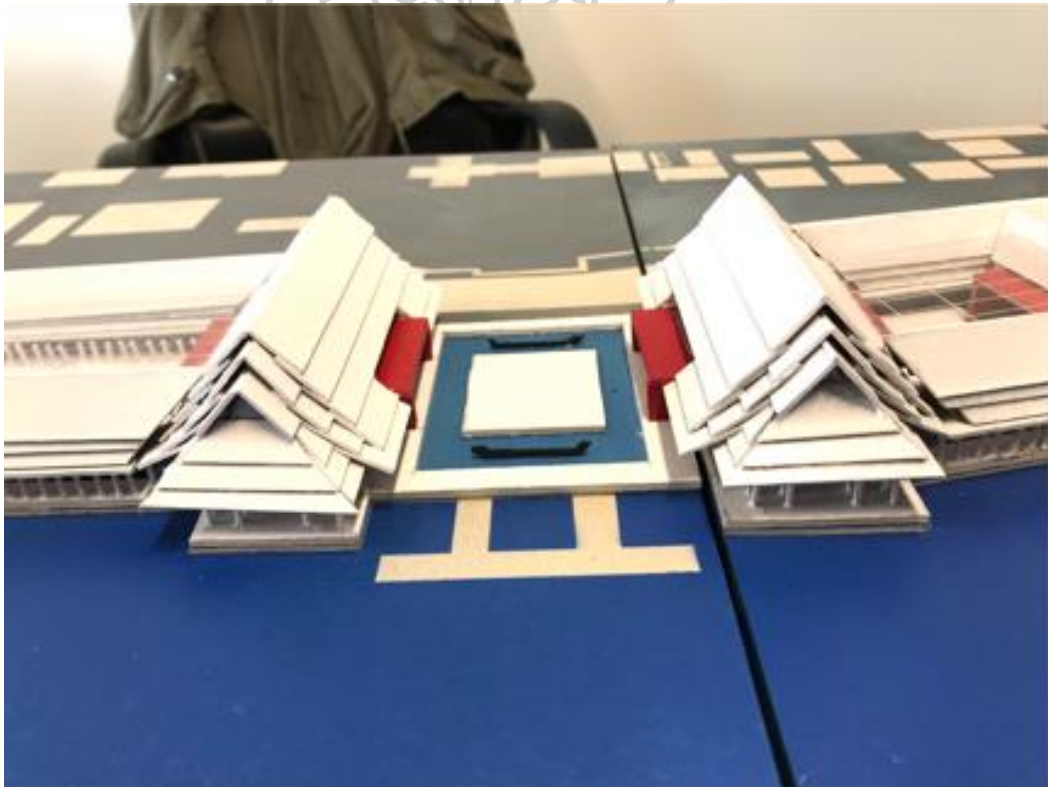
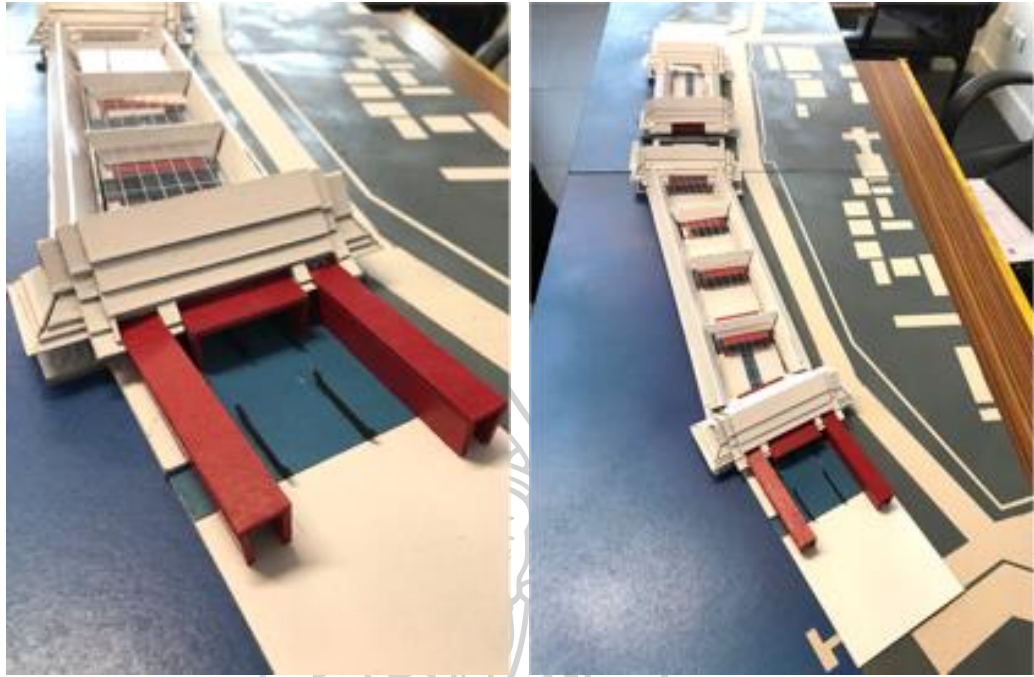

ภาพที่ 4.74 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผสานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 3

ภาพที่ 4.75 ภาพจำลอง 3 มิติแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 : ภาพแสดงการทดลองผสานสถาปัตยกรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมใหม่บริเวณหน้าอาคาร รูปแบบที่ 4

ขึ้นรูปอาคารด้วยโมเดล 3 มิติ เพื่อดูความสัมพันธ์ของรูปทรง ความสูง และบริบทโดยรอบ

ภาพที่ 4.76 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 ภาพที่ 1
 ภาพที่ 4.77 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 ภาพที่ 2
 ภาพที่ 4.78 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขั้นต้นครั้งที่ 2 ภาพที่ 3

งานออกแบบร่างขั้นต้น ครั้งที่ 3

ในขั้นตอนนี้ได้มีการพัฒนารูปทรงอาคารสถาปัตยกรรมให้มีความเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่นขึ้นมาจากอาคารทรงไทยแบบประเพณีเดิม ลงรายละเอียดในการแสดงออกถึงแนวคิดที่ไม่เพียงแต่ในแง่ของการวางผังอาคาร แต่รวมไปถึงการสร้างรูปทรงอาคารที่มีความสัมพันธ์กับแนวความคิดหลักเรื่องกระบวนพยุหยาตราฯ กล่าวคือ ตัวเรือพระราชพิธี นั่นเอง

ภาพที่ 4.79 “ภาพเรือพระราชพิธี” ในขบวนพยุหยาตราขลมารคในพระราชพิธีลงทรง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ

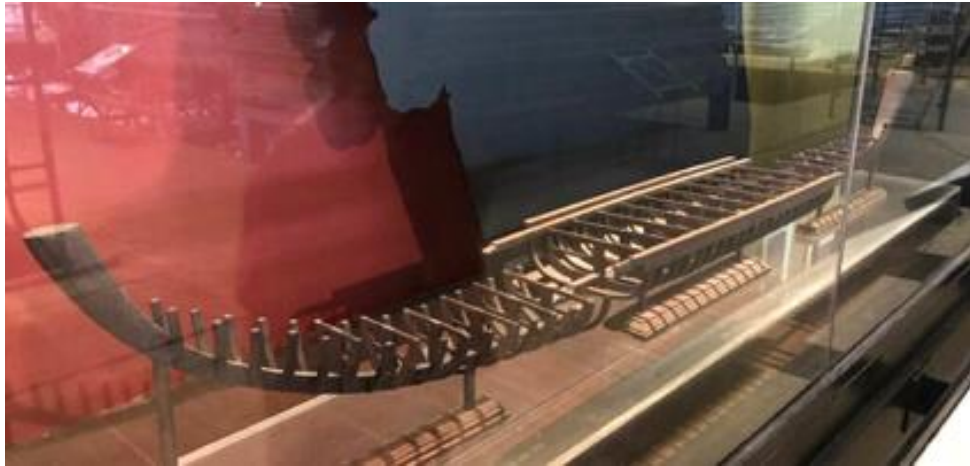
ที่มา: รศ.ดร. ศานติ ภักดีคำ, **พระเสด็จโดยแดนชล**, (กรุงเทพฯ : มติชน, 2562) 221.

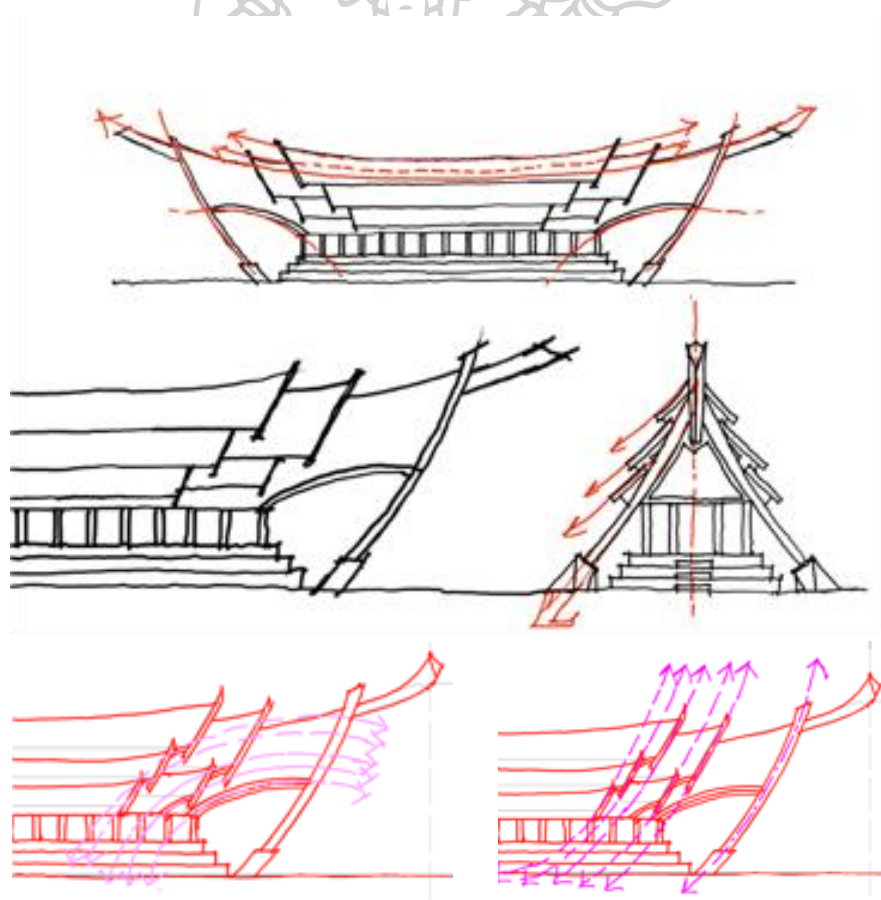
ภาพที่ 4.80 “ภาพเรือพระราชพิธี” ในกระบวนพยุหยาตราขลมารค เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม

ที่มา: กรมศิลปากร, **ฟิล์มกระจกจดหมายเหตุหนึ่งพันภาพประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2559)

สิ่งสำคัญที่นำมาใช้เป็นแนวความคิดหลักในการสร้างความเชื่อมต่อระหว่างเรือพระราชพิธีและสถาปัตยกรรมคือ แนวความคิดในการก่อรูปด้านโครงสร้าง

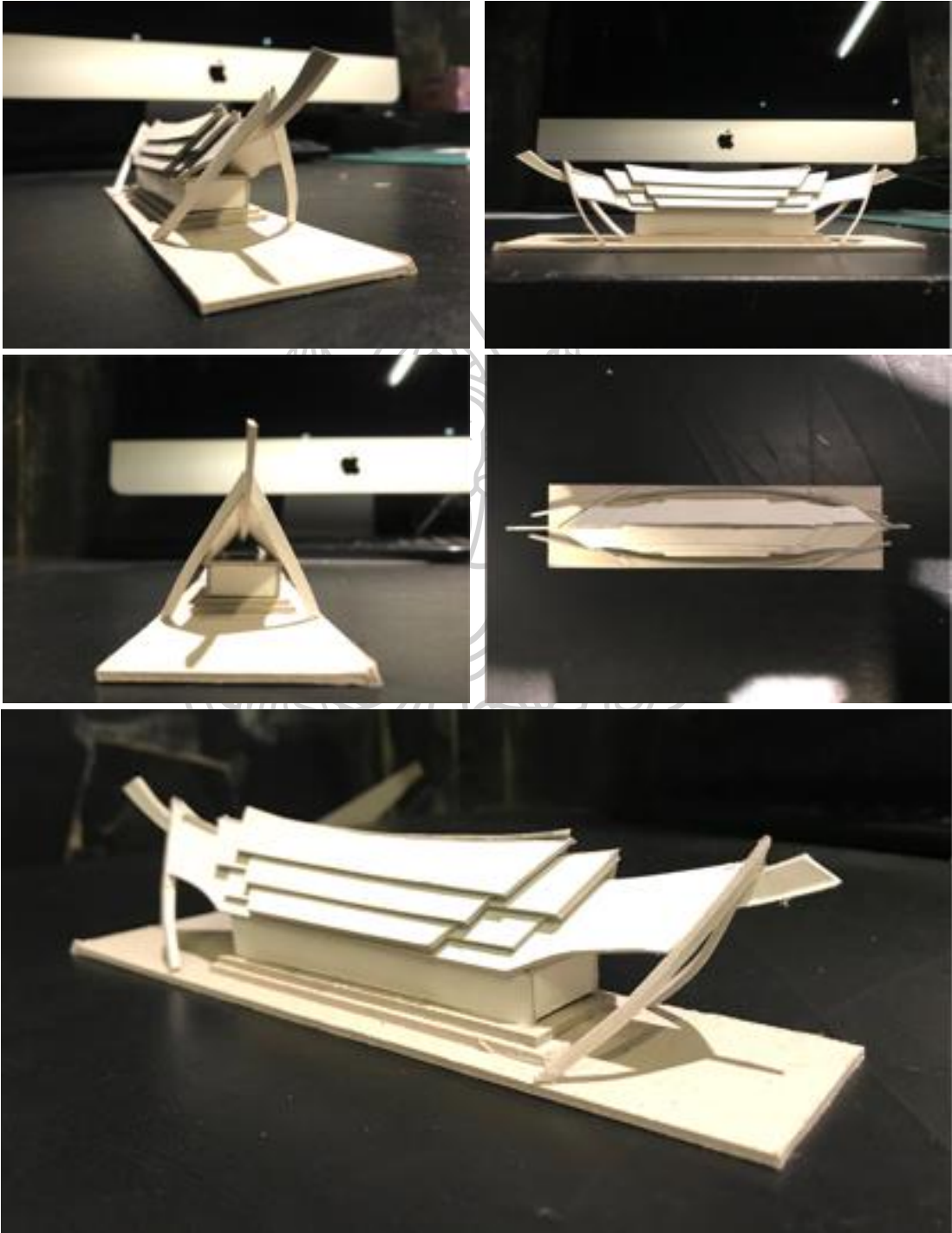

ภาพที่ 4.81 ภาพหุ่นจำลองโครงสร้างเรือพระราชพิธี จากพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธีคลองบางกอกน้อย

ภาพที่ 4.82 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารจากแนวความคิดจากโครงสร้างเรือพระราชพิธี ภาพที่ 1
ภาพที่ 4.83 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารจากแนวความคิดจากโครงสร้างเรือพระราชพิธี ภาพที่ 2
ภาพที่ 4.84 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารจากแนวความคิดจากโครงสร้างเรือพระราชพิธี ภาพที่ 3

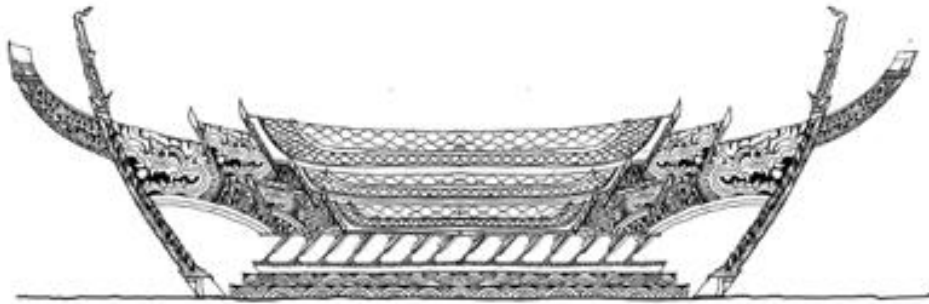
ทดลองขึ้นทรง 3 มิติด้วยโมเดลจำลอง เพื่อดูความสัมพันธ์กันของสัดส่วน การซ้อนชั้น หลังคา ผนังหลังคา และโครงสร้างประกอบกัน

ภาพที่ 4.85 ภาพหุ่นจำลองแบบร่างขึ้นต้นครั้งที่ 3

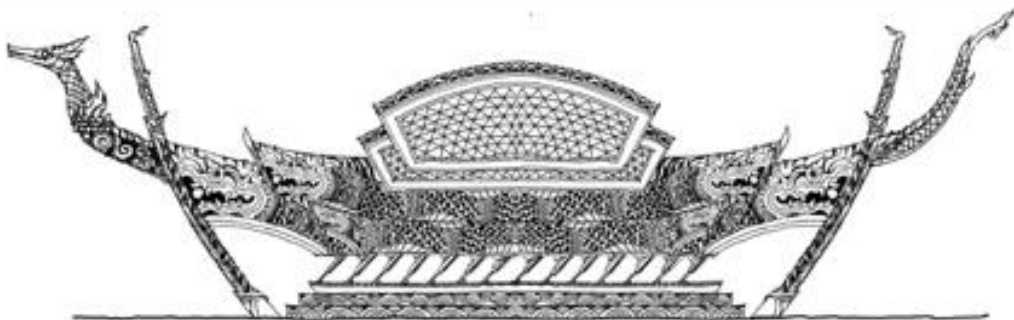
ทดลองลงรายละเอียดลวดลายและองค์ประกอบเครื่องลายอง เพื่อสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะตัวของเรือพระที่นั่งฯ ทั้ง 4 ลำ

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ภาพที่ 4.86 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

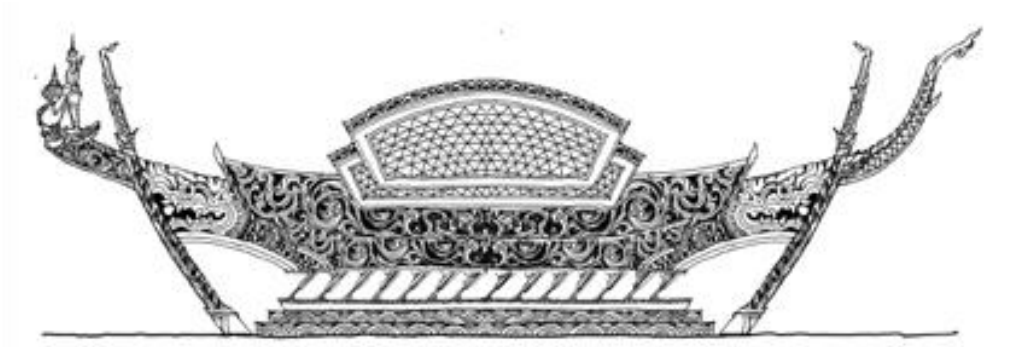
ภาพที่ 4.87 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

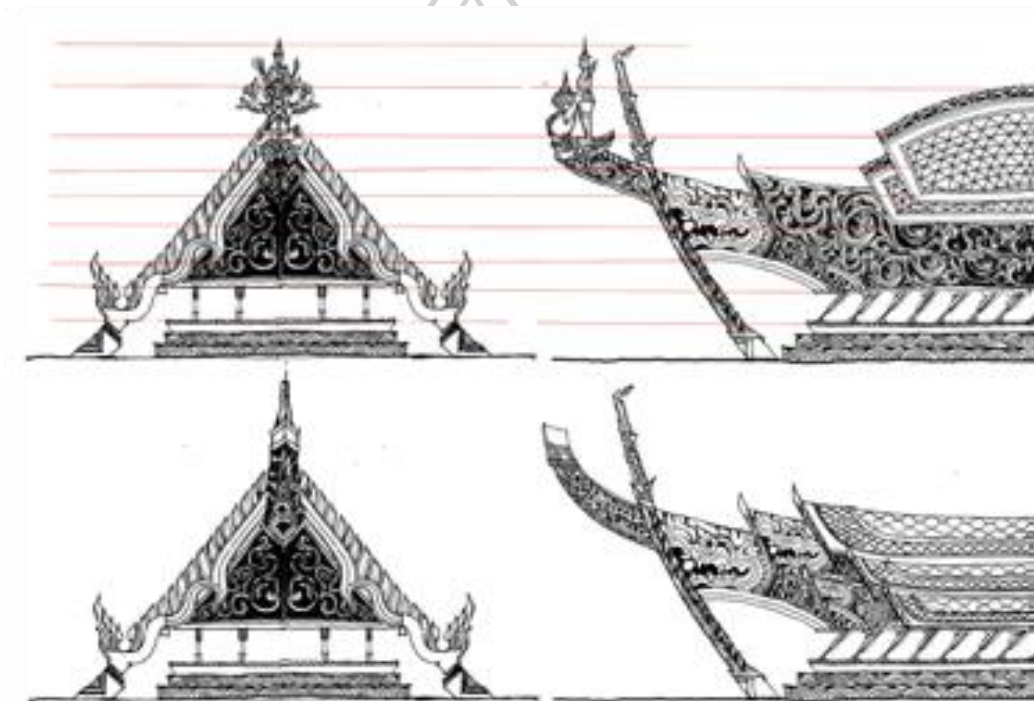

ภาพที่ 4.88 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

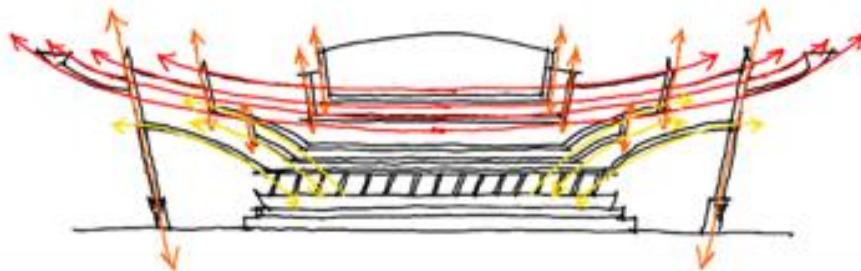
เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ

ภาพที่ 4.89 ภาพร่างแบบลดทอนประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ

ภาพที่ 4.90 ภาพร่างแบบลดทอนประกอบอาคารด้านหน้าจั่ว

ภาพที่ 4.91 ภาพร่างแบบความสัมพันธ์กันของเส้นสายทรวดทรงอาคาร

บทที่ 5

ผลงานการออกแบบ

ระเบียบแบบแผนในงานสถาปัตยกรรมไทย

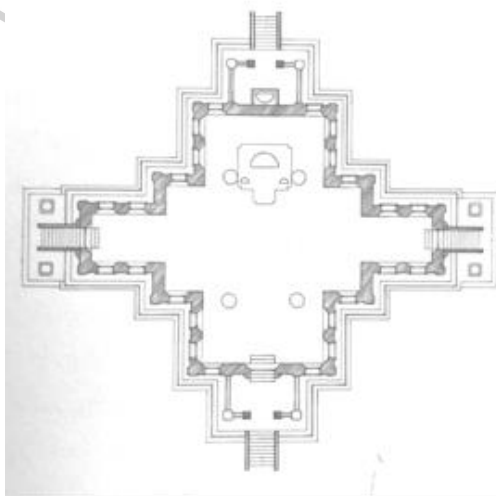
หมายถึงหลักปฏิบัติในกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ภายใต้ “ขั้นตอน” และ “ระเบียบวิธี” ที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ถึงสาระและบริบทอันเกี่ยวเนื่องซึ่งเป็นความต้องการหลัก รวมทั้งข้อกำหนดหรือข้อจำกัดต่างๆ ไม่ว่าจะในเชิงของเนื้อหา หรือคุณลักษณะของพื้นที่ตั้ง หรือองค์ประกอบแวดล้อม ฯลฯ เพื่อประมวลเป็น “แก่นสาร” หลักอันสำคัญ สำหรับนำไปสู่การใช้ตั้งเป็นกรอบ “แนวความคิด” ต่อการสร้าง “จินตภาพ” ของชิ้นงานนั้นๆ ผ่านมิติทั้งในเชิง “ความงาม” และ “ความหมาย” ที่จักใช้ก่อเป็นรูป “ตัวแบบ” ทางสถาปัตยกรรมขึ้น

อย่างไรก็ดีพระพรหมพิจิตร (อู่ ลากานนท์) ได้อธิบายถึง “หลักวิชา” ดังกล่าว โดยเฉพาะมิติในทาง “สถาปัตยกรรมไทย” ที่เกี่ยวเนื่องกับทางพระศาสนาและสถาบันกษัตริย์ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ

1. หลักพื้นที่
2. หลักรูปทรง
3. หลักเครื่องประกอบ (สมคิด จิระทัศนกุล, 2559a)

5.1 หลักพื้นที่

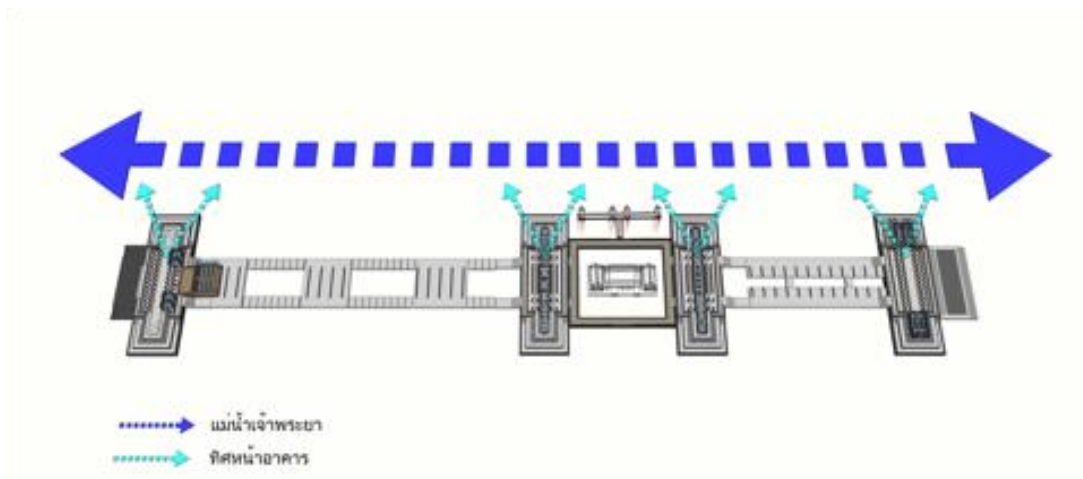
หมายถึงแบบแผนในการจัดวางส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องกับผังบริเวณ ผังพื้นที่อาคาร ตลอดจน “ขนาด” ของพื้นที่ อันสัมพันธ์กับการจัดระเบียบในเชิงที่ว่าง ตำแหน่ง และการใช้สอยต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ (สมคิด จิระทัศนกุล, 2559a)

ภาพที่ 5.1 ภาพตัวอย่างผังพื้นงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี
ที่มา: สมคิด จิระทัศนกุล, อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 1, 25.

5.1.1 ระบบการวางผัง

5.1.1.1 การหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำ

ภาพที่ 5.2 ระบบการวางผัง : ผังแสดงทิศทางการหันหน้าเข้าสู่แม่น้ำของอาคาร

การหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำ เป็นที่ยอมรับกันว่า การวางอาคารโดยหันด้านหน้าเข้าหาแม่น้ำลำคลอง เป็นคติที่คนไทยยึดถือมาช้านาน

“หลักใหญ่โดยทั่วไปในการวางผังพื้นของเรือนก็คือ ถ้าอยู่ริมแม่น้ำลำคลองจะหันด้านหน้าออกทุกหลัง (ด้านหน้าคือสวนยาวของเรือน หันด้านระเบียงออก) ไม่ว่าด้านนั้นจะเป็นทิศใดก็ตาม ถ้าอยู่ตามดอนตามทุ่ง จะหันด้านหน้าไปตามทางเกวียนหรือทางเดิน และถ้าในหมู่บ้านนั้นหันจั่วไปทางไหน เรือนหลังที่จะสร้างต่อไปก็มักจะนิยมหันจั่วไปทางเดียวกัน เพราะถือว่าถ้าหันขวางแล้วเจ้าของเรือนจะทะเลาะวิวาทกับเรือนอื่น....”

(ฤทัย ใจจงรัก, 2539: 38)

“สำหรับการสร้างบ้านเรือนนั้นจำเป็นต้องหันหน้าบ้านไปทางน้ำอยู่แล้ว ทั้งนี้เพราะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามแม่น้ำลำคลองในที่ราบลุ่มภาคกลาง ต้องพึ่งพาการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในชนบทสำหรับการเดินทางไม่ว่าจะไปวัด หรือไปหมู่บ้าน และเมืองที่อยู่ใกล้เคียง”

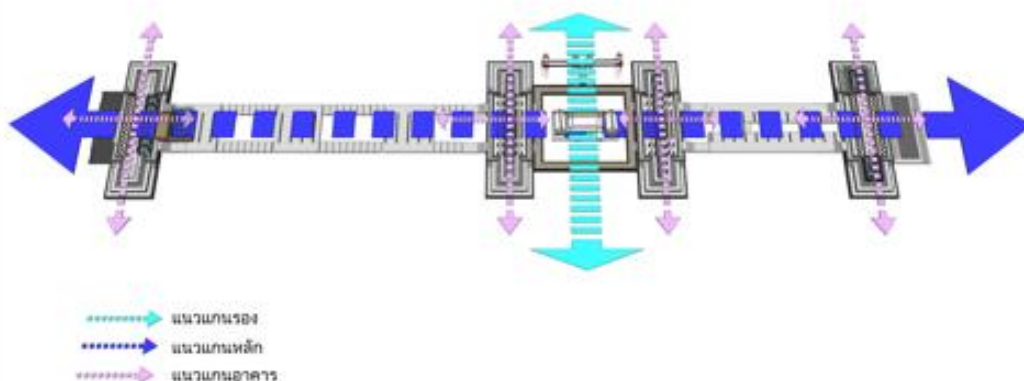
(สุเมรชুমสาย ณ อยุธยา, 2539: 127)

“การปลูกเรือน ถ้าอยู่ริมน้ำ ทฤษฎีวางตะวันเป็นอันใช้ไม่ได้ เพราะท่านถือหลักว่าบ้านจะต้องหันหน้าออกสู่แม่น้ำเสมอ เพราะเวลาน้ำคือมงคลและน้ำคือสิ่งอันเรือแพสัญจรไปมาแต่สมัยโบราณ เราจึงมองไม่เห็นที่บ้านใดหันหลังสู่แม่น้ำ” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

(พลุลวง, 2546: 74)

คำกล่าวของ 3 ผู้รอบรู้ด้านสถาปัตยกรรมไทยข้างต้นยืนยันได้เป็นอย่างดีว่ากรณีที่ปลูกสร้างบ้านเรือนอยุธยาซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในที่ราบลุ่มน้ำภาคกลาง ไม่เพียงสถาปัตยกรรมเรือนอันเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้นที่มีคติในการหันด้านหน้าไปทางแม่น้ำ แม้สถาปัตยกรรมวัดก็ให้ความสำคัญกับทิศแม่น้ำเช่นเดียวกัน

5.1.1.2 แนวแกน

ภาพที่ 5.3 ระบบการวางผัง : ผังแสดงแนวแกนการวางตำแหน่งอาคารและแนวแกนอาคาร

แนวแกน (axis) คือแนวเส้นตรงที่พาดผ่านส่วนสำคัญของอาคาร เปรียบเสมือนเส้นแกนหลักของอาคาร ซึ่งใช้เป็นแนวอ้างอิงในการออกแบบ ทั้งนี้แนวแกนจะปรากฏให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมเมื่อแสดงไว้ในแบบทางสถาปัตยกรรม เมื่อถ่ายทอดแบบทางสถาปัตยกรรมลงสู่สิ่งปลูกสร้างบนพื้น

โลกแล้วแนวแกนจะไม่ปรากฏ มีสถานะเป็นเพียงแนวเส้นตรงในจินตภาพเท่านั้น แนวแกนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามความสัมพันธ์กับพื้นผิวโลก ได้แก่

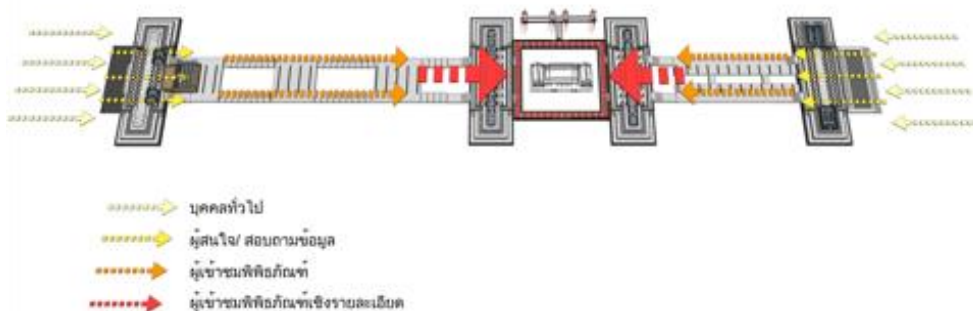
- แนวแกนนอน (horizontal axis) ซึ่งหมายถึง แนวแกนที่ขนานกับพื้นผิวโลก
- แนวแกนตั้ง (vertical axis) ซึ่งหมายถึง แนวแกนที่ตั้งฉากกับพื้นผิวโลก

สำหรับพุทธสถาปัตยกรรมก็เป็นเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมในศาสนาอื่นๆ คือ ส่วนของเจดีย์แสดงแกนนอนและครอบครองพื้นที่บนผิวโลก โดยมีแกนนอนเป็นเส้นอ้างอิงหลักในการสร้างมณฑล แล้วแกนตั้งค่อยๆ ผุดเพิ่มพูนปริมาณขึ้นสู่เบื้องบนโดยมีแกนตั้งเป็นเส้นอ้างอิงหลัก เมื่อพิจารณาตามความสำคัญ แนวแกนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทเช่นกัน คือ แนวแกนหลักและแนวแกนรอง กรณีอาคารที่มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอย่างโบสถ์วิหาร โดยแนวแกนหลักนั้นเป็นแนวเส้นตามความยาวอาคาร

แนวแกนเป็นเสมือนเส้นสมมติแต่มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมไทย โดยใช้เป็นเส้นอ้างอิงหลักทั้งในการวางผังและขึ้นรูปอาคารให้มีความสมดุล ซึ่งแนวแกนได้รับกาวางอย่างสัมพันธ์กับบริบทเสมอ แนวแกนนอนซึ่งขนานกับพื้นผิวโลกนั้นอาจสัมพันธ์กับทิศตั้งสี่หรือลำน้ ในกรณีที่อาคารตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำ ขณะที่แนวแกนตั้งซึ่งตั้งฉากกับพื้นผิวโลกสัมพันธ์กับแกนโลก ในงาน

สถาปัตยกรรมไทยมีการจัดระเบียบอาคารสองข้างแนวแกนที่ก่อให้เกิดความสมดุลในลักษณะสมมาตรเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในสถาปัตยกรรมวังและวัด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

5.1.1.3 ลำดับ

ภาพที่ 5.4 ระบบการวางผัง : ผังแสดงลำดับการเข้าถึงอาคาร

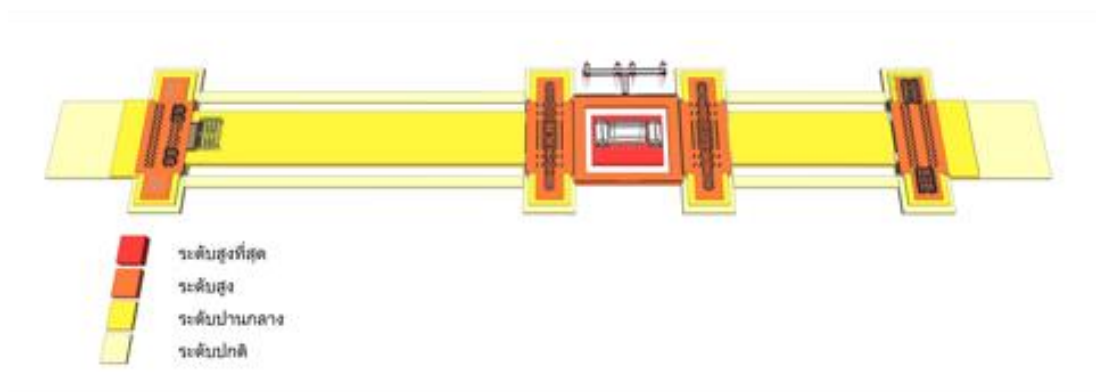
การวางผังในงานสถาปัตยกรรมไทย ปรากฏการจัดลำดับ (sequence) การเข้าถึงตำแหน่งอันเป็นศูนย์กลางหรือหัวใจของสถานที่อย่างมีนัยสำคัญ การมีลำดับในผังหมายถึงการนำการจัดเรีย อาคารมาใช้เป็นเครื่องมือ ยังผลให้การเข้าสู่อาคารต้องผ่านพื้นที่เข้าไปตามลำดับก่อนหลังเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งศูนย์กลาง มักพบเสมอว่า อาคารประธานในเขตพุทธาวาสของพุทธสถานไทย เช่น เจดีย์โบสถ์ เป็นต้น ไม่ได้วางอยู่โดด ๆ ท่ามกลางลานวัด หากแต่มีระเบียงคดซัดแนวล้อมไว้โดยรอบเสมือนเป็นกำแพงกั้นอาคารประธานออกจากพื้นที่ภายนอก ทำให้การเข้าถึงจากภายนอกต้องผ่านประตูเข้าสู่พื้นที่ภายในชั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงผ่านจากพื้นที่ภายในเข้าถึงอาคารประธานนั้นอีกทีหนึ่ง การเรียกว่า ระเบียงคด นั้นก็เพราะมีลักษณะเป็นอาคารที่แล่นเป็นแนวยาวและคดหักศอกมาบรรจบกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าล้อมอาคารประธาน มูลเหตุแห่งการสร้างระเบียงคดล้อมรอบองค์เจดีย์นั้น ได้รับอิทธิพลจากแบบอย่างศิลปะสถาปัตยกรรมขอม ที่นิยมสร้างล้อมเทวสถาน โดยเฉพาะปราสาทปราสาท ซึ่งก่อรูปภายใต้แนวคิดการจำลองจักรวาล ทำให้ระเบียงคดมีความหมายเชิงสัญลักษณ์เป็นกำแพงจักรวาล (สมคิด จิระทัศนกุล, 2543: 107)

ระเบียงคดโดยทั่วไปก่อผนังด้านนอกทึบ ส่วนด้านในปล่อยให้โล่งไม่ก่อผนังปิด เป็นเพียงแนวเสารับหลังคา ใช้ประโยชน์เป็นสถานที่สำหรับเดินจงกรม เจริญสมาธิ ตลอดจนใช้เป็นที่พักผ่อนของผู้มาทำบุญไหว้พระ สำหรับด้านการวางผัง ระเบียงคดได้สร้างลำดับการเข้าถึงอาคารประธานซึ่งได้รับการโอบล้อมไว้ภายใน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ระเบียงจงกรมรอบ ๆ พระอุโบสถไม่มีหน้าต่างที่ผนังให้มองออกไปบริเวณวัดส่วนนอกด้านในเปิดโล่ง มีเสา 2 แถวเป็นแนวตลอด ผนังระเบียงประดิษฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์เป็นแถวทั้งขนาดเท่าองค์จริงแต่ใหญ่กว่าองค์จริง.....ระเบียงที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสีทองสุกใสจำนวนมากนั้น ปิดล้อมพระอุโบสถจากโลกภายนอก ดูสงบร่มเย็นน่าเลื่อมใส ความโกลาหลของโลกภายนอกและการดิ้นรนต่อสู้ชีวิตประจำวันมิได้ไปแผ้วพานรบกวนเลย” (คาร์ล เดอริงก์, 2520: 96-91)

“.....ประโยชน์ที่สำคัญก็คือทำหน้าที่เป็นเครื่องปิดล้อมองค์พระ ทำให้บริเวณภายในสงบปราศจากสิ่งบกวน.....นอกจากนั้นยังทำให้บริเวณภายในมีความขลังเพิ่มขึ้นอย่างมาก” (โชติ ภัลยาณมิตร, 2539:9) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

5.1.1.4 ระดับ

ภาพที่ 5.5 ระบบการวางผัง : ผังแสดงระดับความสูงต่ำของระนาบพื้นอาคาร

ในทางสถาปัตยกรรม ระดับ หมายถึงความสูงต่ำของระนาบพื้นตามแนวระนาบ ระดับเป็นกลไกอย่างหนึ่งซึ่งช่างไทยใช้ในการวางผังอาคาร ก่อให้เกิดความสูงต่ำต่างกันของพื้นที่ใช้สอย ความต่างระดับของพื้นนอกจากสัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยแล้วยังสัมพันธ์กับขนบฐานานุศักดิ์ในสังคมไทยอีกด้วย กล่าวได้ว่า ช่างไทยไม่นิยมทำพื้นระดับอาคารให้ราบเรียบเสมอกันทั้งหมด ยังผลให้ความต่างระดับของพื้นอาคารมีลักษณะเฉพาะประการหนึ่งในงานสถาปัตยกรรมไทย ดังข้อสังเกตของ อัครราชทูตฝรั่งเศส ลา ลูแบร์ ซึ่งได้เดินทางมาเยือนสยามในปี พ.ศ. 2230 ว่า

“ข้อที่ชาวสยามไว้อย่างสูงต่ำในเคหสถานของตนอย่างไรบ้างนั้น คือว่าแม้พื้นเรือนจะมีอยู่เพียงชั้นเดียวแต่พื้นเรือนนั้นก็มิได้อยู่ในระดับเดียวกันตลอดทั้งหลัง”(ลา ลูแบร์, 2510: 140)

การใช้กลไกความต่างระดับของพื้นในการวางผังสถาปัตยกรรมไทยนั้น ปรากฏทั้งในอาคารประเภทวัง วัด และบ้าน โดยพื้นอาคารส่วนที่มีระดับสูงย่อมบ่งชี้ว่าเป็นที่สำหรับผู้มีฐานานุศักดิ์สูง ส่วนที่ลดหลั่นต่ำลงมาเป็นที่สำหรับผู้มีฐานานุศักดิ์ต่ำกว่า ลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ หากบุคคลใดวางตนไม่เหมาะสมสอดคล้องกับความสูงต่ำของระดับพื้น โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานานุศักดิ์ต่ำไปอยู่ในตำแหน่งพื้นระดับสูง จะถูกกล่าวเชิงตำหนิว่า “ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง” สำหรับในสถาปัตยกรรมวังนั้น

“.....ภายในพระราชมนเทียร ห้องที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระสนมนางราชนรี พื้นย่อมสูงกว่าในห้องอื่น ๆ นอกนั้นทั้งปวง ห้องที่อยู่ใกล้ห้องพื้นสูงกว่าห้องอื่น พื้นก็สูงกว่าห้องที่ถัดห่างไป ลดหลั่นกันไปโดยลำดับ เพราะฉะนั้นจึงมีชั้นบันไดสำหรับก้าวจากห้องหนึ่งไปสู่อีกห้องหนึ่งเสมอ” (ลา ลูแบร์, 2510: 140)

ตามคติสมมติเทวราช พระมหากษัตริย์เป็นภาคอวตารของพระนารายณ์ จึงต้องสถิตอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่าสามัญชน ในการเสด็จออกงานพระราชพิธีก็ต้องประทับเหนือพระราชบัลลังก์ซึ่งยกอยู่บนฐานสูง ขณะที่ข้าราชการบริพารทั่วไปอยู่บนพื้นราบของอาคาร ภาพความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนสะท้อนความสูงต่ำในฐานานุศักดิ์ให้เห็นได้ตั้งแต่การกำหนดระดับที่ตั้งอาคาร โดยเฉพาะในถิ่นฐานที่มีความสูงต่ำของภูมิประเทศ ดังความว่า

“.....วัด อันประกอบด้วยโบสถ์ วิหาร การเปรียญ ปรารงค์ เจดีย์ ฯลฯ ถือเป็นถาวรวัตถุที่สร้างอุทิศไว้ในพระศาสนา.....ด้วยความเคารพในฐานานุศักดิ์ ให้ตั้งอยู่ ณ ที่กลางชุมชน หรือในกรณีที่ดินสูง ก็ต้องให้ขึ้นไปอยู่ที่ระดับเหนือหมู่บ้าน ส่วนบ้านเรือนก็เรียงรายลดหลั่นกันลงมา”
(นิจ หิณฺฐะธีระนนท์, 2537: 8)

ความต่างระดับของพื้นอาคารเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดในการวางผังงานสถาปัตยกรรมไทย ความสูงต่ำต่างกันของพื้นเป็นประโยชน์ในการแยกหน้าที่การใช้งานแต่ละประเภท นอกจากนี้ยังเป็นฐานานุลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยอีกด้วย ซึ่งสัมพันธ์กับความสำคัญของพื้นที่ใช้งานและตำแหน่งของบุคคลที่มีความสูงต่ำทางสังคมต่างกัน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

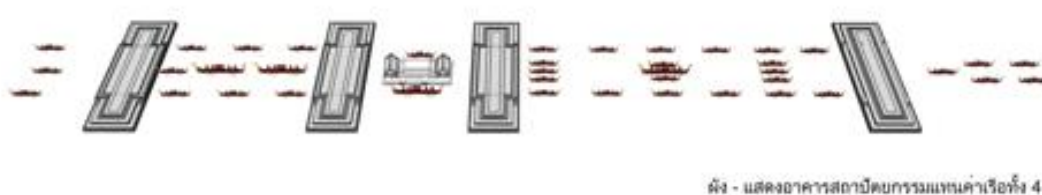
5.1.1.5 การผูกพื้นที่

สิ่งสำคัญของรั้วกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค ก็คือตำแหน่งที่ตั้งของเรือแต่ละลำที่มีรายละเอียดที่สะท้อนทั้งในด้านสัญลักษณ์ ฐานานุลักษณะ การศีกสงคราม และความปลอดภัย ประกอบเข้าด้วยกัน

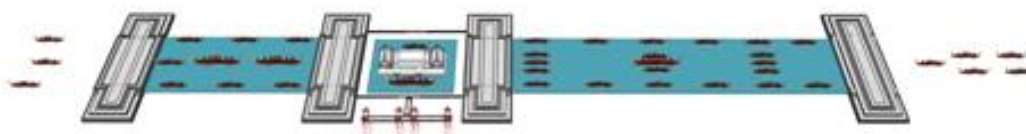
ภาพที่ 5.6 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงการจัดรั้วกระบวนเรือพระราชพิธีพยุหยาตราทางชลมารค

ย้อนไปในสมัยอดีต การจัดรั้วกระบวนเรื่อนั้นจัดทำขึ้นเพื่อการศีกสงคราม ตำแหน่งของรั้วกระบวนเรือจึงสอดคล้องการยุทธวิธีในการรบ

ภาพที่ 5.7 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงการวางตัวอาคารหลักทั้ง 4 หลัง

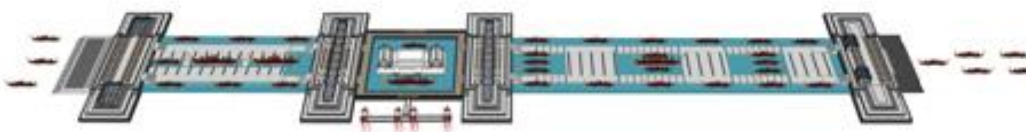
ตำแหน่งการใช้เรือที่ติดตั้งปืนใหญ่อยู่บริเวณหัวเรือและอยู่ในตำแหน่งด้านหน้า ตำแหน่งตลอดภัยอยู่ด้านในได้รับการอารักขาอย่างแน่นหนาของเรือพระที่นั่งบริเวณกลางริ้วขบวน

ผัง - แสดงพื้นที่น้ำเพื่อการจัดแสดงเรือพระราชพิธี

ภาพที่ 5.8 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงผืนน้ำเพื่อการจัดแสดงเรือพระราชพิธี

การจัดแสดงรายละเอียดระบบริ้วกระบวนพยุหยาตราชาลมารคในพิธีภักดิ์จึงเป็นหัวใจสำคัญในการจัดทำพิธีภักดิ์แห่งนี้ ด้วยเหตุนี้เองการนำเอาลักษณะริ้วขบวนของกระบวนพยุหยาตราชาลมารคมาใช้ในการผูกพื้นที่เพื่ออ้างอิงถึงตำแหน่งที่ตั้งของอาคารต่างๆ รวมถึงเส้นทางการเข้าชมที่ผู้เข้าชมรับรู้ได้ถึงความสัมพันธ์กันของกระบวนเรือพระที่นั่ง ที่นอกเหนือไปจากความวิจิตรงดงามจากตัวเรือแต่เพียงอย่างเดียว

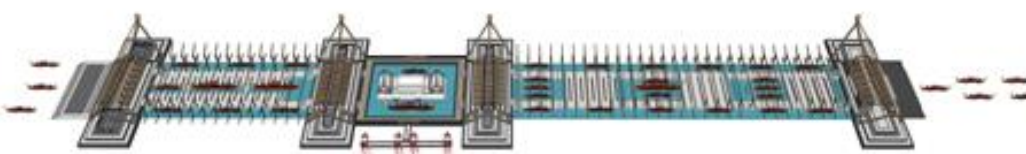

ผัง - แสดงอาคารกระจ่างภายใน

ภาพที่ 5.9 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงพื้นที่ทางเดิน

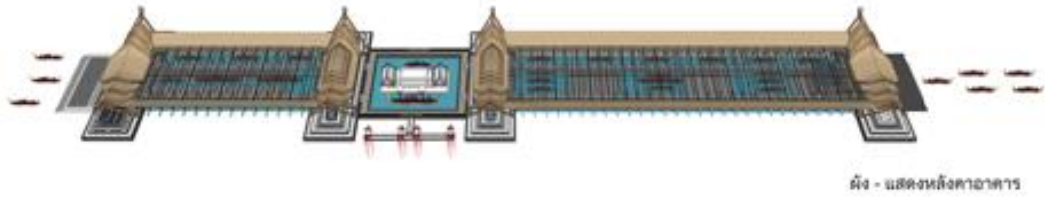
การวางตำแหน่งอาคารสำคัญที่สอดคล้องกับตำแหน่งเรือพระราชพิธีที่สำคัญทั้ง 4 ลำ ได้แก่

- 1) เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
- 2) เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช
- 3) เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์
- 4) เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

ความสัมพันธ์กันของโครงสร้างและที่วาง

ภาพที่ 5.10 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงโครงสร้างหลังคา

ภาพที่ 5.11 การผูกพื้นที่ : ผังแสดงวัสดุปิดผิวหลังคา

ภาพที่ 5.12 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมจากแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 5.13 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพมุมมอง दिखाแสดงบรรยากาศโดยรวมจากแม่น้ำเจ้าพระยา

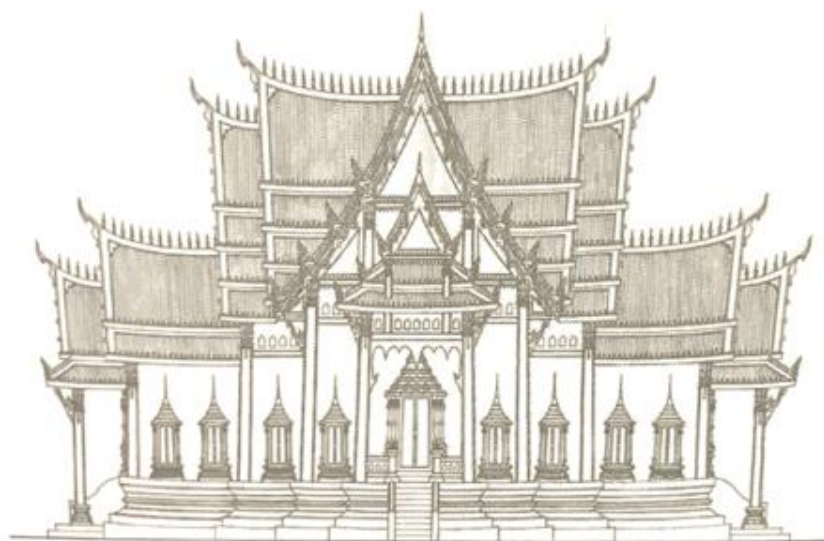

ภาพที่ 5.14 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพมุมมองแสดงบรรยากาศโดยรวมจากพระบรมมหาราชวัง

5.2 หลักรูปทรง

หมายถึงแบบแผนในการสร้างสรรค์ส่วนสำคัญในมิติที่เกี่ยวกับรูปแบบ รูปทรง และ สัดส่วนที่สัมพันธ์กันทางกายภาพ เพื่อให้อาคารนั้นๆบังเกิดความงดงามและสมบูรณ์ขึ้น ดังที่ว่า “

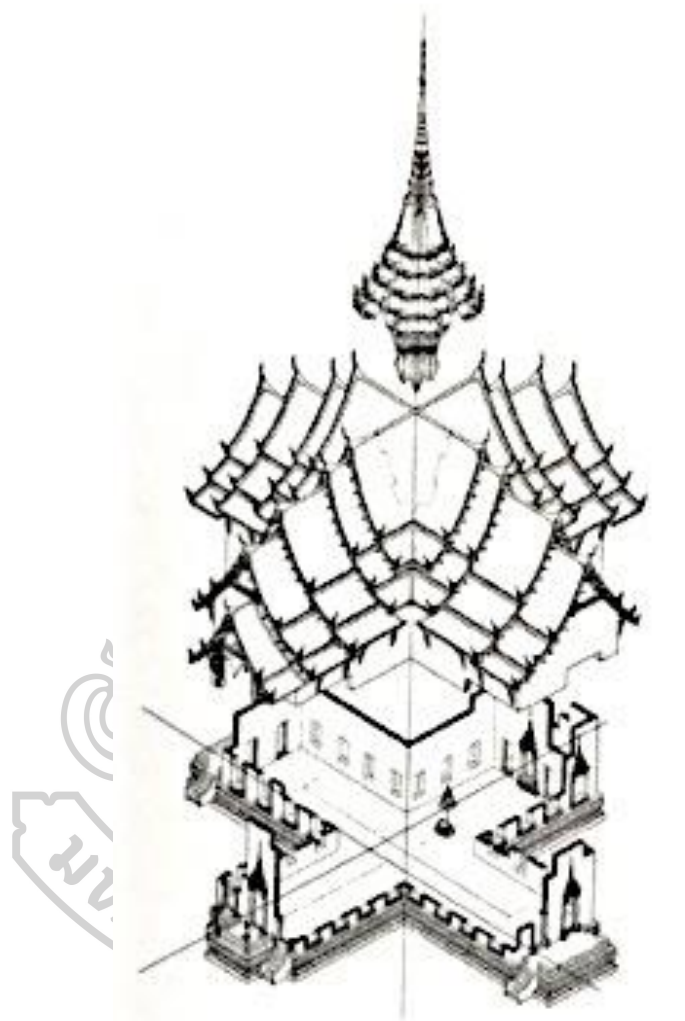
“.....หลักรูปทรงส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญยิ่ง เพราะเป็นที่บอกลักษณะให้เรา รู้ค่าแห่งความงาม ของศิลปไทยเรา คนงามรูปทรงได้ส่วนลักษณะดีแล้วถึงจะไม่ตกแต่งประดับประดาถึงงาม ถ้า ประกอบด้วยเครื่องตกแต่งโดยรู้สิ่งเครื่องประกอบของรูปนั้นก็ยิ่งสงทรวาดทรงให้งามยิ่งขึ้น แต่ถ้า รูปทรงไม่งาม ไม่ได้ลักษณะแล้ว ถึงจะหาเครื่องประกอบที่งามเลิศมาตกแต่งประดับประดาอย่างไรก็ไม่ ทำให้งามขึ้นได้.....” (สมคิด จิระทัศนกุล, 2559a)

ภาพที่ 5.15 ภาพตัวอย่างรูปด้านงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี
ที่มา: สมคิด จิระทัศนกุล, อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 1, 25.

5.2.1 ระบบการสร้างมวล

5.2.1.1 ไตรภาค

ภาพที่ 5.16 ภาพตัวอย่างการเรียงตัวในแนวตั้งงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี
ที่มา: สมคิด จิระทัศนกุล, อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 1, 78.

เมื่อพิจารณารูปแบบตามแนวตั้งของงานสถาปัตยกรรมไทย จักประกอบด้วย 3 ส่วน
หลักเสมอ ได้แก่

- ฐาน
- เรือน
- ยอด

องค์ประกอบหลักทั้ง 3 ส่วนดังกล่าววางซ้อนกันขึ้นไปตามลำดับ โดยมีฐานอยู่ส่วนล่างสุด ถัดขึ้นไปเป็นเรือน และยอดอยู่ส่วนบนสุด กล่าวอย่างง่าย ๆ คือ องค์ 3 ตามแนวตั้ง ประกอบด้วยส่วนล่าง ส่วนกลาง และส่วนบน หรือมีลักษณะ “ไตรภาค” นั่นเอง

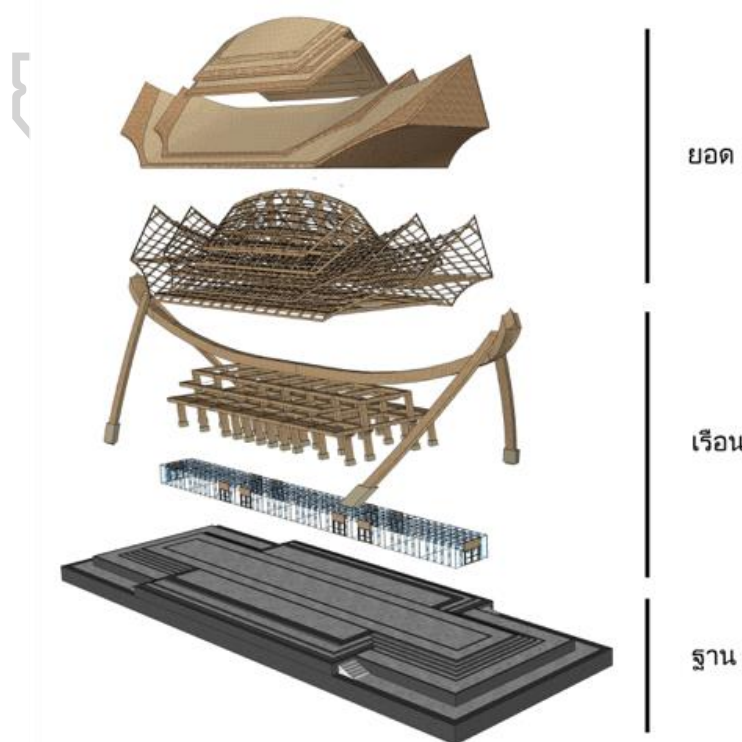
ฐาน หรือองค์ประกอบส่วนล่าง เป็นส่วนที่วางอยู่บนระดับดิน ทำหน้าที่รองรับส่วนที่อยู่เหนือขึ้นไป กล่าวได้ว่าฐานช่วยชูส่วนที่เป็นเรือนให้อยู่สูงเหนือระดับดิน ในงานสถาปัตยกรรมไทย มีฐานหลายชนิด มีชื่อเรียกต่างกันไปหลากหลายตามลักษณะที่ประดิษฐ์ขึ้น

เรือน หรือองค์ประกอบส่วนกลาง เป็นส่วนที่วางอยู่บนฐาน ทำหน้าที่บรรจุประโยชน์ใช้สอยหลักของอาคารไว้ โดยทั่วไป องค์ประกอบส่วนกลางนี้ได้รับการจัดให้เป็นพื้นที่ห้องสำหรับให้ผู้คนเข้าไปใช้สอยภายใน ยกเว้นอาคารประเภทเจดีย์ที่ส่วนกลางซึ่งเรียกว่า เรือนธาตุ อันเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุ มีลักษณะทึบตัน มุ่งให้ผู้ศรัทธากราบไหว้บูชาอยู่เฉพาะภายนอกเท่านั้น

ยอด หรือองค์ประกอบส่วนบน เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากเรือนขึ้นไป เป็นส่วนสูงสุดของอาคาร ได้มีการกล่าวถึงหน้าที่ของส่วนยอดไว้คือ

- 1) แสดงส่วนสิ้นสุดของความสูง
- 2) แสดงความสำคัญของสิ่งที่อยู่เบื้องล่าง
- 3) ทำหน้าที่ป้องกันภัยธรรมชาติให้กับส่วนล่าง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

วิจัย)

ภาพที่ 5.17 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงองค์ประกอบอาคารแนวตั้งแบบไตรภาค

สำหรับอาคารบ้านเรือนทั่วไป ส่วนยอดคือหลังคา แตกต่างออกไปในอาคารประเภทเจดีย์ ที่ส่วนยอดซึ่งซ้อนอยู่เหนือเรือนธาตุมีลักษณะเป็นแท่งเรียวยาวแหลมขึ้นไป ส่วนยอดเป็นส่วนสูงสุดของอาคารสามารถมองเห็นได้เป็นลำดับแรกจากระยะไกล กลายเป็นสัญลักษณ์ของอาคารไปโดยปริยาย

ความจริงแล้ว การแบ่งลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ออกเป็น 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้น มีอยู่ในมโนภาพของคนทั่วไป ดังเช่นที่เราเห็นภูเขาตั้งตระหง่านอยู่ ก็มีการแบ่งส่วนล่างที่อยู่ติดกับผืนดินเป็นเชิงเขา ส่วนที่อยู่สูงสุดเป็นยอด ส่วนที่อยู่ระหว่างเชิงเขาและยอดเขาคือ ส่วนกลาง แม้ว่าจะไม่ปรากฏเส้นแบ่งใดเห็นอย่างป็นรูปธรรมก็ตาม

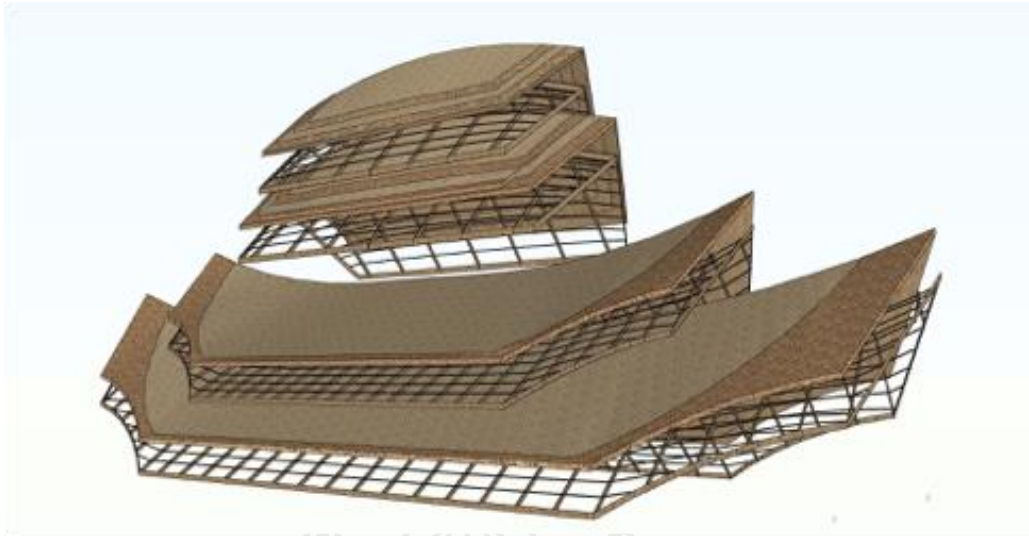
เอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมจึงไม่ใช่อยู่ที่การแบ่งอาคารให้มีส่วนล่าง ส่วนกลาง และส่วนบน หากแต่อยู่ที่การสร้างให้องค์ประกอบมีความเด่นชัดและมีท่วงทีลีลาอ่อนช้อยงดงามตามแบบแผนเฉพาะตนไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน หากพิจารณาด้านการใช้ประโยชน์ เพียงมีส่วนเรือนก็บรรลุเป้าหมายหลักในการสร้างอาคารขึ้นมาแล้ว แต่ลองสร้างจินตภาพของสถาปัตยกรรมไทยที่มีรูปแบบไม่ครบองค์ 3 ขาดส่วนฐานหรือส่วนยอดอย่างหนึ่งอย่างใดไป ย่อมขาดความสมบูรณ์ตามรูปแบบ ไม่งดงามตามลักษณะไตรภาคในงานสถาปัตยกรรมไทย จึงเป็นเสมือนบทบาทบัญญัติที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด แม้ไม่มีการตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม

5.2.1.2 การเรียงตัวทางตั้งในอาคารทรงจั่ว

- การซ้อนชั้นหลังคา

ความพิเศษของสถาปัตยกรรมไทยไม่เพียงอยู่ที่การทำหลังคาให้มีความสูงเด่นเท่านั้น ยังนิยมทำหลังคาให้มีลักษณะซ้อนกันเป็นชั้น ๆ อีกด้วยในสายตาของสถาปนิก คาร์ล เดอริงก์ ระบุว่าระดับสูงชันของหลังคา 2 ชั้นที่เอียงไปบรรจบกันที่สันหลังคาสถาปัตยกรรมไทยนั้นบรรลุถึงความงาม และการซ้อนกันหลายๆ ชั้นยิ่งทำให้โดดเด่น ดังที่พรรณนาไว้ว่า

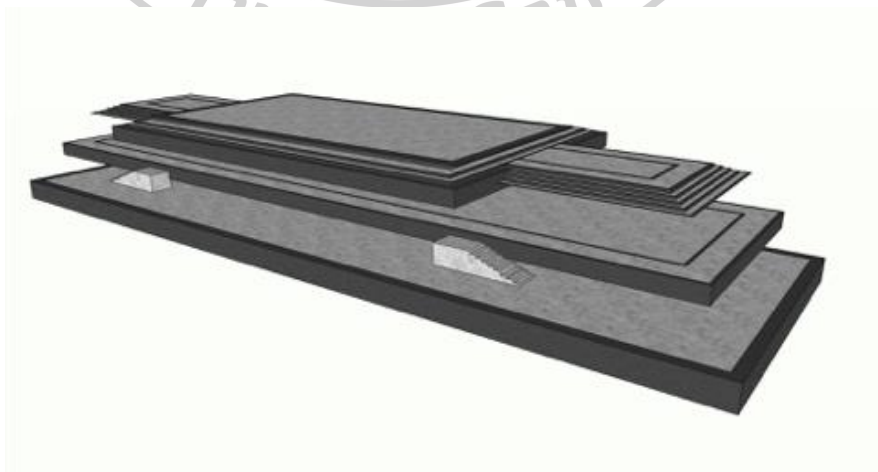
“นอกเหนือสิ่งอื่นใดหมด คือความเด่นของหลังคาตัวอาคารซึ่งมีเส้นกรอบของโครงสร้างวิจิตรพิศดารน่าดูมาก เป็นลักษณะอานม้าซ้อนกันหลาย ๆ ชั้นลาดเทลงทางด้านข้างลดหลั่นกันลงมาเป็นชั้น ๆ เช่นน้ำตก” (คาร์ล เดอริงก์, 2520:94) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

ภาพที่ 5.18 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงการซ้อนชั้นกันขององค์ประกอบหลังคา

- การซ้อนชั้นฐาน

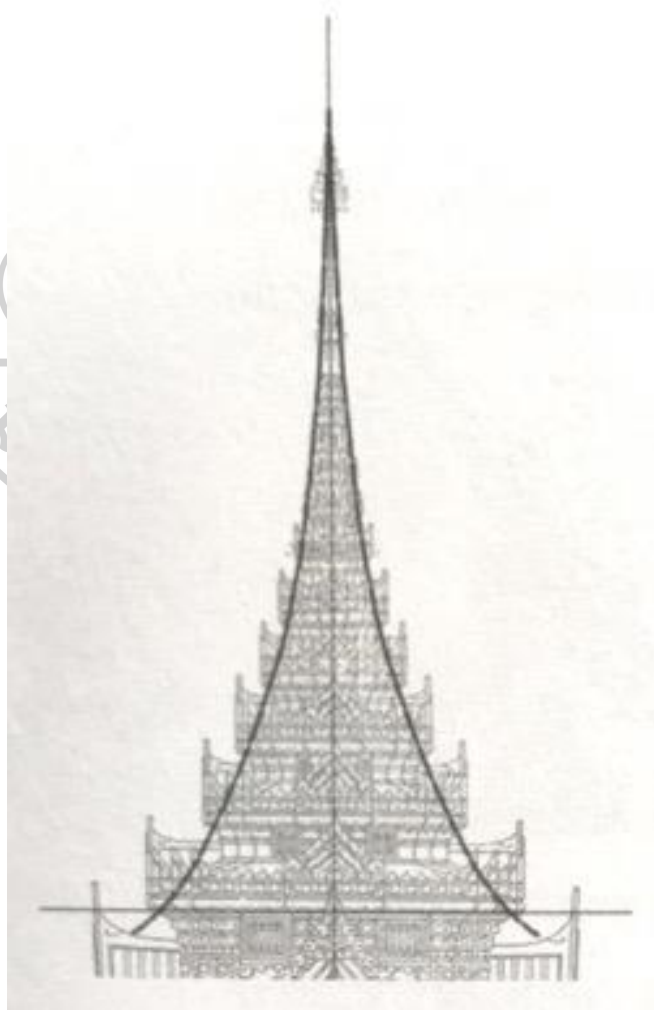
ไม่เพียงการเรียงซ้อนกันขึ้นไปทางตั้งที่ปรากฏในลักษณะไตรภาคคือ ฐาน เรือนและยอด เท่านั้น เมื่อพิจารณาในรายละเอียด แต่ละส่วนประกอบโดยเฉพาะฐานและยอด ช่าง ไทยยังนิยมแตกออกเป็นชั้นย่อย ๆ วางเรียงซ้อนกัน เช่นส่วนฐานมีการใช้ฐานคงชนิดวางเทินกันเป็น ชั้น ๆ หรือใช้ฐานชนิดเดียวกันทำซ้ำหลายๆ ชั้น เช่นเดียวกับส่วนยอดหรือหลังคาที่นิยมทำเป็นหลังคา ซ้อนชั้น ทำให้สถาปัตยกรรมไทยมีลักษณะเสมือนก่อรูปขึ้นไปตามแนวตั้งด้วยการนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาวางเรียงซ้อนกันขึ้นไปอย่างชัดเจน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

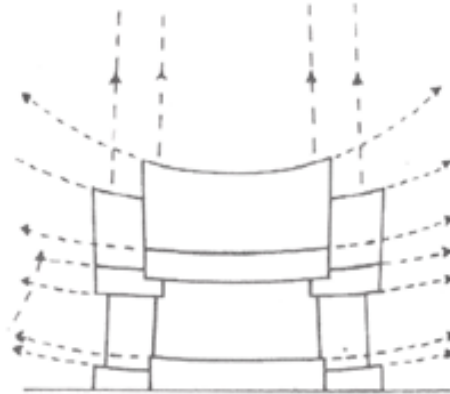
ภาพที่ 5.19 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงการซ้อนชั้นกันขององค์ประกอบฐาน

5.2.1.3 ทรงจอมแห และ ท้องอัสตงคต

คำว่า ทรงจอมแห นี้เป็นคำที่คุ้นเคยกันดีในวงการสถาปัตยกรรมไทย เนื่องจากงานออกแบบในด้านนี้ มักมีการนำทรงจอมแห มากำกับหรือเป็นกรอบช่วยในการออกแบบ เพื่อให้ผลลัพธ์ของตัวสถาปัตยกรรมมีความงดงามตามแบบแผนงานศิลปสถาปัตยกรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรวดทรงของอาคารทางสูง ประเภท เจดีย์ ปราสาท หรืออาคารที่มียอดพุ่งสูงขึ้นไปด้านบน ซึ่ง รศ. สมใจ นิ่มเล็ก (ราชบัณฑิต) ได้กล่าวว่า ทรงจอมแห น่าจะมาจากกรตกแหให้แห้งของชาวบ้าน โดยนำก้นแหไปผูกกับปลายไม้ไผ่หรือคล้องกับกิ่งไม้ที่มีความสูงมากกว่าความยาวของปากแห ใช้ไม้ค้ำปากแหให้ถ่างออก จึงเกิดเป็นลักษณะของเส้นทรงที่เรียกว่า “ทรงจอมแห” นี้เอง (PN Synchronize Co.)

ภาพที่ 5.20 ภาพแสดงลักษณะเส้นทรงจอมแหในกระบวนการออกแบบอย่างไทย
ที่มา: สมคิด จิระทัศน์กุล, อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 1, 140.

ภาพที่ 5.21 ภาพแสดงลักษณะท้องอัสดงคต (หย่อนโค้งแบบท้องเรือสำเภา)

ที่มา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, โครงการ การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ พื้นฐาน
เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย, 2-4.

รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีของฐานอาคารแบบท้องอัสดงคต หรือฐานหย่อนโค้งแบบท้องเรือสำเภา ที่พบในอาคารโบสถ์หรือวิหาร ทำให้เกิดการรับรู้อาคารทั้งหลังเป็นเรือสำเภาที่มีความเบาประหนึ่งเรือที่ลอยน้ำอยู่ในน้ำ

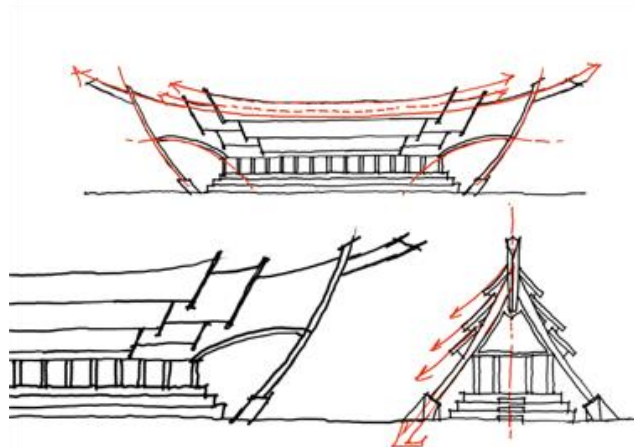
“...และมีอรรถาธิบายเปรียบด้วยยานอันนำมามนุษย์ข้ามห้วงสังสารวัฏ”

(นิจทิฎฐีระนันท์, 2539 ข:110)

“ทำให้สิ่งก่อสร้างด้วยอิฐ ปูนมีลักษณะเบาเหมือนกับว่าจะลอยน้ำได้”

สถาปนิกสุเมร ชุมสาย ณ อยุธยา (2525: 243)

สัญลักษณ์ ของเรือในสถาปัตยกรรมทางศาสนาของไทยที่ลักษณะการใช้เส้นโค้งหงายแบบท้องสำเภาที่เส้นฐานและเส้นหลังคามีสวนช่วยให้เกิดการรับรู้อาคารในลักษณะเบาลอยขึ้นสู่เบื้องสูง นับเป็นการแปลพุทธปรัชญาที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏเป็นรูปของวัตถุในงานสถาปัตยกรรม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

ภาพที่ 5.22 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารแบบอย่างไทยเส้นทรงจอมแหและท้องเรือสำเภา

5.2.2 ระบบโครงสร้างหลังคา

ชื่อเรียกองค์ประกอบของส่วนโครงสร้างหลังคา ที่เกิดจากการประสานกันขึ้นด้วยชิ้นส่วนย่อยต่างๆ บนตำแหน่งที่กำหนดไว้อย่างครบครัน จนได้มาซึ่งแบบแผนและแบบอย่างของ ระบบทางโครงสร้างหลังคาที่สมบูรณ์ ต่อการจะนำไปใช้ก่อรูปขึ้นเป็นรูปแบบและรูปทรงของลักษณะหลังคานั้นๆ ตามที่ต้องการ รวมทั้งเพื่อจักใช้ทำหน้าที่เป็นตัวรองรับน้ำหนัก และคุ้มกันแดด-ฝนได้อย่างสมบูรณ์ สำหรับในงานสถาปัตยกรรมไทยแล้วมีระบบของโครงสร้างหลังคาซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ระบบ คือ

1) ระบบเครื่องประคอง

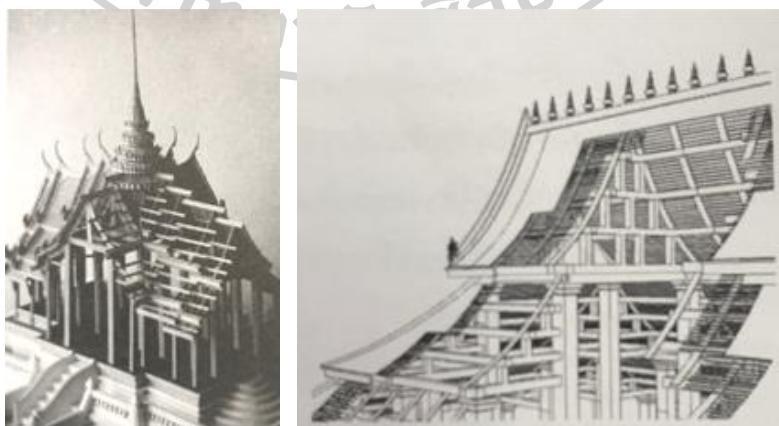
ชื่อเรียกระบบโครงสร้างของเครื่องบนหลังคา ในงานสถาปัตยกรรมไทยที่ประกอบขึ้นด้วยเครื่องไม้ทั้งชุด โดยมีคุณลักษณะสำคัญคือเป็นระเบียบวิธีที่ใช้องค์ประกอบตัวไม้ชิ้นต่างๆซึ่งมีหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสทั้งชุด ไม่ว่าจะเป็ชื้อเอก ชื้อซีก แปะ ตะม่อ และตั้ง (ยกเว้นนอกโก่ที่ต้องใช้รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เนื่องเพราะเป็นตำแหน่งสุดปลายยอดแหลมของสันหลังคา) ก่อนนำมาคุมหรือปรุ้งเข้าด้วยกันเพื่อก่อรูปขึ้นเป็นโครงสร้าง โดยจัดเรียงให้วางซ้อนหลั่นกันเป็นชั้นๆขึ้นไป

2) ระบบเครื่องสับ

ชื่อเรียกระบบโครงสร้างของเครื่องบนหลังคาในงานสถาปัตยกรรมไทยประเภทเครื่องไม้ทั้งชุด ภายใต้ระบบที่ใช้ชิ้นส่วนขององค์ประกอบซึ่งส่วนใหญ่มีหน้าตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไม่ว่าจะเป็เงินทัน ชื้อ แปะลาน ตั้ง ยกเว้นนอกโก่ที่ต้องใช้รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (เนื่องเพราะเป็นตำแหน่งสุดปลายยอดแหลมของหลังคา) และแปหัวเสา แปะปลายเต้า ก่อนนำมาคุมเข้าด้วยกันโดยวิธีบาก-สับ เป็นชุดๆ

3) ระบบผสม

ชื่อเรียกระบบโครงสร้างของเครื่องบนหลังคา ในงานสถาปัตยกรรมไทยที่เป็นเครื่องไม้ทั้งชุด ผ่านระเบียบวิธีผสมผสานกันระหว่างระบบเครื่องประคองกับเครื่องสับภายใต้โครงสร้างชุดเดียวกัน (สมคิด จิระทัศนกุล, 2559b)

ภาพที่ 5.23 ภาพแสดงลักษณะโครงสร้างหลังคาแบบเครื่องประคอง
ที่มา: สมคิด จิระทัศนกุล, อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 4, 6.

ภาพที่ 5.24 ภาพแสดงลักษณะโครงสร้างหลังคาแบบผสม
ที่มา: สมคิด จิระทัศนกุล, อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 4, 7.

องค์ประกอบเรือ

ทำขึ้นโดยการนำแผ่นไม้กระดานยาวมาเรียงซ้อนกันขึ้นเป็นลำเรือที่เรียวยาวไปทางด้านหัว และด้านท้าย เริ่มจากการนำไม้กระดานวางซ้อนกันจากฐานตรงกลางที่เป็นไม้กระดุกง ซึ่งถือว่าเป็นกระดุกสันหลังของเรือ โดยวางไม้กระดานซ้ายขวาขึ้นไปเป็นคู่ ๆ ทั้งนี้เพื่อให้กราบเรือทั้งสองข้างสมดุลกัน การซ้อนต่อแผ่นไม้กระดานจะต้องเชื่อมต่อกันอย่างประณีตด้วยตะปูเดือยไม้ ต่อไปคือการนำไม้ลักษณะโค้งคล้ายตัวยูที่เรียกว่า “กง” มาวางเรียงกันภายในลำเรือ ตามขนาดและระยะที่เหมาะสม ตั้งแต่ส่วนของเรือจนถึงท้ายเรือ กงมีหน้าที่เป็นโครงกระดุกหรือโครงสร้าง ช่วยยึดไม้กระดานที่วางซ้อนกันขึ้นไปให้ติดกับกงด้วยตะปู ทำให้ลำเรือมีความแข็งแรงขึ้น เมื่อลำเรือมีความสมบูรณ์แล้วจึงมีการต่อเติมส่วนหัว ส่วนท้าย กราบเรือ และส่วนประกอบต่าง ๆ ของลำเรือ ("องค์ประกอบเรือ,")

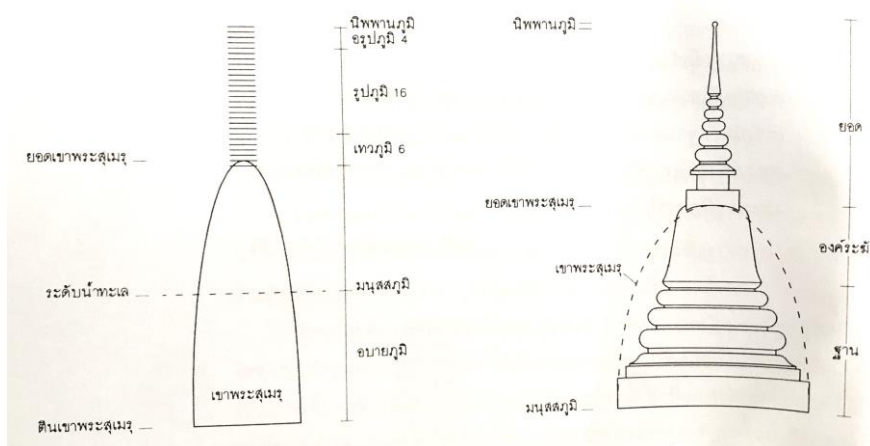

ภาพที่ 5.25 ภาพแสดงการวางโครงเรือ : ตั้งกระดุกง

ที่มา: <https://archive.clib.psu.ac.th/online-exhibition/korlae/page4.html>

ภาพที่ 5.26 ภาพแสดงการวางโครงเรือ : ติดตั้งกง

ที่มา: <https://archive.clib.psu.ac.th/online-exhibition/korlae/page4.html>

ภาพที่ 5.27 ภาพแสดงการแทนค่าเจดีย์และไตรภูมิแบบไทย

ที่มา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, โครงการ การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่
พื้นฐานเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย 2-21.

แนวคิดการแทนค่าทางสถาปัตยกรรมนั้นมีมานานแล้วในทำนองเดียวกันกับเจดีย์ทรงปราสาทที่เปรียบได้กับเขาพระสุเมรุ ซึ่งสูงเทียบส่วนบนของเรือนธาตุ ขณะที่ชั้นรัตนประคตและกลีบขนุนที่อยู่เหนือขึ้นไปคือภพภูมิของสวรรค์ชั้นต่างๆ

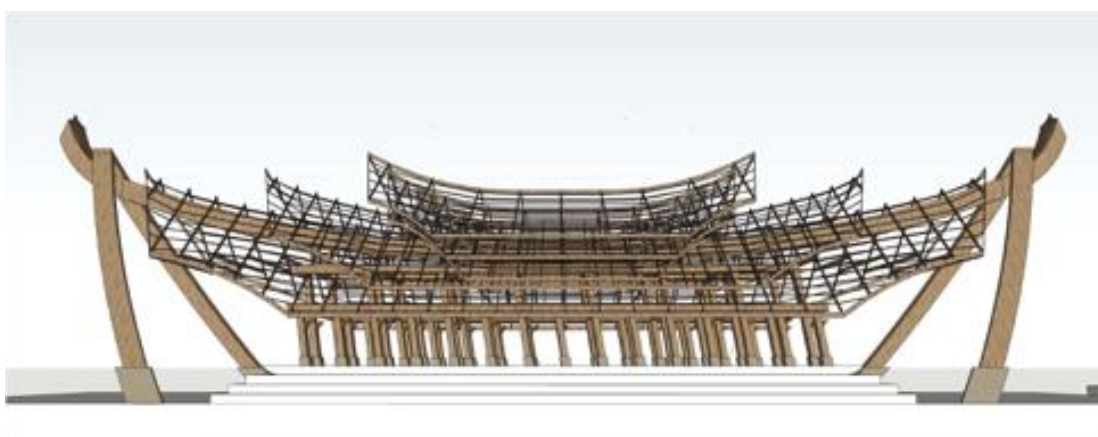
งานออกแบบใช้แนวคิดการแทนค่ากันของโครงสร้างหลังคาเปรียบเทียบกับโครงสร้างเรือพระราชพิธี เพื่อให้ลักษณะการก่อร่างสร้างตัวขึ้นของรูปทรงหลังคาอาคารมีความลึกซึ้งนอกเหนือไปจากความหมาย และการสื่อภาพลักษณ์ ที่ต้องการแสดงออกถึงลักษณะอาคารที่เป็นตัวแทนของเรือทั้ง 4 ความสัมพันธ์กันของโครงสร้างเรือและโครงสร้างหลังคามีความคล้ายคลึงกันทั้งในแง่ของรูปทรงแบบสมมาตร ขนาดของวัสดุโครงสร้างที่ลดหลั่นกัน และความโค้งอ่อนช้อยเพื่อความงดงามตามอย่างกัน

ภาพที่ 5.28 ภาพหุ่นจำลองโครงสร้างเรือพระราชพิธีแบบยาวตลอดลำเรือ จากพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธีคลองบางกอกน้อย

ภาพที่ 5.29 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 1

ภาพที่ 5.30 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 2

โครงสร้างเรือ “สันกระดูกเรือ”	แทนค่าด้วย	โครงสร้างหลังคา “อกไก่”
โครงสร้างเรือ “กง”	แทนค่าด้วย	โครงสร้างหลังคา “จันทัน”
โครงสร้างเรือ “ไม้กระดาน”	แทนค่าด้วย	โครงสร้างหลังคา “แป”
ส่วนประกอบเรือ “หัวเรือ”	แทนค่าด้วย	ส่วนประกอบหลังคา “ช่อฟ้า”

ภาพที่ 5.31 ภาพตัวอย่างการแทนค่าหัวเรือกับช่อฟ้า 1

ที่มา: <https://thepaperthailand.com/2019/10/18/the-grand-royal-barge-procession-3/>

ภาพที่ 5.32 ภาพตัวอย่างการแทนค่าหัวเรือกับช่อฟ้า 2

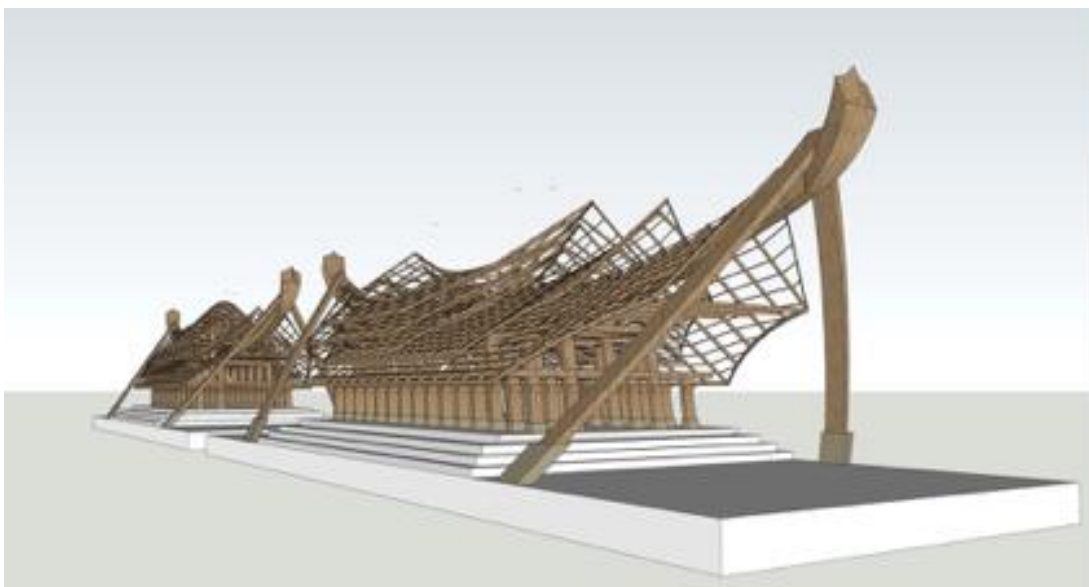
ที่มา: <https://palungjit.org/threads/ชมภาพการยกช่อฟ้าพระอุโบสถวัดสีหะลำดวน-น-3.366204/>

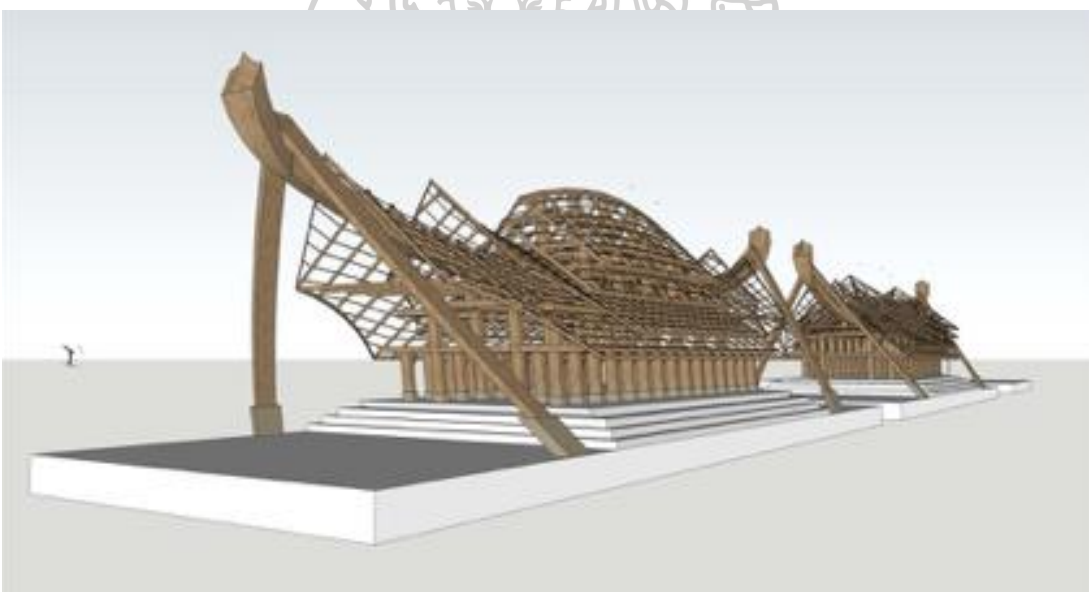
ภาพที่ 5.33 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 3

ภาพที่ 5.34 ภาพแสดงรูปทรง สัดส่วน โครงสร้างเรือพระราชพิธี

ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

ภาพที่ 5.35 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 4

ภาพที่ 5.36 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงงานออกแบบโครงสร้างหลังคาแทนค่าโครงสร้างเรือ 5

5.2.3 ระบบโครงสร้างเสา

จากการแบ่งอาคารเป็นหัว ตัว ฐาน ส่วนหัวหรือเครื่องหลังคาเปรียบได้กับเรือ การนำพาเรือไปยังจุดหมายได้ ต้องผ่านฝาย ลักษณะการออกแบบที่มีที่มาจากจังหวะการยกพายของฝาย ที่เป็นระเบียบและพร้อมเพรียงกัน ไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะส่งผลให้เรือเคลื่อนที่ได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งเปรียบได้กับเสาอาคาร ที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันช่วยพยุงเครื่องบนหลังคาให้คงตัวอยู่ได้แบบสมัคสมานสามัคคี มีบทบาทเท่ากัน สำคัญเท่ากัน จะขาดใครคนใดคนนึงไปเสียมิได้

ภาพที่ 5.37 ภาพตัวอย่างการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี 1

ที่มา: <http://topicstock.pantip.com/blueplanet/topicstock/2007/11/E5993484/E5993484.html>

ภาพที่ 5.38 ภาพตัวอย่างการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี 2

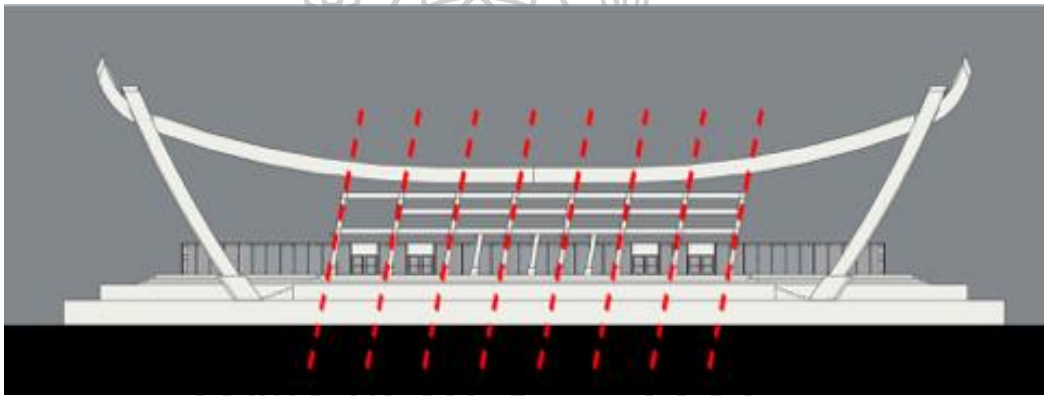
ที่มา: <https://www.posttoday.com/social/general/587835>

ภาพที่ 5.39 ภาพตัวอย่างการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี 3

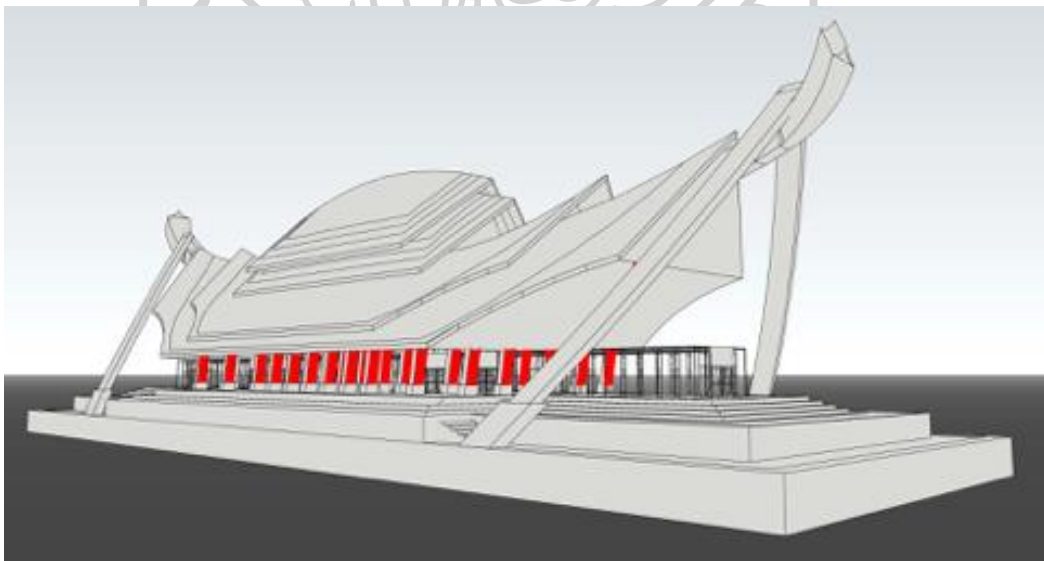
ที่มา: https://oer.learn.in.th/search_detail/result/148931

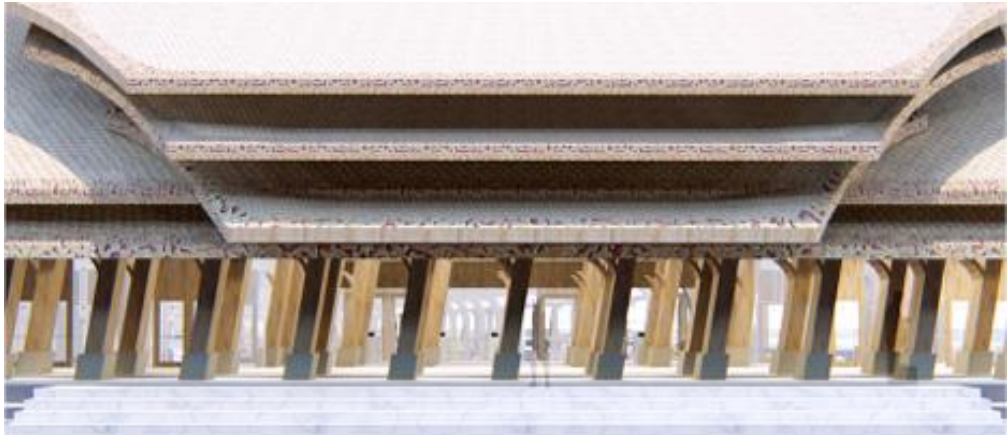
ภาพที่ 5.40 ภาพการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธี

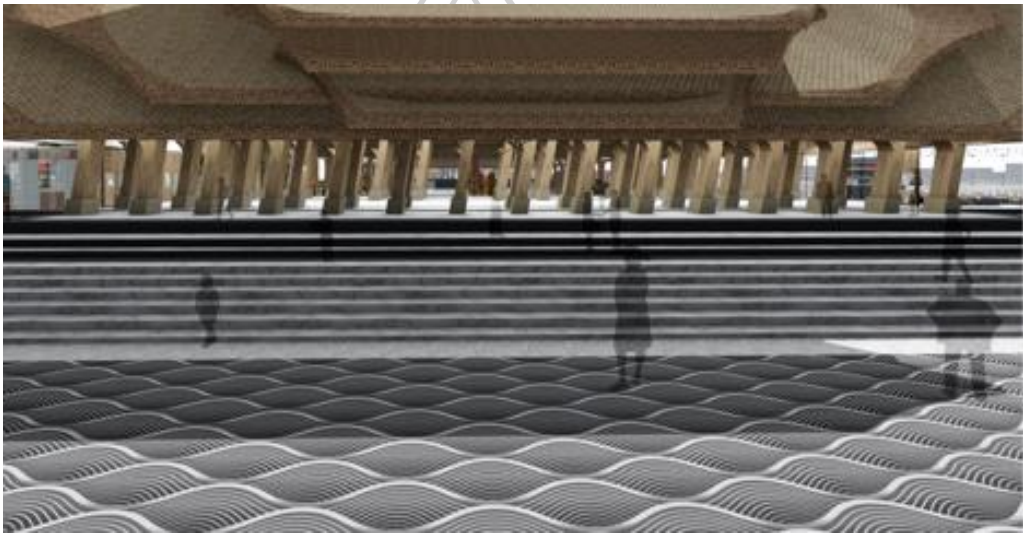
ภาพที่ 5.41 ภาพจำลอง 3 มิติ : ภาพแสดงการแทนค่าลักษณะการพายเรือพระราชพิธีเข้าแนวเสาอาคาร

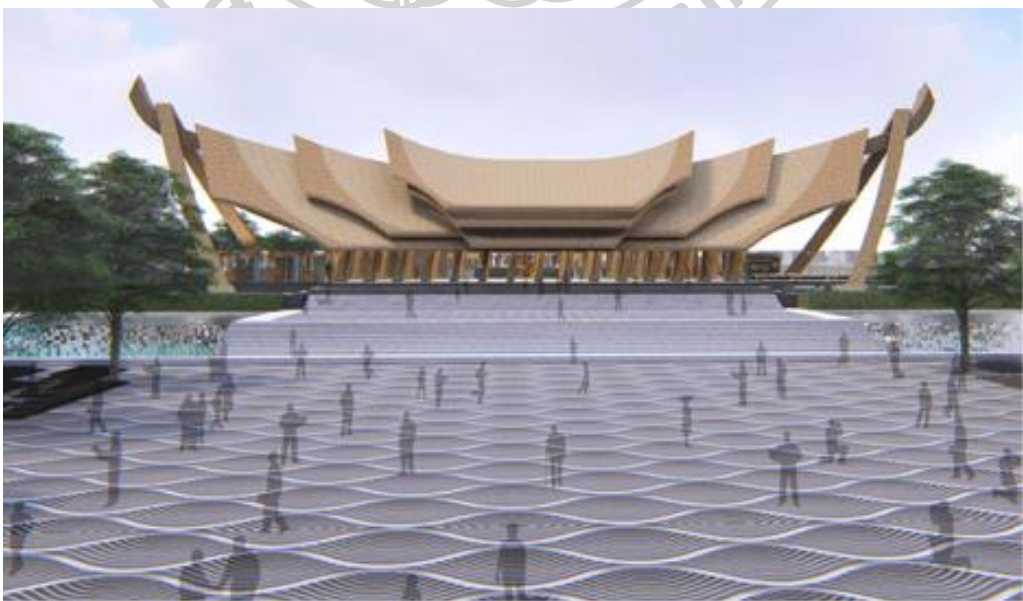
ภาพที่ 5.42 ภาพจำลอง 3 มิติ : ภาพแสดงแนวเสาอาคาร

ภาพที่ 5.43 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวเสาอาคารระยะใกล้

ภาพที่ 5.44 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวเสาอาคารระยะปานกลาง

ภาพที่ 5.45 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวเสาอาคารระยะไกล

5.2.4 ระบบโครงสร้างระเบียงคต

ระเบียงคตในโครงการนอกจากจะทำหน้าที่เชื่อมต่ออาคารทั้ง 4 เข้าด้วยกันแล้วนั้น ยังทำหน้าที่เป็นการแบ่งส่วนความเป็นส่วนตัวให้กับผู้เข้าชมภายในโครงการกับบริบทที่วุ่นวายภายนอก ด้วย โดยแนวคิดด้านโครงสร้างยังคงได้รับแรงบันดาลใจมาจากการแทนค่าโครงสร้างเรือ โดยในส่วนของระเบียงคตนี้ได้นำเอาส่วนของ “กง” โครงสร้างในแนวขวางของโครงกระดูกงูเรือ มาใช้ในการสร้างรูปทรงและลักษณะของระเบียงคตโครงการที่ขนานอยู่ทั้ง 2 ฝั่งตลอดแนวแม่น้ำเจ้าพระยาและพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 5.46 ภาพแสดงโครงสร้างเรือพระราชพิธี

ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

ภาพที่ 5.47 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคาระเบียงคตฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 1

ภาพที่ 5.48 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคากระเบื้องคดฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 2

ภาพที่ 5.49 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคากระเบื้องคดฝั่งพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 5.50 ภาพจำลองเสมือนจริง : ภาพแสดงแนวความคิดจากโครงสร้างเรือส่วนสู่หลังคากระจกใสภายใน

5.3 หลักเครื่องประกอบ

หมายถึงแบบแผนในการจัดวางส่วนประกอบสำคัญที่ใช้เป็น “เครื่องตกแต่ง” อาคาร เพื่อให้ได้มาซึ่งความสมบูรณ์ทั้งในเชิงความวิจิตร และความหมายอันทรงคุณค่าที่สื่อผ่าน “ระบบสัญลักษณ์” ของอาคารนั้นๆ ดังที่ .

“...หลักเครื่องประกอบ ส่วนนี้แบ่งได้หลายสถาน สุดแล้วแต่ผู้ประดิษฐ์คิดจังหวะแลระยะที่ห่างใหญ่เล็ก ประกอบได้เด่นเด่นตอนๆเพื่อมิให้พราวหรือร่วไปซึ่งจะทำให้ดูจี๊ดซี้ด จะคิดปนลวดลายชนิดใดก็ได้ ข้อสำคัญลักษณะลายต้องด้วยแบบลายไทย ผู้ประดิษฐ์ตามเนื้อที่ที่ควรบรรจุได้ เพราะลาย

ของเรามีตัวเรียกทั้งนั้น เปนตัวประดับของเครื่องประกอบทั่วไป จะเปนบ้างก็บางแห่ง บางส่วน บางประเภท ที่ลายของเราจะผูกเข้าประดับไม่กลมกลืน การผูกกลายนี้จะต้องหาความรู้หลายแท้ เช่น ลายปูน ลายหินนั้น ต้องหาหลักลายชนิดทางปราสาทหินต่างๆ แล้วหันเขียนประสมรูปลายแลทรงนั้นให้มาเข้าหลักแบบไทยเสมอ แต่ลายตามที่นึกมาประสมนั้น มิใช่ลอกหรือทาบเขามาโดยตรงเปนแต่จำแบบมาคิดตกแต่งดัดแปลงผสมให้เข้าหลักตามสภาพวัตถุที่ต้องการ แลรักษาทรวดทรงให้มีส่วนลักษณะแข็งแรง.....”

จากความสัมพันธ์ทางรูปทรงเรือที่ต้องเหมือนกันเพื่อความเรียบร้อยในบทบาทของการเป็นหน้าฉากสำคัญให้กับพระบรมมหาราชวัง การออกแบบในเชิงรายละเอียดนั้นสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความแตกต่างอันเป็นลักษณะเฉพาะที่แทนค่ามาจากเรือพระที่นั่งสำคัญทั้ง 4

ซึ่งในเชิงรายละเอียดที่แตกต่างกันในส่วนเครื่องประกอบ จะสามารถแสดงออกได้ถึงลักษณะเฉพาะของอาคารทั้ง 4 หลังมีดังนี้ (สมคิด จิระทัศน์กุล, 2559a)

5.3.1 เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

ประวัติโดยสังเขป

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ลำปัจจุบัน สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อพุทธศักราช 2454 โดยตั้งชื่อตามเรือพระที่นั่งโบราณของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา คือ เรือศรีสุพรรณหงส์ หรือ เรือพระที่นั่งชัยสุพรรณหงส์ สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2091 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลายมีชื่อเรือพระที่นั่ง สุวรรณหงส์ สมัยรัชกาลที่ 1 (พุทธศักราช 2325 - 2352) ปรากฏชื่อเรือพระที่นั่ง สุวรรณหงส์ และ รัชกาลที่ 3 (พุทธศักราช 2367 - 2394) ปรากฏชื่อเรือพระที่นั่ง ศรีสุพรรณหงส์ ("เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์,")

ภาพที่ 5.51 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี,
<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/zoom/new/bz005ok/bz005ok.htm>

ภาพที่ 5.52 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี,
<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/index.php/th/hilight/เรือพระราชพิธี/9-เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์.html>

ลักษณะเด่นที่ปรากฏเพื่อนำมาใช้สร้างเอกลักษณ์ให้กับอาคาร

- 1) หัวเรือพระที่นั่งนี้มีโขนเรือรูปหัวของหงส์ ลำตัวเรือทอดยาวคือส่วนตัวหงส์
จำหลักไม้ลงรัก ปิดทองประดับกระจกมีพู่ห้อย ปลายพู่เป็นแก้วผลึก
- 2) ท้องเรือทาสีแดง ภายนอกทาสีดำ
- 3) มีที่ประทับแบบราชบัลลังก์กัญญา

ภาพที่ 5.53 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แสดงเต็มลำเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdIks>

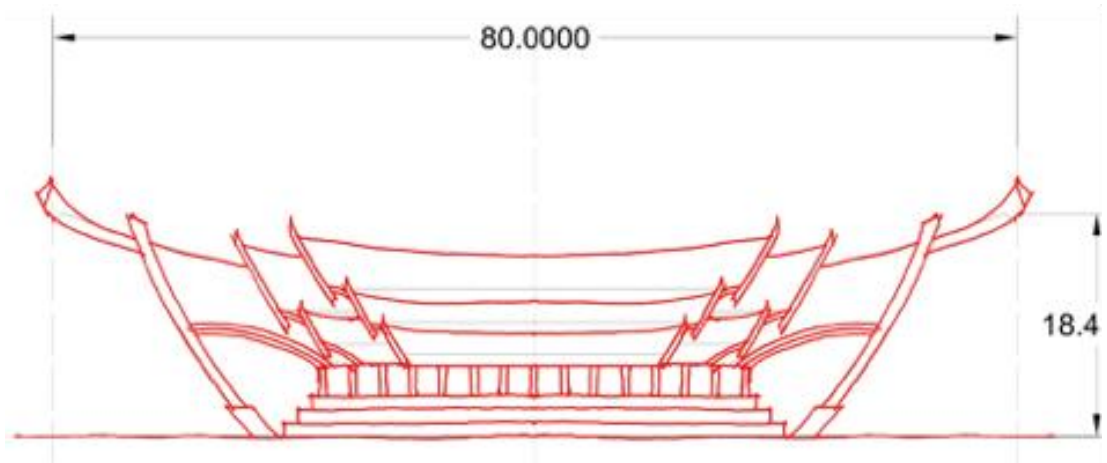

ภาพที่ 5.54 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แสดงสีดำใต้ท้องเรือ

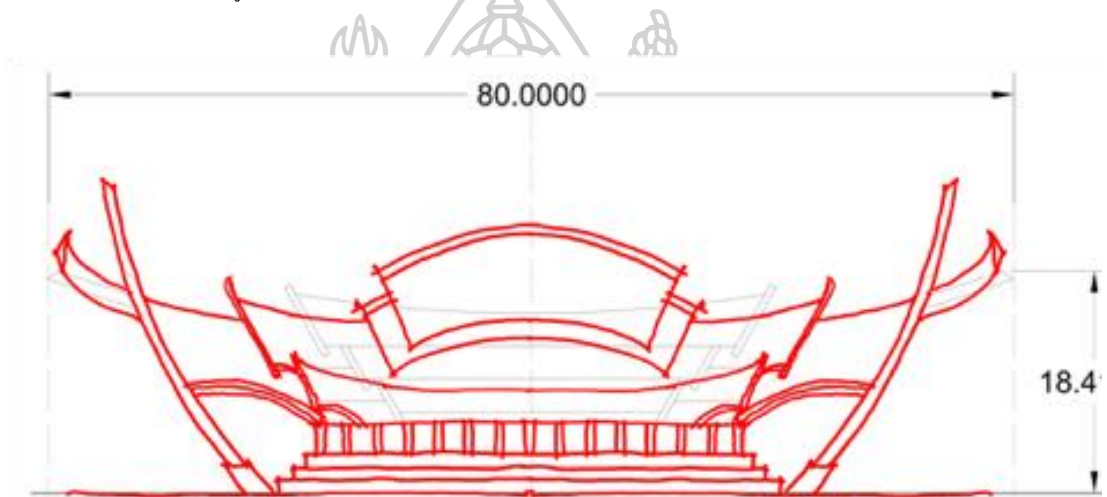
ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdIks>

ภาพที่ 5.55 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์แสดงหัวโขนเรือ

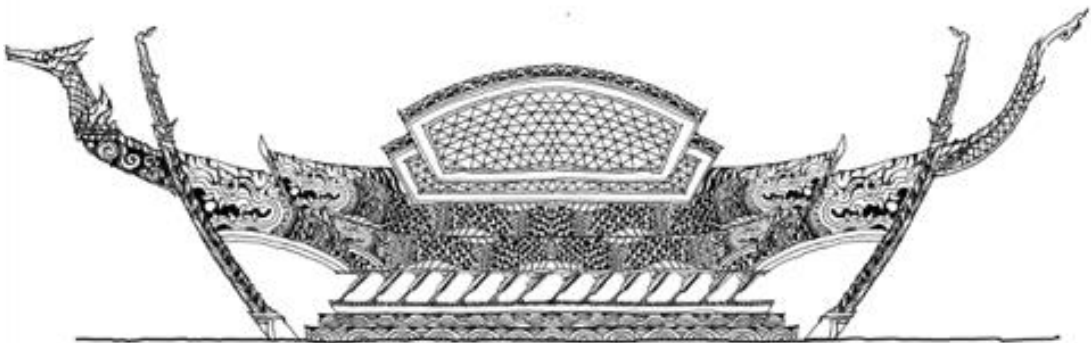
ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdIks>

ภาพที่ 5.56 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารแบบซ้อนชั้นหลังคา

ภาพที่ 5.57 ภาพร่างแบบรูปด้านอาคารแบบหลังคาปลั่งคักัญญา

ภาพที่ 5.58 ภาพร่างแบบลดทอนประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

5.3.2 เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ภาพที่ 5.59 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี,

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/zoom/new/bz010ok/bz010ok.htm>

ประวัติโดยสังเขป

ชื่อเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อนนตนาคราช มาจากคำ 3 คำ คือ อนนตะ (แปลว่า ไม่สิ้นสุด นิรันดร) นาคะ (แปลว่า นาค หรือ งู) ราชะ (แปลว่า เจ้านาย หรือ พระราชา) ดังนั้นคำนี้จึงแปลได้ว่า อนันตะ ราชาแห่งนาค หรืองูทั้งหลาย

ในฮินดูปกรณ์มปรัมปรา อนันตะ หมายถึง งูเทพ หรือ งูทิพย์ ผู้มีพลังยิ่งใหญ่ รู้จักกันในชื่อ เศษะ หรือ อาทิสเศษะ เป็นผู้มีเศียรหนึ่งพัน และ (ประดับด้วย) อัญมณีหนึ่งพันที่ส่องประกายสว่างจ้าไปทุกหนแห่ง คัมภีร์ปุราณะของอินเดียกล่าวว่า อนันตะอาศัยอยู่ลึกลงไปกว่าโลกบาดาลทั้ง 7 ชั้น และแบกโลกทั้งหมดไว้บนเศียร คราใดที่อนันตะหาว โลกก็สั่นไหว บางคัมภีร์อธิบายว่า อนันตะมี

ชื่ออีกอย่างว่า วาสูกิ (ไทยเรียกวาสูกิ) ซึ่งมีเจ็ดเศียรและอยู่ในโลกบาดาลชั้นที่ 7 อนันตะปกครองนาคทั้งหลาย เรื่องราวจากคัมภีร์ข้างต้นให้อธิพลต่อความเชื่อของคนไทยที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ไต้โลกของเรามีปลาอานนท์ ซึ่งแบกโลกไว้ คราใดปลาอานนท์ขยับตัว โลกจะสั่นคลอนเกิดแผ่นดินไหว และยังมีความเชื่ออีกว่า พญานาคเจ็ดเศียรบันดาลให้เกิดฝน ความเชื่อที่ว่าพระเจ้าแผ่นดินของไทยเป็นอวตารของพระวิษณุลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ ดังนั้นพระองค์จึงควรมีเรือพระที่นั่งเป็นพญานาคนาคราชซึ่งสอดคล้องกับเรื่องราวที่ว่า พระวิษณุประทับบรรทมบนพญานาคนาคราชในช่วงกาลดับสลายและเริ่มต้นการสร้างโลกและจักรวาลขึ้นใหม่

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำแรกสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 (พุทธศักราช 2367 - 2394) แต่เริ่มใช้ในกระบวนพยุหยาตราชลมารคในสมัยรัชกาลที่ 4 (พุทธศักราช 2394 - 2411) ปรากฏชื่อว่า เรือพระที่นั่งบัลลังก์อนันตนาคราช เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พุทธศักราช 2453 - 2468) และเริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 เมษายน พุทธศักราช 2457 ("เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช,")

ภาพที่ 5.60 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ที่มา: The Paper Thailand, <https://thepaperthailand.com/2019/10/18/the-grand-royal-barge-procession-3/>

ลักษณะเด่นที่ปรากฏเพื่อนำมาใช้สร้างเอกลักษณ์ให้กับอาคาร

- 1) หัวเรือจำลองรูปพญานาคเจ็ดเศียร ลงรักปิดทองประดับกระจก
- 2) ท้องเรือทาสีแดง ภายนอกทาสีเขียว
- 3) มีที่ประทับแบบบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปหรือผ้าพระกฐิน

ภาพที่ 5.61 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชแสดงเต็มลำเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdlks>

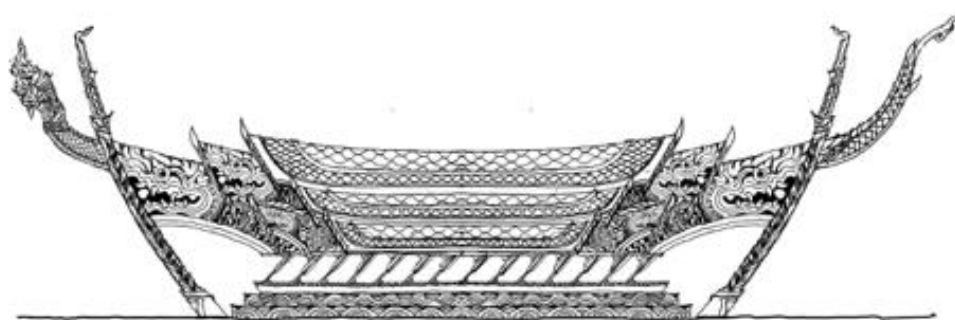

ภาพที่ 5.62 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชแสดงสีเขียวใต้ท้องเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdlks>

ภาพที่ 5.63 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชแสดงหัวโขนเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdlks>

ภาพที่ 5.64 ภาพร่างแบบลดทอนประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

5.3.3 เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ภาพที่ 5.65 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี,

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/zoom/new/bz0092ok/bz0092ok.htm>

ประวัติโดยสังเขป

ชื่อเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อเนกะชาติะภุชงค์ะ แปลว่า ฝูงหลากหลายชนิดซึ่งสอดคล้องกับรูปโขนเรือที่ล่องรักปิดทองมีลายรูปร่างตัวเล็กๆ จำนวนมาก คำภาษาสันสกฤตคือ ภุชงค์ะ มีความหมายเดียวกันกับ นาคะ นาคะหรือไทยเรียกว่า นาค เป็นเทพในฮินดู ปกรณัมปรัมปรา บางครั้งก็ปรากฏในพระพุทธศาสนาด้วย นาคที่เป็นเทพหรือทิพยนาคเป็นตัวแทนแห่งพลังอำนาจ ความรอบรู้ และความอุดมสมบูรณ์ เทพเจ้าหลายองค์ของศาสนาฮินดูโยงใยกับนาคหรือที่ปรากฏในรูปร่างของงู หรืองูเทพ (งูทิพย์) เช่น พระวิษณุบรรทมบนพญานาคอนันตะหรือเศษะ

นาคทอดตัวอยู่เหนือแผ่นน้ำ รูปแบบของงูหรือนาคตัวเล็กๆ จำนวนมากที่หัวเรือเช่นนี้ น่าจะหมายถึง นาคที่มีจำนวนนับพันซึ่งเป็นเหล่าบรรดานาคที่กำเนิดจากมหาฤๅษีกัศยปะและนางกัทรุ นาคเหล่านี้ อาศัยอยู่ในโลกบาดาล เรียกว่า นาคโลก แปลว่า โลกของนาคทั้งหลาย ตามปรากฏในคัมภีร์ปุราณะ

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 (พุทธศักราช 2411 - 2453) ("เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์,")

ภาพที่ 5.66 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ที่มา: The Paper Thailand, <https://thepaperthailand.com/2019/10/18/the-grand-royal-barge-procession-3/>

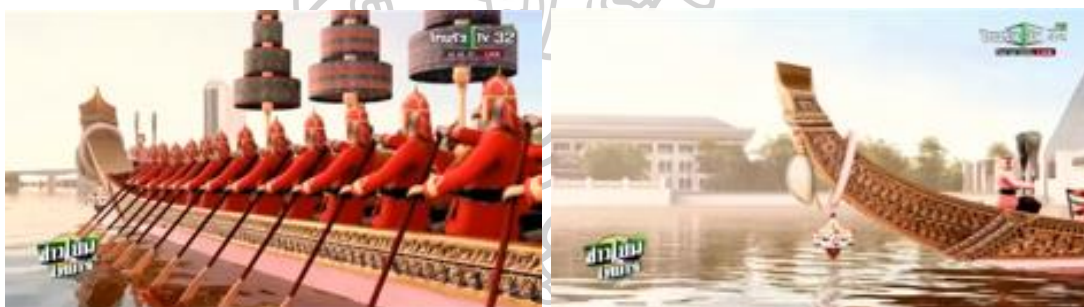
ลักษณะเด่นที่ปรากฏเพื่อนำมาใช้สร้างเอกลักษณ์ให้กับอาคาร

- 1) หัวเรือลงรักปิดทองลายรดน้ำเป็นรูปนาคตัวเล็กๆ จำนวนมาก
- 2) ท้องเรือทาสีแดง ภายนอกทาสีชมพู
- 3) มีที่ประทับแบบราชบัลลังก์กัญญา

ภาพที่ 5.67 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์แสดงเต็มลำเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdIks>

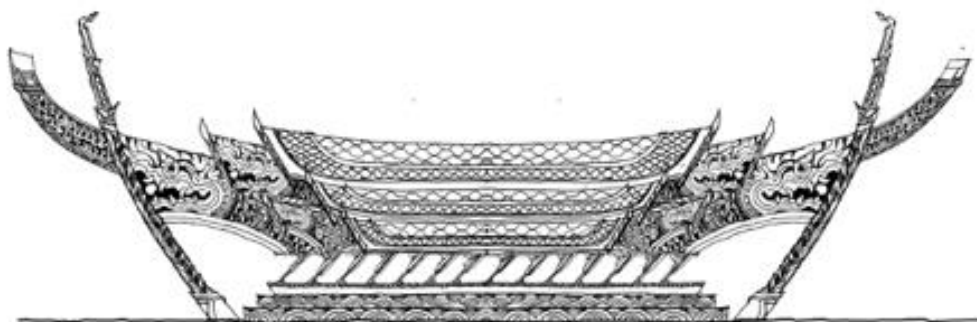

ภาพที่ 5.68 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์แสดงสีชมพู่ได้ท้องเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdIks>

ภาพที่ 5.69 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์แสดงหัวโขนเรือ

ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdIks>

ภาพที่ 5.70 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ภาพที่ 5.71 ภาพร่างแบบลดทลายประกอบอาคารด้านหน้าจั่ว : เรือพระที่นั่งเอกชาติภูซงค์

5.3.4 เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

ภาพที่ 5.72 ภาพหัวโขนเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี,

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/zoom/new/bz004ok/bz004ok.htm>

ประวัติโดยสังเขป

นารายณ์ทรงสุบรรณ มีความหมายเดียวกันกับ พระวิษณุทรงครุฑ เนื่องจาก นารายณะ (ไทยเรียก นารายณ์) เป็นพระนามหนึ่งของพระวิษณุ ส่วนสุบรรณ ก็เป็นชื่อเรียก ครุฑ หรือ พญาครุฑ พาหนะของพระวิษณุ ส่วนที่เดิมสร้อยว่า รัชกาลที่ ๙ เพื่อสื่อให้ประจักษ์ว่าเรือลำนี้สร้างขึ้นในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เนื่องจากชื่อเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณมีมาแล้วแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 3 (พุทธศักราช 2367 - 2394)

หัวเรือพระที่นั่งจำหลักรูปพระวิษณุประทับยืนบนครุฑ บ่งบอกอิทธิพลศาสนาฮินดูตาม คัมภีร์ปุราณะจากอินเดียที่มีต่อประเพณีนิยมและศิลปกรรมไทย พระวิษณุเป็นหนึ่งในเทพเจ้าสำคัญที่สุด 3 องค์ อีก 2 องค์ คือพระพรหมและพระศิวะ พระวิษณุเป็นเทพเจ้าแห่งการพิทักษ์รักษา พระองค์ถือกำเนิดบนโลกมนุษย์ในรูปร่างต่างๆ เรียกว่า อวตาร เชื่อกันว่าทรงแบ่งภาคลงมากำเนิดเป็นพระราชาได้ในทุกสถานที่และทุกกาลเวลา ในพุทธศตวรรษที่ 19 ราชสำนักไทยได้รับเอาแนวคิด เช่นนี้มาสร้างให้เกิดความเชื่อในหมู่ประชาชนซึ่งเกื้อหนุนสถานภาพของพระมหากษัตริย์ให้สูงส่ง ประหนึ่งเทพ อย่างไรก็ตาม โขนเรือพระที่นั่งลำนี้ได้แสดงรูปพระรามซึ่งเป็นอวตารของพระวิษณุ ซึ่งพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์มีสมมติพระนามโดยเรียกตามนามของพระราม แต่ได้แสดงรูปพระวิษณุและลักษณะอันโดดเด่นของพระองค์ เช่น พระวรกายคล้ำ ในพระกรทั้ง 4 ทรงถือจักร สังข์ คทา และตรีศูล ประทับบนครุฑขุดนาค หรือครุฑที่จับนาค 2 ตัวชูขึ้น ตามคัมภีร์ปุราณะ ครุฑกับนาคเป็นศัตรูกัน แต่ทั้งสองก็รับใช้พระวิษณุ ครุฑเจ้าแห่งนกทั้งหลาย เป็นสัญลักษณ์แห่งพลังของท้องฟ้า นาคเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังของน้ำ เมื่อพระวิษณุอยู่เหนือครุฑและนาค ย่อมแสดงว่าพระองค์ทรงมีพลังในการพิทักษ์ปกป้องโลกทั้งมวล ("เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9,")

ภาพที่ 5.73 ภาพเรือพระราชพิธี : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

ที่มา: The Paper Thailand, <https://thepaperthailand.com/2019/10/18/the-grand-royal-barge-procession-3/>

ลักษณะเด่นที่ปรากฏเพื่อนำมาใช้สร้างเอกลักษณ์ให้กับอาคาร

- 1) โขนเรือและตัวเรือจำลองหลักกลางรักปิดทองประดับกระจก หัวเรือเป็องใต้ครุฑเป็นช่องสำหรับปืนใหญ่
- 2) ท้องเรือทาสีแดง ภายนอกทาสีแดง
- 3) มีที่ประทับแบบราชบัลลังก์กัญญา

ภาพที่ 5.74 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แสดงเต็มลำเรือ
ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdllks>

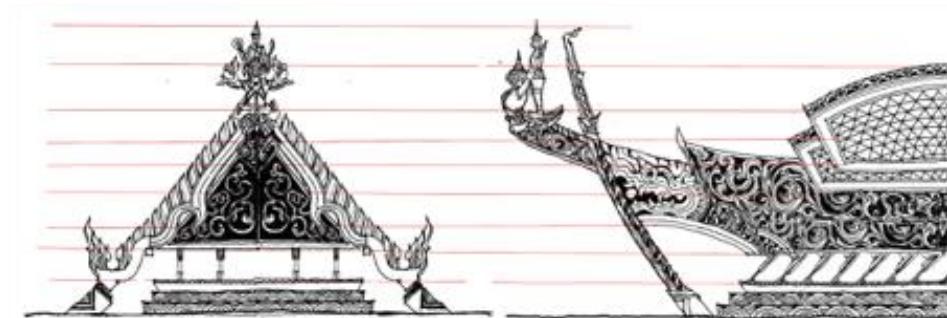

ภาพที่ 5.75 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แสดงสีแดงใต้ท้องเรือ
ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdllks>

ภาพที่ 5.76 ภาพวิดีโอเสมือนจริง : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 แสดงหัวโขนเรือ
ที่มา: ข่าวเย็นไทยรัฐ, เรือพระที่นั่งในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค, <https://youtu.be/4fxraFvdllks>

ภาพที่ 5.77 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคาร : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

ภาพที่ 5.78 ภาพร่างแบบลวดลายประกอบอาคารด้านหน้าจั่ว : เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

หลักการนำลวดลายมาใส่ไว้ในอาคาร

หลักการนำลวดลายและลักษณะเฉพาะของอาคารมาไว้ในแบบขั้นสุดท้าย คือการใส่รายละเอียดของลวดลายให้อยู่ในตำแหน่งเดียวกันกับตำแหน่งของเรือพระราชพิธี เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของการใส่ลวดลายบนเรือ ตำแหน่งและการใช้สีได้ท้องเรือที่แตกต่างกันของเรือแต่ละลำ

ภาพที่ 5.79 ภาพแสดงแบบร่างลวดลายบนเรือพระราชพิธี บริเวณหัวเรือ

ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

ภาพที่ 5.80 ภาพแสดงแบบงานแกะสลักลวดลายไม้บนเรือพระราชพิธี บริเวณหัวเรือ
ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

ภาพที่ 5.81 ภาพแสดงแบบร่างลวดลายบนเรือพระราชพิธี บริเวณท้ายเรือ
ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

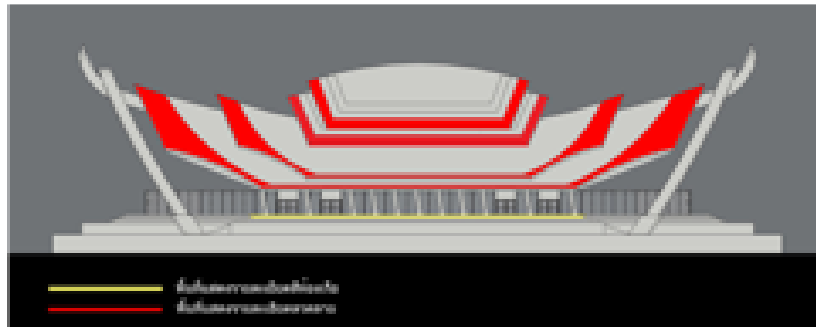
ภาพที่ 5.82 ภาพแสดงแบบงานแกะสลักลวดลายไม้บนเรือพระราชพิธี บริเวณท้ายเรือ
ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

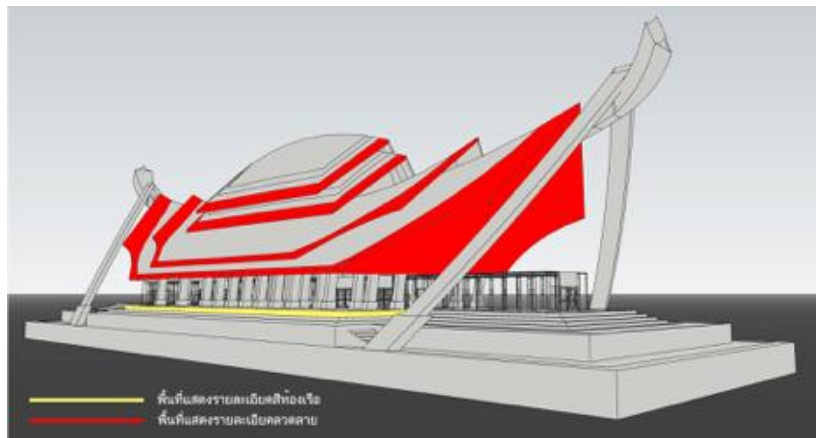
ภาพที่ 5.83 ภาพแสดงการร่างแบบลวดลายลงบนเรือพระราชพิธี
ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

ภาพที่ 5.84 ภาพแสดงการเขียนแบบลวดลายลงบนเรือพระราชพิธี
ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

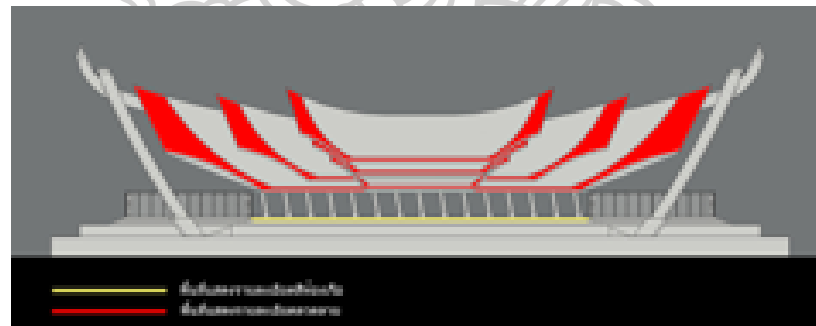
ภาพที่ 5.85 ภาพแสดงลวดลายบนเรือพระราชพิธี
ที่มา: มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ.

ภาพที่ 5.86 ภาพจำลองรูปด้าน : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลดทอน 1

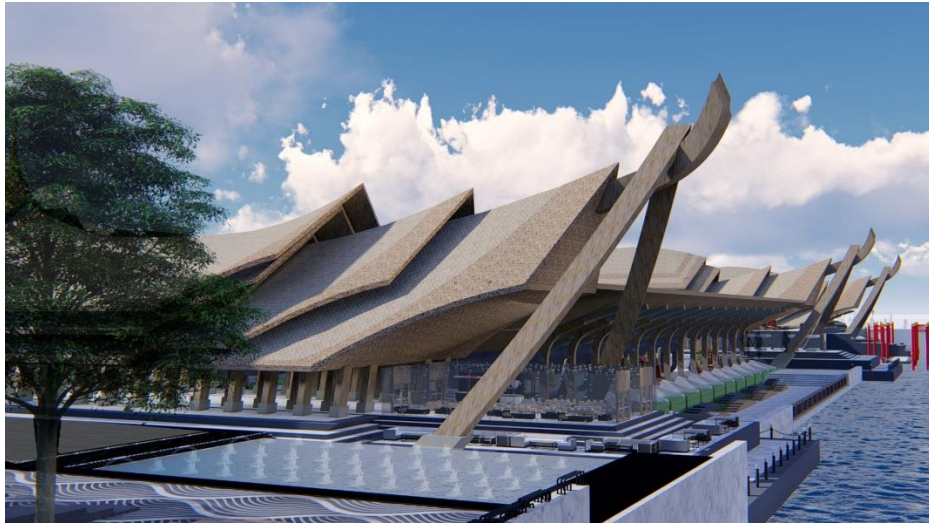
ภาพที่ 5.87 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลดทอน 1

ภาพที่ 5.88 ภาพจำลองรูปด้าน : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลดทอน 2

ภาพที่ 5.89 ภาพจำลอง 3 มิติ : แสดงตำแหน่งของพื้นที่ให้รายละเอียดลดทอน 2

ภาพที่ 5.90 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลดทอนสถาปัตยกรรม 1

ภาพที่ 5.91 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลดทอนสถาปัตยกรรม 2

ภาพที่ 5.92 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลดทอนสถาปัตยกรรม 3

ภาพที่ 5.93 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงรายละเอียดลดทอนสถาปัตยกรรม 4

5.4 มุมมองและทัศนียภาพ

จากบทวิเคราะห์ในเรื่องมุมมองและทัศนียภาพ จะเห็นว่ามุมมองที่สำคัญที่สุดคือมุมมองที่มาจากทางแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ต้องตั้งอยู่ในเงื่อนไข 3 ข้อหลักตามนี้

1. บ่งบอกได้ถึงเอกลักษณ์ของโครงการ “พิพิธภัณฑ์กระบวนพยุหยาตราชลมารค”
2. ไม่บดบังทัศนียภาพของพระบรมมหาราชวัง
3. อยู่ภายใต้กฎหมายควบคุมความสูงอาคารเขตเกาะรัตนโกสินทร์ที่ไม่เกิน 16 เมตร

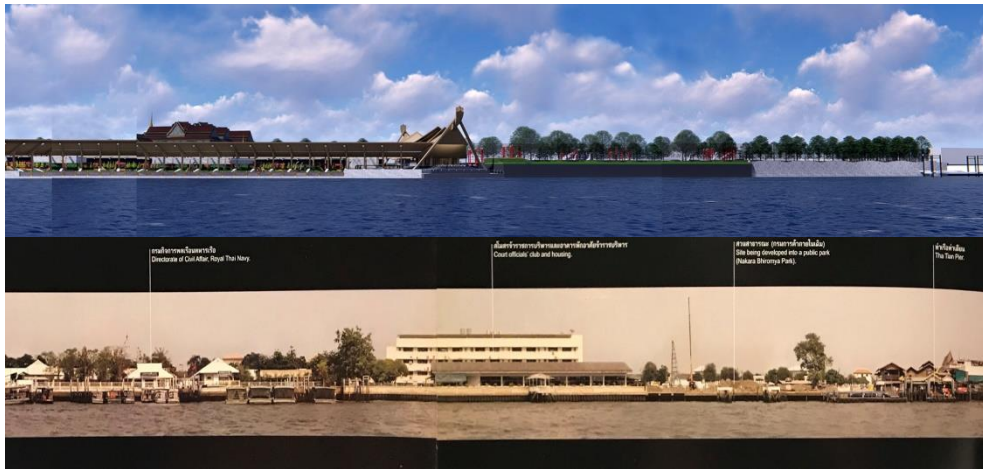
ภาพที่ 5.94 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 1 : บริเวณท่าช้างและราชนาวีสโมสร

ภาพที่ 5.95 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 1 : บริเวณท่าช้างและราชนาวีสโมสร
ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 53.

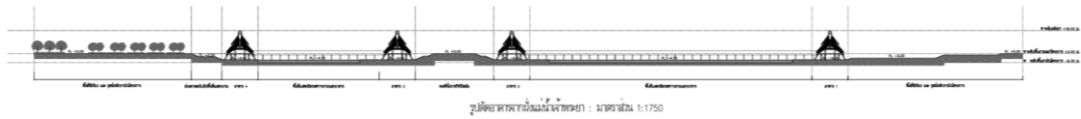
ภาพที่ 5.96 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมุกกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 2 : บริเวณท่าราชวรดิฐและพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ภาพที่ 5.97 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 2 : บริเวณท่าราชวรดิฐและพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 54.

ภาพที่ 5.98 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการรวมกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 3 : บริเวณกรมกิจการพลเรือนทหารเรือและท่าเตียน

ภาพที่ 5.99 ภาพถ่ายมุมมองกว้างเกาะรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ 3 : บริเวณกรมกิจการพลเรือนทหารเรือและท่าเตียน ที่มา: วีรพันธุ์ ชินวัตร, รัตนโกสินทร์ริมเจ้าพระยา, 55.

ภาพที่ 5.100 ภาพรูปตัดแสดงความสูงอาคารไม่เกิน 16 เมตร

ภาพที่ 5.101 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงความสูงอาคารไม่เกิน 16 เมตร

ภาพที่ 5.102 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมมสูงจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณท่าราชวรดิฐ

ภาพที่ 5.103 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมมสูงจากพระบรมมหาราชวังบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ภาพที่ 5.104 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพออกแบบโครงการมูมก๊วก่างรัตนโกสินทร์จากแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดแนวโครงการ

ภาพที่ 5.105 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูมสูงจากแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งโครงการ

5.5 งานภูมิสถาปัตยกรรม

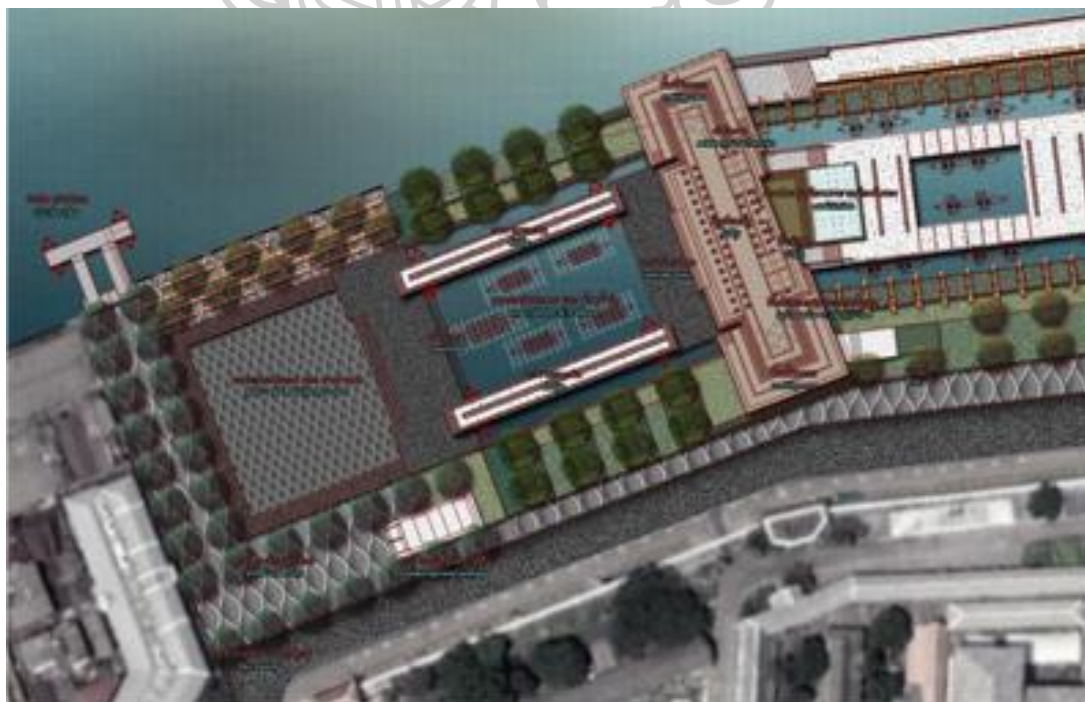

ภาพที่ 5.106 ผังแสดงการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนเพื่อการขยายรายละเอียด

ผังบริเวณแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ผังบริเวณส่วนที่ 1 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนต้นติดกับท่าเตียน
2. ผังบริเวณส่วนที่ 2 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนกลางติดกับทหาราชวรดิฐ
3. ผังบริเวณส่วนที่ 3 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนปลายติดกับท่าช้าง

5.5.1 ผังบริเวณส่วนที่ 1 - ท่าเตียน

ภาพที่ 5.107 ผังบริเวณส่วนที่ 1 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนต้นติดกับท่าเตียน

ประกอบด้วยพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

5.5.1.1 ลานด้านหน้าโครงการ

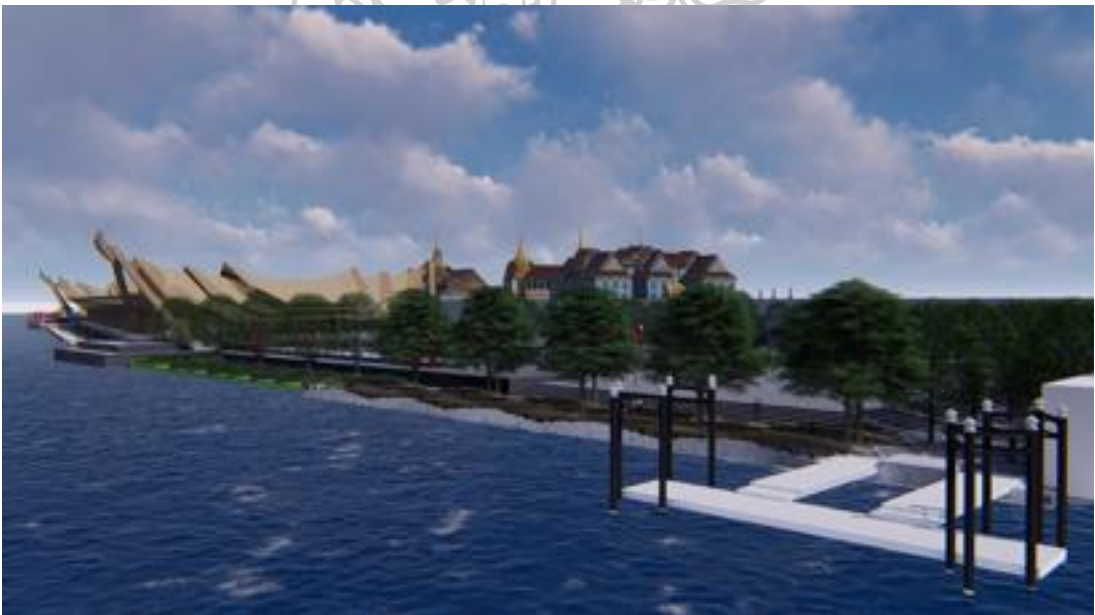
ภาพที่ 5.108 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูมสูงลานด้านหน้าโครงการ (ทำเทียม)

พื้นที่ลานโล่งขนาดใหญ่ด้านหน้าโครงการ ออกแบบมาเพื่อรองรับการใช้งานใน 5 วัตถุประสงค์หลักคือ

- 1) พื้นที่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งมวลชนที่หลากหลาย ได้แก่
 - (1) โดยรถประจำทาง - เชื่อมต่อผ่านจุดบริการรถประจำทางในพื้นที่ลาน
 - (2) โดยรถยนต์ส่วนตัว - เชื่อมต่อผ่านบันไดทางเดินและลิฟท์ขนส่งขึ้นมาจากที่จอดรถใต้ดินตรงขึ้นมายังพื้นที่ลานโล่งด้านหน้า
 - (3) โดยการเดินเท้า - เชื่อมต่อผ่านทางเดินฟุตบอลบาทสาธารณะหลัก ซึ่งเป็นทางเดินหลักในการท่องเที่ยวเยี่ยมชมพระบรมมหาราชวังและวัดโพธิ์
 - (4) โดยเรือโดยสาร - เชื่อมต่อผ่านท่าเรือท่าเตียนเดิม
- 2) เป็นพื้นที่รวบรวมและนัดพบกันของผู้ใช้งานโครงการและประชาชนทั่วไป
- 3) เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจริมน้ำขนาดใหญ่สำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป
- 4) เปิดระยะเวลาการรับรู้อาคารสถาปัตยกรรมในภาพกว้างก่อนจะนำเข้าสู่การรับรู้ในระยะต่อไป
- 5) เปิดโล่งรับลมจากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อเพิ่มความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศบริเวณลานให้อยู่ในสภาวะสบายแก่การใช้งานภายนอกอาคาร

ภาพที่ 5.109 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณบันไดทางขึ้นจากที่จอดรถใต้ดิน

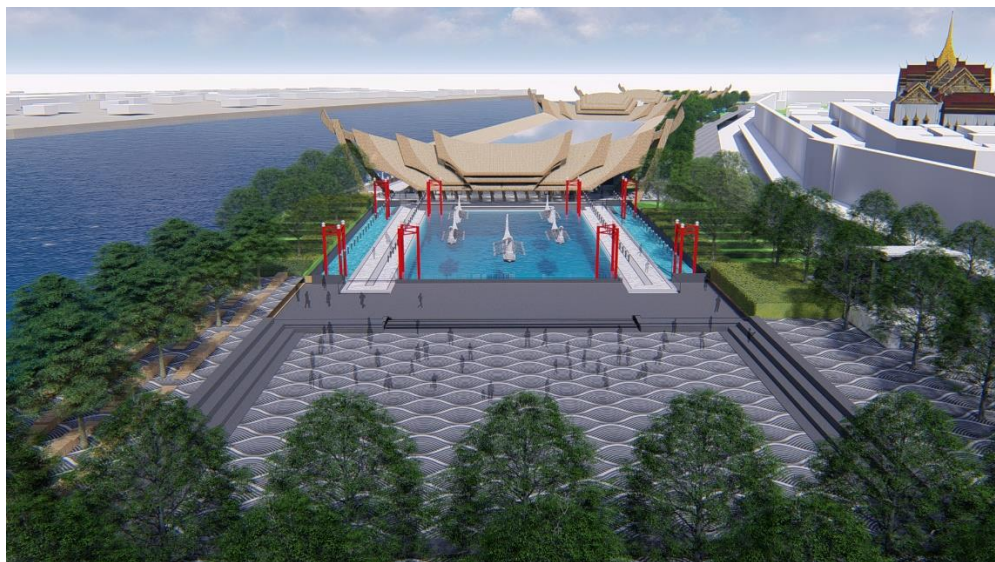
ภาพที่ 5.110 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณท่าเรือท่าเตียน

ลักษณะของลานนี้ประกอบไปด้วยพื้นที่ออกแบบย่อย ดังนี้

(1) พื้นที่ทางเดินขนาดใหญ่ล้อมรอบ

ซึ่งพื้นที่ทางเดินขนาดใหญ่นี้เป็นเหมือนกันทางเดินหลักที่รวบรวมผู้คนจากการเดินทางสัญจรในรูปแบบต่างๆตามที่กล่าวข้างต้น ทั้งทางบก ทางน้ำ และการเดินเท้า เพื่อเชื่อมต่อการสัญจรผ่านของประชาชนไปยังพื้นที่อื่นๆ และเพื่อรวบรวมและลำเลียงคนเข้าสู่โครงการฯ

มีการออกแบบลวดลายบนพื้นให้มีลวดลายน้ำแบบไทยประยุกต์ที่มีรายละเอียดลายขนาดใหญ่ เพื่อให้ความรู้สึกที่กว้าง โล่ง และก็ให้ความรู้สึกของพื้นที่แต่ละส่วนไม่อยู่ห่างไกลกันมากนัก เหมาะกับการนำมาใช้ในพื้นที่ทางสัญจรด้วยเท้า

ภาพที่ 5.111 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมูสูงลานด้านหน้าโครงการ (ท่าเตียน) ตามแนวแกน

(2) ลานริมน้ำภายนอก

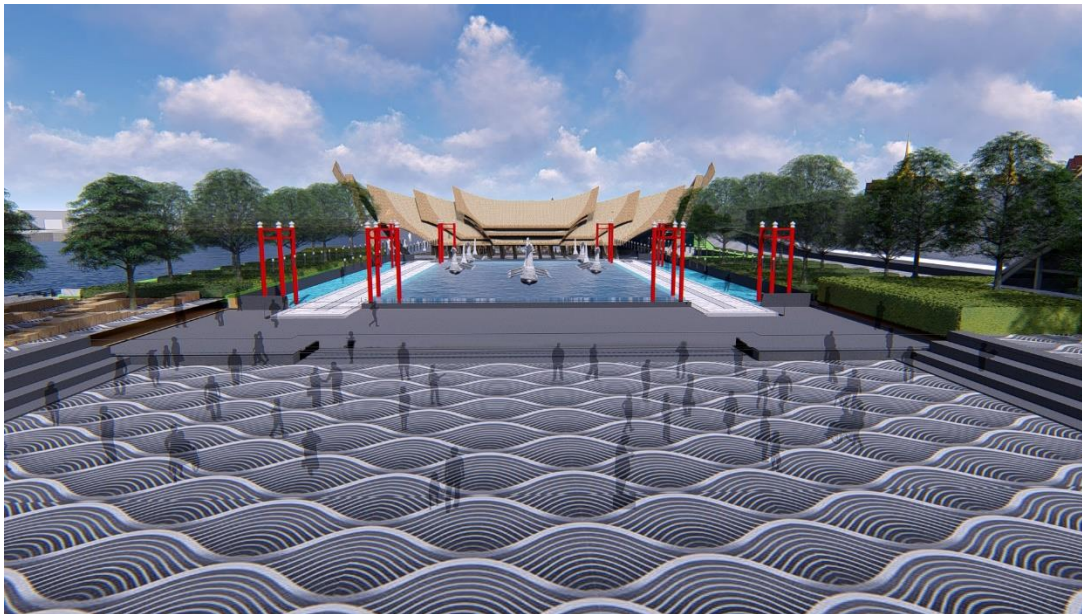
พื้นที่ลานริมน้ำภายนอกเป็นพื้นที่การเข้าถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยาของประชาชนทั่วไป เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งอยู่บริเวณภายนอกโครงการฯ ออกแบบให้เป็นทางเดินริมน้ำขนาดใหญ่และมีพื้นที่เชื่อมต่อกับลานโล่งหลักเพื่อรองรับการใช้งานในกิจกรรมต่างๆ ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม อาทิเช่น การเข้าชมกระบวนพยุหยาตราชลมารค ประเพณีสงกรานต์ หรือ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

ภาพที่ 5.112 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำเจ้าพระยา (ท่าเตียน)

(3) ลานรวมพล

ลักษณะเป็นพื้นที่ลานโล่งขนาดใหญ่ ยกกระตบสูงชันเพื่อแยกการใช้งานระหว่างผู้เดินทางสัญจรไปมากับผู้เข้าชมโครงการฯ มีการออกแบบให้มีลวดลายน้ำแบบไทย ที่มีขนาดรายละเอียดที่เล็กกลงเพื่อลดทอนการรับรู้ของผู้เข้าชมให้เตรียมพร้อมเข้าสู่พื้นที่สเกลอาคารที่มีรายละเอียดมากขึ้นต่อไป

ภาพที่ 5.113 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ลานด้านหน้าโครงการ (ทำเทียม)

(4) บ่อน้ำผุดน้ำล้นขนาดใหญ่

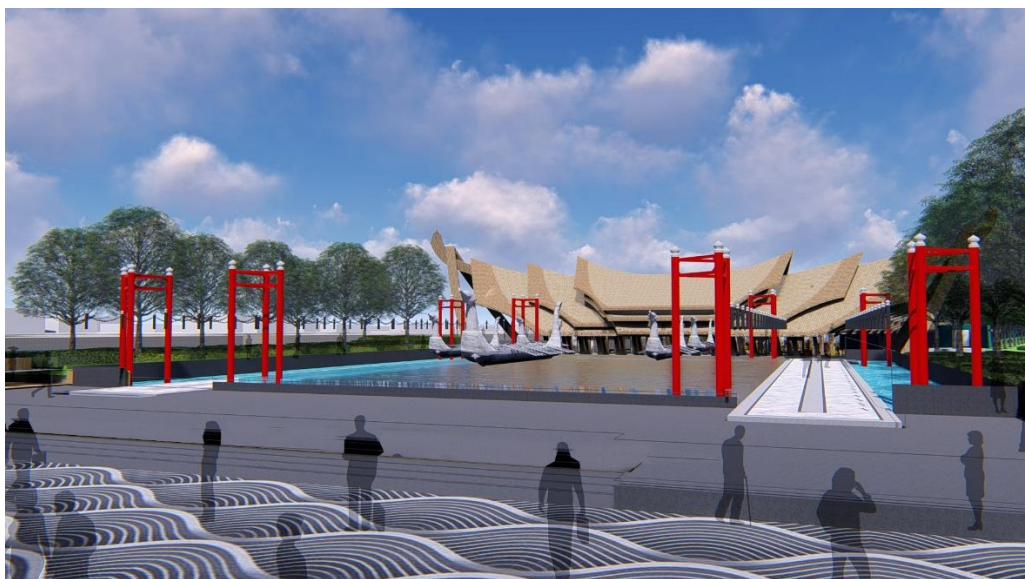
เป็นบ่อรับน้ำขนาดใหญ่ มี 2 ระดับ

ระดับล่าง - เป็นระดับที่จะมองเห็นผนังน้ำตกสูง 1.20 ซม. ยาวตลอดแนวบ่อน้ำ เป็นพื้นที่แยกกระหว่างประชาชนผู้สัญจรทั่วไปกับประชาชนกับนักท่องเที่ยวผู้เข้าชมโครงการฯ ผนังน้ำตกนั้นนอกจากจะให้เสียงของน้ำที่เป็นบรรยากาศที่พักผ่อนหย่อนใจแล้ว การกระจายของน้ำยังเพิ่มความชื้นในอากาศลดระดับความร้อนให้กับพื้นที่โครงการด้วยในขณะเดียวกัน

ระดับบน - ประกอบไปด้วยระบบน้ำผุดสูงประมาณ 20 ซม. เรียงรายเป็นกลุ่มกระจายตัวในแนวกริดอยู่ใต้ประติมากรรมหินอ่อนแกะสลักเป็นรูปเรือพระราชพิธีขนาดจริง 1 ต่อ 1 ในรายละเอียดที่ลดทอนลงจากเรือขบวนของจริง เนื่องจากเป็นพื้นที่รับแดดและฝนอยู่ตลอดเวลา การนำเรือขบวนฯจริงมาใช้ จะยากต่อการดูแลรักษาในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดของตำแหน่งที่ตั้งยังคงไว้ซึ่งตำแหน่งที่สอดคล้องกับแนวความคิดหลักคือการวางผังพื้นที่ด้วยผังกระบวนพยุหยาตราชลมารค ซึ่งประติมากรรมเรือหินอ่อนชุดนี้ เป็นตัวแทนของการต้อนรับผู้เข้าชมก่อนเข้าสู่อาคารต่อไป

(5) สะพาน

สะพานทางเดินข้ามน้ำเข้าสู่อาคารนี้ออกแบบให้เปรียบเสมือนกับการเดินลงโป๊ะท่าเรือจริง โดยจะมีเสาสัญลักษณ์สีแดง ยอดหัวเม็ดสีเทาประกอบอยู่เปรียบเสมือนเสาโครงสร้างรับโป๊ะจริงในแม่น้ำ ทางเดินมี 2 ฝั่งประกบกัน เพื่อการกระจายความหนาแน่นของผู้ชมในการเข้าสู่พื้นที่และยังช่วยขับให้อาคารมีความสว่างามด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 5.114 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - สะพานทางเดินข้ามน้ำเข้าสู่อาคาร

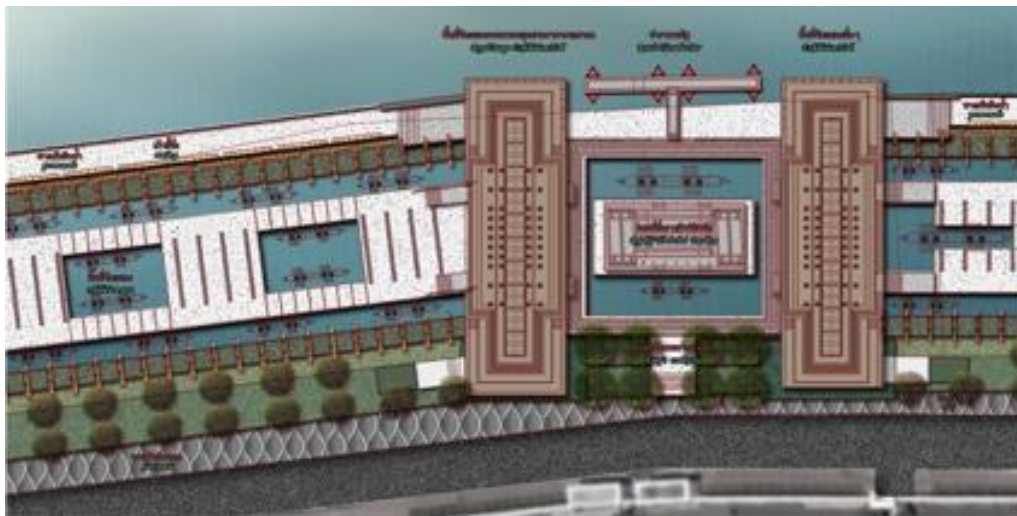
(6) ลานหน้าอาคาร

เป็นลานโล่งภายนอกพื้นที่สุดท้ายก่อนเข้าสู่ภายในอาคาร เป็นพื้นที่สำหรับตรวจเช็คคัดกรอง นัดหมาย จัดระเบียบผู้เข้าชม ก่อนจะเข้าสู่พื้นที่การซื้อบัตรเข้าเยี่ยมชมและเข้าสู่ประตูพิพิธภัณฑ์ต่อไป

ภาพที่ 5.115 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณพื้นที่พักคอยฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา

5.5.2 ผังบริเวณส่วนที่ 2 - ทหาราชวรดิฐ

ภาพที่ 5.116 ผังบริเวณส่วนที่ 2 - บริเวณพื้นที่โครงการสวนกลางติดกับทหาราชวรดิฐ

ประกอบด้วยพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

5.5.2.1 ทางเดินริมน้ำภายในโครงการ

งานออกแบบบริเวณนี้มีความสำคัญในระดับหนึ่ง เพราะเป็นพื้นที่เชื่อมต่อสำคัญระหว่างแม่น้ำ (แม่น้ำเจ้าพระยา) และแผ่นดิน (พื้นที่โครงการ) รอยต่อนี้ต้องทำหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างการสัญจรด้วยเท้าในแนวขนานกับลำน้ำและในแนวตั้งฉากกับลำน้ำ และยังคงเป็นหน้าฉากแรกที่รับมุมมองทางสายตาจากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งนอกจากจะต้องสะท้อนถึงภาพลักษณ์โครงการปัจจุบัน ยังต้องสะท้อนถึงภาพลักษณ์การออกแบบในสมัยรัตนโกสินทร์ในขณะเดียวกัน เพราะฉากเบื้องหลังโครงการคือพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 5.117 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณริมน้ำทหาราชวรดิฐ

สถาปัตยกรรมไทยที่มีความสำคัญและมีบทบาทสำคัญยิ่งในทางประวัติศาสตร์ งานออกแบบแบ่งอย่างง่ายใน 2 ทิศทาง คือ

(1) ทางเดินขนานลำน้ำ

มีหน้าที่หลักในการรองรับการสัญจรของผู้เยี่ยมชมโครงการ โดยทำหน้าที่เป็นทางเดินรอง (ไม่ใช่เส้นทางเดินหลักในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์) มีองค์ประกอบหลักสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ

- **ราวกันตก** ที่ออกแบบในลักษณะที่เรียบง่ายแบบรัตนโกสินทร์สมัยใหม่ ใช้ลวดลายจากทรงเรขาคณิต คือ ลายประจำยาม ที่มีลักษณะที่มาจากการลอกแบบธรรมชาติเป็นลักษณะลายดอก 4 กลีบคล้ายดอกบานเย็น เป็นลวดลายที่มีผู้ใช้ประดับท้องไม้หรือหน้ากระดาน เดิมโบราณมักใช้ประดับตามทิศมุมทั้งสี่ นำมาดัดทอนรายละเอียดให้เรียบง่ายเข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า เสาโครงสร้างเป็นลักษณะหัวเม็ดยอมุมแบบสี่เหลี่ยมทรงมณฑลรูปไข่เรียบง่ายเช่นกัน ราวกันตกนี้ในเชิงสัญลักษณ์เปรียบได้กับเข็มขัดที่คอยรัดอาคารหลักทรงเรือทั้ง 4 เอาไว้เข้าด้วยกัน ให้ความรู้สึกถึงความมั่นคง ตั้งอยู่ได้ และยังเป็นเหมือนกับตะเข็บเย็บรอยต่อระหว่างอดีตและความร่วมสมัยในปัจจุบัน

ภาพที่ 5.118 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ – ราวกันตก

- **เก้าอี้นั่งไม้สักทรงลวดลายน้ำ 3 มิติ** ที่ต่อเนื่องมาจากลานริมน้ำ อเนกประสงค์ภายนอกโครงการ สร้างความเชื่อมต่อของพื้นที่จากภายนอกเข้ามาสู่ภายใน

ภาพที่ 5.119 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - หลังคากระเบื้องคต

ภาพที่ 5.120 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - เก้าอี้นั่งลอยน้ำ 3 มิติ

- **หลังคากันแดดระเบียงคต** เปรียบได้กับหลังคาของระเบียงคตในงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี ที่จะมีลักษณะอยู่รอบภายนอกอาคารหลักและมีลักษณะแบบกึ่งเปิดกึ่งปิด กึ่งภายนอกกึ่งภายใน รูปแบบโครงสร้างยังคงนำเอาแรงบันดาลใจของโครงสร้างเรือมาใช้ ต่อเนื่องจากภายในสู่ภายนอก โดยมีการใช้ในรูปแบบที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ ลักษณะเป็นเหมือนโครงสร้างเรือโค้งออกเพียงครึ่งเดียวเพื่อทำหน้าที่รับหน้าประทะสายตามุมมองจากแม่น้ำเจ้าพระยา

รูปทรงโครงหลังคานี้ยังแสดงออกถึงการเชื่อมต่อรับที่ว่างอากาศจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่โครงการ ทำให้โครงการเป็นส่วนหนึ่งกับบริบทของแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งในทางสายตาและที่ว่างในทางนามธรรม

ภาพที่ 5.121 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - วัสดุพืชพันธุ์

- **วัสดุพืชพันธุ์** บริเวณนี้ไม่มีการนำต้นไม้ใหญ่เข้ามาใช้ เพราะจะบดบังมุมมองทางสายตาจากแม่น้ำเจ้าพระยา และบริเวณนี้ก็มีหลังคากันระเบียงคตที่ช่วยให้ร่มเงาแก่ผู้ใช้งานได้ในระดับหนึ่ง มีเพียงการใช้ไม้พุ่มตัดแต่งใบเล็ก ทรงพุ่มแน่นอย่างชახเกียนเข้ามาเพื่อลดทอนความแข็งของฐานโครงสร้างคอนกรีตขนาดใหญ่เพียงเท่านั้น

(2) ทางเดินตั้งฉากลำน้ำ

มีหน้าที่หลักในการลำเลียงคนจากภายในอาคารออกมาสู่อริมนแม่น้ำภายนอกอาคารเพื่อเปิดมุมมองชมแม่น้ำเจ้าพระยาแบบเปิดก่อนจะส่งต่อไปยังทางเดินขนานลำน้ำต่อไป โดยทางเดินตั้งฉากลำน้ำนี้มีทั้งหมด 4 จุดด้วยกัน โดยจะอยู่ต่อเนื่องจากโถงอาคารทรงเรือทั้ง 4 เนื่องจากอาคารทรงเรือทั้ง 4 วางตัวอยู่ในลักษณะยื่นหัวเรือออกสู่ลำน้ำอยู่แล้ว การสร้างทางเดินในแนวตั้งฉากให้สอดคล้องกับการวางตัวของอาคารทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกได้ถึงความเป็นสถานที่ (sense of place) ในเชิงรูปทรงและการใช้งานที่สอดคล้องกัน

ภาพที่ 5.122 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินตั้งฉากลำน้ำ 1

ภาพที่ 5.123 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินตั้งฉากลำน้ำ 2

5.5.2.2 ทางเดินบริการ

เป็นทางเดินเพื่อการบริการของเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะอยู่ในฝั่งตรงข้ามกับทางเดินริมน้ำ (ฝั่งพระบรมมหาราชวัง) เพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่จะไม่ปะปนเข้าไปกับเส้นทางเดินของผู้เยี่ยมชม โดยเส้นทางเดินนี้ยังเป็นเส้นทางเดินไปสู่ห้องน้ำที่มีบริการเอาไว้ 4 จุดหลักเชื่อมต่อกับอาคารหลักทั้ง 4 ในขณะเดียวกัน

ภาพที่ 5.124 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินบริการ

5.5.2.3 ทางเดินฟุตบอลสาธารณะ

ทางเดินเส้นนี้มีความสำคัญอย่างมากในการสัญจรทางเท้า เพราะนอกจากจะเป็นเส้นทางเดินเชื่อมท่าหน้าทั้ง 2 แล้ว (ท่าเตียน - ท่าช้าง) ยังเป็นทางเดินหลักของนักท่องเที่ยวในการเชื่อมต่อไปเยี่ยมชมพระบรมมหาราชวังกับวัดโพธิ์และสถานที่ประวัติศาสตร์อื่นๆในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งในปัจจุบันมีขนาดเล็กและยากแก่การเดินเนื่องจากองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรมไม่สอดคล้องกับการใช้งานมากนัก

งานออกแบบโครงการจึงนำเสนองานออกแบบบริเวณนี้ต่อเนื่องไปด้วยกัน โดยเน้นไปที่ความสะดวกในการสัญจรด้วยเท้า และเชื่อมต่อกับระบบขนส่งมวลชนต่างๆในบริเวณ ทั้งรถโดยสารประจำทาง ท่าเรือ และ ที่จอดรถใต้ดิน ใช้ลวดลายพื้นแบบเดียวกับบริเวณลานอเนกประสงค์ทั้งด้านหน้าและด้านหลังโครงการ เพื่อให้ผู้ใช้งานรับรู้ได้ถึง การเชื่อมต่อกันได้ของพื้นที่ผ่านลวดลายน้ำบนพื้น มีการเก็บต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาเดิมเอาไว้และมีการปลูกเสริมเพิ่มเติมในจุดที่แนวร่มเงาขาดหายไป โดยเลือกใช้ต้นไม้ชนิดเดียวกันกับบริเวณใกล้เคียง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นต้นทางนกยูงฝรั่ง มีต้นมะขามและต้นโพธิ์แทรกอยู่เป็นระยะ

5.5.3 ผังบริเวณส่วนที่ 3 - ท่าช้าง

ภาพที่ 5.125 ผังบริเวณส่วนที่ 3 - บริเวณพื้นที่โครงการส่วนปลายติดกับท่าช้าง

ประกอบด้วยพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

5.5.3.1 ลานด้านหลังโครงการ

พื้นที่ลานโล่งขนาดใหญ่ด้านหลังโครงการ ออกแบบมาเพื่อรองรับการใช้งานใน 5 วัตถุประสงค์หลักคือ

1) พื้นที่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งมวลชนที่หลากหลาย ได้แก่

(1) โดยรถประจำทาง - เชื่อมต่อผ่านจุดบริการรถประจำทางในพื้นที่ลาน

(2) โดยการเดินเท้า - เชื่อมต่อผ่านทางเดินพุดบาทสาธารณะหลัก ซึ่งเป็น

ทางเดินในการท่องเที่ยวเยี่ยมชมพระบรมมหาราชวังและวัดโพธิ์

(3) โดยเรือโดยสาร - เชื่อมต่อผ่านท่าเรือท่าช้างเดิม

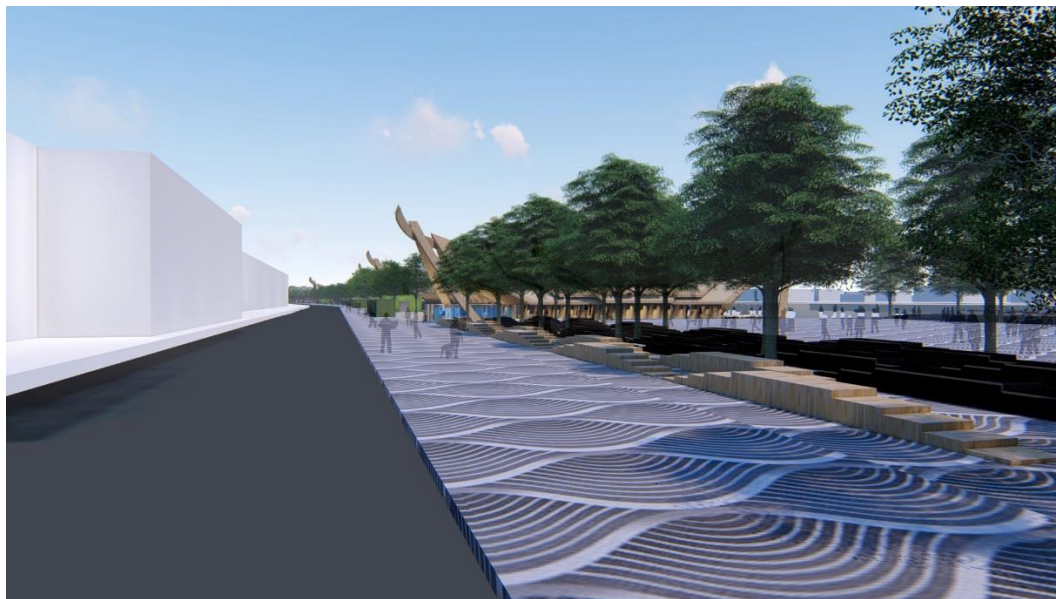
2) เป็นพื้นที่รวบรวมและนัดพบกันของผู้ใช้งานโครงการและประชาชนทั่วไป

3) เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจริมน้ำขนาดใหญ่สำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

4) เปิดโล่งรับลมจากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อเพิ่มความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศบริเวณลาน

ให้อยู่ในสภาวะสบายแก่การใช้งานภายนอกอาคาร

5) เป็นพื้นที่หลักในการจัดงานเข้าชมพระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราชลมารค

ภาพที่ 5.126 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ทางเดินฟุตบอลฝั่งพระบรมมหาราชวัง

ลักษณะของลานนี้ประกอบไปด้วยพื้นที่ออกแบบย่อย ดังนี้

(1) พื้นที่ทางเดินขนาดใหญ่ล้อมรอบ

ซึ่งพื้นที่ทางเดินขนาดใหญ่นี้เป็นเหมือนกันทางเดินหลักที่รวบรวมผู้คนจากการเดินทางสัญจรในรูปแบบต่างๆตามที่กล่าวข้างต้น ทั้งทางบก ทางน้ำ และการเดินเท้า เพื่อเชื่อมต่อ การสัญจรผ่านของประชาชนไปยังพื้นที่อื่นๆ และเพื่อรวบรวมและลำเลียงคนออกจากโครงการฯ

มีการออกแบบลวดลายบนพื้นให้มีลวดลายน้ำแบบไทยประยุกต์ที่มีรายละเอียด ลายขนาดใหญ่ เพื่อให้ความรู้สึกที่กว้าง โล่ง แต่ก็ให้ความรู้สึกพื้นที่แต่ละส่วนไม่อยู่ห่างไกลกันมากนัก เหมาะกับการนำมาใช้ในพื้นที่ทางสัญจรด้วยเท้า

ภาพที่ 5.127 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมุมสูงลานด้านหลังโครงการ (ท่าช้าง)

(2) ลานริมน้ำภายนอกและลานรวมพล

พื้นที่ลานริมน้ำภายนอกเป็นพื้นที่การเข้าถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยาของประชาชนทั่วไป เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งอยู่บริเวณภายนอกโครงการฯ ออกแบบให้มีเป็นทางเดินริมน้ำขนาดใหญ่ และมีพื้นที่เชื่อมต่อกับลานโถงหลักเพื่อรองรับการใช้งานในกิจกรรมต่างๆ ทางด้านประเพณีและ วัฒนธรรม อาทิเช่น การเข้าชมกระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค ประเพณีสงกรานต์ หรือ ประเพณี ลอยกระทง เป็นต้น

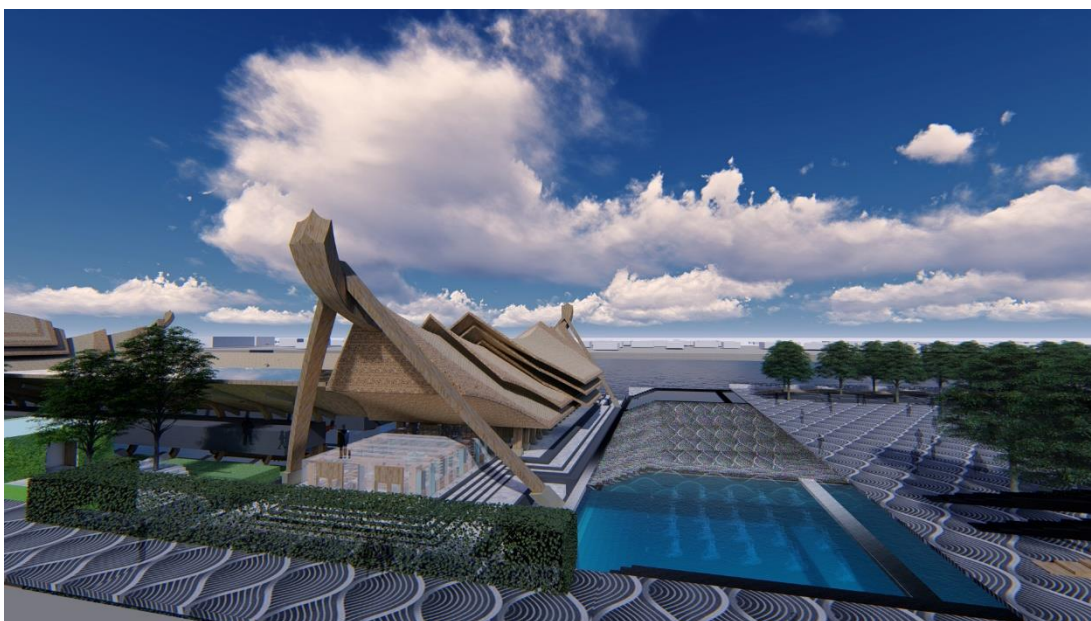
ภาพที่ 5.128 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - บริเวณท่าเรือท่าช้าง

ภาพที่ 5.129 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการ - ลานด้านหลังโครงการ (ท่าช้าง)

(3) บ่อน้ำผุดน้ำล้นขนาดใหญ่

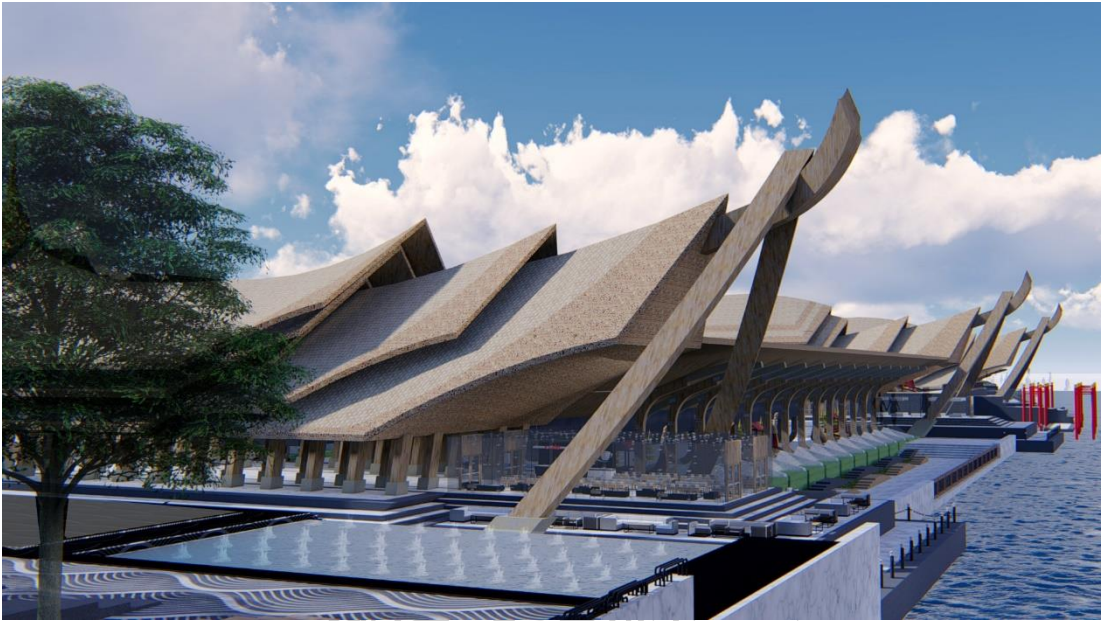
เป็นบ่อรับน้ำขนาดใหญ่ ขนาดทั้ง 2 ฝั่งบันไดทางเดินลงจากอาคาร มีลักษณะ ล้อเลียนรูปทรงบันไดเพื่อความกลมกลืนกันทางทัศนียภาพ มีหัวน้ำผุดเรียงรายอยู่บริเวณกระเบรับน้ำ บน ในขณะที่กระเบรับน้ำล่างรองรับน้ำตกที่ส่งเสียงให้บรรยากาศรื่นรมย์ให้กับผู้ใช้งานในบริเวณ ลานแห่งนี้

ภาพที่ 5.130 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพโครงการมุมสูงลานด้านหลังโครงการ - ลานน้ำพุน้ำล้น

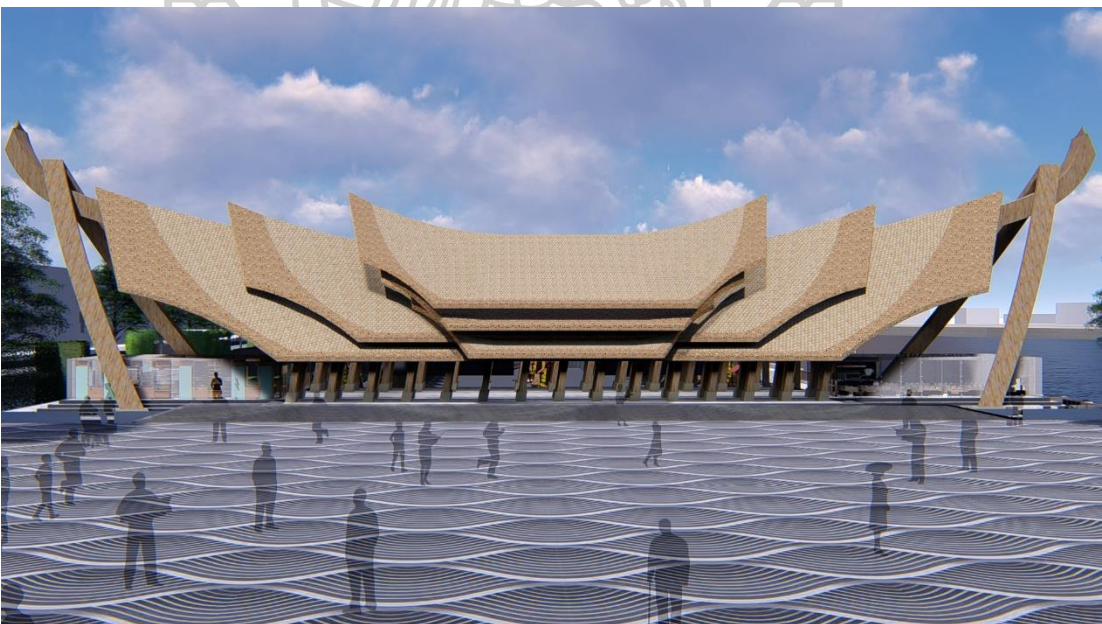
ภาพที่ 5.131 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - น้ำพุน้ำล้นฝั่งพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 5.132 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - น้ำพูน้ล้นฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

(4) บันไดกึ่งนั่ง

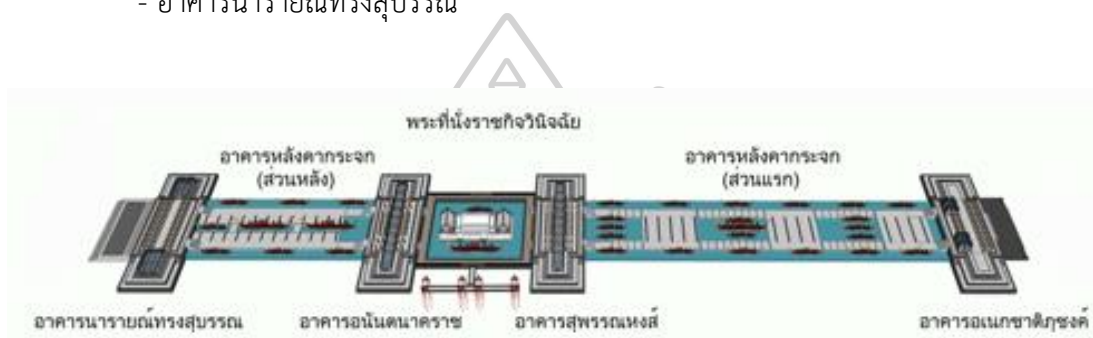
คือบันไดทางเดินลงปกติของอาคาร หากแต่มีขนาดลูกนอนที่กว้างกว่าปกติให้รองรับการนั่งได้ในลักษณะแบบที่นั่งชมชั้นบันได (Amphitheater) รองรับการนั่งชมและการนั่งพักผ่อนในบริเวณยามเย็น พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าจากแม่น้ำเจ้าพระยา

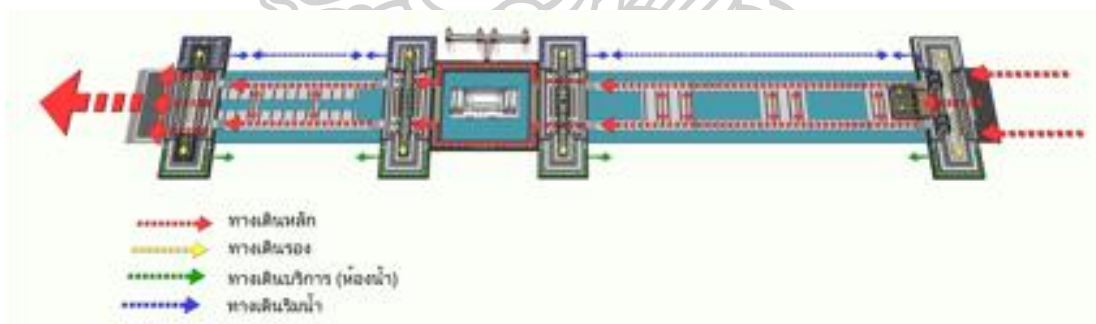
ภาพที่ 5.133 ภาพจำลองเสมือนจริง : แสดงภาพรายละเอียดโครงการ - บันไดกึ่งนั่ง

5.6 งานออกแบบการใช้งานประกอบอาคาร สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ส่วนหลักดังนี้

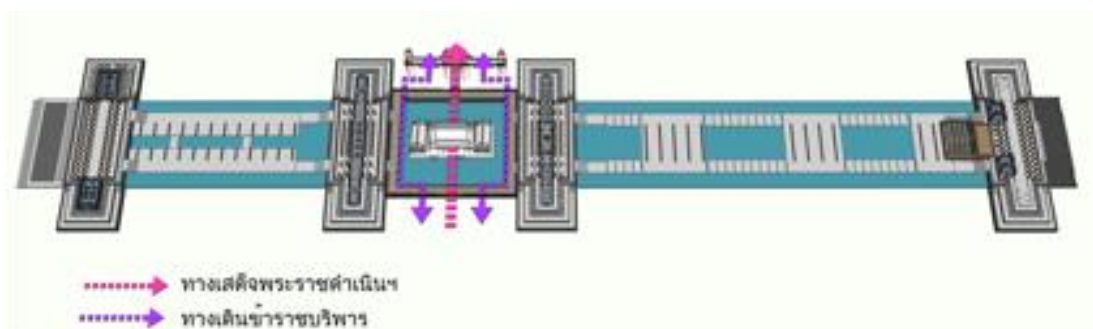
- อาคารอเนกชาติภูษงค์
- อาคารหลังคากระจก - ส่วนแรก
- อาคารสุพรรณหงส์
- พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
- อาคารอนันตนาคราช
- อาคารหลังคากระจก - ส่วนหลัง
- อาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ

ภาพที่ 5.134 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : แสดงรายชื่ออาคารและตำแหน่งที่ตั้ง

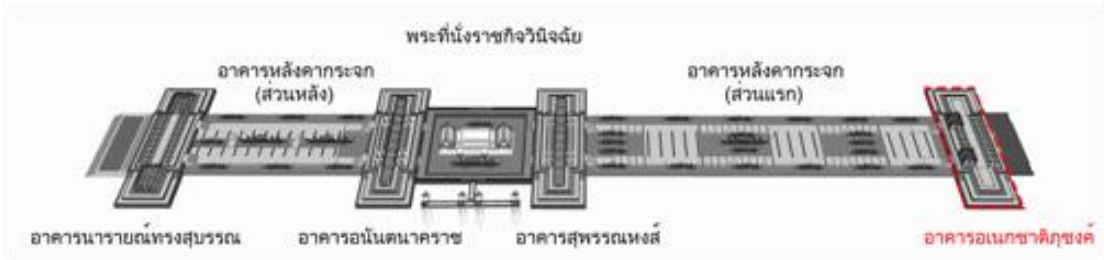

ภาพที่ 5.135 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : แสดงเส้นทางสัญจรภายในโครงการในช่วงเวลาปกติ

ภาพที่ 5.136 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : แสดงเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์และข้าราชการ ระหว่างเสด็จกระบวนพยุหยาตราชลมารค

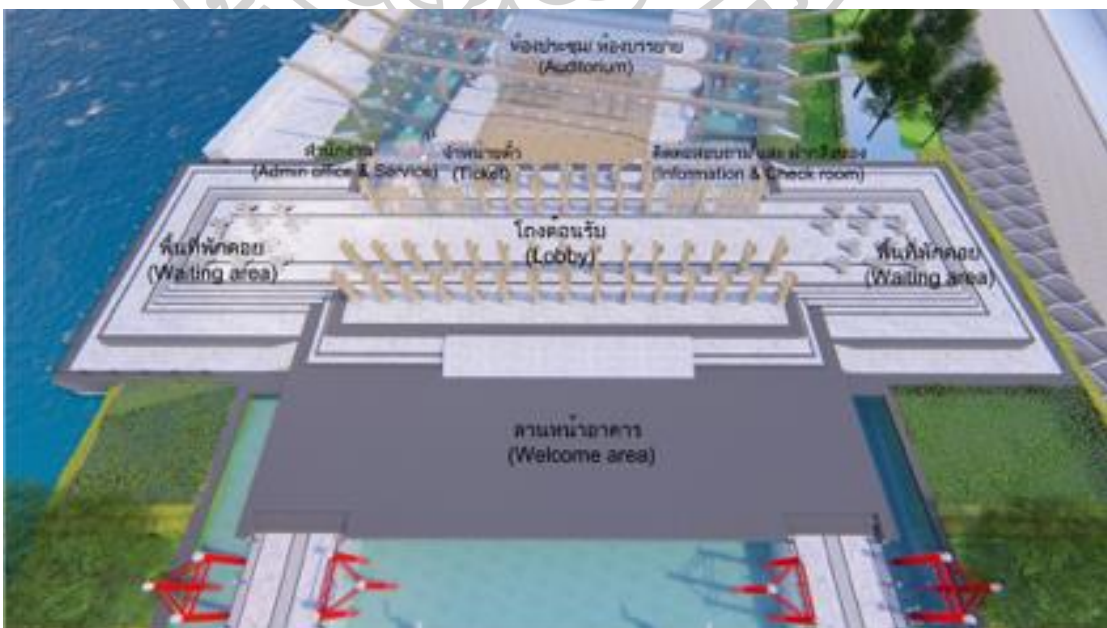
5.6.1 อาคารอเนกชาติภูงค์

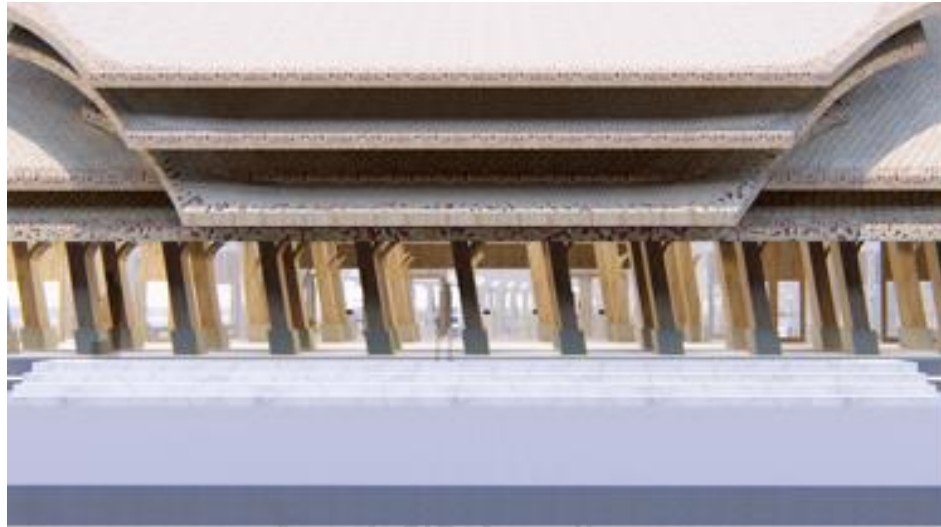
ภาพที่ 5.137 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารอเนกชาติภูงค์

เป็นอาคารต้อนรับหลังแรกที่อยู่ส่วนหน้าสุดของโครงการต่อเนื่องจากสะพานข้ามน้ำทั้ง 2 ข้าง เป็นพื้นที่ให้บริการบุคคลทั่วไปและบริการผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ โดยจะมีการให้บริการในส่วนของคุณมการเข้าชมต่างๆ และมีการจำหน่ายตั๋วที่จุดนี้ด้วย มีประตูคัดกรองแยกผู้เข้าชมกับบุคคลทั่วไปที่อาคารแห่งนี้ มีพื้นที่การใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

- 1) ห้องบริการสอบถามข้อมูล
- 2) ห้องบริการฝากสิ่งของ
- 3) ห้องขายบัตรเข้าชม
- 4) ห้องส่วนสำนักงานและส่วนบริการ
- 5) ประตูอัตโนมัติสำหรับผู้เข้าชม
- 6) พื้นที่นั่งพักคอย มีฝักริมแม่น้ำเจ้าพระยาและฝักริมพระบรมมหาราชวัง

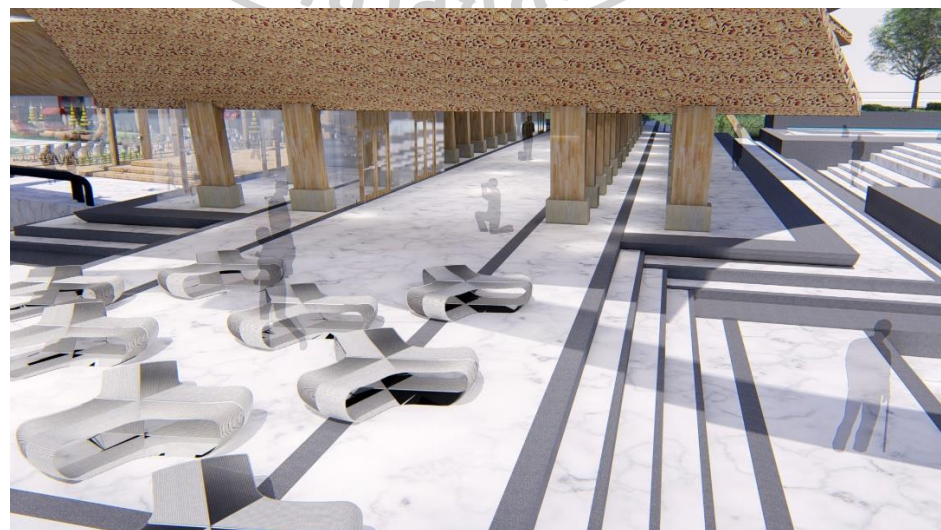
ภาพที่ 5.138 ภาพอาคารอเนกชาติภูงค์ : ฝั่งแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ

ภาพที่ 5.139 ภาพอาคารอนเนกชาติกรุงเทพฯ : ลานหน้าอาคาร

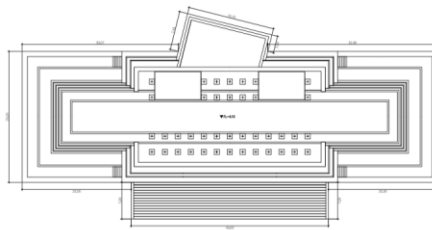
ภาพที่ 5.140 ภาพอาคารอนเนกชาติกรุงเทพฯ : โถงต้อนรับและส่วนบริการต้อนรับต่างๆ

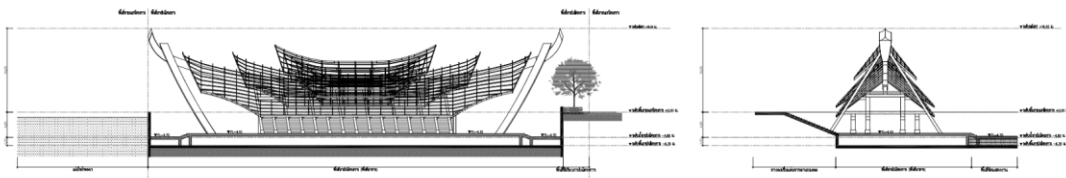
ภาพที่ 5.141 ภาพอาคารอนเนกชาติกรุงเทพฯ : ส่วนพักผ่อน

ภาพที่ 5.142 ภาพอาคารเนกษาคติภูษงค์ : ส่วนพักผ่อนและทางเดินไปส่วนบริการห้องน้ำ

ผังภาพที่ 4 : มาตราส่วน 1:500

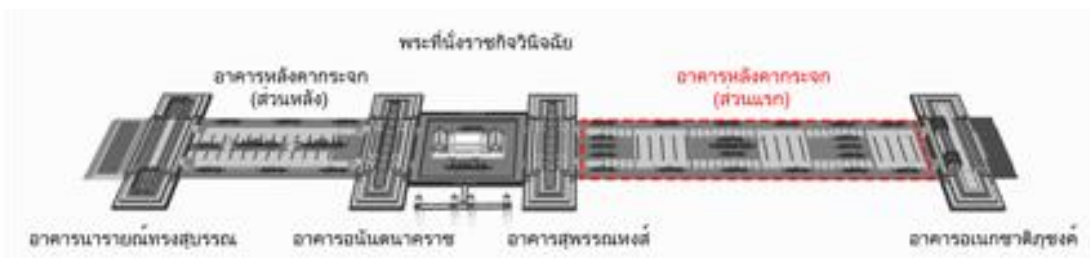

ภาพตัดยาว 4 : มาตราส่วน 1:500

ภาพตัดขวาง 4 : มาตราส่วน 1:500

ภาพที่ 5.143 ภาพอาคารเนกษาคติภูษงค์ : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง

5.6.2 อาคารหลังคากระฉก - ส่วนแรก

ภาพที่ 5.144 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารหลังคากระฉก - ส่วนแรก

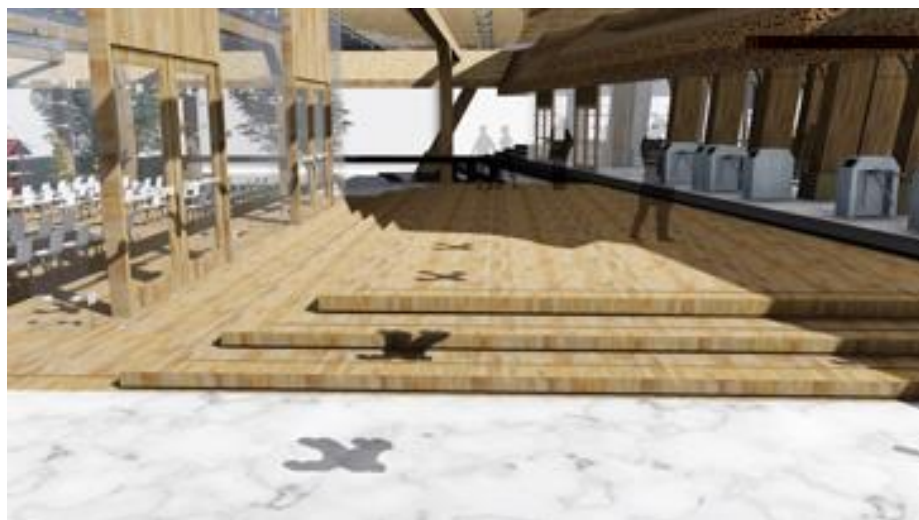
เป็นอาคารต้อนรับผู้เข้าชมในส่วนแรก เป็นพื้นที่สำหรับอธิบายกฎระเบียบปฏิบัติภายในพิพิธภัณฑ์ อธิบายถึงเส้นทางการรับชมและรายละเอียดของพื้นที่ส่วนต่างๆ รวมไปถึงการบรรยายให้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและผู้เข้าชมที่มาเป็นหมู่คณะอีกด้วย

ลักษณะเป็นพื้นที่ว่างที่ประกอบด้วยกรอบคานของอาคารหลัก 2 อาคาร มีระเบียงคตประคบ 2 ด้านที่เหลื่อ มีลักษณะเป็นที่เปิดโล่งโอบล้อม ด้านบนใช้หลังคากระจกใสตั้งอยู่บนโครงสร้างอาคารแบบ “กง” (โครงสร้างเรือ) เพื่อนำแสงธรรมชาติสอดส่องเข้ามาสู่ภายในอาคาร เปิดเผยให้เห็นถึงความวิจิตรงดงามของเรือพระราชพิธีแบบสมจริง มีหลังคาผ้าใบสีขาวซ้อนทับได้หลังคากระจกใสอีก 1 ชั้น เพื่อกรองแสงบางส่วนที่มากเกินไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทางเดินเยี่ยมชมอยู่ในลักษณะเป็นแผ่นหินทางเดินด้วยวัสดุหินอ่อนสีขาววางเป็นแนวทางเดินอย่างง่าย โดยมีช่องว่างระหว่างทางเดินคล้ายกับทางเดินในสวน (Stepping stone) เป็นนัยยะให้ผู้เข้าชมอยู่ในสภาวะที่มีสติสงบ ถ่อมตัว ชะลอการเดินเข้าชมอย่างมีสุนทรีย์ ตัวเรือพระราชพิธีจัดแสดงอยู่บนผืนน้ำตื้น สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามตามอย่างจริง เมื่อตัวเรือกระทบกับแสงและเงาจากน้ำที่เคลื่อนไหวอยู่ ในขณะเดียวกันก็เป็นการกั้นผู้เข้าชมไม่ให้เข้าไปใกล้ตัวเรือพระราชพิธีมากเกินไปจนก่อให้เกิดความเสียหายได้ มีพื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้ พื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

- 1) หลังคากระจกใสพร้อมผ้าใบกรองแสงสีขาว
- 2) ลานรับรองภายใน
- 3) ห้องประชุมและห้องบรรยาย กระจกใสปรับอากาศ
- 4) พื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธีตามตำแหน่งผังกระบวนฯ
- 5) ส่วนบริการห้องน้ำ
- 6) ทางเดินริมน้ำ (ระเบียงคต)

ภาพที่ 5.145 ภาพอาคารหลังคากระจก - ส่วนแรก : ลานรับรองภายในและประตูบัตรผ่าน

ภาพที่ 5.146 ภาพอาคารหลังคากระจก - ส่วนแรก : ห้องประชุมและห้องบรรยาย (2 ห้อง)

ภาพที่ 5.147 ภาพอาคารหลังคากระจก - ส่วนแรก : มุมมองภายในห้องประชุมและห้องบรรยาย

ภาพที่ 5.148 ภาพอาคารหลังคากระจก - ส่วนแรก : ทางเดินเชื่อมชมภายใน 1

ภาพที่ 5.149 ภาพอาคารหลังคากระฉก - ส่วนแรก : ทางเดินเยี่ยมชมภายใน 2

5.6.3 อาคารสุพรรณหงส์

ภาพที่ 5.150 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารสุพรรณหงส์

เป็นอาคารที่จัดแสดงหุ่นโมเดลจำลองแสดงถึงวีรชบวนพยุหยาตราชลมารคเป็นสำคัญ โดยผู้เข้าชมจะสามารถเดินวนดูได้โดยรอบเรือพระราชพิธีต่างๆ และเห็นถึงความสัมพันธ์กันของเรือพระราชพิธีแต่ละลำประกอบกัน มีพื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

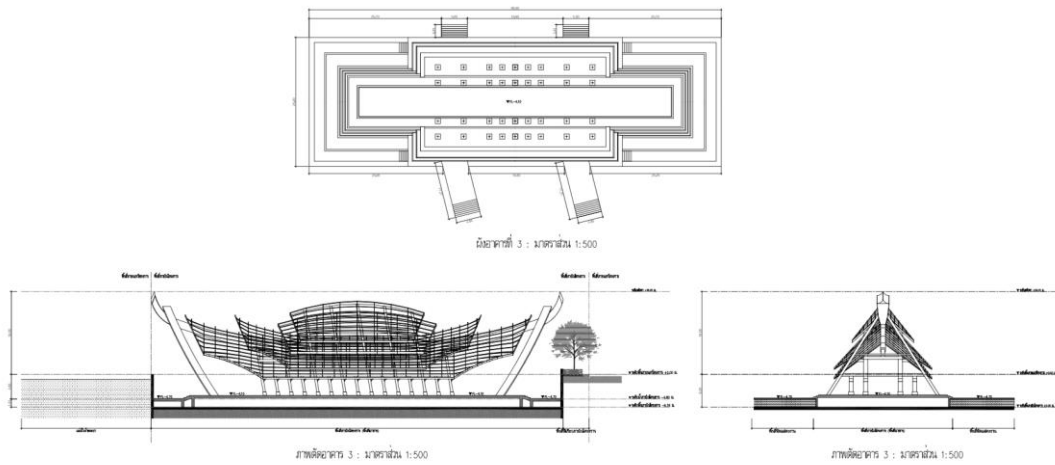
- 1) ห้องกระฉกใสปรับอากาศ
- 2) พื้นที่จัดแสดงหุ่นเรือพระราชพิธีจำลองตามตำแหน่งผังกระบวนพยุหยาตราชลมารค

ภาพที่ 5.151 ภาพอาคารสุพรรณหงส์ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ

ภาพที่ 5.152 ภาพอาคารสุพรรณหงส์ : แสดงพื้นที่หุ่นจำลองเรือพระราชพิธีตามตำแหน่งผังกระบวนพยุหยาตราของมหาราช

ภาพที่ 5.153 ภาพอาคารสุพรรณหงส์ : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง

5.6.4 พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ภาพที่ 5.154 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

เป็นอาคารเดิมแห่งเดียวที่ถูกเก็บรักษาไว้ในแง่ของความสำเร็จทางประวัติศาสตร์และยังคงใช้ เป็นอาคารเพื่อรองรับการเสด็จพระราชดำเนินกระบวนพยุหยาตราชลมารคเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ ซึ่งพระที่นั่งฯแห่งนี้จะไม่ได้เปิดให้ผู้ชมเข้าไปข้างในอาคาร จะสามารถเดินดูได้โดยรอบพระที่นั่งฯ เท่านั้น โดยจะมีลานน้ำล้นล้อมรอบเพื่อแสดงถึงความสำคัญและเพื่อกันผู้เข้าชมไม่ให้เข้าไปใกล้อาคาร มากจนเกินไปในขณะเดียวกันพื้นที่น้ำล้นนี้ยังเป็นพื้นที่จัดแสดงเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์อีกด้วย โดย พื้นที่ลานน้ำล้นนี้สามารถปรับลดระดับน้ำลงเปลี่ยนเป็นพื้นที่แห่งเพื่อรองรับข้าราชการและการจัดงานเพื่อรับเสด็จฯในคราวเดียวกัน มีพื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

- 1) พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
- 2) ลานน้ำล้น ปรับเปลี่ยนระดับน้ำได้
- 3) ทางเดินรอบ
- 4) ทหาราชวรดิฐ
- 5) พื้นที่จัดแสดงเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

ภาพที่ 5.155 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : มุมมองจากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 5.156 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : มุมมองจากฝั่งพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 5.157 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์และข้าราชการบริพารระหว่างเสด็จกระบวนพยุหยาตราชลมารค บริเวณท่าเรือราชวรดิฐ

ภาพที่ 5.158 ภาพพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย : เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์และข้าราชการบริพารระหว่างเสด็จกระบวนพยุหยาตราชลมารค บริเวณถนนด้านข้างพระบรมมหาราชวัง

5.6.5 อาคารอนันตนาคราช

ภาพที่ 5.159 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารอนันตนาคราช

เป็นอาคารที่จัดแสดงนิทรรศการเรือพระราชพิธี ในส่วนประกอบต่างๆ เช่น หัวโขนเรือโบราณ ผ่านม่านบัลลังก์กัญญา ชุดพลฝีพาย เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่นำมาจากพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี (บางกอกน้อย) มีพื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

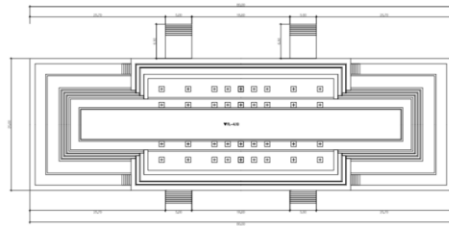
- 1) ห้องกระจกใสปรับอากาศ
- 2) พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการองค์ประกอบเรือพระราชพิธี

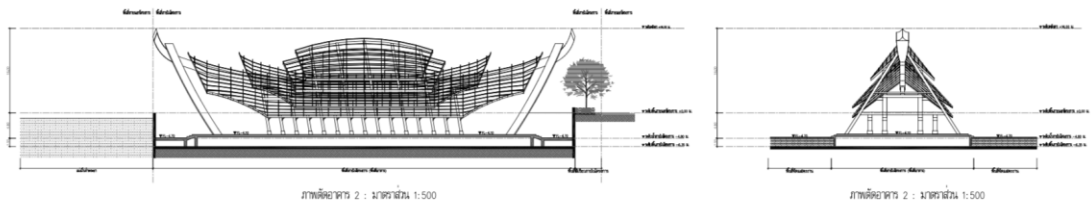
ภาพที่ 5.160 ภาพอาคารอนันตนาคราช : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ

ภาพที่ 5.161 ภาพอาคารอนันตนาคราช : แสดงพื้นที่จัดนิทรรศการองค์ประกอบเรือพระราชพิธี

ผังอาคารที่ 2 : ขนาดพื้นที่ 1:500

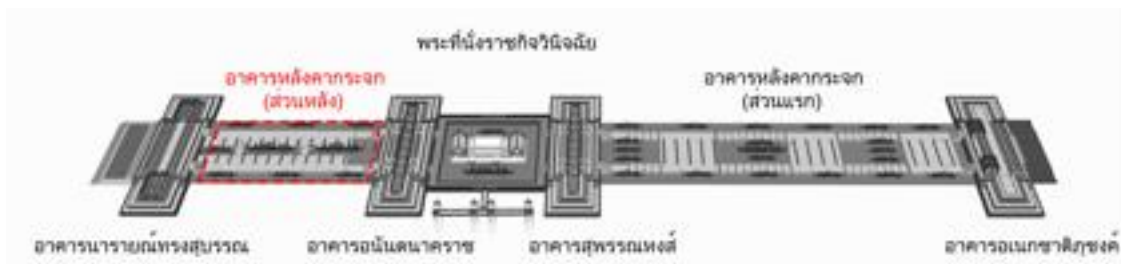

ภาพตัดอาคาร 2 : ขนาดพื้นที่ 1:500

ภาพตัดอาคาร 2 : ขนาดพื้นที่ 1:500

ภาพที่ 5.162 ภาพอาคารอนันตนาคราช : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง

5.6.6 อาคารหลังคากระจก - ส่วนหลัง

ภาพที่ 5.163 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารหลังคากระจก - ส่วนหลัง

เป็นอาคารที่จัดแสดงเรือพระราชพิธีต่อเนื่องจากอาคารส่วนแรก ลักษณะเป็นพื้นที่ว่างที่ประกอบด้วย軒ชานกัณฑ์ของอาคารหลัก 2 อาคาร มีระเบียงคตประกบ 2 ด้านที่เหลือ มีลักษณะเป็นที่เปิดโล่งโอบล้อม ด้านบนใช้หลังคากระจกใสตั้งอยู่บนโครงสร้างอาคารแบบ “กง” (โครงสร้างเรือ) เพื่อนำแสงธรรมชาติสอดส่องเข้ามาสู่ภายในอาคาร เปิดเผยให้เห็นถึงความวิจิตรงดงามของเรือพระราชพิธีแบบสมจริง มีหลังคาผ้าใบสีขาวซ้อนทับใต้หลังคากระจกใสอีก 1 ชั้น เพื่อกรองแสงบางส่วนที่มากเกินไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทางเดินเยี่ยมชมอยู่ในลักษณะเป็นแผ่นหินทางเดินด้วยวัสดุหินอ่อนสีขาววางเป็นแนวทางเดินอย่างง่าย โดยมีช่องว่างระหว่างทางเดินคล้ายกับทางเดินในสวน (Stepping stone) เป็นนัยยะให้ผู้เข้าชมอยู่ในสภาวะที่มีสติ สงบ ถ่อมตัว ชะลอการเดินเข้าชมอย่างมีสุนทรีย์ ตัวเรือพระราชพิธีจัดแสดงอยู่บนผืนน้ำตื้น สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามตามอย่างจริงเมื่อตัวเรือกระทบกับแสงและเงาจากน้ำที่เคลื่อนไหวอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการกันผู้เข้าชมไม่ให้เข้าใกล้ตัวเรือพระราชพิธีมากเกินไปจนก่อให้เกิดความเสียหายได้ มีพื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

- 1) หลังคากระจกใสพร้อมผ้าใบกรองแสงสีขาว
- 2) พื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธีตามตำแหน่งผังกระบวนฯ
- 3) ส่วนบริการห้องน้ำ
- 4) ทางเดินริมน้ำ (ระเบียงคต)

ภาพที่ 5.164 ภาพอาคารหลังคากระจก - ส่วนหลัง : มุมมองภายในพื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธี 1

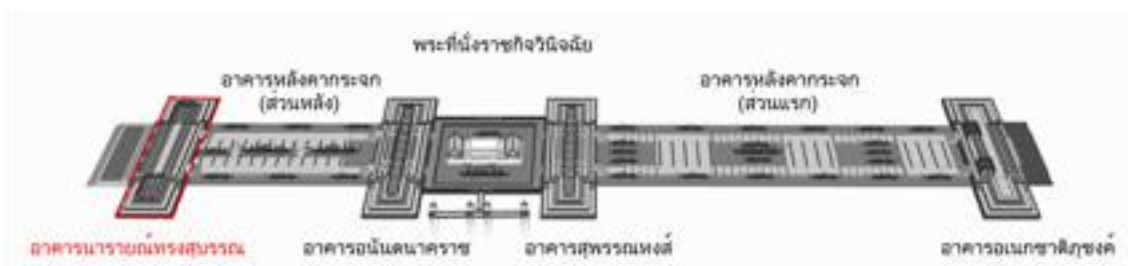

ภาพที่ 5.165 ภาพอาคารหลังคากระฉก - ส่วนหลัง : มุมมองภายในพื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธี 2

ภาพที่ 5.166 ภาพอาคารหลังคากระฉก - ส่วนหลัง : มุมมองภายในพื้นที่จัดแสดงเรือพระราชพิธี 3

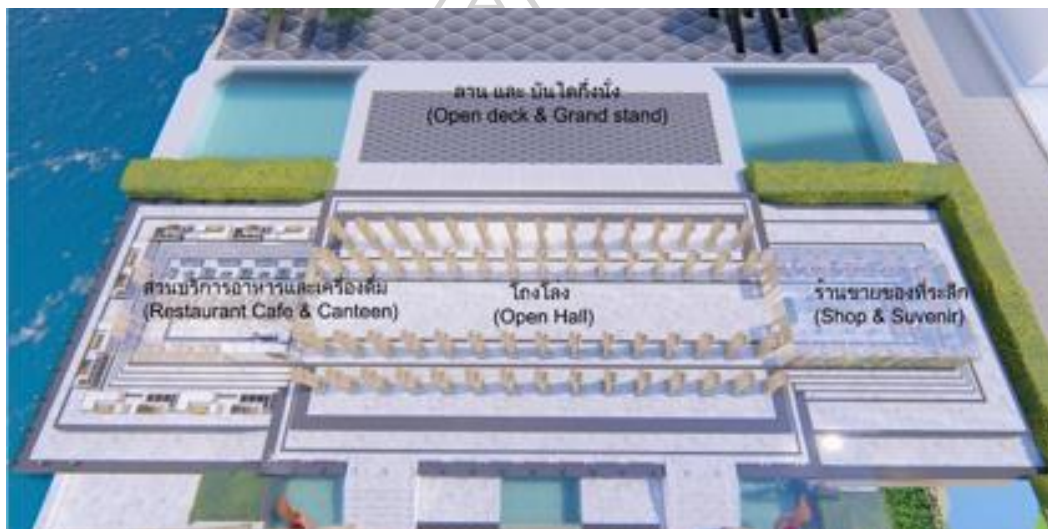
5.6.7 อาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ

ภาพที่ 5.167 ภาพผังงานออกแบบโครงการ : ตำแหน่งที่ตั้งอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ

เป็นอาคารหลังสุดท้ายสำหรับผู้เข้าชมแบบรอบเดียว (One way) และเป็นจุดวกกลับสำหรับผู้เข้าชมแบบไปกลับ (Return) ซึ่งผู้เข้าชมแบบนี้จะมาเป็นหมู่คณะและมีการฝากสิ่งของสัมภาระเอาไว้ด้านหน้า ในขณะที่บางส่วนต้องย้อนกลับไปเพื่อขึ้นรถบัสของคณะ เป็นต้น โดยทางเลือกในการเดินกลับมีด้วยกัน 3 ทางคือ ทางเดินริมน้ำตลอดแนวแม่น้ำเจ้าพระยา ทางเดินริมรั้วพระบรมมหาราชวัง และทางเดินย้อนกลับภายในอาคาร โดยที่อาคารนี้จะให้บริการอาหารและเครื่องดื่มในทิศฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และให้บริการของที่ระลึกในทิศฝั่งพระบรมมหาราชวัง มีพื้นที่ใช้สอยประกอบอาคารดังนี้

- 1) ส่วนบริการอาหารและเครื่องดื่ม
- 2) ส่วนบริการขายของที่ระลึก
- 3) ทางออกสู่ท่าช้าง

ภาพที่ 5.168 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานต่างๆ

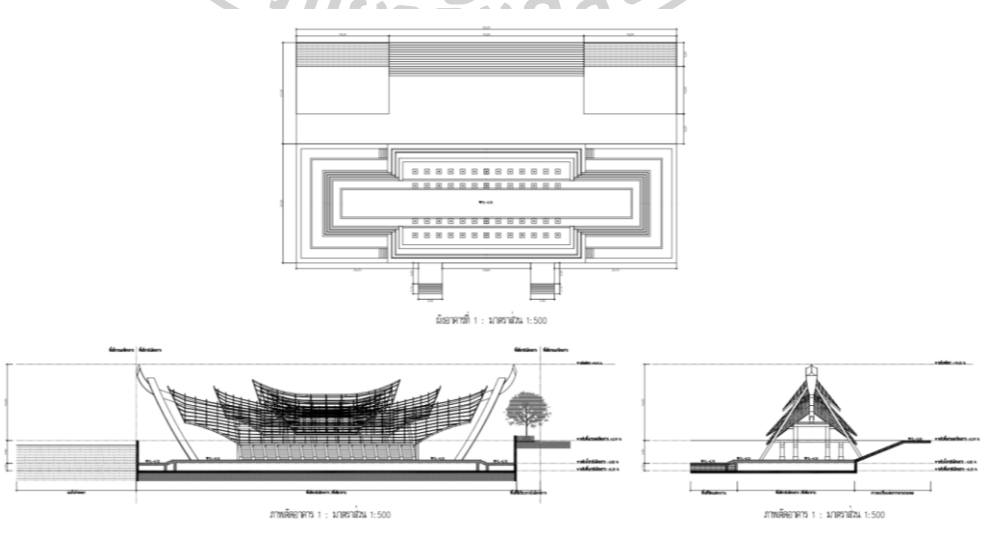
ภาพที่ 5.169 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ภาพบรรยากาศร้านอาหารริมน้ำภายนอกอาคาร

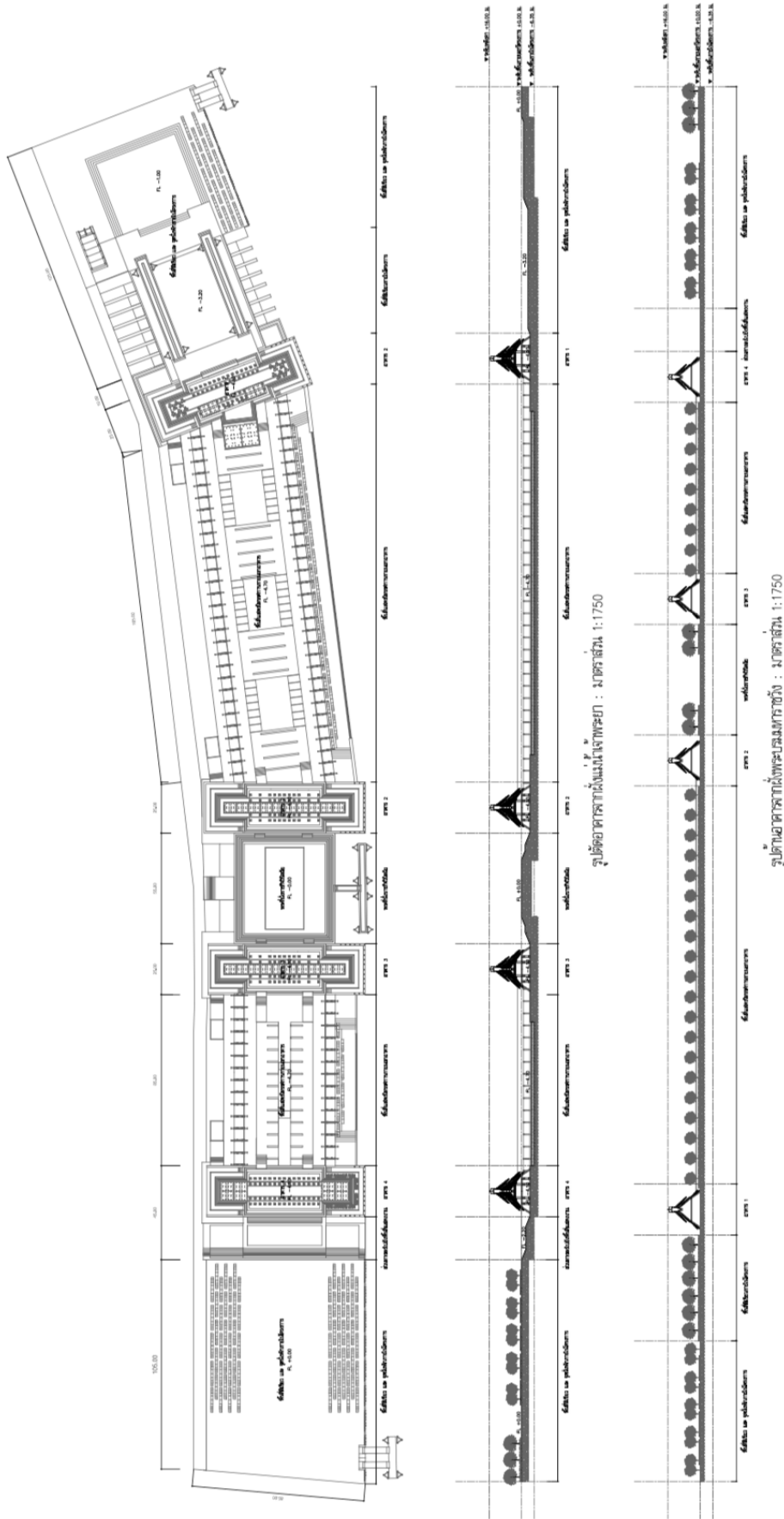
ภาพที่ 5.170 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ผังแสดงรายละเอียดการใช้งานภายในร้านอาหาร

ภาพที่ 5.171 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : ภาพบรรยากาศร้านอาหารริมน้ำภายในอาคาร

ภาพที่ 5.172 ภาพอาคารนารายณ์ทรงสุบรรณ : แบบผัง รูปตัดยาว และรูปตัดขวาง

ภาพที่ 5.173 ภาพผังบริเวณ/รูปตัดยาวจากแม่ไม้เจ้าพระยา/รูปตัดยาวจากพระบรมมหาราชวัง

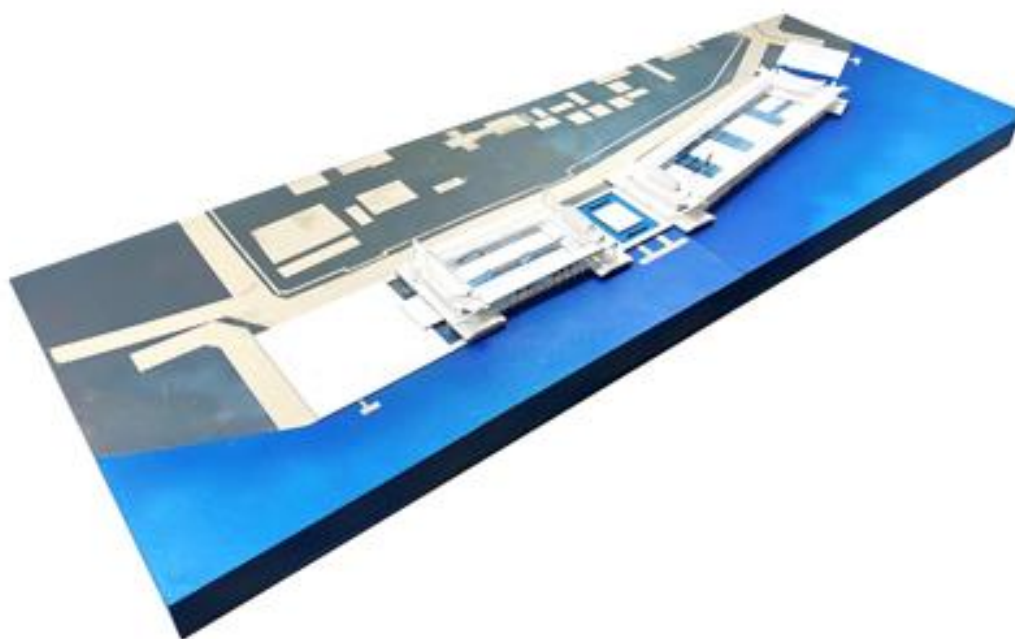
5.7 งานหุ่นจำลอง

ชื่อเรียก รูป “จำลอง” ตัวงานออกแบบซึ่งทำขึ้นเป็นชุดลอยตัวลักษณะ 3 มิติขนาดเล็กที่เหมือนจริง ทั้งในเชิงรูปแบบ รูปทรง และองค์ประกอบ รวมทั้งส่วนสัของอาคาร สำหรับนำไปใช้เป็น “เครื่องมือ” ในการเทียบเคียงระยะและขนาดของงานที่จะก่อสร้างขึ้นจริง

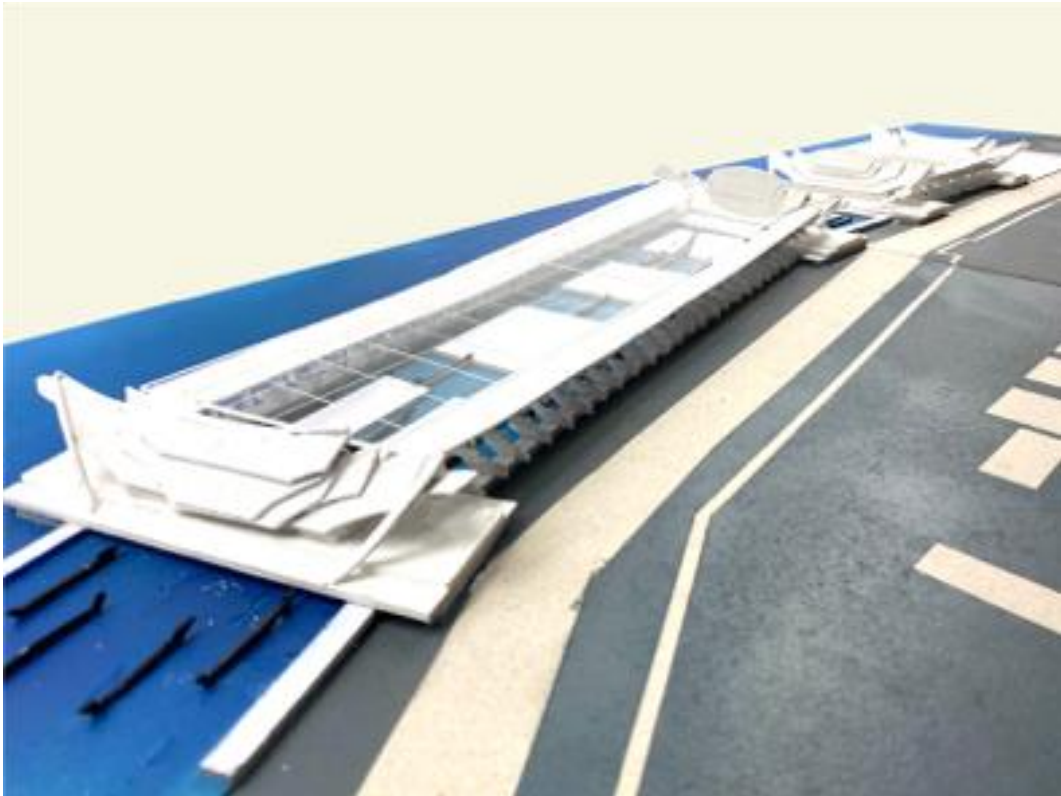
แบบที่เป็น “รูปจำลอง” ขนาดย่อมที่สร้างขึ้นเป็นเบื้องต้นสำหรับใช้เป็น “ต้นอย่าง” ในการจะก่อสร้างอาคารขึ้นจริง โดยอาศัยการกำหนดระบบ “สัดส่วน” ที่เป็นพิภัคเดียวกัน ก่อนนำไปสู่การปรับขยายให้มีขนาดซึ่งใหญ่ขึ้นตามต้องการนั่นเอง มีนัยยะสำคัญที่แฝงอยู่อีก 2 เหตุผล ก็คือ

1) เพื่อใช้วิเคราะห์งานออกแบบในรูปแบบ “3 มิติ” หมายถึงประโยชน์สำคัญในช่วง “ต้นทาง” ของผู้ออกแบบเอง ที่จะใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบหรือตรวจทานความคิด สำหรับนำไปสู่การจะปรับเปลี่ยน แก้ไข หรือเพิ่มเติมกับตัวแบบอย่างอื่นจะเกิดขึ้น

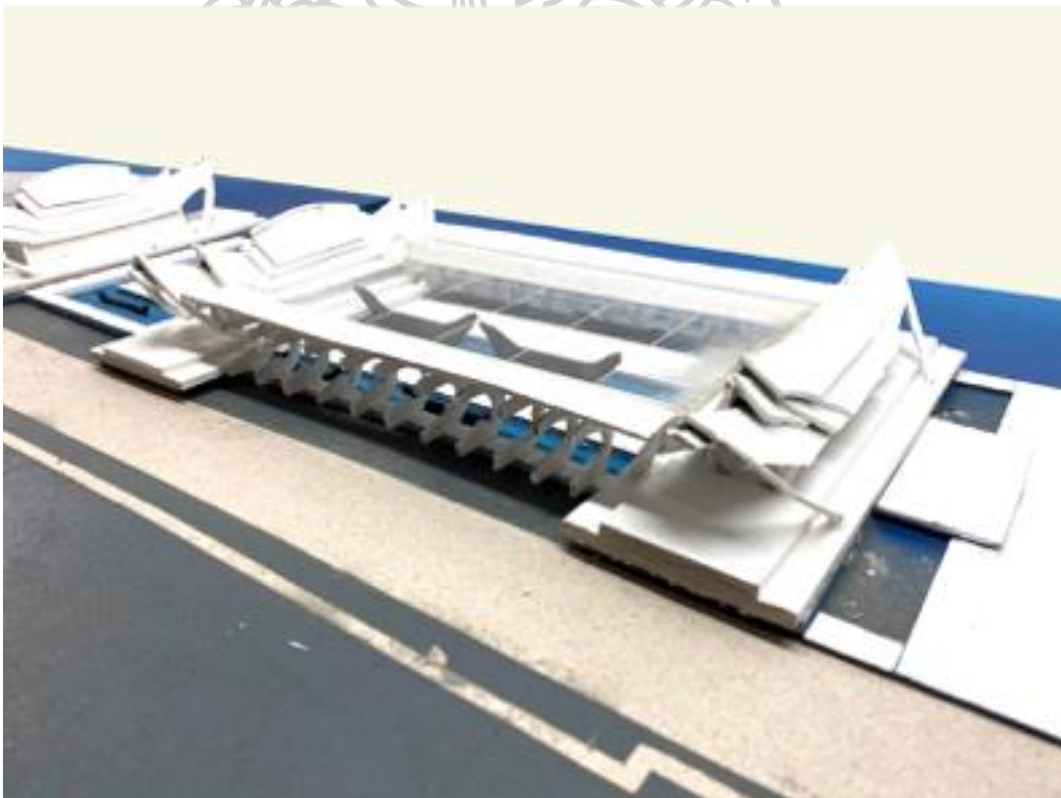
2) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในกาสร้างคาม “เข้าใจ” หมายถึงประโยชน์ในฐานะเครื่องมือสำหรับ “สื่อสาร” ความเข้าใจอันถูกต้องร่วมกัน (สมคิด จิระทัศนกุล, 2559a)

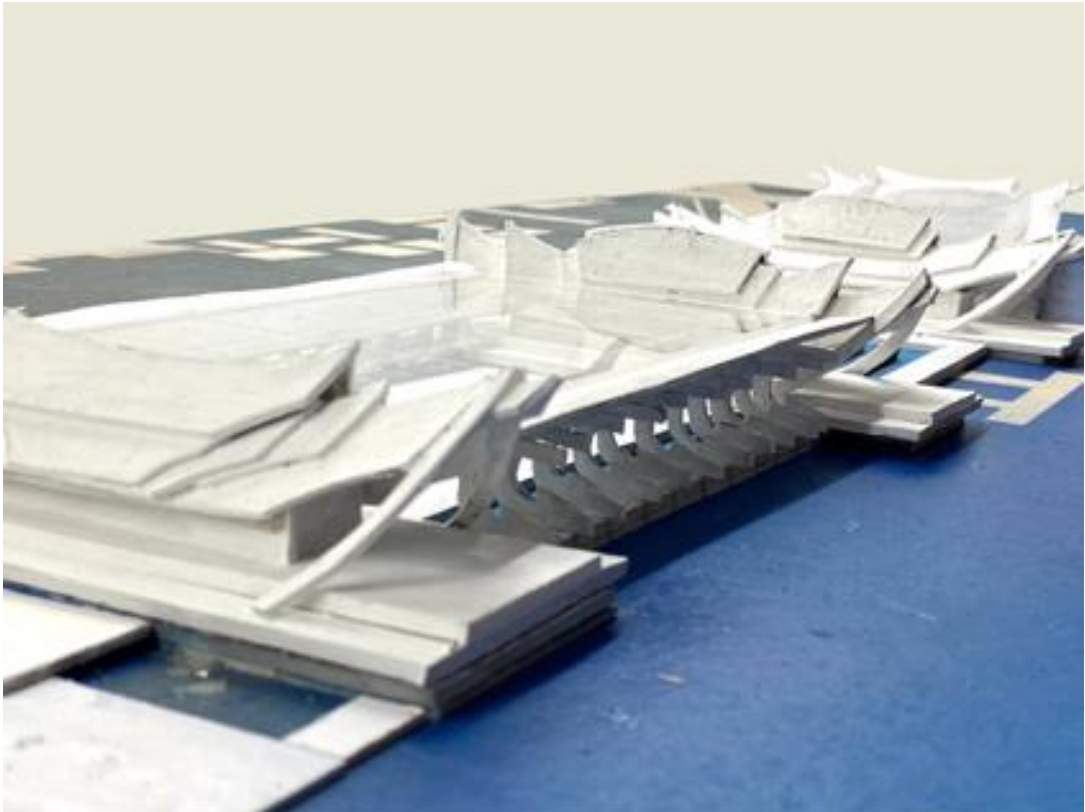
ภาพที่ 5.174 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 1

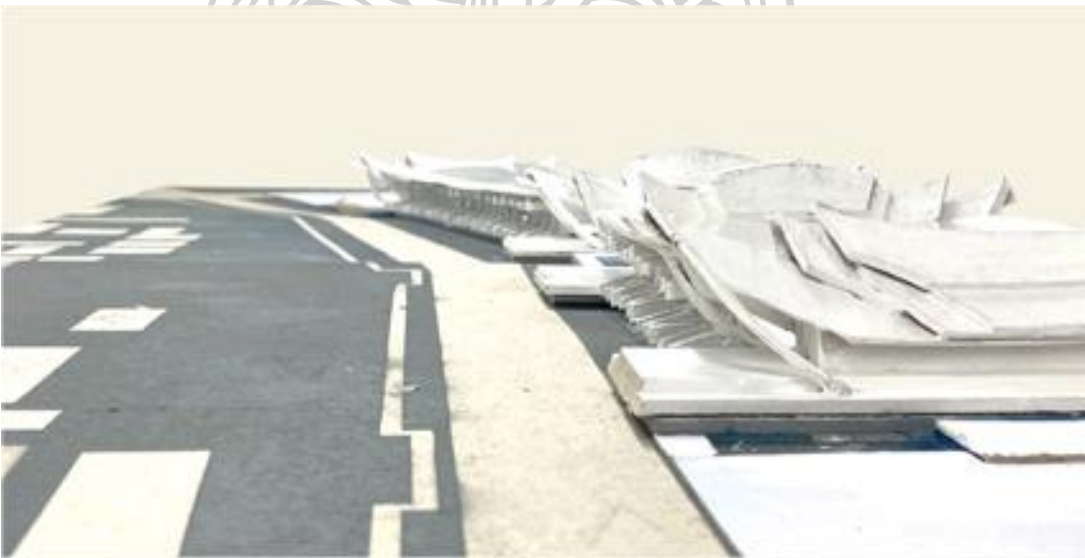
ภาพที่ 5.175 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 2

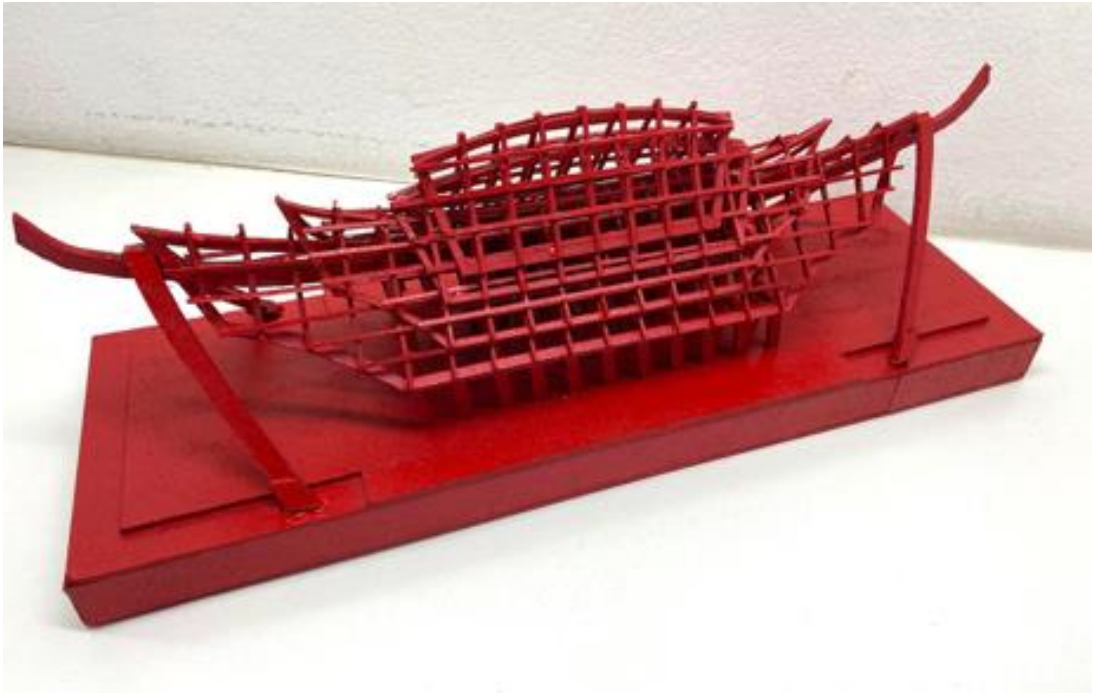
ภาพที่ 5.176 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 3

ภาพที่ 5.177 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 4

ภาพที่ 5.178 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพรวมโครงการ 5

ภาพที่ 5.179 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพโครงสร้างหลังคา 1

ภาพที่ 5.180 ภาพหุ่นจำลอง : แสดงภาพโครงสร้างหลังคา 2

รายการอ้างอิง

BBC News Thai. พายุหยาตราทางชลมารคครั้งแรกในรัชกาลที่ 10. Retrieved from

<https://www.bbc.com/thai/thailand-50756483>

PN Synchronize Co., L. ทรงจอมแห. Retrieved from

<https://www.facebook.com/232283596853737/photos/คำว่า-ทรงจอมแห-นี้เป็นคำที่-คุ้นเคยกันดีในวงการสถาปัตยกรรมไทย-เนื่องจากงานออกแบบ/579433975472029/>

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9. Retrieved from

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/index.php/th/hilight/เรือพระราชพิธี/42-เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ-รัชกาลที่-๙.html>

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์. Retrieved from

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/index.php/th/hilight/เรือพระราชพิธี/9-เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์.html>

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์. Retrieved from

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/index.php/th/hilight/เรือพระราชพิธี/8-เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์.html>

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช. Retrieved from

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/royalbarges/index.php/th/hilight/เรือพระราชพิธี/41-เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช.html>

กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525.

คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์.

คลังวิชาการ. ตำนกแห. Retrieved from

<http://www.finearts.go.th/nakhonsithammaratlibrary/parameters/km/item/ตำนานแห.html>

ท่าเตียน. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/ท่าเตียน>

ท่าช้างวังหลวง. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/ท่าช้างวังหลวง>

ผศ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แผงเกษร. คู่มือและเอกสารประกอบการสอน รายวิชา การออกแบบภายใน 5. Retrieved from <https://issuu.com/jew-nathrathanonthongsuthipheerapas/docs/>

รภัส เทพรักษ์. (2559). แนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทง โดยรูปแบบที่ประยุกต์จากยุคทวารวดี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์บริการวิชาการและวิจัย. แผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณราชนาวิสิมสร: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมคิด จิระทัศน์กุล. (2559a). อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 1: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมคิด จิระทัศน์กุล. (2559b). อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย 4: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สวนนาคราภิรมย์

Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/สวนนาคราภิรมย์>

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. เรือพระราชพิธีลำใหม่ "เรือ พระที่นั่งนารายณ์ ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙".

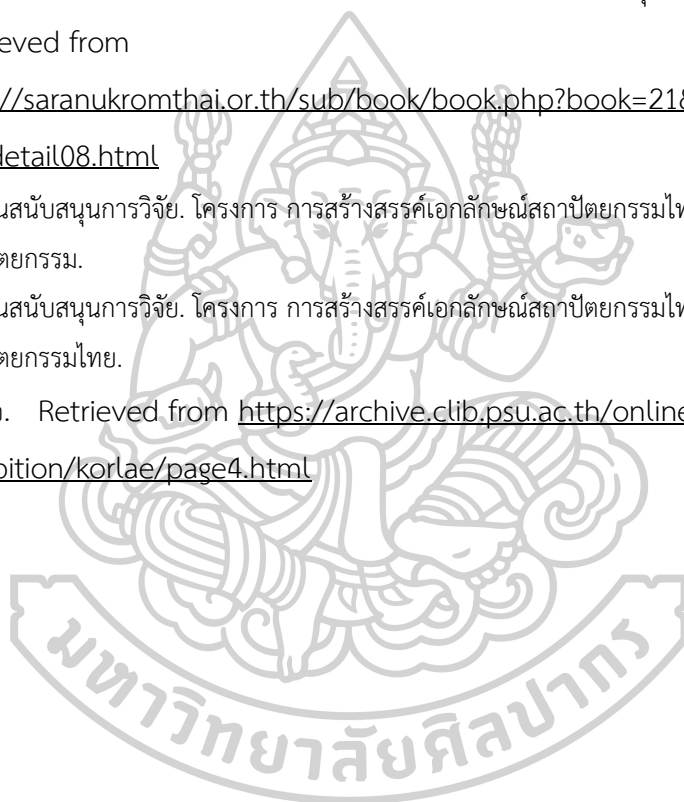
Retrieved from

<http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=21&chap=1&page=t21-1-infodetail08.html>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. โครงการ การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ การก่อรูปทางสถาปัตยกรรม.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. โครงการ การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ พื้นฐานเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย.

องค์ประกอบเรือ. Retrieved from <https://archive.clib.psu.ac.th/online-exhibition/korlae/page4.html>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	จिरายุ ทวีเฝ้าภาคิน
วัน เดือน ปี เกิด	3 พฤษภาคม 2524
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	258 พัฒนาการ 52 สวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250

